

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

מסילת ישרים

בלשון הקודש ואידיש

51

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשל"ג לפ"ק

דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ספר מסלת ישראל

כולל

כל עניני מוסר ויראת ה'

חברו

הנאון המפורסם, כליל החכמות והמדעים, המקובל האלקי,
הנודע למשגב בכל תפוצות ישראל, החסיד הנעלה,
כבוד מו"ר משה חיים לוצאטו זצוק"ל

דער ספר מסילת ישראל האבין מיר מעהניק געווען אויף ריינע
עברי מייטש אלע זאלן פאר שטיין דעם נויכטיגן מוסר
וואס דא שטייט:

ניו יארק — תשמ"ו

דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ספר מסלת ישראל

כולל

כל עניני מוסר ויראת ה'

חברו

הנאון המפורסם, כליל החכמות והמדעים, המקובל האלקי,
הגדוע למשגב בכל תפוצות ישראל, החסיד הנעלה,
כבוד מו"ר משה חיים לוצאטו זצוק"ל

דער ספר מסילת ישראל האבין מיר מעתיק געווען אויף ריינע
עברי מיינשט אלע וואלן פאר שטיין דעם וויכטיגן מוסר
וואס דא שטייט :

יצא לאור על ידי

RABBI

S. GOLDSTEIN

80 SOUTH 9th STREET

BROOKLYN 11, N. Y.

ניו יארק — תשמ"ו

בדפוס „נאבעל“ אָפּטעט קאַ. (שלום וויינרײַך)

Printed in U.S.A. by

NOBLE OFFSET & PRINTING CO.

400 Lafayette Street

New York 3, N. Y.

אמר המעתיק אמרו חז"ל כיומא פרק יו"ה ואהבת את ח' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ודבורו בנחת עם הבריות. ומקחו ומתנו בשוק נאה ונושא ונותן באמונה מה הבריות אומרים עליך אשרי פלוני שלמד תורה. אשרי אביו שלמדו תורה. אשרי רבו שלמדו תורה. אוי לזון לבני אדם שלא למדו תורה ראיתם פלוני שלמד תורה כמה יפין דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר. ובזמן שאדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין דבורו בנחת עם הבריות ואין מתנו ומקחו נאה בשוק ואינו נושא ונותן באמונה מה הבריות עליו אזי לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה. או לו לרבו שלמדו תורה ואשרי ב"א שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה כמה מכוערים מעשיו כמה מקולקלים דרכיו. ועליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' אלה ומאצרו יצאו. הורו לנו חז"ל עד כמה יהיו הת"ח נזהרין במעשיהם

אמר המעתיק אנכי ערע חכמים האבין ג' ואנכי אין מסכת יוסא ואהבת את דה כו' שיהא כו' דאם איז מיימש. דער נאמען פון גאט און גלייבט ווערן דורך דיר אפגענוש ואל לערנען פסוק אין משניות אין גמרא כו'. אין זיין אים גאנג אז מיט לייטן זיין אין זיין האנדל איז מיט אמת וואס זאגן לייט אויף אים וואל דעם מאן וואס האט גילערניג תורה וואל זיין פאטער וואס האט אים גילאזט לערנען תורה וואל זיין רבי וואס האט אים תורה גילערנט. ווייא דיא לייט וואס האבן קיין תורה גילערנט. ועדעט דער מאן וואס האט תורה גילערנט ווייא זיין ווינע וועגן איז וויא אויף ריכטיג ווינע מעשים איז. אויף וויא זאגט דער פסוק ויאמר לי עבדי כו' גאט זאגט צו א מיר. דא פיסט מיין מענטש ישראל דאם איז מיר מוא מיט דיר ברודער. און אין דער צייט דאס דער מענטש לערניג תורה פסוק און משניות און גמרא און ער רעט גיט זיין מיט לייטן און האנדל'ס גיט ערליך מיט לייטן וואס זאגן דיא לייט אויף אים ווייא דעם מאן וואס האט תורה גילערנט ווייא זיין פאטער וואס האט אים תורה גילאזט לערנען. ווייא דעם רבי וואס האט מיט אים תורה גילערנט. וואל דיא לייט וואס האבן קיין תורה גילערניג דען ועדעט דעם מאן וואס האט תורה גילערנט וויא זאגט דעם מעשים איז וויא פאר דארפן זיין וועג איז. אויף וויא זאגט דער פסוק עם ה' אלה ומאצרו יצאו וועגן דאס פאלק פון גאט און פון דעם וועגן וועגן וויא פון זיין לאנד ארויס גיטריבן גווארן איבער ווערעט שלעכטע מעשים און וויא וועגן מחל' דה. דעם מען אז דער עיקר איז דא מעשים טובים וואס אפגעשט. דעריבער דאס דער מחבר נאכט אייבער אוף מדות דס הייבט גוטע מעשים וויא אפגעשט ואל

במעשיהם ואל יחללו שיש ולא הלימוד הוא העיקר כ"א חמעשה. לזאת
התעורר הרב הנאון המהביר ספר מסילת ישרים לחבר חיבור בענינים
כאלו. חיבור יקר להלל מאוד. ובכדי שויבינו אותו כקטן כגדול מבין
בלשון הקודש ואינו מבין העתקתיו ללשון אשכנז המדובר במדינתנו:

וזה הימין צוא מאן גומע מעשים וואס ראם איז דער עיקר. אונ ווייל ראם איז
אויף לשון הקודש וואס גיט אלע פאר שטייען דא האבין מיר ראם מעתיק
גומען אויף פיינטש וואס ווערט גרעם אין אונזער מדינה. אונ אפילו דער וואס
פאר שטייט גיט קיין לשון הקודש וועט ראם אויף פאר שטיין:

אמר המחבר החיבור הזה לא חברתיו ללמד לבני האדם את אשר לא ידעו אלא להזכירם את הודוע להם כבר ומפורסם אצלם פירסום גדול. כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל. אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל. כך ההעלם מהם מצוי מאוד והשכחה רמה. ע"כ אין התועלת הנלקט מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת. כי כבר אפשר שלא ימצא הקורא בשכלו חידושים אחר קריאתו שלא היו בו לפני קריאתו אלא מעט. אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו והתמדה. כי יזכירו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע. וישם אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה. ותראה אם תתבונן בהוה ברוב העולם כי רוב אנשי השכל המהיר והפקחים החריפים ישימו רוב התבוננם והסתכלותם בדקות החכמות ועומק העיונים איש איש כפי נטיית שכלו וחשקו הטבעי. כי יש שיטרוהו מאוד במחקר הבריאה והטבע. ואחרים יתנו כל עיונם לתבונה ולהנדסה. ואחרים למלאכות. ואחרים יכנסו יותר

אל

אמר המחבר דער מתפר ואנא. דעם ספר האב איך גיט גימאכט צוא לערנען דיא מענשלין דאס וואס וויא ווייסקען גישט. גאר צוא דער מאנען וויא דאס וואס וויא ווייסקען שוין לאנג. אונעם איז שוין פריי וויא מפורסם. ווארום אונעם דאס רוב פון מיינע רייד גיפנימ ויך גאר אעלכע רייד וואס דאס רוב עולם ווייסקען. אונעם איך דעם גאר גיט אין ספק. גאר ווייל דיא רייד ווענען אזוי פיר בעקאנט. אונעם אלע ווייסקען ווייטער אמת. אזוי פרעפט ויך ווייטער מען זאל וויא פארנעמען. דערום איך דיא הילף וואס עס קיכט ארויס פון דעם ספר. גיט דורך איין מאל ליינען. ווארום עס קען זיין אז דער ליינער וועט גאר דעם ליינען ווייניג גיט גיפניען וואס ער האט גיט גיט וואס פאר דעם ליינען. גאר דיא הילף קיכט ווען ער זאל דאס שטענדיג ליינען. פרי דאס זאל אים דער מאנען דאס וואס פון דער נאטור ווערט פאר נעמען. אונעם ער וועט ויך נעמען צום דאנען. דאס וואס עס איז פון אים פאר דולין. ווארום אז מען בעטראכט דעם שטייגער פון דער וועלט. אז דאס רוב מענשלין מיט געשווינדען שכל. קלוגע אונעם שארף זינגען פראכטען אונעם קלינג ויך גאר אין איידעלע חכמות אונעם מיפע קלערונגען אימדיכער מענש וואו זיין שכל גייט אים. אונעם זיין נאטור געלויבט. אנדערע בעמיהען ויך צוא קלערין דיא בעשעפעניש פון דער וועלט אונעם איר נאטור. אנדערע קלערין ווייטער פון דיא וון מיט דיא שטערן. אונעם פון רעכענענען. אנדערע פון אלערליי קנעצען. אונעם אנדערע גייען ציין מעהער אין דיא הייליגקייט. דאס הייבט וויא לערנען דיא היילענע תורה אדער רינים מיט פלפול. אדער כדרשים. אדער וויא צוא פאסקענען איין רין. אדער גאנץ ווייניג ווענען פון דעם מין. וואס זאלן איין שטעלן ווייטער קלערונג אין לערנען. וויא מען זאל גאט רייען אין גאנצען. אים ליבען אונעם מורא האבען. אונעם ויך בעהעפענען אן אים. אונעם דיא איבערזיגע

אל הקדש דחיינו לימוד התורה הקדושה. מהם בפלפולי החלכות. מהם במדרשים. מהם בפסקי דינים. אך מעטים יהיו מן המין הזה אשר יקבעו עיון ולימוד על עניני שלמות העבודה. על האהבה. על היראה. על הדביקות. ועל כל שאר חלקי ההסידות. ולא מפני שאין דברים אלה עקרים אצלם כי אם תשאל להם כל אחד יאמר שזהו העיקר הגדול. ושלא ידומה חכם שיהיה חכם באמת שלא יתבררו אצלו כל הדברים האלה. אך מה שלא ירכו לעיון עליו. הוא מפני רוב פרסום הדברים ופשיטותם אצלם שלא יראה להם צורך להוציא בעיונם זמן רב. ולא ישאר לימוד הדברים האלה וקריאת הספרים מזה המין כי אם אצל אותם שאין שכלם כ"כ דק וקרוב לחיות גם. שאלה תראה אותם שוקדים על כל זה ולא ייוזו ממנו. עד שלפי המנהג הנוהג בעולם כשתראה אחד מתחסד לא תוכל לימנע מלהשוד אותו לגם השכל. ואולם תולדות המנהג הזה רעות מאוד לחכמים ולכלתי חכמים. כי גורם שמאלה ומאלה יחמר החסידות האמתי ויהיה יקר מאוד למצוא אותו בעולם. כי יחסר

איבעריגע חלקים פון פרוכקייט. גיט ווייל דאס איז בייא וויי. קיין עיקר. נאר אז מען זאל איינלעכען פֿרעגן. וועט ער זאגן. דאס איז איין גרויסער עיקר. איז עס קען נאר גיט זיין איין חכם אין אמת אז ער זאל גיט מיינען אזוי קלאר. נאר פאר וואס קלערין וויי און דעם גיט. ווייל אלע ווייזען שוין דאס קלאר. און עס איז שוין גוים בייא וויי. וויי זעהען דאס נאר גיט פאר גייט. אז מען זאל אויף דעם פיל צייט פאר ברענגען צוא קלערין דער פון. דער ווייל פלייבט דאס לערנען פון דיא וואקען און לוינענען דעם ארם ספרים. בייא מענשין וואס ווער שכל איז גיט אזוי איידיל. אדער אפילו גראב. ווארום וויי אליו לערנען דאס שטענדיג. און סטענען גיט אב דער פון. אזוי ווייט אז עס פירט זיך אין דער וועלט דער קנדיג. אז מען זעהט אייגעס ער איז פרום כוז מען חושד זיין ער דאמט איין גראבין שכל. נאר אדער ווער פיל שלעכטן קוכט ארויס פון דעם קנדיג. פאר קלוגע מענשין און פאר גיט קלוגע. ווארום פון בייידערלייא מענשין פֿעלט דיא ריכטיגע פרוכקייט. און עס איז ווער זעלמען צוא גיפנען איין פרוכטען מענשין אין דער וועלט ווארום דיא קלוגע קלערין ווייגט אין דעם. און דיא גיט קלוגע פאר שטיינען דאס ווייגט. ביי דאס רוב עולם מיינט אז דיא פרוכקייט ווענט זיך נאר אן זאגען פיל מומרים. ווער לאנגע ווידויס. שווערע בענדיגס. מוגל זיין וויי זיך אין איי און שנייא אלע וואקען וואס דעם שכל גיפֿעלט דאס גיט. און דיא דעה ווערט גיט גילשמילט. און דיא רעכטיגע פרוכקייט. דיא בענויליגע און דיא גלויבטיגע איז נאר ווייט פון אונזער שכל. ווארום דאס איז גוים אז דיא זאך וואס ליגט גיט אויף דעם מענשין בעקלערט ער גיט גוט. ווען עס איז אפילו בייא יעדען מענשין פֿעקט איין גילעצט דיא יסודות דער פון. נאר אז ער וועט גיט עסק זיין אין דעם. וועט ער דער זעהען דיא פֿרמים און וועט גיט דער קענען. ער וועט אריבער גיין איבער

יהסר לחכמים למיעוט עיונם בו. ויחסר מן הבלתי חכמים למיעוט השנתם אותו. עד שידמו רוב בני האדם שהחסידות תלוי באמירת מזמורים הרבה. ווידוים ארוכים מאד. צומות קשים. וטבילת קרח ושלג. כלם דברים אשר אין השכל נח בהם ואין הודעת שוקטה. והחסידות האמתי הנרצה והנחמד רחוק מציור שכלנו: כי זה דבר פשוט מלתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה. ואע"פ שכבר קבועים בלב כל האדם הישר ההחליות ויסודותיו. אם לא יעסוק בהם יראה פרטיו ולא יכירם יעבור עליהם ולא ירגיש בהם ולא יראה כי אין דברי החסידות ועניני חיראה והאהבה וטהרת הלב דברים מוטבעים באדם עד שלא יצטרכו אמצעים לקנותם אלא ימצאו אותם בני האדם בעצמם כמו שימצאו כל תנועותיהם הטבעיות כשינה והקיצה. הרעב והשבע. וכל שאר התנועות החקוקות בטבענו. אלא ודאי שצריכים הם לאמצעים ולתחבולות לקנות אותם ולא יבצרו גם כן מפסידים להם שירחיקום מן האדם. ושלא יחסרו דרכים שירחיק מפסידיהם. א"כ איפוא איך לא יצטרך להוציא זמן על העיון הזה לדעת אמיתת הדברים ולדעת הדרך ולקיימם

איבער ויין און גיט פילען. מען זעהט אז פרוימקייט און ענינים פון יראת און ליבשאפט און רייניגקייט פון דארצין זענען גיט איין זעליכע זאכען וואס ליגט אין דער נאטור פון מענשלין. אז דער מענטש זאל גיט דארפן. קיין מיטלען ויין צוא פארשאפטן זיך. און זאלן זיך פון זיך אליין גיטקען בייא דעם מענשלין. אזוי וויא עס גיפנט זיך בייא אים אלע נאטירליכע זאכען. אזוי וויא זעלאפטן אויף וואכען הונגער און זעמינקייט. און יא איינריגע זאכען וואס ליגט אין דער נאטור. נאר ים איז גיט און מען מוז האבען מיטלען און עצות וויא צוא פארשאפטן זיך דאס. און עס פעלין אויף גיט זייקען וואס שאדין אים דער צוא. און דער ווייטערין אים דער פון. און עס איז פאר באנדען וועגען וואס דער ווייטערין יא זאכען וואס שאדין דער צוא. און אז יא אזוי קען נאר גיט זיין אז דער מענש זאל גיט דארפן האבען צייט אויף יא קלערונגען צוא וויסן די ריכטיגקייט פון יא זאכען און צוא דער קענען יא זען וויא דאס צוא פעלשאפטן און צוא דאלטען. ווארום פון וואנען וועט קומען יא חכמה אין דעם מענשלישן הארץ אז ער וועט איר גיט זוכען. און וויא באלד יעדערער מענש וואס קלוג איז וועט וויסען ריכטיג וויא גייט מען דארף האבען יא עבודה און די ליבשאפט פון איר רייניגקייט און קלארקייט. ווארום אן דעם איז יא נאר גיט באויליגט און איז נאר מיאוס און אנוויידיג. ווארום נאט פארשט אלע דערצער און אלע גיטאנען פערשטייט ער. וואס וועלען מיר ענטפערן בייא דעם פאג אז מען וועט ביי אונז פרגענען פאר וואס האבען מיר זיך אין דעם גיפילט. מיר האבען אונזעך גילאזען יא וואך וואס איז איין עיקר. און נאט פאר לאנגט דאס פון אונז. קען דאס זיין אז מיר וועלען זיך באטערן אין אזעליכע זאכען און קלערונגען וואס

ולקיימם. מאין תבא החכמה הזאת בלב האדם אם לא יבקשנה. וכיון שכבר התאמת אצל כל חכם צורך תמימות העבודה וחובת מהרתה ונקיונה שזולת אלה אינה נרצית וראוי כלל אלא נמאסת ומתועבת כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין. מה נענה ביום תוכחה אם התרשלנו מן העיון הזה והנחנו דבר שהוא כ"כ מוטל עלינו שהוא עיקר מח ה' אלהינו שואל מעמנו. היתכן שיגע ויעמול שכלנו בחקירות אשר לא נתחייבנו בהם. בפלפולים אשר לא יצא לנו שום פרי מהם. ודינים אשר אינם שייכים לנו. ומה שחייבים אנו לבוראנו חובה רבה נעזבה להרגיל ונגניחהו למצות אנשים מלומדה. אם לא נסתכלנו ולא עיינו מדי היא היראת האמיתית ומה ענפיה. איך נקנה אותה ואיך נמלט מן ההבל העולמי המשכח אותה מלבנו הלא תשכח ותלך אע"פ שידענו חובתה. האהבה. נ"כ אם לא נשתדל לקבוע אותה בלבבנו ככה כל האמצעים המגיעים אותנו לזה. איך נמצאה בנו. מאין יבא הדביקות וההתלהטות בנפשותינו עמו ית' ועם תורתו. אם לא נשעה אל גדולתו ואל רוממותו אשר יוליד בלבנו הדביקות הזה. איך תמהר מחשבותנו אם לא נשתדל לנקותה מן המומין שממיל בה הטבע הנופני. והמדות כלם הצריכות כ"כ תיקון והישרה מי יישרם ומי יתקנם אם לא נשים לב עליהם ולא נדקדק בדבר דקדוק גדול. הלא אם עיינו על הדבר עיון אמיתי היינו מוצאים אותו על אמיתו ומטיבים לעצמנו. ומלמדים אותו לאחרים וממייבים

וְאֵם מִיר וְעֵנֶן נִים מְחַיֵּב אֵם פִּלְפֹּלִים וְאֵם אֵם וְעֵם נָאֵר קִיין פִּירוֹת אֵרוֹם קִמְעֵן. אֵם רִינִים וְאֵם נִיהַעֲרִין נִים צֹא אֵם. אֵם רִאֵם וְאֵם מִיר וְעֵנֶן שֹׁלְדִיג צֹא אֵם וְעֵר בִּאֲשַׁעֲפֵר וְעֵלֶן מִיר לֵאֲעֵן צֹא דֵר נִיוִינְהִיט. אֵם מִיר וְעֵלֶן רִאֵם מֵאֵן וְיֵא מִצֹּת וְאֵם מְעֵנִשִּׁין מֵעֵן אֵן גִּדְאֵנְקִין. אֵם אֵן מִיר וְעֵלִין וְיֵא נִים קִלִּינֵן אֵם קִלִּעֲרִין וְאֵם אֵין רִיא רִיכְמִינֵע יִרְאָה. אֵם וְאֵם וְעֵנֶן אֵירֵע צִוִּינֵעֵן. וְיֵא מֵעֵן וְאֵל וְיֵא פִארִשְׁאֵפֵן. אֵם וְיֵא מֵעֵן פִאר גְּעֵסֵן אֵן רִיא וְיֵא וְעֵם וְיֵא רִיא פִאר גְּעֵסֵן וְעֵרִין אֵם אֵנוֹעֵק גִּיין וְעֵן אֵירֵע מִיר וְיֵימִין אֵירֵעֵר שֹׁלְדִיגִימֵם אֵם אֵיר לִיבִשְׁאֵפֵם. נָאֵר אֵן מִיר וְעֵלִין וְיֵא נִים בְּעֵמִינֵעֵן פִּעֵסֵם צֹא מֵאֲכֵעֵן אֵין הֵאֲרֵעֵן דִּרְדֵּךְ אֵלֶע מִימֵלֵעֵן וְאֵם בְּרֵעֵנְגֵם אֵם דֵּר צֹא וְיֵא וְעֵם וְיֵא גִיפִנְעֵן וְעֵרִין בִּיֵא אֵם. וְיֵא קֵעֵן רִיא רִיבִיקִית אֵם רִיא בְּרֵעֵנְדִיגִימֵם אֵין אֵם וְעֵר נִפִּשֵׁ צֹא נָאֵם בִּיה אֵם צֹא וְיֵין תִּרְדֵּה אֵן מִיר וְעֵלִין וְיֵא נִים קֵעֵרִין צֹא וְיֵין גִּרִּסִּיקִימֵם אֵם דֵּר הִרְבִּינְהִיט. וְאֵם וְיֵא בְּרֵעֵנְעֵן אֵין אֵם רִיא רִיבִיקִית. וְיֵא קֵעֵנֵן וְיֵא רִיבִינֵעֵן אֵם וְיֵא גִיפִנְעֵן אֵן מִיר וְעֵלֵעֵן וְיֵא נִים בְּעֵמִינֵעֵן צֹא רִיבִינֵעֵן פִּון רִיא פִּעֵלֵעֲרִין וְאֵם רִיא נֵאמֹר הָאֵם אֵין אֵם אֵרִיין גִּינֵעֵפֵעֵן. אֵם רִיא אֵלֶע מִדֹּת וְאֵם מֵעֵן רִיאָפֵעֵן צֹא רֵעֵם מֵאֲכֵנֵג אֵם גִּלִּיךְ מֵאֲכֵעֵן. וְעֵר וְעֵם וְיֵא גִלִּיךְ מֵאֲכֵעֵן אֵם צֹא רֵעֵם מֵאֲכֵעֵן. אֵם מִיר וְעֵלֵעֵן אֵם וְעֵר דֵּאֲרֵן נִים צֹא לִינֵעֵן

ומפניכם לחם נ' כ. הוא מה שאמר שלמה (מל"ב) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'. אינו אומר אז תבין פילוספיא. אז תבין תכונה. אז תבין רפואה. אז תבין דינים. אז תבין חלכות. אלא אז תבין יראת ה'. הרי לך שלחבין היראה צריך לבקש אותה ככסף ולחפש אותה כמטמונים. הרי איפוא במה שמלומד לנו מאבותינו ובמה שמפורסם אצל כל בן דעת דרך כלל. או הנמצא זמן לכל שאר חלקי העיון. ולעיון הזה לא יהיה זמן. למה לא יקבע אדם לעצמו עתים לפחות להסתכלות הזה אם מוכרח הוא בשאריות זמנו לפנות אל עיונים או אל עסקים אחרים. והנה הכתוב אומר (איוב כה) הן יראת ה' היא חכמה. וארז"ל הן אחת הרי שהיראה היא חכמה והיא לבדה חכמה. וודאי שאין נקרא חכמה מה שאין בו עיון. אך האמת הוא כי עיון גדול צריך על כל הדברים האלה לדעת אותם באמת ולא על צד הדמיון והסברה הכוזבת. כ"ש לקנות אותם ולהשיגם. ומי שיתבונן במ יראה שאין החסידות תלוי באותם הדברים שיחשבו המתחסדים המפשיים. אלא בדברי שלמות אמת וחסמה

דער צוא און גיט ש'מארק בעטראכטען דאס. אפער ווען מיר וועלען גוט מראכטען אויף דיא וואך וועלען מיר גיפיען דעם אמת. מיר וועלען ויך. גוטס מאן און לערנען דיא אנדערע און אויך ויך גוטס מאן. וויא שלמה זאגט אס תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' (משלי יב) דאס איז מיינט ווען דוא וועסט איר ווכען וויא וילבער און וויא פאהאלמינע זאכען נאך פארשען. דענקסט מאל וועסט פאר שמיין דיא יראה פון גאט דער פסוק זאגט גיט דוא וועסט פאר שמיין תכונה. דוא וועסט פאר שמיין רפואה. דוא וועסט פאר שמיין דינים אדער דלכות. גאר דוא וועסט פאר שמיין דיא יראה פון גאט. ועדמ מען דאך אז צו פאר שמיין יראה מוז מען ווכען וויא וילבער און בעהאלמינע זאכען. לערנען מיר פון אנדערע עלמערין און אימליכער בעל אמונה וויס אין פלל. אז עס קען גיט ויין צוא אנדערע חכמות זאל ער האבען צייט. און דאס צוא קלערין זאל אים קיין צייט גיט ויין. פאר וואס זאל ויך דער מענטש צום ווייניגסטען גיט איין שטעלען צייט צוא קלערען אין יראה. אויב אין ויין איינריגע צייט מוז ער קלערען אנדערע קלערונגען אדער אנדערע עסקים. דער פסוק זאגט (איוב כ"ט) הן יראת ה' היא חכמה. דאס איז מיינט דיא יראה פון גאט איז חכמה. זאגט דיא גמרא הן איז מיינט איינס דאס ווייזט אונז אז דיא יראה איז איין חכמה. און דיא אליין איז איין חכמה. און דאס איז דאך גוויס אז עס איז גיט דא קיין חכמה וואס מען זאל אין איר גיט דארפן קלערען. גאר דער אמת איז אז דער מענטש מוז שפארק ארום קלערען איבער דיא אלע זאכען צוא וויסען וויא ריכטיג. גיט ווייל עס דאכט ויך אזוי אדער דורך איין פאלשע סברא. און פשיטא שוין צו פאר שאפען איר און צוא באקומען. און דער וואס וועט ויך בעטראכטען וועט פאר שמיין דאס דיא פרייזקייט דענגט גיט אב פון דיא זאכען וואס דיא פראכטע פריסט

והכמה רבה. הוא מה שמרע"ה מלמדנו באמרו (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך. ללכת בכל דרכיו. ולאהבה אתו. ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. לשמור את מצות ה' ואת חקתיו וגו' כאן כלל כל חלקי שלימות העבודה הנרצית להשית. והם היראה. ההליכה בדרכיו. האהבה. שלימות הלב. ושמירת כל המצות. היראה היא יראת רוממותו יתברך שיירא מלפניו כמו שיירא מלפני מלך גדול ונורא. ויבוש מגדולתו על כל תנועה שהוא בא להתנועע. כ"ש בדברו לפניו בתפלה או בעסקי בתורתו. ההליכה בדרכיו כולל כל ענין יושר המדות ותיקונם. והוא מה שביארו ז"ל מה הוא רחום אף אתה רחום בו. וכלל כל זה שינהג האדם כל מדותיו וכל מיני פעולותיו ע"פ היושר והמוסר. וכללו חז"ל (אבות פ"ג) כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. דהיינו כל ההולך אל תכלית ההטבה האמתית דהיינו שתולדתה חיוזק התורה ותיקון אהוות המדינות. ואהבה. שיהיה נקבע בלב האדם אהבה אליו יתברך עד שתתעורר נפשו לעשות נחת רוח לפניו. כמו שלבו מתעורר לעשות נחת רוח לאביו ולאמו. ויצמער אם חסר זה מצדו או מאחרים. ויקנא ע"ז וישמח שמחה

פרטע לייט מיינען נאר פון דיא ריכטיגע שלימות און פיל קלוגהייט. דאס איז וואס משה רבינו עליו השלום לערנימ אונז (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה. דאס איז מיינש דאס ווייטס ישראל וואס נאמ פאר לאנגס פון דיר נאר צוא האבען יראה. דא האט דער פסוק אויף גיטשעלם אלע תלמים פון דער עבודה וואס עס איז צוא נאמ באווייליגס דאס איז יראה. צוא גיין אין זיינע וועגען. דא אהבה. איין נאגן הארץ. און היטען אלע מצות. יראה איז מורא צוא האבען פאר דיא גרוסקייט פון השם יתברך. מען זאל מורא האבען פאר אים וויא מען האט מורא פאר איין גרוסקען און שרעקליכען מלך. און אין אלע רירונגען וואס מען רירט זיך וואל מען זיך שעמען פאר זיין גרוסקייט. און פשיטא אין היידען פאר אידם אין תפלה אדער אין לערנען תורה. גיין אין זיינע וועגען הייסט אלע גוטע און רעכט פארמינע מדות. וויא דיא נאמ וואס איז נאמ איין בארעמקראציער אזוי וויא דאס אויף בארעמקראציע. דער פסוק פון איז אז דער מענש זאל פירען אלע זיינע מדות און פעולות מיט יושר און פרובקייט. און דיא תכמים זאגן דאס איז איין פסוק. איין וועג וואס איז שוין פאר זיין באשעפער און שוין פאר מענשין דאס הייסט דער וואס גייט צוא בעסטען פסלית. וואס דער פון זאל ארויס קומען שטארקייט פאר דער תורה. און שטארקייט פאר מענשין. ליבשאפט איז אז אין דעם מענשנס הארץ זאל ווערען פעסט דיא ליבשאפט צוא נאמ ברוך הוא. אז ויין גיטש זאל זיך דער וועקן צום פאן וואס נאמ גיטשעלם אזוי וויא ויין הארץ דער וועקט זיך צוא מאן ברת רוח ויין פאמער און מוטער און זיך קצער זיין אויב עס וועט פעלען אדער פון זיין ווייט אדער פון

פרעמדע

שמה רבה בעשותו דבר מזה. שלמות הלב הוא שתהיה העבודה לפניו יתברך בטהרה הכוונה. דהיינו לתכלית עבודתו בלבד ולא לשום פנייה אחרת. ונכלל בזה שיהיה לבו שלם בעבודה ולא כפוסח על שתי הסעיפים או כעושה מצות אנשים מלומדה אלא שיהיה כל לבו נתון לזה. שמירת כל המצות כמשמעו דהיינו שמירת כל המצות כלן בכל דקדוקיהן ותנאיהן :

והנה כל אלה כללים צריכים פירוש גדול. ומצאתי לחז"ל שכללו החלקים האלה בסדר וחילוק אחר יותר פרטי ומסודר לפי ההדרגת המצטרות בהם לקנות אותם על גכון. והוא מה שאמרו בברייתא הובאה במקומות שונים כש"ס ואחד מהם בפרק לפני אידיהן (ד' כ'). וז"ל מכאן אמר רבי פינחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות וכו'. והנה ע"פ הברייתא הזאת הסכמתי לחבר חיבורי זה ללמד לעצמי ולהזכיר לאחרים תנאי העבודה השלמה למדרגותיהם. ואבאר בכל אחד מהם עניניו וחלקיו או פרמיו. הדרך לקנות אותו ומה הם מפסידיו והדרך לשמור מהם. כי אקרא בו אני וכל מי שימצא בו נחת. למען גלמד ליראה את ה' אלהינו ולא תשכח ממנו חובותינו לפניו. ואשר חומרות הטבע משתדל להסיר

פְּרַעַמְךָ אֲנִי עִם זֶה וְאֵל אִים פֶּאֶרְדִּיקֶען אויף דעם. אֲנִי זֶה וְאֵל יוֹד פֶּרִיעֶן אֲנִי עִם זֶה וְאֵל נֶחֱת רִיחַ צֹא נָא. אִין גֶּאנְצֶע האָרץ הֵיכֶם אֲנִי עִבְדֶּה וְאֵם עִר מִזֶּם פֶּאֶר גֶּאמֶ זֶה וְאֵל יוֹד מִיט אִין רֵינְגֶע פֶּוֹנֶה. אֲנִי גִיט צֹא קִין אַנְדֶּערֶ פֶּוֹנֶה. אֲנִי אִין דעם אִין שוין אִין גִּישְׁמַעֲלִט אֲנִי יוֹד האָרץ וְאֵל יוֹד גֶּאנְץ אִין דער עֲבֹדָה אֲנִי גִיט וְאֶרְפֶּען יוֹד אִין כֹּאָל אַהֶער. דעם אַנְדֶּערִין כֹּאָל אַנְדֶּערֶש. אַהֶער וְיִיא אִינְדֶּער מִזֶּם אִין מִצְוֶה וְיִיא עִר אִין דער צֹא גִוְוִינִט נָאָר יוֹד גֶּאנְץ האָרץ וְאֵל יוֹד צֹא גִינְעֶען דער צֹא. הֵימֶען אֵלֶּע מִצְוֹת הֵיכֶם. מֶען זֶה הֵימֶען אֵלֶּע מִצְוֹת מִיט אֵלֶּע דְּקֹדִיקִים אֲנִי אֵלֶּע הַנְּאִים. נָאָר דִּיא אֵלֶּע בְּלָלִים דִּיאָרְפֶּען דִּיאָפֶּען אִין גִּרֹסֶען פִּירֹש. אֲנִי מִיר גִּיפִינְען דִּיא חֲכָמִים דִּיאָפֶּען דִּיא אִין גִּישְׁמַעֲלִט אִין אִין מִדֶּר. אֲנִי אִין פֶּאֶר גֶּאנְדֶּער מִהֵיילִונְג וְאֵם אִין קֶלֶערֶש אֲנִי מִיר אויף גִּישְׁמַעֲלִט נָאָךְ דִּיא אָרְמֶען וְאֵם מֶען דִּיאָרף. בְּדִי מֶען זֶה וְאֵל יוֹד קֶענֶען דֶּעכֶּם פֶּאֶר שִׁאפֶּען. דִּיא אִין וְאֵם וְיִיא דִּיאָפֶּען גִּיזֶאגֶט אִין אִין בְּרִייתָא וְאֵם אִין פֶּאֶר האַנְדִּין אִין פִּיל עֶרְמֶער אִין דִּיא גִמְרָא. מִיט דעם לִשׁוֹן דער פִּין דִּינִגֶּמֶר פִּנְחֶם בִּין יִיאִיר. אֲנִי דִּיא הִרְדָּה פֶּרְעֶגֶט אֲנִי מֶען זֶה וְאֵל יוֹד הֵימֶען. אֲנִי אֲוִי וְיִיאִיר. דִּירֹם דִּיאב אִין אויף גִּימֶאכֶם נָאָךְ דער בְּרִייתָא נָאָךְ דעם תְּבוֹר צֹא לֶענְדֶּען פֶּאֶר יוֹד אֲנִי דער כֹּאָפֶען אַנְדֶּערֶ. דִּיא הַנְּאִים פִּין דער עֲבֹדָה נָאָךְ אִידֶערֶ אָרְמֶען. אֲנִי אִימְדִיקֶען וְיִיא אִין עֶרְקֶלֶערִין וְיִיא עֶנֶן אֲנִי דִּיא מֵיילִין אֲנִי דִּיא פֶּרְמִים. אויף דעם אָפֶן וְיִיא מֶען קֶען יוֹד פֶּאֶר שִׁאפֶּען דִּיא מְדוּת אֲנִי וְאֵם עִם אִין עֶשְׂדִּילֶךְ דער צֹא. אֲנִי וְיִיא יוֹד אִין צֹא הֵימֶען דער פִּין. אֲנִי דעם זֶה וְאֵל לִיעֶנֶן אִין אַהֶער אִין אַנְדֶּערֶש וְאֵם אִין אִים גִּיפִינְען נֶחֱת. בְּדִי מִיר זֶה וְאֵלֶּען לֶענְדֶּען כֹּאָל דִּיאָפֶּען פֶּאֶר

להסיר מלבנו הקריאה וההסתכלות. יעלה על זכרוננו ויעירנו אל המצות עלינו. וה' יהיה בכסלנו וישמור רגלנו מלכד ותתקיים בנו בקשת המשורר האהוב לאלהיו. הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבכי ליראה שמך. אכ"ר :

פאר גאט. אונ גיט פאר געסען וואס מיר זענען אים שולדיג ווייל דיא גראפע גאטור. בעסיהט זיך אפ צוא קערין אונזער הארץ צוא ליינען אונ זיך קלינען. אונ עס זאל דאס אויף קומען אויף אונזער גידעכניש. אונ עס זאל אונ דער וועקן צוא דעם וואס אויף אונ איז בעפאלן. אונ גאט זאל זיין מיט אונזערע גידאנקען. אונ אונזערע פיס זאל ער היטען פון שטרויכלונג. עס זאל מקיים ווערען צוא אונ דיא גיבעט פון דעם משורר וואס איז גיווענען גלייבט ביא זיין גאט הורני דר דרכך אהלך באמתך יחד לבכי ליראה שמך. דאס איז פייטלש ווייז מיר גאט זיין וועג. איה זאל גיין אין זיין ווארדייט. איינציג זיין הארץ צוא פאר קעכטען זיין גאטען. אמן גן יהי רצון :

בביאור כלל חובת האדם בעולמו

יסוד התמידות ושוש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים סבטו ומנחתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורינו חז"ל הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו שזהו התענג האמתי והעידון הנרול בכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מהו הפצנו זה. הוא זה העולם והוא מ"ש ז"ל (לנוס פ"ד) העולם הזה דומה לפרודור בפני העולם הבא. והאמצעיים המגיעים את האדם לתכלית הזה הם המצות אשר צוו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצות הוא רק העולם הזה. ע"כ הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שע"י האמצעיים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו שהוא העה"כ לרוות שט בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעיים האלה. והוא מה שאמרו ז"ל (עירובין ד כג) היום לעשותם ומחר לקבל

דער ערשטער פֿאַק

עיינזם בכלל דיא שולדיגקייט פון איין מענטשען אויף דער וועלט:

יסוד התמידות ושוש העבודה התמימה. דער גרונד פון פרוקטיווי. און דער שורש פון דיא ריכטיגע דיןקט צא נאט איז. דער מענטש ואל פריער וויסען וואס זיין שולדיגקייט איז אויף דער וועלט. און וואס דארף ער פאר לאנגען און ווינטשען אין וינע מידע אויף דער וועלט. אונזערע חכמים לערנען אונז אז דער מענטש איז נאר באשאפען גיזוארין צא האבען פגענוגים פון נאט און הנאה האבען פון זיין שכינה. ווארום דאס איז דער רעכטער פגענוג. און דער גרעסטער פארענענען פון אלע פגענוגים וואס איין מענטש קען גיפנען. דער ארץ פון דעם פגענוג איז עולם הבא. ווארום יענע וועלט איז באשאפען גיזוארין מיט אלע בערייטיגען צום אייפנען פגענוג. נאר דיא וועג צא קומען צא דעם פגענוג איז דיא וועלט. אזוי וויא דיא חכמים זאגען אין אבות (פ"ק ד) דיא וועלט איז גלייך וויא איין פאר צימער צא לענע וועלט. און דיא מיטלען וואס פרענען דעם מענטש צום ריכטיגען פכלית איז דיא מצות וואס נאט ברוך הוא האט אונז גיבאמען. דער ארץ צא פאן דיא מצות איז דיא וועלט דערנאך איז דער מענטש פריער גישיקט גיזוארין אויף דער וועלט. פרי דרוף דיא מיטלען וואס ער וועט זיך אן ברייטען אויף דער וועלט. ואל ער קענען אן קומען אויף יענער וועלט צו עטיין זיך מיט גוטס וואס ער האט איין גיקופט פאר דיא מיטלען. דאס איז נאט דיא גברא זאגט (עירובין כ"ב) דיינא איז צא פאן דיא מצות מארגען צא נעמען דעם לוי. אז מען ואל זיך בעפראכטען ועהט מען אז דיא ריכטיגע שלמות

לקבל שכרם. וכשתסתכל עוד בדבר תראה כי השלמות האמתי הוא רק הדיכיות בו יתברך והוא מה שהיה דוד המלך אומר (מכל'ס ענ) ואני קרבת אלהים לי טוב. ואומר (ס"ו) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי ונ'. כי רק זה הוא המוב וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם למוב אינו אלא הכל ושוא נתעה. אמנם לשיזוכה האדם למוכה הזאת ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה. והיינו שישתדל לידבק בו יתברך ככה מעשים שתולדותם זה הענין והם הם המצות. והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרכים בו המרחקים אותו ממנו יתברך. והם הם התאוות החומריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק וחולך מן המוב האמיתי. ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה כי כל עניני העולם בין מוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם. העוני מצד אחד והעושר מצד אחד. כענין שאמר שלמה (מג' ל) פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' ופן אורש ונגבתי ונ'. השלוח מצד אחד והיסורין מצד אחד עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מן הצדדין הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה

שְׁלֹמֹת פֶּן מַעֲשֵׂעַן אִיז וְיָד צוּר בְּעִדְעִפְמִין אָן נָאט בִּיה. אַג דָּאס אִיז וְאָס
לְדֹר הַכְּלָה עִידָה וְאָגַם. (תְּהִלִּים עב) וְאִנִּי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב דָּאס אִיז פִּיטְמֶשׁ. מִיד
אִיז גוּם דִּיא נֶאֱהָעִנְטְקִיט פֶּן נָאט. אִוִּיד וְאָגַם עֵר (שם כ"ז) אִדֹּת שְׁלֹחַת מִתָּה ה'
דָּאס אִיז פִּיטְמֶשׁ. אִיז וְאָד בְּעַם אִיָּד פֶּן נָאט אָ אִיָּד וְאָל וְאָעֵן אִיז נֶאֱמַם דִּוִּיז
צִיטִים מִיִּין לְעִבְעֶן. וְאִדֹּרִים דָּאס אֱלִיִּין אִיז אֲכַת גוּם. אַג וְוִיטְמֶדֶר וְאָס דֶּער מַעֲשֵׂה
מִיִּנְט עֵס אִיז גוּם. אִיז נֶאָר פֶּאָלֶשׁ אַג נֶאֲרַעֲשִׁקִים. נֶאָר אָ דֶּער מַעֲשֵׂה וְוִיל
וְזִכֶּה וְיִין צוּר גוּטִם מִזֶּעֶר וְיָד פִּרְיֶער בְּעִמְהֶעֶן אַג וְאָדֶעֶן דָּאס אִיז צו קִיפֶעֶן.
דָּאס הֵיטֶם עֵר וְאָל וְיָד בְּעִמְהֶעֶן צוּר בְּעִדְעִפְמִין אָן נָאט דִּוִּיד אַוֶּלְכֶע מַעֲשִׂים
וְאָס בְּרַעֲנֶעֶן דֶּער צוּר דָּאס אִיז דִּוִּיד מִצִּיר. נָאט דָּאס דַּעם מַעֲשֵׂעַן בֶּאֱשִׁאפֶען
אִין אֱוִיז אִיז אָרֶם. וְאָס עֵס אִיז דָּא פִּיל סְבוֹת אִים צוּר דֶּער וְוִיטְמֶעֶר פֶּן נָאט
דָּאס אִיז דִּיא בִּאֲוֹת פֶּן גוּף. אָ דֶּער־מַעֲשֵׂה גִיטִם נֶאָד נֶאָד וְוִיז דֶּער וְוִיטְמֶעֶר עֵר
וְיָד פֶּן דִּיא רִיכְמִיגֶע גוּטִם. נִמְצָא אִיז דֶּער מַעֲשֵׂה אִין אִיז גִּרִּיעֶע מִלְחָמָה.
וְאִדֹּרִים דִּיא נֶאֱבָע עוֹלָם הוּה. צוּר עֵס אִיז גוּם צוּר שְׁלֵעֶכֶם אִיז נֶאָר פֶּרֹבִידֶג
פֶּאָר דַּעם מַעֲשֵׂעַן. דִּיא אַרַעֲמִקִים פֶּן אִיז וְוִיט. אַג דִּיא רִיכְמִקִים פֶּן דַּעם
אַנְדֶּערִין וְוִיט. אֱוִיז וְוִיז שְׁלֹחַת חֲמִלָה וְאָגַם (מִשְׁלִי ל') פֶּן אֲשַׁכֵּעַ וּכְחַשְׁתִּי כִּי וּפֶן
אֲוִישׁ וּגְבַחְתִּי כִּי. דָּאס אִיז פִּיטְמֶשׁ שְׁאָמֶדֶר וְוִעַל אִיָּד צוּר פִּיל גוּטִם דֶּאָבֶען וְוִעַל
אִיָּד חֵם וְשִׁלֹּם לִיִּקֶעֶנֶן אָן נָאט. אַרַעֲרִי שְׁאָמֶדֶר וְוִעַל אִיָּד אַרַעֲם וְוִין. וְוִעַל אִיָּד
מִזֶּעֶן גִּבְבִּיגֶען. נִמְצָא דָּאס דֶּער מַעֲשֵׂה אִיז מִלְחָמָה פֶּן אֲלֶע וְוִיטֶעֶן. דִּיא
רִדִּיגִקִים פֶּן אִיז וְוִיט. אַג יִסְדִּין פֶּן דֶּער אַנְדֶּערֶער וְוִיט. נֶאָר אָ עֵר אִיז אִיז
נִבֹּר אַג נֶעֱכֶם אִיז דִּיא מִלְחָמָה פֶּן אֲלֶע וְוִיטֶעֶן. אִיז עֵר דֶּער מַעֲשֵׂה וְאָס אִיז
וְזִכֶּה צוּר בְּעִדְעִפְמִין וְיָד צוּר נָאט. דֶּער מַעֲשֵׂה גִיטִם אִדֹּרִים פֶּן פֶּאָר צִיטֶער אִין
פֶּאָלֶחֶן

יזכה לירבק בבוראו ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס במרקלין לאור באיר החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהמוב ונשתדל לירבק בו כן ישינהו וישמח בו. ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נכרא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול. כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שלט בעצמו ונרבק בבוראו ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת בוראו הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כלם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך. והוא כענין מה שאחז"ל (מניגז דף יב) בענין האור שנגזו הקב"ה לצדיקים. וז"ל וכיון שראה אור שנגזו הקב"ה לצדיקים שמח שנאמר (מסלי יג) אור צדיקים ישמח. ובענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו אמרו (חולין 65) ארי' מלמד שנתקבצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת ואמרת עלי יניח צדיק את ראשו. והנה על העיקר הזה העירונו ז"ל במדרש קהלת שאמרו ז"ל (קהל רבה פז) ראה את מעשה האלהים ונר'. בשעה שברא הקב"ה את

פאלאין אריין צוא בעלייכמן ויה פון דיא לעבעדיגע ליכט. אונ מיט דעם שיעור וואס ער האט איין גיטאלמען דעם יצר הרע מיט וייגע פאזות. אונ האט ויה דער ווייטערט פון דיא וואכען וואס דער ווייטערין אים פון גוטס. אונ האט ויה בעמיהם צו בעהעפמין ויה אן גאט. מיט אזוי איין שיעור וועט ער אים בעקומען אונ פרייען ויה מיט אים. אונ ווען דער מענש ואל ויה גוט בעמראכמען וועט ער זעהען אז דיא וועלט איז באשאפען גיטאריין אים צוא בעדיגען. נאר ער שטייט אין איין גרוסע גיטויכט. ווארום אז ער זעהט ויה צוא דער וועלט אונ דער ווייטערט ויה פון ויין באשעפער פאר דאךט. ער ויה אליין אונ פאר דאךט דיא וועלט אויף. אבער אז ער בעהערשט ויה אונ בעהעפט ויה צוא גאט אונ האט הנאה פון דער וועלט. נאר מיט דעם וואס עס קען אים נומען צו דינען דעם בעשעפער דער וועלט גרום אונ דיא וועלט ווערט אויף גרום מיט אים. ווארום דאס איז איין גרוסע וואך פאר אלע מענשען אז וויא ואלין באדינען דעם הייליגן מענשען צוא גאט. אונ דאס איז אויף דעם אופן וויא אונזערע חכמים זאגען (חולין גיא) ווענען דיא ליכט וואס הקדוש ברוך הוא האט באהאלטן פאר דיא צדיקים. וויא באלד דיא ליכט האט דער זעהען אז גאט האט איר באהאלטן פאר דיא צדיקים. האט ויה ויה דער פרייט. אזוי וויא עס שטייט אין פסוק. אור צדיקים ישמח דאס איז מיינט דיא ליכט פון דיא צדיקים האט ויה דער פרייט. אונ בייא דיא שטייטער וואס יעקב האט גיטמען צוא ליינען צוא קאפין. וואגט ר"י דער פון אי גיטונגען אז אלע שטייטער דאכען ויה גיטדיגן אין איין ארט. אונ אימליכער האט גיאנאם אויף מיר ואל ליינען דער צדיק דיא קאפ. אונ אין מדרש קהלת זעהנען אונ דיא חכמים (קהל רבה פז) ראה את כל מעשה האלהים. אז גאט האט באשאפען אדם הראשון האט ער אים גיטמען אונ האט אים צורום גיפירט איבער אלע

את אדה"ר נטלו והחזירו על כל אילני נן עדן. א"ל ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי. כללו של דבר האדם לא נברא בעבור מצבו בעה"ז אלא בעבור מצבו בעה"ב. אלא שמצבו בעה"ז הוא אמצעי למצבו בעה"ב שהוא תכליתו. ע"כ תמצא מאמרי חז"ל רבים כלם בסגנון א' מדמים העה"ז למקום וזמן ההכנה והעה"ב למקום המנוחה ואכילה המוכן כבר. והוא מה שאמרו העה"ז דומה לפרוזדור כמו שאמרו ז"ל היום לעשותם ומחר וכו' (ע"ל ג) מי שמרה בע"ש יאכל בשבת. העולם הזה דומה ליבשה והעה"ב לים וכו'. וכאלה רבים על זה הדרך. ותראה באמת שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא למצבו בעה"ז. כי מה הם חיי האדם בעה"ז או מי הוא ששמח ושלוו ממנו בעה"ז. ימי שנורינו בהם שבעים שנה ואם בנכורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים ומרדות ואחר כל זאת המות. אחד מני אלה לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלוה אמתית. וגם הוא אלו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם. ולא עוד אלא שאם תכלית בריאת האדם היה לצורך העולם הזה לא היה צריך מפני זה שתנופה בו גשמה כ"כ חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים עצמם

אלע בוימער פון גן עדן און האט אים גינאנט זעה וויא שוין און גילובט זענען מינע ווערק. און דאס אלץ האב איך באשאפען פון דייענט וועגען דאריבער וואלסטו זיך היטין אז דאס וואלסט נים גאנצקל זיין און מיין וועלט פאר דאריבער. דער כלל איז דער מענש איז נים באשאפען גינאנדיג פון דער וועלט וועגען. נאר פון יענער וועלט וועגען. און דאס וועלט איז פאר אים איין מיטל אז ער זאל קענען קינען אויף יענער וועלט צו זיין תכלית. דריבער גיפנען זיך פיל ערשטער און דאס גאנצער וואס פאר גלייכין דאס וועלט צו איין ארט וואס מען גרייט זיך אן. און יענע וועלט צו איין ארט פון רודען און עסען וואס מען האט זיך אן גיברייט דאס איז וואס מיר האבען שוין גינאנט דאס וועלט איז גלייך צו איין פאר צימער. היינט צו טאג און מארגען צו געקען דעם לוי. ווער עס באמיהעט זיך ערב שבת דער עסט אום שבת. דאס וועלט איז גלייך צו דער יבשה. און יענע וועלט צום ים. און נאך פיל גמרות אין דעם אופן און אין אמת קען גאר קיין מענש מיט שכל נים מינען. אז דער תכלית פון דעם וואס ער איז באשאפען גינאנדיג איז דאס וועלט. ווארום וואס איז דעם מענש'יגם לעבען אויף דער וועלט און ווער פרייט זיך און איז רהיג אויף דער וועלט. לעבען לעבט ער נאר זיבציג יאר און ווען פיל אכציג יאר. און דאס מערסטע איז מיט צרות און ליידען און אלעלייט קראנקייט און ווייטאג און מאמענדיג. און נאך דעם קינט דער טויט. איינער פון מויענד גיפטיג זיך וואס איז רהיג און האט פערנענען אויף דער וועלט. און ווען ער ווערט דאנערט יאר איז ער אזוי וויא ער וואלט שוין פון דער וועלט אדוק גינאנט. און נאך מער אז איך וועל וואנען דער תכלית

עצמם. כ"ש שהיא אינה מוצאה שום נחת רוח בכל עינוני זה העולם והוא מה שלמדנו ז"ל במדרש קהלת. וז"ל (קהלת רכ"ט פ"ו) וגם הנפש לא תמלא מלה"ד לעירוני שנשא בת מלך אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשוכים לה כלום שהיא בת מלך כך הנפש אלו הכאת לה כל מערני עולם אינם כלום לה למה שהיא מן העליונים. וכן אז"ל (לכות פ"ד) על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד כי אין הנשמה אוהבת העה"ז כלל אלא אדרבה מואסת בו אם כן ודאי לא היה בורא הבורא יתברך בריאה לתכלית שהוא נגד חוקה וגמאס ממנה. אלא בריאתו של האדם למצבו בעה"ב הוא וע"כ נתנה בו נשמה זאת כי לה ראוי לעבוד ובה יוכל האדם לקבל השכר במקומו וזמנו ושלא יהיה העה"ז דבר נמאס אל נשמתו אלא אדרבה נאהב ונחמד ממנה וזה פשוט. והנה אחר שידענו זה נבין מיד חומר המצות אשר עלינו ויקר העבודה אשר בידנו כי הנה אלה הם האמצעיים המביאים אותנו אל השלמות האמיתי אשר בלעדם לא יושג כלל. ואולם ידוע כי אין התכלית מניע אלא מכח קיבוץ כל האמצעיים אשר נמצאו ואשר שימשו להגיעו וכפי כח האמצעיים ושימושם כן יהיה התכלית הנולד מהם. וכל הפרש קטן שימצא באמצעיים תבחן תולדתו בכירור ודאי בהגיע זמן התכלית הנולד מקיבוץ כולם

תכלית פון דעם מענשינס בעשאפונג איז דיא וועלט פאר וואס דאס איז נאט געגעבען אזוי איין שיערע נשמה און אזוי איין הויכע נאך דעקער פאר דיא מלאכים און דיא דאס דאס דאס גיט קיין פערנעניגען גיט פון דיא וועלטליכע פערנעניג און דאס איז וואס אונזערע חכמים לערנען אונז אין מדרש קהלת (קהלת רכ"ט פ"ו) וגם הנפש לא תמלא דאס איז שיימש דער נפש ווערט אויף גיט וואס. עס איז איין משל צו איין דארף כאן וואס דאס גיט מען איין בת מלך פאר איין ווייב אז ער זאל איר אפילו ברענגען אלץ וואס אין דער וועלט איז. איז דאס ביי איר גיט חשוב. ווארום ויא איז איין בת מלך אזוי איז דער נפש. אז מען זאל איר ברענגען אלע גוטע שפיו פון דער וועלט איז איר גאר גיט. ווארום ויא איז פון הימל. און דיא חכמים זאגען (אבות פ"ה) אויף אזוי איבער גוואלד ווערסטו באשאפן. און איבער גוואלד ווערסטו גיבארין. ווארום דיא נשמה דאס גיט ליב דיא וועלט אדרבה ויא דאס איר פאר מיאוסט און אז ויא אזוי קען דאך גיט ויין אז נאט זאל באשאפן איין בעשעפניש גענען איר גיטען און אין וואס ויא דאס פאר מיאוס. דרום איז עס גיט אז דער מענש איז גאר באשאפן גיבארין פון עולם דבא ווענען. און דעריבער איז אין אים גיטען גיבארין דיא נשמה ווארום איר פאסט נאט צו גיטען און דורך איר קען דער מענש מקבל ויין דעם לויין אויף דעם ארץ אין דער צייט און אזוי וועט שוין גיט ויין מיאוס פאר דער נשמה אויף דער וועלט. אדרבה עס וועט איר ויין ליב און גרוסטיג דיא וועלט. און היינט אז מיר ווייטען שוין דאס פאר שטייען מיר דיא שווערטיג פון דיא מצות וואס אויף אונז איז און דיא שיערטיג פון דיא דין פאר אונז. ווארום ויא גענען דיא מיטלען ויא צו ברענגען דעם מענשין

כולם כמ"ש. וזה ברור. מעתה ודאי הוא שהדקדוק שידוקדק על ענין המצות והעבודה מוכרח שיהיה בתכלית הדקדוק כאשר ידקדק שוקרי הזהב והפנינים לרוב יקרים. כי תולדותם נולדת בשלימות האמיתית והיקר הנצחי שאין יקר למעלה ממנו. ונמצינו למדים כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצות ולעבוד ולעסוד בנסיון. והנאת העולם אין ראוי שיהיה לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת למטן יוכל לפנות לכו אל העבודה הזאת המומלת עליו. ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קמן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך ולשכור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו. הן הגה כל עניני החומריות והתלוי בהם עד שימשך אחריו יתברך ממש כברזל אחר אבן השואבת וכל מה שיוכל לחשוב שהוא אמצעי לקורבה הזאת ידרוף אחריו ויאחז בו ולא יפנה. ומה שיוכל לחשוב שהוא מניעה לזה יברח ממנו כברוח מן האש. ובענין

מעשין צוא דאי ריבנינן גאנצקייט וואס אן וויא קען ער דאס גיט האַבען. נאר עס איז דירע אז מען קען גיט קומען צום תכלית שיינען עס קלייבן זיך אויף אלע מיטלען וואס זענען דא אונ וואס מען באדארף האַבען דער צוא אונ וויא שפארק עס זענען דא מיטלען אזוי גרוס איז דער תכלית דער פון אונ אלע קליינע אונטער שיידין וואס עס איז גיפניט זיך אונטער דא מיטלען קען מען קלאר דער גיין אז מען קומט צום תכלית וואס קומט ארויס פון אלע מיטלען אין איינעם דער פון קען דער מענש וויסען אז וואס מען איז מדקדק אין מצות אונ נאט צו דינען מו ער וויטער שפארק מדקדק ויין אזוי וויא עס זענען מדקדק דא וואס זענען גאלד אונ מיטערע שיינער ווארונ דאס קומט אלץ פון דא אייביגע מיטערקייט וואס עס קען גיט מיטערע ויין דער פון קען אב דערנען אז דער עיקר וואס דער מענש איז באשאפען גיווארין אויף דער וועלט איז נאר צו מאַכן מצות אונ צוא דינען נאט. צוא באשטיין בייא אלע פרובירונג אונ דארף נאר דגאט האַבען פון דער וועלט וואס עס זאל אים העלפען דער צוא ער זאל בערהויטן זיין רוח אונ דער קוויקין ויין געה. כדי ער זאל קערין ויין הארץ צוא דינען נאט וויא ער מו. נאר אלץ וואס ער מו ער פראכמען פון נאטס ווענען. אונ קיין אנדער תכלית זאל ער גיט האַבען אונ אלץ וואס ער מו צו קליין אַרער גרויס נאר זיך צו גענעגען צו נאט. אונ צו ברעכען אלע וועגס וואס שיידין צו ווישן אים אונ נאט דאס זענען דא זאכען פון גוף. אונ וואס עס הענגט אן גוף איז וויא זאלען זיך צען צו נאט. פונקט וויא איין ציט זיך צום מאַגענעס אונ אלץ וואס ער קען פראכמין אז דאס איז איין מיטלעל צו דער גיטענהונג צוא נאט. מו ער דאס נאך יאנען אונ אן געמען אונ גיט אונעק צאנען אונ וואס ער קען פראכמען אז דאס פערמיט אים צו גיטענהונג זיך מו ער דער פון אנמלופען וויא מען אנמלופט פון פייער. אזוי וויא עס שטייט גיטערנען אין תהלים (סג)

דבקה

יבענין שנאמר (סכלים סג) דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך כיון שביאתו לעולם אינו אלא לתכלית הוזה דהיינו להשיג את הקורבה הזאת במלמו נפשו מכל מונעיה ומפסידיה. והנה אחר שידענו והתברר אצלנו אמיתת הכלל הוזה יש לנו לחקור על פרטיו לפי מדרגותיהם מתחלת הדבר ועד סופו כמו שסדרם רבי פינחס בן יאיר במאמר שלו שהכאנו כבר בחקירתנו והם הזהירות. הזריות. הנקיות. הפרישות. המהרה. החסידות. הענוה. יראת החטא. והקדושה. ועתה נבארים א' א' בס'ד:

פרק ב בביאור מדת הזהירות

הנה ענין הזהירות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו כלומר מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו. המובים הם אם לא. לבלתי יעזוב נפשו לסכנת האבדון ח"ו ולא ילך בכוהלך הרגלו כעור באפלה. והנה זה דבר שהשכל יחייבוהו ודאי. כי אחרי שיש לאדם דעה והשכל להציל את

דבקה נפשי אחריך בי תמכה דאם איז שייק'ש. מין לייב איז באדעפמ'אן דיר אונ דין רעכטע האנד שפארט מיר אונטער. אונ וויא באלד דער תכלית פון זיין קומען אויף דער וועלט איז נאר דער תכלית צו געקומען דיא גינעדיגונג צוא אים אונ צו ראטעווען זיין לייב פון אלץ וואס עס פערקייט אים אונ איז אים שטעלליך דער צו. אונ וויא מיר האבען שוין דער קלערט דעם אמת פון דעם כלל וועלען מיר קלערין דעם פרט. פון אימליכען נאך זיין מדרגה פון אן הויב גיין אים לאז. אזוי וויא ר' פנחס בן יאיר האט וויא מסדר גיוועזען. אונ דאס זענען וויא (הזהירות) וויא מען זאל זיך היטן: (הזהירות) גישווענד צוא זיין: (הנקיות) גיין צו זיין: (הפרישות) אב גישיט צו זיין: (המטהרה) זיך צו רייניגען: (החסידות) פרוקאייט: (הענדו) קליין צו האלמען זיך: (יראת החטא) מרא צוא האבען פאר איין עבירה: (הקדושה) הייליגקייט: ערשט וועלען מיר טום נאכטס הייליך מפורש זיין איינציג ווייט:

דער אנדערער פרק

ווייזט וואס הייסט זיך צוא היטען (הזהירות)

הנה ענין הזהירות דיא זאך פון היטען זיך איז. אז דער מענטש זאל זיין גידיט אין אלע וועג מעשים אונ גישעפטן דאס הייסט ער זאל געטראכטן אונ אפן האטמין דיא אויפן אויף וועג מעשים אונ וועגן צו זענען וויא גוט אדער גיט ער זאל גיט לאזן תולדה זיין גיט פאר פאלין ווערן אין גידים. אונ זאל גיט גיין מיט זיין גיוויינהייט וויא איין בלינדער אין דער פינצמערניש. אונ דאס איז איין זאך וואס דער שכל איז מחייב ווארום וויא באלד דער מענטש דאמט שכל אונ פאר שפאנד זיך צו ראטעווען אונ אנשליפן פון גידים. היינט וויא

את עצמו ולכרוח מאבדן נשמתו. איך יתכן שירצה לחללים עיניו מהצלתו. אין לך פחיתות והוללות רע מזה ודאי. והעושה כן הנה הוא פהות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמור את עצמם. וע"כ יברחו וינסו מכל מה שיראה להם היותו מזיק להם. וההולך בעולמו בלי התבוננות אם מוכה דרכו או רעה הנה הוא בסומא ההולך על שפת חנהר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו. כי אולם חסרון השמירה כפני העורון המבעי או מפני עורון הרצוני דהיינו סתימת העינים בבחירה וחפץ אחד הוא. והנה ירמיהו היה מתאונן על רוע בני דורו מפני היותם ננועים בנגע הסדה הזאת שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי ששימו לב לראות מה הם הלהעשות אם להעזב. ואמר עליהם (ירמיה ה) אין איש נחם על רעתו לאמר כו' כלה שב במרוצתם כסוס שומץ במלהמה. והיינו שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלים ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה. ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצה"ר וערמותו להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם ריוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים. כי יודע הוא שאלולי היו שמים

ויהא ארץ קען עד גאר וועלן אב קערן ויגע אויגן ויה גיט צו ראטעווען דאס קען גאר גיט ערנער ויין. און דער וואס מוט דאס איז ערנער פאר איין מלהמה און איין חיה וואס ויין האבן דעם נאמער ויה צו היימן און לויפן און ראטעווען ויה פון דא וואס ויין ווען עס קען ויין שאלדן און דער וואס גיט אויף דער וועלט און גיט בער ראכטעט צו איז גוט ויין ווען צו גיט איז גלייך צו איין פליגן וואס גיט בערן איין טיפן פיה וואס ויין כפנה איז ויער שטארק. און ויין אונגליק איז געדיגן ער אל ויין ראטעווען. גאר דא סיה וואס דער קענש דייט ויה גיט. אדער ער איז פליגן פון דער נאמער. אדער ער איז פליגן מיט ויין ווילן דאס איז ער פאר מאכט דא אויגן מיט ויין ווילן. און וימיה בעקלאגט ויה א יף דא געלעבן מיט פון ויין דור ווייל ויין וועגן גיטעווען גיפלגט מיט דא שאלעכטע מדה. אז ויין לעגן אב קערין דא אייגן פון ויערע מעשים און דאבן ויה גיט בעפראגט צו ווען וואס ויין טוען צו וואלן ויין דאס פאן אדער אדעק לאזן. און דאס גיטאגט וימיה (ח) אין איש נחם על רעתו לאמר כו' כלה שב במרוצתם כסוס שומץ במלהמה. דאס איז מיינט קייער בעפראכט ויה גיט אויף ויין שאלעכטם אלע לויפן אין ויערע וועגן ויין איין פערד אין איין מלהמה. דאס דייכט ויין לויפן אין ויער גיטעווען און ויערע וועגן. אז ויין לאזן ויה גאר קיין צייט גיט צו בעפראגט ויערע מעשים און וועגן דוד דעם פאלין ויין אין אונגליק וואס ויין ווייטן גאר גיט. און דאס איז איינע פון דא עצות פון גאר דער און ויין נאלעקייט. ער מאכט ויער דא ארבעט פון קענשען שטענדיג אין ויין הארצין. אז עס איז קיין צייט צו בעפראכטן ויה און צו קלייגן אין וועלכע וועג ער האט צו גיין. ווארום ער ווייס אז ויין וואלטן ויה בעפראכטן

שמים לבם כמעט קט על דרכיהם ודאי שמיר היו מתחילים להנהם כמעשיהם. והיתה ההרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החמא לגמרי וה' מעין עצת פרעה הרשע שאמר (שמות ט) תכבד העבודה על האנשים וכו' שהיה מתכוין שלא [לכר שלא] להניה להם ריוח כלל לבל יתנו לב או ישימו עצה נגדו. אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכה התמדת העבודה הבלתי מפקת. כן היא עצת היצה"ר ממש על בני האדם. כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות. ואי אפשר להמלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה. הוא מה שהנביא צוה ואמר (מ"ו) שימו לבבכם על דרכיכם. ושלמה אמר בחכמתו (מש"ו) אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפיך הנצל כצבי מיד כו'. וחז"ל אמרו (מ"ק דף ט) כל השם ארחותיו בעולם הזה וזכה ורואה בישועתו של הקב"ה. ופשוט הוא שאפילו אם יפקח האדם על עצמו אין בכחו לינצל אלולי הקב"ה עוזרו. כי היצה"ר תקוף מאד וכמאמר הכתוב (מכיל"ט) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו וגו'. אך אם האדם מפקח עצמו אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצה"ר. אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו כי אם הוא אינו חס מי יחוס עליו. והוא כענין מה

נאר איין קליינע וויילע אויף ווייערע וועגן וואלמין זייא געוויס זיך בארענקען פון ווייערע מעשים און ווייער חרטה וואלט זיך גישמארקט ביו זייא וואלמין פאר לאזין דיא עבירה אין נאנצין און דיא ועלדיגע עצה האט פרעה גימאן ער האט גימאנט (שמות ה') תכבד העבודה על האנשים. דאס איז מיינשט ואל דיא ארבייט שווער ווערין אויף דיא מענשען. און פונקט אזוי איז דיא עצה פון יצר הרע אויף דיא מענשען. ווארום ער איז איין בעל מלחמה און גילערניגט אין פאלשקייט. און מען קען זיך גיט ראטעווען סיידן מיט גרויס חכמה און גוט ארום זעהן זיך. דאס איז וואס דער נביא עררייבט (חגי א') שימו לבבכם על דרכיכם. דאס איז מיינשט שוואט אייער הארץ אויף אייערע וועגן. און שלמה זאגט אין ויין חכמה (מש"י ר) אל תתן שנה לעיניך תנומה לעפעפיך הנצל כצבי מיד וגו'. דאס איז מיינשט גיב גיט קיין שלאף צו ביינע אויגן. קיין שלומער צו ביינע ברעכען ראטעווען זיך וויא איין הירש. דיא גמרא זאגט (ש"ס ד"ה) ווער עס בעטראכט זיינע וועגן אויף דער וועלט איז וזכה צו זעהן דיא הילף פון הקדוש ברוך הוא און דאס איז גייוויס ווען דער מענש וואלט זיך אפילו קלייגן וואלט ער אויף גיט גראטעוועט ווערין. ווען גיט גאט וואלט אים העלפן. ווארום דער יצר הרע איז ווייער שטארק. אזוי וויא דער פסוק זאגט (תהלים ל"ו) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו וגו' דאס איז מיינשט דער רשע ליגט אויף דעם צדיק און וויל אים פיימיגן נאר גאט לאזט אים גיט. נאר אז דער מענש וזכט זיך צו קלייגן העלפט אים גאט און ער ווערט פון אים גינצל. אבער אז דער מענש זאלין קלייגט זיך גיט העלפט אים גאט אויף גיט. ווארום אז ער האט זאלין גיט כח אויף זיך ווער זאל אויף אים כח האפן. דאס איז אזוי וויא דיא נבואה

מה שאמרו ז"ל (ברכות דף נג) כל מי שאין בו רעה אסור לרחם עליו והוא מה שאמרו (פסוק פג) אם אין אני לי מי לי :

פרק ג בחלקי הוהירות

הנה הרוצה לפקח על עצמו. שתיים הנה החשקפות הצריכות לו. האחת שיתבונן מהו הטוב האמיתי שיבחר בו האדם והרע האמיתי שיגמול ממנו. והב' על המעשים אשר הוא עושה לראות אם הם מכלל הטוב או מכלל הרע. וזה בשעת מעשה ושלא בשעת מעשה. בשעת מעשה שלא יעשה שום מעשה מבלי שישקול אותו במאזני זאת הידיעה. ושלא בשעת מעשה שיעלה לפניו זכרון כלל מעשיו וישקול אותם כמו כן במאזני המשקל הזה לראות מה יש בהם מהרע למען ידחה אותו. ומה מן הטוב להתמיד בו ולהתחזק בו. ואם ימצא בהם מן הרע אז יתבונן ויחקור בשכלו איזה תחבולה יעשה לסור מן הרע ההוא וליטהר ממנו. ודבר זה הודיעונו חז"ל באמנם (עירובין דף יג) גזל לאדם שלא נברא ועבשיו שנברא יפשפש במעשיו ואיכא דאמרי ימשמש במעשיו. ותראה ששני הלשונות הם שתי אזהרות

אָנָּטָם (ע"ז דכ"ג). אויף זאָגן וויי (אבות פ"ג) ווען איך וועל גיט זאָגן פאר זיך ווער זאל פאר מיר זאָגן :

דער דריטער פרק

(בחלקי הוהירות) וויא מען זאל זיך היטן :

הנה הרוצה לפקח על עצמו דער וואס וויל אויף זיך אַכטונג געבן. מוז ער צוויי זאכן גיט געטראכטן. וואס איז דיא ריכטיגע גוטס וואס ער זאל דאס פאר זיך אויס קלויבן. און וואס איז אין אמת זעלעכט אז ער זאל דער פון לויפן. צווייטענס אויף אלע וועג מעשים זאל ער געטראכטן אויב דאס איז פון די גוטע מעשים אדער זעלעכטע. און דאס מוז ער געטראכטן בשעת ער שוים און בשעת ער שוים גיט. בשעת ער שוים מוז ער אַכטונג געבן ער זאל גיט טאן. קיין זאך וואס ער זאל איר גיט איבער וועגן גוט. און בשעת ער שוים גיט מוז ער געטראכטן אויף אלע וואס ער דאס גיטאן אויב עס איז פאר האטן אין דעם זעלעכטס זאל ער דאס אב שטויסן. און דיא גוטע זאל ער שטענדיג דאכטן. און ווען ער גיפנט אין דיא מעשים זעלעכטס מוז ער געטראכטן און קלערן מיט ווען זיך וואס פאר איין עצה ער זאל טאן צו דער ווייטערן זיך פון דיא זעלעכטס און ריין צו ווערען דער פון. און דיא וואך האפען אונז דיא תככים גילערנט. אז וויא האפן גיטאט (עירובין יג) גזל לאדם שלא נברא בו. דאס איז פיינטש עס איז געטער דעם מענטשען אז ער וואלט גיט באשאפן גיטאטן אדער אדער אדער אז ער איז שוין באשאפן גיטאטן. זאל ער ווען וועג מעשים.

און

אזהרות מוכות ומועילות טאד כי הנה הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים ע"פ מצות ה' וחקיו. כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך המשמוש הוא חזקירה אפילו במעשים הטובים עצמם. לחקור ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו. וה"ז כמשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי. כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישיאר וך ונקי. כלל הדבר יהיה האדם מעיין על מעשיו כולם ומפקח על כל דרכיו שלא להגיה לעצמו הרגל רע ומדה רעה כ"ש עבירה ופשע. והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים אשר יפלו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו. ויקבע עתים ושעות לזה שלא יהיה משקלו עראי אלא בקביעות גדול כי רב התולדה הוא. והכמינו ז"ל הורנו בפ' צורך החשבון הזה. והוא מה שאז"ל (כ"ז דף עח) על כן יאמרו המושלים בואו חשכון על כן יאמרו המושלים ביצרים בואו ונהשוב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה וכו'. וזה כי העצה האמתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות

אנ אנדערע זאגן. ער זאל ארום מאפן דיא מעשים. אונ אז מיר זאלן זעהן דיא גמרא וועלן מיר זעהן אז דיא צווייא זענען ביינע גוטע פאר זאגן אויף דעם מעשין. ווארום צו זוכן דיא מעשים הייסט ער זאל ארום קלערן זיינע מעשים צו זענען זייא גוט צו גוט. אונ אויב עס געפינט זיך מעשים וואס זיינען גוט וויא דיא הייליגע תורה הייסט זאל ער אויס ראמען זייא. אבער מאפן זיינע מעשים הייסט ער זאל קלערן אפילו זיינע גוטע מעשים צו געפינט זיך גוט אין זייא עפעס שלכטס אז ער זאל דאס מוזן אונזע ווארפן. פונקט וויא מען מאפט איין קלייד צו פרובירן צו עס איז גוט צו שטארק צו גוט שלאף אדער פאר פוילט אזוי זאל ער ארום מאפן זיינע מעשים צו פרובירן זייער גוט ביז וויא וועלן בלייבן היין אונ קלאר. דער כלל איז פון דער זאך דער מעש זאל גוט פראכטן אויף זיינע אלע מעשים אונ זאל זוכן אלע זיינע זענען. ער זאלן ניטן דאזין קיין שלעכטע געווינהייט אונ קיין שלעכטע מדה. אונ פשוטא שוין איין עבירה אדער איין זינד. אונ איך זעה אז עס איז גיימיג דעם מעש זענען ער זאל זענען זיינע מעשים אלע מאג. אזוי וויא גרויסע סוחרים וואס פערמאכטן שטענדיג זייר גיטעפטין. בדי וויא זאלן קיין שאדן גוט האבן. אונ ער זאל זיך בעשעמלן צייט דער צו אונ גוט אפט ווען עס מרעפט זיך נאר שטענדיג ווארום עס קען דער פון פיל גוטס ארויס קומען. אונ אונזערע חכמים זענען אונז בפרוש דיא גיימיגקייט פון דעם רעכענען זיך. אונ דאס איז וואס דיא גמרא זאגט (בבא בתרא פ"ח) על כן יאמרו המושלים בואו חשכון. דאס איז מיינט דעריבער זאגן דיא וואס זינעלמינן איבער זייער יעד דער. קומט לאמיר זיך ברעכענען דעם רעכענען דער זעלט דעם שאדן פון איין מצוה אנמקענין דעם שכיב פון איר. אונ דעם שכיב

לראות אמיתות אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו. כי מי שהוא עריון חבוש במאסר יצרו אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה. כי היצר מסמא את עיניו ממש. והנה הוא כהולך בחשך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם. והוא מה שאמרו ז"ל (ג'מ"ד פ"ג) תשת חשך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה. והבן כמה נפלא המאמר האמתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חשך הלילה שני מיני מעיות אפשר לו שיגרום לעין האדם. או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל או שימעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם ואדם כאלו הוא עמוד. כן חומריות וגשמיות העוה"ז. הנה הוא חשך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי מעיות. [הא'] אינו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם ונמצאים הפתאים, הולכים לבטח וגופלים ואובדים מבלי שהניעם פחד תחילה. והוא מה שאמר הכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו כמה יכשלו. ואומר (ס"ג) ערום ראה רעה ונסתיר ופתיים עברו ונענשו. ואומר (ס"ד) וכסיל מתעבר ובוטח

פון איין עבירה אַנטקעניג דעם שארין פון איר. נאר קיין ריכטיגע עצה קען מען דער צו גיט געבען און מען קען גיט גען וועגן סיידן דער וואס איז שוין לאנג צוים גיבאנגען פון יצר הרע און גיטעלטיגט אויף אים. אפער דער וואס איז נאך איין גיבונדן אין דעם בונד פון יצר הרע קענען ווייניג אויגן גיט גען דעם אמת און קען ווייניג גיט דער קענען. ווארום דער יצר הרע פאר געלענט ווייניג אויגן און ער גייט וויא איינער דער וואס גייט אין דער פינצטערניש. און עס איז פאר האנגען שטרייכלונגען וואס ווייניג אויגן וועגן גיט. דאס איז וואס דיא גמרא זאגט (בבא מציעא פ"ג) תשת חשך ויהי לילה. דאס איז פיינטש דא מוסק פינצטערניש און עס ווערט נאכט דאס מיינט מען דיא וועלט וואס דיא איז גלייך צו נאכט. געטראכט נאר וויא וואונדער דער מאכט פון דער גמרא פאר דיא וואס וועגן מופ אין אים צו פאר שטיין. ווארום דיא פינצטערניש פון דער נאכט קענען מאכן דעם מענטשן צווייטע ערשטן אדרע וויא פאר שטעלן אים דיא אויגן אז ער ווערט גיט וואס איז פאר אים. אדרע וויא נארין אים אז ער מיינט אויף איין וויל אז דאס איז איין מענטש. און אויף איין מענטש אז ער איז איין וויל. אזוי איז דיא גראבקיט פון דער וועלט. וויא ווענען פינצטער וויא די נאכט פאר דעם שכל און פרענגען אים ער זאל זיך מועד ויין וויא לאזן אים גיט וועגן דיא שטרייכלונגען פון דער וועלט. און דיא נארין גייען אריין און פאלן און ווערן פערלארן. און האט זיך דער פאר נאר גיט דער שראקן פריער. דאס איז וואס דער פוסק זאגט (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו כמה יכשלו. דאס איז פיינטש דיא וועג פון רשע איז אזוי וויא פינצטער. ער ווייכט גיט אן וואס ער שטרייכלט. אויף זאגט דער פוסק (שם כ"ב) ערום ראה רעה ונסתיר ופתיים עברו ונענשו. דאס איז פיינטש איין קליינער ווערט דעם אונגליק און געדאלט זיך און דיא נארין גייען אריבער און ווערן גיטראפט. אויף זאגט דער פוסק (שם י"ד) וכסיל מתעבר

ובטוח . כי לכם בריא להם כאולם ונפלים מרם ידעו מהמכשול כלל . והטעות השני והוא קשה מן הראשון הוא שמטעה ראייתם . עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב והטוב כאלו הוא רע ומתוך כך מתחזקים ומהזיקים מעשיהם הרעים . כי אין די שחסרה מהם ראיית האמת לראות הרעה אשר נגד פניהם אלא שנראה להם למצוא ראיות גדולות ונסיונות מוכיחים לסברותיהם הרעות ולדעותיהם הכוזבות* . וזאת היא הרעה הגדולה המלפפת ומביאתם אל באר שחת . והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן ונו . וכל זה מפני היותם תחת החושך וכבישים המה תחת מטשלת יצרם . אך אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה הם רואים האמת לאמתו ויכולים ליעץ שאר בני אדם עליו . הא למה זה דומה לכן המבוכה הוא הנה הנטוע לצחוק הידוע אצל השרים . שהנטיעות עשויות כתלים כתלים וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים כלם דומים זה לזה ותכלית במ הוא להניע אל אכסדרה אחת שבאמצעם . ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומניעים כאמת אל האכסדרה . ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה . ואמנם ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמתי או בכוזב . כי

(*) ופ"י ככנס חמר כנכח (ינמיס כ') סניגטס חוסך על חמר לא חטאמי : כולם בושח . דאם איז מיינש דער נאר ביינערס ויך אונ פאר וינערס ויך ווארום וינער הארץ איז שטארק אונ פערסם בייא ויזא אונ פאלין אריין איידער ויזא וויסען פון שטרוכלונג . אונ דער אנדערער מעות איז נאך ערגער פאר דעם ערשטען דאם איז וואס דיא אונזין פאר נארען ויזא אז ויזא ווערן דיא שלעכטע פאר גוטע אונ די גוטע פאר שלעכטע . אונ דורך דעם שטארקין ויזא ויך איז וינערע שלעכטע מעשים ווארום עס איז ויזא עייניג וואס עס פעהלט ויזא צו ווערן דעם אמת ויזא ואלין וינער אונגליק פאר ויך . נאר ויזא ווייזין נאך גיפנען גרוסע ראיות אונ ריכטיגע געווייזונגען צו וינערע שלעכטע גידאנקן . אונ צו וינערע פאלשע דעות דאם איז דער אונגליק וואס פאר פירט ויזא אונ גרענעם ויזא אין גרוב אריין . אונ דאם איז וואס דער פסוק זאגט (ישעיה ו) חשמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן כו' . דאם איז מיינש וינער הארץ איז פערס . אונ וינערע אויפן שווער . אונ דיא אונזין אב גיקערס . אונ דאם איז אלץ ווייל וינערע אונזין ווערן אין דער פירשטע גיט . אונ איין גיפערסט אין דיא גינעלטיגקייט פון יעד דרע . אפער דיא וואס ווערן ארויס גינאנגען פון דער תפיסה דיא ווערן דעם אמת ריכטיג . אונ קענען געפין עצות אלע מענשין . דאם איז גלייך צו איין גארטען וואס איז גימאכט גינארין בייא גרוסע גייט צו גילעכטער וואס דיא בויכער ווערן גיפלאנצט ויזא ווענד אונ צווישן ויזא איז פיהל וועגעליך איינע גלייך צו דיא אנדערע . אונ דער תכלית איז צו קומען צו איין פאלאץ וואס איז אין מיטן דעם גארטען . נאר אונגער דיא וועגעליך איז פאר האנגען אונגלעכע וואס ווערן גלייך אונ קומען אין אמת צום פאלאץ . אונ אנדערע וואס פאר אירין דעם מענשין אונ דער מיינערין אים פון פאלאץ . אונ דער וואס גייט צווישן דיא וועגעליך קאן גיט ווייזן צו איז ער אויף

כולם שוים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם. אם לא שידע הדרך בבקיות ומכירות עין שכבר נכנס בם והניע אל התכלית שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומכחין בין האמתים והכוזבים. והוא יכול להזהיר את החולכים בם לומר זה הדרך לכו בו. והנה מי שירצה להאמין לו יגיע למקום המיועד. ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו ודאי שישאר אובד ולא יגיע אליו. כן הדבר הזה. מי שעדיין לא משל ביצרו הוא בתוך השבילים לא יוכל להבחין ביניהם. אך המושלים ביצדם שכבר הגיעו אל האכסדרה שכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בבירור. הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע ואלהם צריכין אנו להאמין. ואמנם מה היא העצה שהם נותנים לנו. כואו חשכון כואו ונחשוב חשבונו של עולם. כי כבר חם ניסו וראו וידעו שזה לבדו הוא הדרך האמתי להגיע האדם אל המנוח אשר הוא מבקש ולא זולת זה. כללו של דבר צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדו מה הוא הדרך האמיתי לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו. ואחר כך יבא להתבונן על מעשיו

אם

דיא ריכמיגע וועג. צו אויף דיא פאלשע. ווארם וויא וועגען אלע גלייך אונזעם איז גאר קיין חילוק נישט דא צו דער קעגען וויא. סיידן דער וואס קען שוין דיא וועג פון לאנג און ווארם ער איז שוין אין איר גיגאנגען פיל מאל און איז גיבומען צום פאלאץ. דער דערקענט איר שוין. דער וואס שטייט שוין אפער אויף דעם פאלאץ און ווערט אלע וויינע וועגעליך פאר אים. און פאר שטייט וועלכע איז ריכטיג און וועלכע פאלש. ער קען און זאגן אלימען וועלכע גייען דאס איז דיא ריכטיגע וועג דא גייט. ווער עס גלויבט אים דער קומט צום געשטיממען ארט. און ווער עס וויל אים נישט גלויבן און גייט גאך ווין אייגענעם ווילען דער ווערט פאר פאלין און קומט נישט צו דעם ארט. אזוי איז דאס אויך דער וואס גייעלטיגט גאך נישט אויף ווין גאך דערע איז ער גאך אין דיא וועגעליך. און קען נישט אונטער שטיין ציווישן וויא אפער דיא וואס גייעלטיגט איבער דעם גאך דערע די וואס וועגען שוין גיבומען צום פאלאץ דיא וואס וועגען שוין דורך גיגאנגען דיא וועגעליך און האבען שוין גיגען אלע וועגן קלאר. וויא קעגען איין עצה געבען אלימען וואס ווילן גאר דערין. און דיא מענשן טוען סיי גלויבן. גאר וואס איז דיא עצה וואס וויא געבן אונז איז דאס אז מיר זאלן גיין ווין געקעגענען קיט דעם אייביג רעכענגונג. ווארם וויא האבן שוין גיפריבט און האבען גיגען און ווייסיקן אז דאס אליין איז דיא ריכטיגע וועג. אין וועלכע דער מענטש קען קומען צו דיא גוטס וועלכע ער פאר לאנגט און נישט קיין אנדערע. דער גלל פון דער נאך איז אז דער מענטש מוז שטענדיג געטראכטן ווין מיטן שכל אלע צייט און אין איין געשטיממען צייט אז ער איז איינער אליין. וואס איז דיא ריכטיגע וועג גאך דער הורה וואס דער מענטש מוז גיין. גאך דעם מוז ער געטראכטן אויף וויינע מעשנים צו וועגען וויא אויף דעם וועג אנדער נישט. און אויף

און

אם הם על הדרך הזה אם לא. כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל ליטות
מכל רע וליישר כל דרכיו. וכמו שהכתוב אומר (משלי ד) פלס מעגל רגליך
וזכ דרכיך יכוננו. ואומר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקורה נשובה עד ת' :

פרק ד בדרך קניית הזהירות

הנה מה שמביא את האדם [על דרך כלל] אל הזהירות הוא לימוד התורה.
והוא מה שאמר רבי פנחס בתחלת הברייתא תורה מביאה לידי זהירות.
אמנם ע"ד פרט המביא לזה הוא ההתבוננות על חומר העבודה אשר חייב
בה האדם. ועומק הדין עליה. ויצא לו זה מן העיון במעשים הכתובים
בספרי הקודש ומן הלימוד בטאמרי החכמים ו'ל המעוררים על זה. והנה
יש בהתבוננות הזה הערות הערות בהדרגה לשלימי הדעת. ולפחותים
מהם. ולכל ההמון כולו. לשלימי הדעת תהיה להם ההערה. במה
שיתברר להם כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת
זה. ושואין רע גדול מהסרון השלימות וההרחקה ממנו. כי הנה אחר
שיתבאר זה אצלם ויתבאר להם כמו כן חיות האמצעיים אליו המעשים
הטובים

אזוי איין אופן קען זיך דער מענטש לייכט. רייניגען פון אלע אומגליקן. און
מאכען רעכטפארטיג אלע זיינע וועגען. אזוי וואו דער פוסק זאגט (משלי ד) פלס
מעגל רגליך וכל דרכיך יכוננו. דאס איז מיינטש וועג דעם מענטש פון ריינע פיס.
וועלן אלע ריינע וועגען פֿעקט זיין. אויף זאגט דער פוסק (איכה ג) נחפשה
דרכינו ונחקורה נשובה עד ת'. דאס איז מיינטש לאכיר וזכען אונזערע וועגען און
פארשין און ווידער קערן זיך צו גאט :

דער פירדערער פֿרָק

(פֿרָדֶה קניית הזהירות) וואו מען זאל זיך גיין גיטעס :

הנה מה שמביא את האדם. וואס פֿרענגט דעם מענטשען צו היטן זיך איין
אייבער הויכט דורך לערנען דא תורה. און וואו ר' פנחס בן יאיר זאגט
דא תורה פֿרענגט אז מען זאל זיך היטן. נאר וואס נאך פֿרענגט דער צו איז
דא פֿעטראכטונג איבער דא שוועקייט פון דא דיינט וואס דער מענטש איז
מחויב צו מאן. און דא שפארקע שפארקע אויף דעם. און דאס קען מען וויסן
אז מען פֿעטראכטעט דא זאכן וואס איז גילדיג פון דא דאזיליגע ספרים. און
אז מען לערנט דא הייד פון דא חכמים וואס דער וועקן דעם מענטשען דער
צו. און דא פֿעטראכטונגען פֿעטערקט דר גרויסער מאן און דער קלענערער פאר
אים און דער פֿראקטער עולם איינליכער נאך זיין שפארק. דער גרויסער מאן
דער גייט אז דער מענטש דארף זיך נאך פֿעמיינען צו זיין גאנצאין שכל. און עס קען
גוט זיין ערנער דער פאר אז עס זאל אים עט וואס פֿעלדן אָנער זיך דער ווייטער
דער פון. אויף דערגיט ער אז דא מיטלען דער צו איז נאר מעשים טובים און

הטובים והמדות הטובות ודאי הוא שלא יתרצו מעולם להמעיט באלה תאמצעיים או להקל בהם. כי כבר נתבאר אצלם שאם אמצעיים אלה ימעטו להם או אם האמצעיים יהיו חלשים ולא ככל החזק המצטרך בהם. הנה לא ישיגו בהם שלימות אמתי אלא יגרעו מחם כפי מה שגרעו הם בהשתדלותם. ונמצאים חסירי השלימות. מה שהוא להם צרה גדולה ורעה רבה. ע"כ לא יבחרו אלא להרבות בהם ולהחמיר בכל תנאיהם. ולא ינוחו ולא ישקטו מדאנה מדבר פן יחסר מהם מה שיגיע אותם אל השלימות אשר הם חפצים. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי כח) אשרי אדם מפתח תמיד. ופירשו ז"ל שהוא בדברי תורה כתיב. והנה סוף המדרגה היא הנקרא יראת חטא שהיא מן המשובחות שבמדרגות. והוא שיחיה האדם ירא תמיד ודואג פן ימצא כידו איזה שמץ חטא שיעכבהו מן השלימות אשר הוא חייב להשתדל בעבורו. ועל זה אמרו ז"ל (נבט נמט דף עט) על דרך המשל מלמד שכל אחד נכוח מחופתו של חבירו. כי אין זה מטעם הקנאה אשר תפול רק בחסירי הדעת כמו שאכתוב עוד בס"ד. אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלימות מדריגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חבירו. והנה על פי התבוננות הזה ודאי שלא ימנע

נוסף מזה. אגד נענמם מאל וועם ער שוין גיוויס ויה גרינג פאכין אדער ווייניגער מאכין דא מיטלען. ווארום ער ווייס דאך. אז דא מיטלען זאלן אים פעלן אדער ווען וויא וועלן ווין עטוואס שלאפער אג גיט אזו שטארק וויא וויא דארפין ווין. וועלן וויא גיט פאקטען דא ריכטיגע גאנצקייט. אג עס וועט פעלן צו דא ריכטיגע גאנצקייט וויא פיל עס פעהלט וויא פון דא מיטלען. אג וויא וועלן פלייבן פעלן פון דא גאנצקייט וואס דאס איז ביא וויא פאר רעכנט פאר אנדריקע צרה אג ויער שלעכט. דרום ועהן דא וריקע לייט צו פאר מערין דא מעשים טובים. אג צו מאכין ויה שווער אין אלע הנאים וויא רואן גיט אג ווענען גיט שטיל ווייל וויא זארגין מאכער וועט וויא דורך דעם עטוואס פעלן צו דא גאנצקייט וואס שלמה המלך עליו השלום דאס גוואנט (משלי כ"ח) אשרי אדם כפוש תמיד דאס איז שייטש וואל דעם מענשען וואס זארגט שטענדיג. זאגט דא גמרא דאס גייט אויף דא תורה. אג דער סוף פון דער מדרגה איז אז דער מענש דאס טרא פאר איין עבירה וואס דאס איז דא גרעסמיע מדרגה אז דער מענש זאל שטענדיג מדיא האבען אג זארגין מאכער געפיקט ויה ביא אים עטוואס עבירות וואס דאס קאן אים אפ דאלטין פון דא גאנצקייט. וואס ער דארף אויף דעם ויער שטארק זארגין. אג אויף דעם זאגין אנדערע חכמים איין מיל (כ"ב ע"ה) שכל אחד נכוח מחופתו של חבירו דאס איז שייטש. יעדער ווערט פאר ברענט פון אנדריקס חופה. דאס מיינט מען גיט חליפה אז עס ברענט אין אים דא קנאה. ווארום דאס פאכט גאר פאר נארגין וויא מיר וועלן ווייטער שרייבן איה. גאר ווייל ער ועהט וואס אים פעהלט אין גאנצקייט צו ווין תבר דאס פאר דריקט אים. אג דורך דא פאטראכטונג איז גאר פאר איין מענש

ימנע השלם בדעתו להיות זהיר במעשיו. אך לפחותים מאלה תהיה ההערה לפי הבחנתם והוא לפי ענין הכבוד אשר הם מתאווים לו. וזה כי זה פשוט אצל כל בעל דעת שאין המדריגות מתחלקות בעולם האמתי שהוא העולם הבא אלא לפי המעשים. ושלא יתרומם שם אלא מי שהוא רב המעשים מחבירו. ואשר הוא מעט המעשים הוא יהיה השפל. אם כן איפוא איך יוכל האדם להעלים עיניו ממעשיו או למעט השתדלותו בזה. אם אחר כך ודאי יצר לו בזמן שלא יוכל לתקן את אשר עותו. והנה יש מהפתאים המבקשים רק להקל מעליהם שיאמרו למה גינע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הנידונים בניהגם. אנחנו לא נדחק עצמינו ליכנס בנן עדן לפני ולפנים. אם לא יהיה לנו חלק גדול יהיה לנו חלק קטן. אנו די לנו בזה ולא נכבד עול משאנו בעבור זאת. אמנם שאלה אחת נשאל מהם היוכלו רל כך על נקל לסבול בעוה"ז החולף לראות אחד מחבריהם מכובד ומנושא יותר מהם ומושל עליהם. וכ"ש אחד מעבדיהם או מן העניים הנבזים ושפלים בעיניהם ולא יצטערו ולא יהיה דמם רותח בקרבם. הלא ודאי כי הנה עינינו הרואות כל עמל האדם להנשא על כל מי שיוכל ולשום מקומו

מַעֲשֵׂה וְאֵם אִין נֶאֱמָר אִין שְׁכָל צוֹא וַיִּין גִּדְּיִים אִין וַיִּנֶּע מַעֲשִׂים. נֶאֱר פֶּאֶר קִלְעִנְעִרֶע מַעֲשֵׂנֶשֶׁן אִין דְּעֶר פְּבֹד וְאֵם וַיִּיא גְּלִיסְמִין אִים אִין דְּעֶר וַעֲקִנְג פֶּרֹם צו וַיִּין. וְאֵרֹם דָּאם אִין גִּמְיִים פֶּאֶר יַעֲרִין מַעֲשֵׂנֶשֶׁן וְאֵם גְּלֹבֶם אִין דְּעֶר הַוְּדָה. אִין דָּא מִדְּגֹת אוֹיֵף יַעֲנֶעֶר וְעֵלֶם אִין נֶאֱר נֶאֱר דָּא מַעֲשִׂים נֶאֱר. אִין דָּאִיסְמִין וַעֲרִם נֶאֱר דְּעֶר הַוְּיִין דְּעֶר וְאֵם דָּאם מַעֲרֶר מַעֲשִׂים מְבִים פֶּאֶר דָּעם אִנְדֶּערִין. אִין וַעֲרֶע דָּעם דָּאם וַוִּינְגֶער מַעֲשִׂים מְבִים פֶּאֶר דָּעם אִנְדֶּערִין דְּעֶר אִין גִּדְּיִנְגֶער. הַיִּנֶם אִין דָּאם וַוִּינֶע אִין קֶען דְּעֶר מַעֲשֵׂה אִין קֶערִין וַיִּנֶּע אִין פֶּון וַיִּנֶּע מַעֲשִׂים אִנְדֶּער וַיִּה וַוִּינֶע בִּאִמִּידֶען אִין דָּעם אִין נֶאֱר דָּעם וַעֲרֶע דָּאם אִים שְׁפִאָרְק פֶּאֶר דִּיסִין. אִין דְּעֶר צִיט אִין עֶר וַעֲרֶע שׁוֹיִן גִּים קֶענֶען פֶּאֶר רִיכְמִין וְאֵם עֶר דָּאם פֶּאֶר דָּאִרְבִּין. דָּעם אִין אִנְדֶּער דָּא נֶאֱרִין וְאֵם וַוִּלִּין פֶּון וַיִּה גִּרִּינְגֶער מֶאֱבִין אִין וַאֲנִין וְאֵם דָּאִרְבִּין מִיר וַיִּה מֶאֱמֶערִין אִין אִין אִין פֶּל פֶּרֹמְקִיט אִין פֶּרִישׁוֹת. גִּנֶּג פֶּאֶר אִנֶּג אִין מִיר וַוִּלִּין גִּים וַיִּין פֶּון דָּא רֶשְׁעִים וְאֵם וַעֲנֶען אִין גִּדְּיִם. וַעֲלִין מִיר וַיִּה גִּים אִין אִין וַוִּיט אִרְיִין שְׁפִאָרִין אִין גִּנֶּג. וַעֲלִין מִיר גִּים דָּאִרְבִּין אִין קֶלִינְעֶם חֶלֶק אִין דָּאם אִין גִּנֶּג פֶּאֶר אִנֶּג אִין מִיר וַוִּלִּין וַיִּה גִּים אִין פֶּל בִּאִשְׁוֶערִין. פֶּאֶר דָּא נֶאֱרִין וַוִּל אִין נֶאֱר אִין וַאֲךָ פֶּרֶעֲגִין צו קֶענֶען וַיִּיא פֶּאֶר לִיִּדִין אוֹיֵף דָּא גִישְׁמִינֶג וַעֲלֶם. וַעֲנֶען אִינְדֶּער פֶּון וַיִּיא דָּאם מַעֲר פְּבֹד אִין מַעֲר אִין גִּנֶּגֶען פֶּאֶר וַיִּיא אִין פֶּשִׁמָּה שׁוֹיִן אִינְדֶּער פֶּון וַיִּיא דָּאם מַעֲר פְּבֹד אִין מַעֲר אִין גִּנֶּגֶען פֶּאֶר וַיִּיא אִין פֶּשִׁמָּה שׁוֹיִן אִינְדֶּער פֶּון וַיִּיעֶרע קֶנֶעכְם אִנְדֶּער פֶּון דָּא אִינְדֶּער לִיט וְאֵם וַעֲנֶען בִּיא וַיִּיא גִּים גִּיאָכְם. אִין דָּאם אִין מִבְּרָא אִין וַיִּיא וַוִּלִּין וַיִּה מַצֶּער וַיִּין. אִין וַיִּיעֶר פֶּלֶם וַאֲל אִין וַיִּיא גִּים וַיִּדִין מִיר וַעֲרֶען דָּאם אִין אִימִלִיכֶער מַעֲשֵׂה מֶאֱמֶערִים

מקומו בין הדמים יותר כי היא קנאת איש מרעהו. ואם יראה חבירו מתרוסס והוא נשאר שפל ודאי שמה שיסכול הוא מה שיוכרח לסבול. כי לא יוכל למנוע ולבבו יתעשת בקרבו. מעתה אם כך קשה עליהם להיות שפלים מזולתם במעלות המדומות והכוזבות שאין השפלות בהם אלא לפנים. ולא ההנשא אלא שוא ושקר. איך יוכלו לסבול שיראו עצמם שפלים יותר מאותם האנשים עצמם אשר הם עתה שפלים מהם. וזה במקום המעלה האמתית והיקר הנצחי שאף ע"פ שעבשו אין מכירין אותו ואת ערכו על כן לא יחושו אליו. אבל בזמנו ודאי שיכירוהו לאמתו לצערם ולבשתם. ודאי שלא יהיה להם זה אלא צער גדול ונצחי. הרי לך שאין הסבלנות הזוה אשר הם דורשים לעצמם להקל מהם חומר העבודה אלא פיתוי כוזב שמפתה יצרם אותם ולא דבר אמתי כלל. וכבר לא היה מקום לפיתוי זה להם. לולי היו רואים אמתת הענין. אבל לפי שאין מבקשים אותו והולכים ושונים לרצונם. הנה לא יוסר מהם פתוים עד הזמן אשר לא יועיל להם כי לא יהיה עוד בידם לתקן את אשר שחתו. והוא מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (קכלט ט) כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וגו'. והיינו

באמרתם ויהי או ער זאל ויין העכער גישאצט פאר דעם אנדערן. און ויין ארט זאל ויין צווישן דיא גרעסטע לייט און ווען ער וועט ויין חבר ווערט דער הויפט און ער בלייבט שפיל לייט ער דער פון ווער פיל ווארום ויין ווארן קען דאס גיט פאר פראגן. היינט אז אים איז אזו שווער צו ויין נידריגער פאר דעם אנדערן אין מעלות וואס די נידעריקייט איז גימארט. וויא וועלן וויא שוין קענען פאר פראגן צו ווען ויהי נידריגער פון די מעגלעכע וואס ווענען ערשט נידריגער פאר וויא און אין איין ארט וואס דיא מעלות ווענען ריכטיגע און דיא פיינעריקייט איז איין אייביגע ווארום האמט אפילו ערשט פאר שיינען וויא גיט דעם ערף פון ווענע פיינעריקייט. און דאריבער אכטן וויא גיט אויף דעם. נאר אז עס וועט קומען דיא צייט וועלן וויא פילין ווער צער און ווער שאנד. ווארום עס קאן נאר קיין גרעסער צוגאנג ויין. אט וועט מען דאך אז דאס וואס וויא ווילן ליידין שאנד אויף ווער וועט פרי ויהי גרינגער צו מאכן דיא דייכט אויף דער וועלט. איז נאר איינע פאלשע איין ריידונג וואס דער גר דער דעם אים איין און גיט קיין ריכטיגע וואך און ווען וויא וואלפין ווערן דיא ריכטיגקייט פון דער וואך וואלפין וויא ויהי גיט לאזן איבער היידן. נאר וויל וויא ווערן גיט דעם אמת דאריבער קען פון וויא דיא איין ריידונג גיט אפ טרעפן ביז עס קומט דיא צייט וואס וויא קענען שוין גיט העלפן. ווארום וויא קענען גיט פאר רעכטן וואס וויא דאפין פאר דאריפן. און דאס איז וואס שלמה המלך ע"ה האט גימארט (קהלת ט) כל אשר תמצא ירך לעשות בכחך עשה. כי אין מעשה וחשבון ודעת וגו'. דאס איז מיינט וואס דא קענעט ערשט מאן. ווארום אין גרוב קען מען שוין גיט מאן. ווארום דאס וואס דער מענטש מוט גיט בשעת ער לעבט און האט דיא פרייד

והיינו כי מה שאין האדם עושה עד שהכה מסור בידו מבוראו הוא הכה
הבחירי המסור לו כל ימי חייו שהוא בהם בחירי ומצוה לעשות .
הנה לא יוכל לעשותו עוד בקבר ובשאל שאין הכה הזה עוד בידו . כי
מי שלא הרבה מעשים טובים בחייו אי אפשר לו לעשותם אחרי כן .
ומי שלא חישוב חשבון מעשיו לא יהיה לו זמן לחשבו אז . ומי שלא התחכם
בעוה"ז לא יתחכם בקבר וזהו שאמר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה
בשאל אשר אתה הולך שמה . אך ההערה לכל ההמון הנה הוא בענין השכר
ועונש עצמם בראות עומק הדין עד היכן מגיע . אשר באמת ראוי להזרע
ולהתחרד תמיד . כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו כאשר
השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול . וכן אמרו רבותינו ז"ל
(מגילה דף ט) ומניד לאדם מה שיחו . אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו
מנידים לו לאדם בשעת הדין . עוד אמרו (יבמות דף קכ"ה) וסביבו נשערה
מאד . מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה . אברהם הוא
אברהם האהוב לקונו עד שהכתוב אמר עליו אברהם אוהבי . לא פלמ
מן הדין מפני דברים קלים שלא דקדק בהם . על שאמר כמה אדע אמר
לו הקב"ה חייך ידוע תדע כי גר יהיה זרעך (כ"ב פ' טו) ועל שכרת ברית
עם

צו מאן וואס ער וויל דאס וועט ער שוין גיט קענען מאן אין גרופ . ווארום יעצב
אז מען מוט מצות אין ווט אונ דער נאך קען מען שוין גיט מאן . ווארום
דיא בחירה איז שוין גיט ביא דעם מענשין . אונ ווער עס האט זיך גיט
בערעכענען פון ווינע מעשים אויף דער וועלט דער וועט שוין קיין צייט גיט
האפן צו בארעכענען אונ ווער עס האט זיך גיט גיטענעם אויף דער וועלט
קען שוין דאריין אין גרופ גיט קלוג ווערין . אונ דאס איז וואס שלמה זאגט עס
איז גיט דא קיין מעשים אונ רעכענען אין גרופ וואס דא גייסט אדון . נאר
דעם פראכטן עולם צו דער וועקן צו פרוכטן איז אז וויא זאלן בעפראכטן
דעם שר אונ דעם עונש אז וויא זאלן זעהן דיא שטארקייט פון דעם דין
וויא ווייט ער איז . ווארום מען בארף אין אמת פאר ציטערעם ווערין אונ הרפת
דאפין ימענדיג . ווארום ווער קען ביא שטיין ביא דעם יום הדין . אונ ווער
קען גרעכט קומען פאר ווין באשעפער . וויא ער בעפראכט אלע זאכן מן
קליין ביז גרויס אונ אזוי זאגט דיא נכרא (תהיגה ד') וסגיד לאדם מה שיה אפילו
דיא רייד וואס איין מענש דעם מיט ווין ווייב זאגט מען אים ביי דעם יום
הדין . אויף זאגט דיא נכרא (יבמות קכ"ה) וסביבו נשערה מאד דאס איז מייטש אז
דער אייבערשטער איז מדקדק מיט דיא פרומע אפילו אויף איין הא . אברהם
וואס איז געווען גלייבט צו ווין באשעפער . וואס דער פסוק רופט אים אברהם
מין פריינד איז גיט גיטל גיווארין פון דין מדינת ער האט זיך גיט גיהיט מיט
איין גרינגין דבור . דער פאר וואס ער האט גיפגענט מיט וואס וועל איך וויסן
אז איך וועל זינגען דיא לאנד . האט אים גאט גיטען ווינע קינדער וועלן
זיין גרים אין איין פרעמד לאנד (כ"ד פ' ט"ז) . דער פאר וואס ער האט פורת
ברית

עם אבימלך בלא ציווייו של מקום. אמר לו הקב"ה חייך שאני משהא בשמחת בניך ז' דורות (טס ט). יעקב על שחרה אפו ברחל שאמרה לו הבה לי בנים. אמרו במדרש ז"ל אמר לו הקב"ה כך עונים את המעוקות חייך שבניך עומדים לפני בנה. (טס ע"ב) ולפי שנתן את דינה בתיבה כדי שלא יקחה עשו. אע"פ שכוננו היתה ודאי לטובה אך לפי שמנע חסד מאחיו. אמרו במדרש (טס ב) אמר לו הקב"ה למס מרעהו חסד. לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי היא נשאת דרך איסור. יוסף לפי שאמר לשר המשקים כי אם זכרתני אתך נתוספו לו שני שנים כמאמרם ז"ל. יוסף עצמו על שהנט את אביו בלי רשותו של מקום או לפי ששמע עבדך אבינו ושתק. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה סת לפני אחיו. דוד לפי שקרא לדברי תורה וזמירות נענש שנכשל בדבר עוזה ונתערבה שמחתו. מיכל לפי שהזכיחה את דוד במה שרקד בחוץ לפני הארון נענשה שלא היה לה ולד אלא במותה. חזקיהו לפי שהוראה אל שדי מלך בבל את בית נכתה נגזר על בניו. להיות סריסים בהיכל מלך בבל ורכים כאלה מאד. ובמקל הכל חייבין אמרו (מניח ט) ר"י כד הוה

בְּרִית גִּינוּעֵיזִין מִיִּם אֲבִימֶלֶךְ אֵן גִּנְאָמֶם גִּיבָאֵם. הָאֵם גִּנְאָמֶם אִיִּךְ וְעַל אִיִּין
הָאֵלֶּמֶן דִּיא שְׁמִיחָה פֻּן רִינְעֶה קִינְדֶּער וִיבִין דִּדְרוֹת (שס פ"ט). יַעֲקֹב דֶּער פֶּאָר
וָאֵם, עַד הָאֵם וִיִּךְ גִּיבִינְעֶרֶם אוֹיִף רַחֵל וָאֵם וִיא הָאֵם בִּיא אִים גִּיבִעֵטִין קִינְדֶּער.
גִּנְאָמֶם דֶּער מִדְּרֶשׁ אֵן גִּנְאָם הָאֵם גִּנְאָמֶם וְיִיִל דִּיא הָאֵם אִיר אִוִּי גִינְעִנְטֶפֶרֶם
בִּארְבֶּער וְעַדִּין רִינְעֶה קִינְדֶּער שְׁמִיִּין פֶּאָר אִיִּדֶר וִין. אִיִּן וְיִיִל עַד הָאֵם בִּארְבִּילֶמֶן
וִין מִאֲכֻמֶּער רִינְעֶה אִין קִאָסִיִן בְּדִי עֶשֶׂה וָאֵל אִיר גִּיִם נִעֲמֶען הָאֵמֶשׁ וִין בִּוֶּנֶה אִין
דִּיאֵן גִּינוּעֵיזִין צִוא גִּנְעֵעֵן. בֶּאֱר וְיִיִל עַד הָאֵם פֶּאָר מִיטֶען הָסֵד פֻּן וִין
בְּרִדֶּער. שְׁמִיִּים אִין מִדְּרֶשׁ גִּנְאָם הָאֵם אִים גִּנְאָמֶם. דִּיא הָאֵם גִּיִם גִּנְאָלֶם
נִעֲבִין אִיר צו אִיִּין גִּימִאֵהֶלֶמֶן בְּרִדֶּה דִּיִּהֶר. וְעַט וִיא גִּנְעֵעֵן וְעַדִּין צו אִיִּין גִּיִם
גִּימִאֵהֶלֶמֶן בְּרִדֶּה אִיסֵר: אִיִּן וְיִיִל יוֹסֵף הָאֵם גִּנְאָמֶם צוֹם שֶׁר הַמִּשְׁקִים עַד וָאֵל
אִים דֶּער מִאָנֶען פֶּאָר פֶּרֶעֶה אִין אִים צִוא גִּילִיגֶם גִּינוֹאִרִין צוֹוִי יִאִר אִין תַּפְסִיִּסָה.
אִיִּן וְיִיִל עַד הָאֵם גִּיפִאלֶמֶעֶם דֶּעם פֶּאָמֶער אֵן גִּנְאָמֶם רֶשֶׁת. אִיִּדֶר וְיִיִל עַד הָאֵם
גִּינְעֶרֶם פֻּן וִינְעֶה בְּרִדֶּער בִּין קִנְעֶם אִיִּנְדֶּער פֶּאָמֶער אִיִּן גִּנְאָמֶם גִּינְעֵעֵן. שְׁמִיִּים
אִין מִדְּרֶשׁ אִין עַד גִּינְשְׁטֶארֶבִין צוֹוִיִּיאִיִּדֶר פֶּאָר וִינְעֶה בְּרִדֶּער. דִּיד וְיִיִל עַד הָאֵם
גִּינוֹפִין דִּיא תִּרְהָ וּמִירוֹת אִין עַד גִּינְשְׁטֶארֶפֶם גִּינוֹאִרִין מִיִּם דִּבֶּר. אִיִּן וִיִּן שְׁמִיחָה
אִין צו מִיטֶשׁ גִּינוֹאִרִין. מִיכֵל הָאֵם גִּינְשְׁטֶארֶפֶם אִיר מֵאֵן דִּיד אוֹיִף דֶּעם וָאֵם
עַד אִין גִּינְשְׁטֶינְגֶען פֶּאָר דֶּעם אִרִּין. אִין וִיא גִּינְשְׁטֶארֶפֶם גִּינוֹאִרִין אֵן וִיא הָאֵם
גִּיִם גִּינְאָם. קִין קִינְדֶּר בִּין אִיר מִיִּים אִיִּן וְיִיִל חֻקְרָה הָאֵם אוֹיִם גִּינוֹיִין דִּיא
הָאִרִּין פֻּן בְּבֵל וִינְעֶה אוֹרְרוֹת. הָאֵם גִּנְאָם גִּוֶּךְ גִּינוּעֵן אוֹיִף וִינְעֶה קִינְדֶּער וִיִּיא
הָאִרִּין וִין דִּינְדֶּער בִּיא בְּבֵל. אִיִּן נֶאֱדָה פִּיל וָאֵכִין אַעֲלֶקֶע אִיִּן אִין פֶּקֶךְ אִין
דִּחֶשֶׁן (תניח ר) וָאֵנִין דִּיא תַּכְמִּים אֵן רַבִּי פֶּלְעֶנֶם קִימֶען צִוא דֶּעם פֶּסִיק הָאֵם

דוה מפי להאי קרא הוה כפי . וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממחר
ונו' עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות תקנה יש לו . ובנודאי שאין
כונת המאמר שיהיה העונש על שתיהן אחד . כי הקב"ה אינו משלם
אלא מדה כנגד מדה . אמנם הענין הוא שלענין משקל המעשים כך
עולות בכף הקלות כמו החמורות כי לא ישכיהו החמורות את הקלות
ולא יעלים הדין עינו מהם כלל כאשר לא יעלים מהחמורות . אלא על
כלם ישגיח ויפקח בהשואה אחד לדון כל אחד מהם ולהעניש אחר כך
על כל אחד כפי מה שהוא . והוא מה ששלמה המלך ע"ה אומר (קלס יב)
כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט ונו' . כי כאשר אין הקב"ה מניח
מלשכוח כל מעשה טוב קטן כמות שהוא . כן לא יניח מלשפוט ולהוכיח
כל מעשה רע קטן כמות שהוא . ולהוציא מלב הרוצים להתפתות ולחשוב
שלא יעלה האדון ברוך הוא בדיניו הדברים הקלים ולא יקח חשבון
עליהם . אלא כללל הוא (כ"ק ג) כל האומר הקב"ה וותן הוא יותרו
מיעוהו . וכן אמרו אם אומר לך יצר הרע חטא והקב"ה מוחל לך אל
תשמע לו . וזה דבר פשוט ומבורר כי הנה אל אמת ה' . והוא מה שאמר
משה רבינו עליו השלום (דברים לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט
אל אמונה ואין עול ונו' . כי כיון שהקב"ה רוצה במשפט הנה כך הוא
עובר

עַד גְּעֻנוּיִנִּי . וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממחר וכו' . איין קָעֶכְט וואס מען
וועגט אים גרינגע עולות וויא האַרבע וואס פאר איין תְּקַנָּה קען ער האַפִּין . גיוויס
מיינט גיט דער פֿסוק אז דער שְׂמֵרָאף איז פון בייַדע גִּדְיָה . ווארום גאט פאצאלט
נאר מִדָּה בְּנִגְדָּה מִדָּה נאר דער פֿירוש איז אז מען וועגט גרינגע וויא מען וועגט
האַרבע . און מען פאר געסט גיט דיא גרינגע צו ליב דיא האַרבע . און דער
בײַן קערט גיט אַב דיא אויגן און שְׂמֵרָאפֿט אויף אַיטליכע עבִידָה פאונדער .
און דאס איז וואס שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ האט גיוואנט (קהלת י"ב) כי את כל מעשה אלהים יביא
כו' . דאס איז מיינטש אלע מעשים פֿרענגט גאט צום משפט . ווארום אזוי וויא
גאט פאר געסט גיט אנומע מעשה אפילו וויער אקלייגע . אזו פאר געסט ער
גיט אַשְׁלֵעֲכֻמֶּע מעשה אפילו דיא קלענקסטע . און ארויס געסטען פון האַרצין
פייא דיא בארין וואס מיינען אז גאט וועט דיא קלייגע זאקן גיט געסטען פייא
דעם יום הדין און וועט גיט רעכענען וויא . נאר דאס איז איין כִּלָּל (בבא קמא ג)
כל האומר הקב"ה ותן הוא ויהיו חייו דאס איז מיינטש ווער עס זאגט גאט שְׁעֵנֶקְט .
זאל זיין לעבין איבעריג זיין . אויף זאגט דיא גִּבְרָא ווען דער יצר הרע זאגט
דיא זיגדיג און גאט וועט דיר מוחל זיין זאָלסטו אים גאר גיט הערין . און דאס
איז וויער פשוט ווארום גאט איז אמת . דאס איז וואס משה רבינו האט גיוואנט
(דברים ל"ב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול ונו' דאס איז
מיינטש . דער פאשעפער איז זיין ווערק גאנץ . אלע זיינע וועגן וועגן גירעכט
איין גלייבוידיגער גאט און קיין אונגערעכטער . און וויא פאָלד גאט וויל
גירעכטיגקייט איז דאָף אַב צו קערין דיא אויגן פון אקלייגע זאָף צו צום גיטן

עובר על המשפט העלים את העין מן הזכות כמו מן החובה*). על כן אם משפט הוא רוצה צריך שיתן לכל איש כדרכיו וכפרי מעלליו בתכלית הדקדוק בין לטוב בין למוטב. והיינו אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא שפי' ז"ל לצדיקים ולרשעים. כי כך היא המדה ועל הכל הוא דן. ועל כל חטא הוא מעניש ואין להמלט. ואם תאמר אם כן מדת הרחמים למה היא עומדת כיון שעכ"פ צריך לדקדק בדיון על כל דבר. התשובה. ודאי מדת הרחמים היא קיומו של עולם שלא היה עומד וזולתו כלל וכלל. ואעפ"כ אין מדת הדיון לוקה וזה כי לפי שורת הדיון ממש היה ראוי שהחוטא יענש מיד תכף לחטאו בלי המתנה כלל. גם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף כראוי למי שמטרה פי הכורא יתברך שמו. ושלא יהיה תיקון לחטא כלל. כי הנה באמת איך יתקן האדם את אשר עוית והחטא כבר נעשה. הרי שרצה האדם את חבירו. הרי שנאף. איך יוכל לתקן הדבר הזה. היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות. אמנם מדת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שזכרנו. דהיינו שיותן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא. ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה. ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד נמור שתחשב עקירת הרצון המעשה. דהיינו שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן

(*) מן הכוחס כמו מן הזכות כ"ס בדפוס המספרים

על
צו צום שְׁלֹעֲכֵמִין עוֹבֵר. דַּעַם מִשְׁפָּט. וְיִינָת אִין גָּאָט וְיִיל מִשְׁפָּט מִז עַר גְּעִינן
נַעֲרִין מִעֲנִשִׁין גָּאָד וְיִינָת וְנַעֲרִין אִין גָּאָד וְיִינָת מִעֲנִשִׁין מִז צוּם גְּעִינן צו
צוּם שְׁלֹעֲכֵמִין אִין דָּאָם אִין וְאָם דָּאָם גָּאָד וְיִינָת מִעֲנִשִׁין מִז צוּם גְּעִינן אִין
דַּעֲכֵמִין אִין אִין צו פִּרְקֵי אִין צו רִשְׁעִים. וְאִין אִין אִין מִז עַר
מִשְׁפָּט אִין אִין שְׁמִרָאָה אִין אִין. אִין מִז עַר אִין גִּיט הַעֲלָפִין אִין
אִין וְנַעֲרִין פִּרְקֵי אִין וְאִין דָּאָרף מִז דַּעַם מִז דַּרְחִים אִין גָּאָט אִין מִזְכֵּק
אִין אִין. דַּעַר מִזְכֵּק אִין דָּאָם אִין גִּיט אִין מִז דַּרְחִים הַעֲלָפִין אִין
דָּאָם גָּאָד וְנַעֲרִין אִין דַּעַם הַעֲלָפִין אִין קִיּוּם גִּיט גִּיטְעֵנָם הַעֲלָפִין. אִין
פִּין דַּעֲכֵמִין וְנַעֲרִין פִּרְקֵי אִין פִּין מִז דַּרְחִים. וְאִין גָּאָד דַּעַם דִּין גָּאָד אִין
וְנַעֲרִין דַּעַר וְאִין וְיִינָת אִין עַר וְאִין בָּאָד גִּיטְעֵנָם וְנַעֲרִין אִין גִּיט וְנַעֲרִין
גָּאָד גִּיט. אִין דַּעַר שְׁמִרָאָה הַעֲלָפִין אִין גִּיטְעֵנָם וְיִינָת שְׁמִרָאָה וְיִינָת
דָּאָם וְיִינָת גִּיטְעֵנָם גָּאָט רִייד. אִין עַם הַעֲלָפִין גָּאָד גִּיט גִּיטְעֵנָם הַעֲלָפִין
קִיּוּם הַעֲלָפִין צו וְיִינָת עֲבִירֹת. וְאִין אִין אִין אִין דַּעַר מִז פִּרְקֵי אִין רִיכְמִין
וְאִין עַם אִין שׁוּן אִין גִּיטְעֵנָם וְיִינָת. לְמִשְׁל וְנַעֲרִין אִין מִז גִּיטְעֵנָם הַעֲלָפִין
דַּעַם אִין דַּעַר עַר הַעֲלָפִין גִּיטְעֵנָם וְיִינָת וְיִינָת. עַר דָּאָם פִּרְקֵי אִין גָּאָד
דַּעַר מִז דַּרְחִים כָּאָד פִּרְקֵי אִין דָּאָם גָּאָד וְיִינָת. דַּעַם הַעֲלָפִין וְנַעֲרִין
גִּיטְעֵנָם צִיט עַר וְאִין גִּיט אִין פִּין דַּעַר וְנַעֲרִין גָּאָד וְיִינָת וְיִינָת
אִין וְיִינָת שְׁמִרָאָה וְאִין גִּיט אִין צו פִּרְקֵי אִין. אִין דָּאָם הַעֲלָפִין אִין
גִּיטְעֵנָם וְיִינָת גִּיט גִּיטְעֵנָם. אִין עַם וְנַעֲרִין גִּיטְעֵנָם דָּאָם וְאִין עַם וְנַעֲרִין
אִין עַר וְיִינָת גִּיטְעֵנָם וְיִינָת וְיִינָת. אִין עַם וְנַעֲרִין גִּיטְעֵנָם דָּאָם וְאִין עַם וְנַעֲרִין

על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר
ממש שהוא מתנחם לגמרי. והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא נעשה
הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו
להכא ובורח ממנו. הנה עקירת הדבר מרצונו יחשב לו כעקירת הנדר
ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעי' ו) וסר עונך וחטאתך תכופר.
שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על
מה שהיה למפרע. וזה חסד ודאי שאינה משורת הדין. אך על כל
פנים הנה הוא חסד שאינו מכחיש הדין לגמרי. שהרי יש צד לתלות
בו שתחת הרצון שנתרצה בהטא וההנאה שנהנה ממנו בא עתה הנחמה
והצער. וכן אריכות הומן איננו ותרון על החטא אלא סבלנות קצת
לפתוח לו פתח תיקון. וכן שאר כל דרכי חסד כענין ברא מזכה אבא
או מקצת נפש ככל הנפש המזכרים בדברי חכמים. דרכי חסד הם
לקבל את המועט כמרובה. אך לא מתנגדים ומכחישים ממש מדת הדין
כי כבר יש בהם טעם הגון להחשיב אותם. אך שיותר עבירות בלא
כלום או שלא יושגה עליהם זה היה נגד הדין לגמרי כי כבר לא היה
משפט ודין אמתי בדברים על כן זה אי אפשר לימצא כלל. ואם אחד

כן

או דער בעל תשובה דער קענט ויין עבירה. און איז ויף מידה. און באמראמט
וין שלעכטס און האט תרפה פון אנפאנג אן אזוי וויא מען האט תרפה ביא
אין גדר. און ער וואלט פאר לאנגען אז דיא מעשה זאל קיין מאהל ניש
ניטאן ווערן. און איז ויף אין הארצין וייער שטארק מצער וואס דיא זאך איז
ניטאן גיטארין און פאר לאזט איר אויף להבא און אנמלויפט דער פון. איז דאס
וואס ער איז עוקר דיא זאך פון ויין רצון גלייך גירעכניס וויא מען איז עוקר
אין גדר. און עס וועט אים פאר געבן. דאס איז וואס דער פסוק זאגט
(ישעי' ו) וסר עונך וחטאתך תכפר. דאס איז מיינט דין וינד ווערט אב ניטאן אין
גאנצין. און דורך דעם וואס ער איז ויף מצער און האט תרפה ווערט דיא עבירה
אין גאנצין אב ניטאן. און דאס איז גיוויס אין חסד וואס ניש על פי דין. נאר
פון דעם וועגן שטערט דאס ניש דעם דין. ווארום מען קען זאגן אן שטאמ דעם
רצון וואס ער האט גיטאלט דעם חטא. און דיא הנאה וואס ער האט גיהאט אין
אצונד ויין תרפה און ויין צער. און וואס מען ווארט אים הייבט ניש מען שענקט
אים דעם חטא. נאר מען לייט עמוזאם פדי אים צו עפענגען אין פיר ויף צו פאר
ריכטן. און אזוי איז אלע חסדים פון גאט. למשל וואס אין זון לייזט אים
דעם פאמער. און דאס גלייכען איז דער חסד אז מען נעמט אן דיא ביטל אן
שטאמ אפולע. אבער ניש דיא כדת הרחמים זאל אב לייקענען דעם כדת הדין.
אדער מען זאל שענקן עבירות אין גאנצין. אדער מען זאל אויף זייא ניש קוקן.
דאס איז אנמקינגען דעם דין און עס גלייכט שוין נאר קיין דין ומשפט. בארייער
קען דאס ניש ויין. און אז איינע פון דיא זאכן וואס כיר האבען דער מאנט
איז ניש דא פאר דעם חוטא ניצול צו ווערן דורך וויא. איז גיוויס אז דער כדת

מן הדרכים שזכרנו לא ימצא לחומא לימלט ודאי שמדת הדין לא תשוב ריקם. וכן אמרו ז"ל (בבא קמא ג) מאריך אפיה וגבי דיליה. נמצא שאין לאדם הרוצה לפקח עיניו פיתוי שיוכל להתפתות בו לבלתי הזהר במעשיו תכלית הזהירות לדקדק במ תכלית הדקדוק. הן כל אלה חשקפות שישקוף עליהן האדם ויקנה במ מדת הזהירות ודאי אם בעל נפש הוא :

פרק ה בביאור מפסדי הזהירות וההרחקה מהם

הנה מפסדי המדה הזאת ומרחיקה הם שלשה : האחד הוא המיפול והמדרה העולמית. השני השחוק והלצון. השלישי החכרה הדעה. ונדבר בהם אחד לאחד. הנה המיפול והמדרה כבר דברנו מהם למעלה. כי בהיות האדם מרוד בעניני עולמו הנה מחשבותיו אסורות בויקי המשא אשר עליהם. ואי אפשר להם לתת לב אל המעשה. והחכמים עליהם השלום בראותם זה אמרו (אבות ט"ד) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. כי הנה העסק מוכרח הוא לאדם לצורך פרנסתו אך ריבוי העסק להשיג מותרות

הדין קערט זיך גיט אום ליידיג. אזוי וויא דיא גמרא זאגט (בבא קמא ג) מאריך אפיה וגבי דיליה כו'. דאס איז מיינטש גאט פאר לענגערע זיין בעס אונ דער גאך מאגט ער דאס ווייניג. דער פון קען דער מענטש וואס וויל עפיתען דיא אונגן אונ זעהן אז ער זאל זיך גיט איין היידן אז ער זאל זיך גיט הייטן אזוי שטארק אונ מדרק זיין וויא מען דארף. אונ אז דער מענטש וועט זיך דאס באמראכטן וועט ער זיך גיט פאר שאפן (זהירות). אויב ער איז גאר איין מענטש מיט איין גיפיהל :

דער פינפטער פרק

בביאור מפסדי הזהירות וההרחקה מהם) צו ערקלערן וואס עס שאפעט צו זהירות אונ דער ווייטערע דער פון :

הנה מפסדי המדה הזאת. דיא זאכען וואס שאפט צו (זהירות) אונ דער ווייטערע דער פון. איז דייא. דיא ערשטע זאך איז וואס ער הארונעט אונ מאטערע זיך אין איבערפליסע גיכע געטהיגע זאכן. דיא אנדערע זאך איז גילעכטער אונ ליצנות. דיא דריטע זאך איז שלעכטע חכרות : איג ערשט וועלדן מיר היידן פון אימליכע זאך באזונדער. וועגן דעם וואס דער מענטש הארונעט אויף דער וועלט האבן מיר שוין גירעט אובן. ווארום אז דער מענטש איז מרוד אין וועלטליכע זאכן. וועגען זיגע מחשבות איין גיפונדן אין דיא קייטן פון זיין משא. קען ער גיט באמראכטן ווייגע מעשים אונ אז אינגערע חכמים האבן דאס באמראכט האבען וויא גזאגט (אבות פ"ד) הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. דאנאל ווייניג אונ זייא עוסק אין דער תורה ווארום איין עסק איז דעם מענטשן גייט

מותריות אינו מוכרח שיהיה כל כך גדול עד שלא יניח לו מקום אל עבודתו על כן נצטוונו לקבוע עתים לתורה. וכבר זכרנו שהיא המצטרפת יותר לאדם לשיניע אל הזהירות וכמאמר רבי פנחס תורה מביאה לידי הזהירות וזולתה לא יניע אליו כלל. והוא מה שאמרו (טז פ"ב) ולא עם הארץ חסיד. וזה כי הכורא יתברך שמו שברא היצר רע באדם הוא שברא התורה תכלין לו. וכמו שאמרו ז"ל (מגילה דף טו) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין. והנה פשוט הוא שאם הכורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה. ומי שיהשוב לינצל וזולתה אינו אלא טועה ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי הנה היצר רע באמת חזק הוא באדם מאד ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראת לו שהיא התורה כמו שכתבתי לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו. הא למה זה דומה לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא מבילתי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה יניח סם ההוא ויקח מה שיעלה במחשבתו כן הסמים. הלא ימות החולה ההוא. ודאי כן הדבר הזה. כי אין מי שמכיר בחוליו ויצר רע ובכחו המוטבע

צו לעביו. נאר אפולע צוא האנדלן אז מען ואל נים לאון צייט ויה צום דינען נאט ברוך הוא. איז נים גיימיג. דאריבער האט מען אונז גיהייסן אז מיר זאלן ויה אב שטעלן אונז באשטומקען ציימיגן צו דיא תורה. אונ מיר האפין שוין דער באנט אז דאס איז גיימיג דעם מענשין פריער ואל קומען צוא (זהירות). אונ וויא ר' פינקס האט גיזאגט דיא תורה פֿרעגנט צו זהירות. אונ אן דער תורה קען ער פֿשוט אופן נים קומען צו איר. אונ דאס איז וואס דיא חכמים האפין גיזאגט (אבות פ"ד) ולא עם הארץ חסיד. דאס איז מיינטש קיין עם הארץ איז פֿרום. ווארום דער פֿורא וואס האט פֿאשאפֿן דעם יצר הרע האט פֿאשאפֿן דיא תורה איין רפואה צו אים. אונ אזוי וויא דיא חכמים האפין גיזאגט (מגילה ט"ו) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין. דאס איז מיינטש איה האב פֿאשפֿען דעם יצר הרע. דאב איה פֿאשאפֿן דיא תורה איין רפואה דער צו. אונ דאס איז פֿשוט אז וויא פֿאלד דער פֿורא האט נים פֿאשאפֿען צו דער מכה מער וויא דיא רפואה קען מסתמא דער מענש פֿשוט אופן נים היילן דיא מכה אן דער רפואה. אונ דער מענש וואס מיינט ניצל צו ווערן אן דער תורה איז ויה טעה. אונ וועט דער זעהן ויין מעות אז ער וועט שטארבן מיט וויגע חטאים. ווארום דער יצר הרע איז דער אמת ויער שטארק אונ איידער דער מענש פֿאדענקט ויה שטארקט ויה שטענדיג דער יצר הרע אונ גיוועלמיגט איבער אים. אונ אז דער מענש ואל זאן אלע תחבולות וואס אין דער וועלט. אונ ואל נים נעמען דיא רפואה וואס איז פֿאשאפֿען דער צו דאס איז דיא תורה וויא איה האב שוין גישריבן וועט ער נים פֿילן ויין שטארקע קרענק נאר אז ער וועט שטארבן אין ויין חטא. אונ ויין נשמה

המטבע בו אלא בוראו שבראו והוא הוהירנו שהרפואה לו היא התורה.
 מי איפוא יניחה ויקח מה שיקח זולתה ויחיה. ודאי שחשך החומריות
 ילך וינבר עליו מדריגה אחר מדריגה והוא לא יבין עד שימצא שקוע
 ברעה ורחוק מן האמת הרחק גדול שאפילו הרהורי דברים לא יעלו על
 לבו לבקש האמת. אך אם הוא עוסק בתורה בראותו דרכיה צויה
 ואהרותיה הנה סוף סוף מאליו יתחדש בו התעוררות שוביאהו אל
 הדרך הטוב. והוא מה שאמרו ז"ל (פמ"ח ל"ב רנח) חלואי אותי עזבו
 ותורתי שמרו שהמאור שבה מחוירן למוטב. והנה בכלל זה גם כן קביעות
 העתים אל השבון המעשה ותיקונו כמו שכתבתי למעלה. ומלבד כל
 זה כל מה שישאר לו פנאי מעסקיו אם חכם הוא ודאי שלא יאבדהו
 אלא יאחו בו מיד ולא ירפהו לעסוק בו בעסק נפשו ותיקון עבודתו.
 וזה המפסיד אע"פ שהוא היותר כללי הנה הוא היותר קל למי שרוצה
 לימלט שימלט ממנו. אך השני הנה הוא קשה מאוד והוא השחוק
 והלצון. כי מי שטובע במה הוא כמי שטובע בים הנדול שקשה מאד
 להמלט ממנו. כי הנה השחוק הוא מאבד את לב האדם עד שכבר אין
 המעם והרדיעה מושלת בו והרי הוא כשכור או שומה אשר אי אפשר
 לרת

נשמה ונעם פאר לארץ ונערין דאם איז גליה צוא איין קראנקין וואס האט
 גיפערענט בייא איין רופא וואס האט דער קענט ויין קראנקייט אונ האט אים
 גינאנט ער ואל געמען דיא רפואה אונ ער וואס ער פאר שטייט גיט קיין
 רפואות ונעם אונעק לאוין דיא רפואה פון דעם רופא אונ ונעם זיך אויס קלויפן
 אנדערע רפואה נאך וויינע זינען. כסחמא ונעם ער גענוים שטארבן. אז
 איז דאם אויך ווארעם עס איז גיט דא איינער ואל אזוי קענען דיא קרענק פון
 נאך דער אונ ויין פת וואס ער האט אין זיך. נאר ויין באשעפער וואס האט
 אים באשאפן. אונ ער האט אונ פאר וואנט אז וויינע רפואה איז נאר דיא
 תורה. היינט ונער ונעם דאם אונעק לייגן דיא רפואה. אונ געמען אנדערע
 אונ ואל בלייבן לעבן. גענוים ונעם זיך דער חומר שטארקן אויף אים מער
 אונ מער. אונ עס ונעם גיט פילין ביז ער ונעם זיך פאר זינקען אין אונגליק.
 אונ ונעם זיך אזוי פיל דער ווייטערין פון אמת אז ויין הארץ ונעם שוין נאר
 גיט טראכטן צו ווכן דעם אמת. נאר אז ער ואל עוסק ויין אין דער תורה
 אונ דער נעהם איידע ונען. מצות אונ אהרות דער ונעקט זיך פארט בייא
 אים איין דוכט צו קענען אויף דיא גוטע ונעם. אונ דאם איז וואס די גמרא
 וואנט (כדים פיא) הלואי וואלטין וייא מיה פאר לאנט. נאר מיין תורה גיהיט.
 ווארעם איר לייכטונג קערט וייא צום גומין. אונ דער כלל פון דער תורה איז אויך
 אז דער מענטש ואל זיך שטעלן צייטן צו בארעכענען וינע מעשים אונ פאר
 ריכטן וייא. אזוי וייא איך האב אויפן גישריפן. אונ דער צייט אלע מאהל ונען
 ער איז ליידן פון עסקים. אונ אויב ער איין חכם דארף ער דיא צייט גיט פאר
 זיין נאר עוסק ויין אין איר פאר ויין נפש אונ פאר ריכטן ויין עבודה אונ דער
 וואס

לחת לחם ערמה או להנהיגם כי אינם מקבלים הנהגה. והוא מה שאמר שלמה המלך ע"ה (קבלה ב) לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה. והכמים ו"ל אמרו (פנים ל"ג) שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה. כי אף על פי שחמורה היא הערוה אצל כל כן דעת ולבו ירא מקרוב אליה מכח הציוור שכבר נצטייר בשכלו מאמיתת גודל פשעה ורוב עונשה. הנה השחוק וקלות ראש מסשיכים אותו מעט מעט ומקריבים אותו הלוך וקרב שתהיה היראה סרה מעליו מעט מעט מדריגה אחר מדריגה עד שיגיע אל העון עצמו ויעשהו. וכל כך למה לפי שכמו שכל מציאות הוהירות תלוי בשימת הלב על הדברים כן כל עצמו של השחוק אינו אלא מסיר הלב מן המחשבות הישרות והעיוניות. וגמצא שלא יבואו הרהורי היראה בלבו כלל ותראה קושי הלצון והשחתתו הרבה. כי כמו המגן המשוש בשמן אשר ישמית ויפיל מעליו החצים ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם. כן הלצון בפני התוכחה והמרדות. כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן התעוררות והתפעלות מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שמעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשטושים במעשים. ובכח הליצנות

וואס פאר לירט דיא צייט הגם דאס מרעפט ויך אפילו ביא אלע מענשען. נאר דער וואס וויל ויך ראמענען קען נאכין גרינג. נאר דיא אנדערע וואך איז ווער שווער. און דאס איז לאכין און ליצנות ווארום דער וואס ווערט פאר וינקען אין וויא איז אזוי וויא מען ווערט פאר וינקען אין ים הגדול וואס עס איז שווער ויך צו ראמענען. ווארום דער לאכין פאר לירט דעם מענשען הארץ או ויין שכל און דעת האכין איבער אים קיין שליטה נישט און ער ווערט אזוי וויא איין שפור אדער איין משוגענער וואס מען קען נישט געבין וויא קיין שכל אדער פירן וויא. ווארום וויא ווענען נישט מקבל קיין הנהגה. און דאס איז וואס שלמה המלך עליו השלום דאס ניואנמ (קבלה ב) לשחוק אמרתי מהולל. ולשמחה מה זו עושה. דאס איז מיינט דעם לאכין דאב איך גירובין גארשקייט און וואס מויד דיא שמחה. און אונזערע חכמים זאגן (אבות פ"ג) שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה דאס איז מיינט לאכין און הלען גוויינען דעם מענשין צו שענדליכע וואכין. הגם דיא שענדליכע וואך איז ביא אים ווער דארב און דאס סוף ויך צו צו רירן דער צו וויל ויין שכל דאס אים אב גימלעט דיא עבירה און דעם עונש דער פון. נאר דיא גילעכטער ציט אים צו גימלעך ווייס און איז אים מקרב געגענטער און געגענטער. און דיא ידאד מרעט אים אב גימלעך ווייס ביי ער קומט צו דער עבירה און טוט איר. ווארום אזוי וויא דיא גאנצע (הוהירות) פון דעם מענשין ווענט ויך אן צו ליגן דיא הארץ צו צו דער וואך. אזוי איז דער גילעכטער טוט אב דיא הארץ פון דיא ראכטפארטיגע גידאנקען ביי עס קומט אין ויין הארצין נאר נישט אריין צו פראכטין פון ידאד. און מען קען וועגן וויא ווייס דיא ליצנות פאר דארבט או אזוי וויא איין פאנצרוס איז איין גימלעט מיט

הליצנות יפול הכל לארץ ולא יעשו בו רושם כלל . ולא מפני חולשת הענינים ולא מפני חסרון הכנת הלב אלא מפני כח הלצון ההורס כל עניני המוסר והיראה . והנה הנביא ישעיה היה צווה על זה ככרוכיא כי היה רואה שזה היה מה שלא היה מניח מקום לתוכחותיו שיעשו רושם והיה מאבד תקותם של החוטאים והוא מה שאמר (ישעיה כח) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם . וכבר גזרו אומר חכמים ז"ל שהלץ מביא היסורין עליו והוא מה שהכתוב עצמו מבאר בפירושו נכוננו ללצים שפמים כי זה הוא דבר שהרין גותן אותו . כי מי שמתפעל מן ההתבוננות ומן הלימודים אינו צריך שיתסר כגופו כי כבר ישוב מחטאתיו בלי זה מכה הרהורי תשובה שיולדו בלבבו על ידי מה שיקרא או שישמע מן המוסרים והתוכחות . אך הלצנים שאינם מתפעלים מן התוכחות מפני כח ליצנותם אין להם תיקון אלא השפמים . שאלה לא יהיה כח בליצנותם לדחות מעליהם כאשר ידחו המוסרים . והנה כפי הומר החטא ותולדותיו החמיר השופט

כיום אייל וואס אלע פייילן וועלכע פאלן אויף אים גליצן זיך אראפ אויף דער ערד און דער פאנצער לאזט זיך נישט צו צום גוף פון מענשן אזוי אז דיא ליצנות פאר דיא שטראף הייבט . ווארום מיט אים ליצנות און מיט אים קליינעם גילעכטער ווארפט דער מענטש פון זיך אראפ ווער פון התעוררות און התפעלות וואס דיא הארץ דער וועקט און וועקט מתפעל פון זיך אליין וויא דיא דער נעמט אדער דער הערט אונזעקע זאכן וואס דער וועקט אים צו ברענגען און צו פאטראכטן ווייניג מעשים . אבער איבער דיא ליצנות פאלט אלץ אראפ און עס מאכט אין אים גאר קיין צייכן נישט . נישט ווייל דיא זאכן וועגן שלאף אדער ווייל דיא הארץ פאר שטייט נישט . גאר מחמת דיא ליצנות צוא ברעכט דיא נאנצער מוסר און יראה . און דער גבירא ישעיה שרייט אויף אויף דעם . ווייל ער האט גיזעטן אז דאס איז דיא סבה וואס ווייניג שטראף הייבט האבן קיין צייכן נישט גמאכט . און איבער דעם האבן דיא ווייניגער ווער האפנונג פאר לארין . און דאס זאגט ער (ישעיה כח) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם דאס איז מיינעט מאכט קיין ליצנות נישט מאכער וועט שטארקער ווערין אייער שטראף און דיא תכמים זאגן אז דער לץ ברענגט אויף זיך יסורים . און דער פסוק זאגט נכוננו ללצים שפמים דאס איז מיינעט פאר דיא וואס מאכט ליצנות איז אן גיברייט שטראף . און דער ילדער טראגט אויס אזוי ווארום דער וואס עס רירן אים דערהינגען דארף נישט גיטראכט ווערין אויף זיין גוף . ווארום אן דעם וועט ער אויך תשובה טאן . דורך דעם וואס ער וועט לערנען און הערין פון דיא מוסר און תוכחה . אבער דיא לצים וואס פון דיא שטראף הייבט ווערין וויא גאר נישט מתפעל איבער ווייערע ליצנות . האבן וויא קיין אדער תיקון נישט ביידן שטראף פון גאט דענקט כאטש וועט ווייערע ליצנות אויף פון וויא אב מרעמין . און אזוי וויא דיא שוועריקייט פון תמא און דאס וואס עס קומט ארויס פון אים . אזוי האט גאט שווער גימאכט דעם עונש . און דאס איז וואס דיא תכמים האבן אונז גילערנט

השופט האמתי בענשו. והוא מה שלמדנו ז"ל (ע"א י"ח) קשה הליצנות שתהלתו יסורין וסופו כליה שנאמר פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרצה שמעתי וגו'. והמפסיד השלישי הוא ההכרה דהיינו הברת המפשים והחוטאים. והוא מה שהכתוב אומר ורוע כסילים ירוע. כי הנה אנהנו רואים פעמים רבות אפילו אחר שנתאמת אצל האדם הובת העבודה והזהירות בה. יתרפה ממנה או יעבור על איזה דברים ממנה כדי שלא ילעגו עליו חביריו או כדי להתערב עמהם. והוא מה ששלמה מזהיר ואומר ועם שונים אל תתערב. כי אם יאמר לך אדם (כחונם דף י"ז) לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. אף אתה אמור לו במה דברים אמורים בבני אדם שעושים מעשה אדם. אך לא בבני אדם שעושים מעשה בהמה. ושלמה מזהיר עוד (משלי י"ד) לך מנגד לאיש כסיל. ורוד המלך אמר (מקלס ח) אשרי האיש אשר לא הלך וגו'. וכבר פירשו ז"ל אם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואומר (שם ט) לא ישבתי עם מתי שוא שנאתי קהל מרעים וגו'. אין לו לאדם אלא למחר ולנקות עצמו ולמנוע רגליו מדרכי הרשעים שקועים בהכלי הזמן וישיב

גִּלְעָדִינִי (ע"ג י"ח) קשה הליצנות שתהלתו יסורין וסופו כליה. דאם איז מיימיש דיא ליצנות איז ווייטער שטערער אז אין אן הויב איז וויימיג אונ דער סוף איז אז דער מענטש ווערט פאר לענט. אונ דער דריטער שארין איז דיא הברות דאם מיינט מען הברות פון נארין אונ וינדער. אונ דאם איז וואס דער פוסק וואגט וויע כסילים ירוע. דאם איז מיימיש ווער מיט נארין גייט אום פאר באקומט זיך. ווארום מיר זעהן פיל מאהל אז האמטש עם איז שוין פריי דעם מענטשין געוויס גיווארין וויא מען כוז גאט דינען אונ זיך אין דעם הימין. פון דעסט וועגן לאזט ער זיך דער פון אפ ארער ער איז עובר אויף דעם. כדי וויע תברים ואלין פון אים גיט לאכין. ארער ער זאל מיט וויא גלייך זיין. אונ דאם איז וואס שלמה המלך וואגט ועם שונים אל תתערב. דאם איז מיימיש מיט שלעכטע מענטשין וואלסטו גיט וועלן גלייך זיין. אונ ווען איינער וועט דיר וואגן (כתובות י"ח) איין מענטשין געהט מה ווין אויס גימישט מיט לייטין. וואלסטו אים ענטפערין. דאם איז נאר מיט לייטין וואס מען וויא מענטשען. אבער גיט מיט לייטין וואס מען וויא בהמות. אונ שלמה וואגט אויף (משלי י"ד) דך מנגד לאיש כסיל. דאם איז מיימיש גיט ווייט פון אנארין. אונ דוד המלך וואגט (תהלים א') אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים. דאם איז מיימיש וואל דעם מענטשין וואס איז גיט געאנגען אין דיא געה פון דיא רשעים. איז דיא גמרא מפרש אויב דער מענטש גייט דארטן איז דער סוף וועט ער שטיין. אונ אז ער שטייט איז דער סוף וועט ער זיין. אויך וואגט דוד (שם כ"ח) לא ישבתי עם מתי שוא שנאתי קהל מרעים. דאם איז מיימיש איך בין גיט גינעסין מיט שלעכטע מענטשין. איך האב פוירן שלעכטע פאר ואכלונגען. דער מענטש דארף זיך נאר רייניגן אונ פאר ביידין זינע פום גיט צו גיין אין דיא וועג כון דיא רשעים אין דיא וועלט נארישקייט

ישיב רנליו אל הצרות ה' ואל משכנותיו. הוא שרוד עצמו ממים ואומר (סס) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. ואם יארע לו שימצא בחברה מי שילעג עליו לא ישית לבו אל הלעג ההוא. אדרכה ילעג על מלעיגיו ויבזם. ויחשוב בדעתו כי אילו היה לו להרויח ממון הרבה אם היה מניה מה שהיה צריך לזה מפני חביריו שלא ילעיגו. כל שכן שלא ירצה לאבד נשמתו מפני לעג. ועל הרך זה הזהירו ז"ל (מנחם פ"ד) הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים. ודוד אמר (חסלים קט) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש. שאף על פי שרוב מלכי זמנו היה עסקם ודיבורם בדברי גדולות והנאות ודוד שהיה גם כן מלך לכאורה תהיה לו לחרפה אם בהיותו בחברתם יהיה הוא מדבר בדברי מוסר ותורה תחת ספרו מן הגדולות ומתענוגות בני אדם כמוהם. הנה לא חש לזה כלל. ולא היה לבו נפתה בהבלים האלה. אחרי שכבר השיב הזמנת אלא מפרש ואומר ואדברה בעדותיך נגד וכו'. וישעיה כמו כן אמר (ישעיה כ) על כן שמתי פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש:

אחר

נארישקייט. אונ זאל ווענדן זינע פון גאר אין גאטס הויז. דאס איז וואס דוד אליין לאגט אים (סס) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. דאס איז מיינטש איה וואש מינע הענד אונ גיט ארום דיין מזבח גאט. אונ ווען עס געפינט זיך אפילו אין ויין תברה איינער וואס לאכט פון אים זאל ער איה דעם גאר ניש קוקן. אדרכה ער זאל לאכין פון דעם וואס לאכט פון אים אונ זאל אים פאר אכטן. ווען ער וואלט קענען פיל געלד פאר זינען וואלט ער דאך ניש געזן וואס יענע לאכין פון אים. היינט פשיטא שוין אז ער דארף ויין געטקע ניש פאר לירן דורך דעם וואס קען לאכט פון אים. אונ דאס זאגן דיא תכמים (אבות פ"ד) הוי עז כנמר וקל כנשר לעשון רצון אביך שבשמים דאס איז מיינטש וויא עמארק וויא דער לעמפערט צו טאן דעם ווילן פון גאט. אונ דוד האט גיזאגט (תהלים קט) ואדברה בעדותיך וגו' ודא אבוש דאס איז מיינטש איה רייד אין דיין תורה אונ טעם ויך ניש. האמט ער איז גיווען איין בלד האט ער גירעט אין דער תורה. אונ האט ויין הארץ ניש גיקערט נאך וועלט נארישקייט. ווארום ער האט שוין דעם אמת דער גאנגען אונ זאגט איה רייד אין תורה אונ שעקט זיך ניש. אונ ישעיה האט איה גיזאגט (ישעיה כ) שמתי פני כחלמיש ודע כי לא אבוש דאס איז מיינטש איה האב גימאכט מיין פנים וויא איין פעלדן אונ ווייס אז איה דארף ויך ניש שעקען:

אחר

בביאור מרת הוריות

אחר הוריות יבוא הוריות. כי הוריות טובב על הלא תעשה : והוריות על העשה. והיינו סור מרע ועשה טוב. וענינו של הוריות מבואר. שהוא ההקדמה למצות ולהשלמת עניינם. וכלשון הזה אמרו ז"ל. (פסחים ד') זרזים מקדימים למצות. וזה כי כמו שצריך פקחות גדולה והשקפה רבה לינצל ממוקשי היצר. ולימלט מן הרע שלא ישלח בנו להתערב כמעשינו. כן צריך פקחות גדולה והשקפה לאחוז במצות ולזכות בהם ולא תאכזנה ממנו. כי כמו שמסבב ומשתדל היצר רע בתחבולותיו להפיל את האדם במכמורות החטא. כן משתדל למנוע ממנו עשיית המצות ולאכזם ממנו. ואם יתרפה ויתעצל ולא יתחזק לרדוף אחריהם ולתמוך בהם. ישאר געור וריק מהם בודאי. ותראה כי טבע האדם כבד מאד. כי עפריות החומריות גם. על כן לא יחפץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתבדך צריך שיתגבר עצמו נגד טבעו ויתגבר עצמו ויודרו. שאם הוא סניח עצמו ביד כבודותו. ודאי

דער זעקסטער פרק

(בביאור מרת הוריות) וויא דער מענטש זאל זיין גיטליך :

אחר הוריות יבא הוריות. באה דעם אז דער מענטש גיטליך וויא זיין צו היטן קיבט גיטליךדיקייט. ווארום היטן גיט אויף זיין (לא תעשה) ער היט זיך פון דאס וואס מען פארבויט נישט פאן. און גיטליךדיקייט איז אויף (מצות עשה) ער איז גיטליך צו פאן. דאס הייבט צו לויפן פון זשעקט און פאן גוטס. און עס פאר שטייט זיך אז גיטליךדיקייט איז פריער פאר אלע מצות. און דאס איז משלים ווער גאנצין ענין. אזוי וויא דיא חכמים זאגן גיטליךדיקייט איז פארזיכטיגקייט ניצול צו ווערן פון שטראףדיגקייט פון זיך דערע און ראטעווען זיך פון זייער בייזקייט ער זאל נישט שולט זיין אויף אונז אריין מיטן זיך אין אונזערע מעשים. אזוי דאך מען דאך גיטליךדיקייט און פארזיכטיגקייט מען זאל האלטן דיא מצות און וויא זאלן נישט פאר לארן ווערן פון אים. ווארום אזוי וויא דער זיך דערע פאקידט זיך און זוכט מתבולות דעם מענטשן אריין ווארפן אין חטאים. אזוי זוכט ער צו פאר מיידן פון אים דיא מצות ער זאל וויא נישט פאן. און דער וואס לאזט אפ און פוילט זיך און שטארקט זיך נישט נאך זאגן נאך וויא. פלייבט ער געוויס ליידיג און לעדער פון וויא. און מען קען זעהן אז דיא נאכער פון דעם מענטשן איז ווער שווער ווארום דער חזק איז גראב. דרום וויל דער מענטש נישט ארגיטן. און ווער עס וויל זוכה זיין צו דעקען גאט כזו זיך שטארקן גענין זיין נאכער און זיין גיטליךדיקייט. ווארום אז ער וועט זיך לאזן בייא זיין שטענדיקייט וועט ער נישט גליקליך זיין. און

ודאי הוא שלא יצליח. והוא מה שאמר התנא (בכות פ"ד) הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. וכן מני חכמים ז"ל. (בכרס לז) בדברים הצריכים חיזוק תורה ומעשים טובים. ומקרא מלא הוא (יכנס 6) חזק ואמין וגו' כי חיזוק גדול צריך למי שרוצה לכפות המכע אל הפכו. והנה שלמה שנה מאד באזהרתו על זה. בראותו את רוע העצלה וההפסד הגדול הנמשך ממנה. ואמר (משל' ו) מעט שנות מעט תנומות וגו' ובא כמהלך ראשך וגו'. כי הנה העצל אף על פי שאינו עושה רע במקום עשה. הנה הוא סביא את הרעה עליו בשב ואל תעשה שלו. ואמר (סס יח) גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משהית. כי אף על פי שאינו המשהית העושה את הרעה בידיו. לא תחשוב שהוא רחוק ממנו. אלא אחיו הוא וכן גילו הוא. ואמר עוד לבאר רעת העצל ביאור ציורי. מה שיקרה ויולד לעינינו יום יום (סס כד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כלו קמשונים כמו פניו חרולים וגו' ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקהתי מוסר מעט שנות מעט תנומות וגו' ובא כמהלך רישך וגו'. והנה מלכד פשוטו

דאם איז וואס דער האָב זאָגט (אבות פ"ד) הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. דאס איז מיינט וויאָ שטאַרק וויאָ איין לעכטערט גרינג וויאָ איין אַדלער גיטונד וויאָ איין הקדש אונ שטאַרק וויאָ איין לייב צו מאַן גאָס ווילן. אונ אזוי ציילן דיא חכמים אונטער דיא זאכן וואָס דארפֿען האָבן שטאַרקייט. תורה אונ מעשים טובים. אויף שטייט אין פסוק (יהושע א) חזק ואמץ. דאס איז מיינט שטאַרק זיך אונ וויאָ פעקטיג וואָרעס מען דארף האָבן גרויס שטאַרקייט ווער עס וויל פאר קערן זיין גאָר. אויף שלמה דאָס עטליכע מאָהל גירעט אונ פאר לאַזט אויף דעם וויאָ ער דאָס גיוויין דיא שטעכטקייט אונ דעם שאַרין פון דיא פוילקייט וואָס עס קומט אַרויס דער פון (משל' ו) מעט שנות מעט תנומות וגו' ובא כמהלך רישך וגו'. דאס איז מיינט אַפיקיל שלאָפן. אַפיקיל דריסלן. ברענגט צו דיא אַרעמקייט וואָרעס האָב דער פוילער שונט נישט דיא שטעכטקייט מיט דיא הענד. ברענגט ער אויף זיך דיא שטעכטקייט מיט זיין נישט מאַן. אויף זאָגט ער (שם יח) גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משהית. דאס איז מיינט דער וואָס פוילט זיך אין זיין מלאכה איז גלייך מיט דעם וואָס פיהרט זיך אַזיין איבער. וואָרעס האָמט אַפילו ער שונט נישט מיט זינע הענד דיא שטעכטקייט וואָלכט נישט מיינען אז ער איז ווייט פון אים גיין ער איז מיט אים איין ברודער אונ איין גלייכען אונ ער שטעלט אונ פאר ווייטער דיא שטעכטקייט פון דעם פוילן וואָס עס מרעפט זיך פאר אונזערע אויגן (שם כיד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב. והנה עלה כלו קמשונים כמו פניו חרולים ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקהתי מוסר מעט שנות מעט תנומות. דאס איז מיינט איך בין ביא גיטונד פאר איין פעלד פון איין פוילן. דאָב איך גיטען אז עס איז דורך פאר וואָסן מיט דערנער. דאָב איך מיר גאָמראָמ. דאָב

פשוטו אשר הוא אמיתי כמשמעו שהוא מה שקורא אל שדה העצל
ממש. הנה דרשו בו חכמים ז"ל מדרש נאה. זה לשונם. והנה עלה כלו
קמשונים. שמבקש פירוש של פרשה ואינו מוצא. כמו פניו וכו' מתוך
שלא עמל בהם הוא יושב ומטמא את המהור ומטהר את המטמא. ופורץ
גדר של תלמידי חכמים. ומה ענשו של זה. שלמה פירש. ופורץ גדר
ישבנו חש. והיינו כי רעת העצל אינה באה בבת אחת. אלא מעט
מעט בלא שידע וירגיש בה. כי הנה הוא נמשך מרעה אל רעה עד
שימצא טבוע בתכלית הרעה. הנה בתחלה אינו אלא מחוסר המורה אשר
היה ראוי לו. ומזה נמשך שלא ילמוד בתורה ככל הצורך ומפני חסרון
הלימוד כשיבא אחר כך ללמוד תחסר לו ההכנה. והנה אלולי היתה
גומרת רעתו בזה כבר היתה רבה. אך עוד מתיבה והולכת כמה שברצונו
על כל פנים לישב הפרשה והפרק ההוא. הנה יגלה בה פנים שלא
כהלכה וישחית האמת ויהפכהו ויעבור על התקנה ויפרוץ את הגדרים
וסופו כליה כמשפט כל פורץ גדר. אמר שלמה ואחזה אנכי אשית לבי.
התכוננתי על הדבר הזה וראיתי גודל הרע שבו שהוא כארס ההולך
ומתפשט מעט מעט ואין פעולתו נכרת עד המיתה. וזהו מעט שנות
וגו' ובא כמהלך רישך וגו'. והנה אגהנו רואים בעיינינו כמה וכמה
פעמים שכבר לבו של האדם יודע חובתו ונתאמת אצלו מה שראוי לו
להצלת

האב איך ויה אראפ גינוקען איין מוכר אז דורך אפיקל ילאפין קומט דא
אָרעמקייט. און חוץ וואס דער פֿשט וואס איז אַמט אז ער מיינט פאָקע
אָפּעקד פון אפילין. זאגן אונזערע תַּכְמִים איין שיינעם דרש. עס איז דורך מיט
דערנער מיינט מען ער ווכט דעם פירוש פון איין פֿרשע און גיפֿינט ניש.
ווארום ווייל ער האט זיך ניש פאמיהט אין דער תורה באַכט ער מדרור וואס עס
איז טמא. און פֿכא וואס עס איז מדרור. און אין אַמט איז דער אונגליק פון
דעם פולין קומט ניש מיט איין מאל נאר ביטליך ווייס ניש פֿילינדיג און ניש
וויסנדיג. ווארום ער ציט זיך אריין פון איין אונגליק אין דעם אנדערין ביז ער
ווערט פאר וונקען אין גרעסטן אונגליק. ווארום אין אַנהויב איז מעהר ניש ווייל
ער האט ווייניג מדרור צו גיליגט וויא פיל ער האט פאדארפט. און דער פון
קומט ארום אז ער לערנט ניש קיין תורה וויא פיל מען פאדארף. און מדינת
ער האט ווייניג גילערנט איז נאך דעם אפילו אז ער קומט שוין אפילו לערנען
פאר טמייט ער שוין ניש גוט. און ווען עס וואלט זיך דער מיט קאנשען ויין
רעה וואלט פאר אים אויף גינג גינעוין. נאר זיא ווערט אפער נאך גרעסער
און גרעסער ווארום וואס ער וויל אפילו פאר ענטפערן דא פֿרשע אדער דעם
פֿרָק לערנט ער נאר פאר קערט וויא דאס איז. ער פאר דארבט דעם
אַמט און פאר קערט אים. און איז עובר אויף דא תקנות און ברעכט אויף
דא צאמען. און דער סוף פון דעם איז ער פאר ברעכט דא גאנצע תורה
וויא דער שטיינר איז און דאס זאגט שלמה איך האב גיטען און האב פֿעטראכט

להצלת נפשו ומה שחובה עליו מצד בוראו ואף על פי כן יניחאו. לא מחסרון הכרת החובה ההיא ולא לשום מעם אחר. אלא מפני שכבודות העצלה מתנכרת עליו. והרי הוא אומר אוכל קימעה או אישן קימעה או קשה עלי צאת מביתי. פשטתי את כתנתי איכבה אלכשנה. חמה עזה בעולם. הקרה רבה או הגשמים וכל שאר האמתלאות והתואנות אשר פי העצלים מלא מהם. ובין כך ובין כך התורה מונחת והעבודה מבוטלת והאדם עובד את בוראו. הוא מה ששלמה אומר (קבלה) בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית ואולם אם תשאל את פי העצל יבוא לך במאמרים רבים ממאמרי החכמים והמקראות מן הכתובים. והטענות מן השכל. אשר כלם יורו לו לפי דעתו שמשובשת להקל עליו ולהניחו במנוחת עצלותו. והוא איננו רואה שאין הטענות ההם והטעמים ההם גולדים לו מפני שיקול דעתו. אלא מסקור עצלותו הם נובעים אשר בהיותה היא נזכרת בו מטה דעתו ושכלו אל הטענות האלה. אשר לו ישמע לקול החכמים ואנשי הדעת הנכונה. הוא מה ששלמה צוה ואומר (משלי כו) חכם עצל בעיניו משכעה משיכי טעם. כי העצלה איננה

דיא ואף האב איה גינעקן דעם אנגליק אז עם אזי וויא איין גיפט וואס פאר שפרייט ויך מער אונ מער אונ ויין ווירקונג איי גיט קענטיג ביי ויין טייט. אונ מיר זעהן טייט אנגעזע אייגין פיל מאהל אז דער מענטש ווייט ויין שולדניקייט. אונ ווייט קלאר וואס ער האט גייטיג ביי ויין גיטע צו ראטעווען. אונ וואס ער מוז טאן פאר ויין באשעפער אונ פון דעקט וועגן לאסט ער דאך אנוועק אייניד. קיין אנדער מעם גיט. נאר ווייל ויין פולקייט שטארקט ויך אויף אים אונ ער זאגט איה וויל עקין אויף אביסל שלאפן. עם איז מיר שווער ארום צו גיין פון שטוב איה האב אים גיטאן די העמד ווי זאג איה זי אן טאן. עם איז אנרויסע היין אויף דער וועלט. עם איז אנרויסע פראקט אדער רעגין. אונ נאך אעלעקע הירוצים וואס דיא פוילע גינעקן ויך. אונ דער ווייל בלייבט דיא תורה ליגין. אונ נאכטס דיןקט ווערט במל. אונ דער מענטש פאר לאזט ויין באשעפער. אונ דאס איז וואס שלמה זאגט (קהלת י) בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית. דאס איז מיינט דורך פולקייט פאלט איין דער באלקין. אונ דורך אב גילאזיקייט טריפט אין שטוב. אונ אז דא וועסט פרעגין דעם פוילין וועט ער דיר זאגן פיל שפריכעווערער פון דיא תכמים אדער פון פסקים אדער פון אייגענעם שכל וואס אלע ווייזן אז ער איז גירעכט אונ אלע זאגן וויא ויין נאכישער שכל ביי ער זאל קענען בלייבן בייא ויין פולקייט. אבער ער פאר שטייט גיט אז דיא מענות קענען גיט ארום פון ויין דעה. נאר וויא קוועלן ארום פון וויי פולקייט. ווארום ווייל דיא פולקייט שטארקט ויך בייגט ויך דאס ויין ודעה אונ ויין שכל צו די מענות ביי ער הערט נאר גיט צו דיא הייד פון דיא תכמים אונ פאר שטאנדריגע מענטשן וויא שלמה זאגט (משלי כו) חכם עצל בעיניו משכעה משיכי טעם. דאס איז מיינט דער פוילער האלט ויך קליינער פאר אלע קליינסטע מענטשן

איננה מנחת לו שיהיה אפילו חש לדברי המוכיחים אותו. אלא יחשוב הכל לתועים ושומים והוא לכדו חכם. והנה תדע כי זה כלל גדול בנוסה במלאכת הפרישות שכל קולא צריכה בדיקה. כי אם על פי שיכולה להיות ישרה ונכונה. אמנם קרוב הדבר שתהיה מעצת היצר ומרמותיו. על כן צריך לבדוק אחריה בחקירות ודרישות רבות. ואם אחר כל אלה תצדק ודאי שהיא טובה. כללו של דבר חיוזק גדול צריך האדם להתחזק ולהתגבר בזיונות לעשות המצות בהשליכו מעליו כובד העצלה המעכבת על ידו. [ושמחם במדע בעלנות. בחלות כהמיות. אשר כהמיותם חלפות מן הכדס ושאר עליו מרפסם בעוה"ז ועושהם בעוה"ב] ותראה שהמלאכים נשתכחו במדה המובה הזאת. שנאמר בהם (ספלים קג) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. ואומר (יחזקאל ב) והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק. והנה האדם הוא אדם ולא מלאך. על כן אי אפשר לו שיגיע לגבורתו של המלאך. אך ודאי שכל מה שיוכל להתקרב במדריגתו אליו ראוי הוא שיתקרב. ודוד המלך היה משבח על חלקו ואומר (ספלים קט) השתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך :

חלקי

מענישין. ווארם ריא פוילקייט דער לאזט אים נישט אז ער ואל באמראכטין שטראף רייד. נאר ער רעכנט אלע פיר גארן אונ ער אליין איז גאר קלוג. דאריבער מוז מען וויסן אז דאס איז איין פלל אז יעדע זאך וואס גרינג איז אויף דעם מענישין מוז מען גוט איבער זעהן פריער. ווארם האטש אפילו עס קען זיין דא זאך איז רעכט נאר עס קען אבער זיין אז דאס איז פון דעם יצר הרע עצות אונ פאלשקייט דאריבער מוז מען גוט פירן זיין מיט פיל חקירות אונ דרישות. אונ נאך דעם אז ער וועט זעהן ער איז גירעכט קען ער וויסן אז עס איז אין אמת גוט. דער פלל איז דער מענטש מוז זיך ווערן גימארקן צו זיין איין גרוי אין מצות פאן. אונ ואל אדאס ווארפן פון זיך ריא פוילקייט וואס עס לאזט אים נישט. אונ מען זעהט אז דאס מלאכים ווערן גלויבט מיט דאס מדה (תהלים ק"ג) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו דאס איז מיינטש דאס מלאכים זענען שטארק אין פח צו מאן גאטס רייד אונ צו דערין וויינע רייד אייז איז גיריבין (יחזקאל א') והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק. דאס איז מיינטש דאס חיות לויפן ארום הין אונ צו ריק וויא ריא פליצין. אונ דער מענטש וויא ער איז דאך גאר איין מענטש אונ נישט קיין בלאך קען ער זיך גיטויס נישט אזוי שטארקן וויא איין בלאך. נאר וויא פיל ער קען זיך מקרב זיין צו דער בדרה מוז ער זיך מקרב זיין. אונ דוד המלך האט זיך באריכט אונ האט גזאגט (תהלים קיט) השת ולא התמהמהתי לשמור מצותיך. דאס איז מיינטש איך האב זיך גימארקט אונ גיטויכט צו מאן ריין גיבאט :

חלקי

שלימות גדול אשר טבעו של האדם מונעה ממנו עתה. וזי שמתנכר *
 ותופש בה כל מה שיוכל הנה לעתיד לבא יזכה לה באמת. אשר הבורא
 יתברך יתנה לו שכרו הלך מה שהשתדל אחריה בזמן עבודתו. אך
 הדיוות אחר התחלת המעשה הוא. שכיון שאחז במצוה ימחר להשלים
 אותה ולא להקל מעליו כמי שמתאוו להשליך מעליו משאו. אלא
 מיראתו פן לא יזכה לנטור אותה. ועל זה תרבו לחזור ו"ל ואמרו (נ"ר
 ט"ז) כל המתחיל במצוה ואינו נומר אותה קובר אשתו ובניו. ואמרו
 (ס"ט) אין המצוה נקראת אלא על שם נומרה. ואמר שלמה המלך עליו
 השלום (משלי כ"ב) חיות איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב. כל יתיצב
 לפני חשוכים. וחכמים ו"ל יחסו לו השבח הזה. על שמיהר במלאכת
 בנין הבית ולא נתעצל בה לאחר אותה. וכן דרשונו על משה עליו
 השלום על שמיהר במלאכת המשכן. וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים
 תמיד במהירות. אברהם כתיב בו (נחל"ט י"ח) וימהר אברהם האהלה אל
 שרה ויאמר מהרי ויתן אל הנער וימהר. רבקה (ס"ד) ותמהר ותער
 כדה וגו'. וכן אמרו במדרש (נמלכ"ר כ"ט) ותמהר האשה וכו' מלמד
 שכל מעשיהם של צדיקים במהירות אשר לא יתנו הפסק זמן לא אל
 התחלת

גרעסמט מרה וייל דער נאמור פון דעם מענשין לאומ אים גיט צו. און וועד
 עס שטארקט זיך און האלט אן איר וויא ווייט ער קען. וועט ער לעתיד קבוא
 זוכה זיין צו איר אין אמת. ווארום נאט וועט אים געבן זיין שטרך דער פאר
 וואס ער האט זיך באמיינט נאך איר אין דער צייט וואס ער האט געדארעט.
 נאר דיא גישווינגלייט נאך דעם אן הייבן דיא מעשה איז. אז וויא באלד דער
 מענש האט אן געהויבן צו טאן דיא מצוה. וואל ער איילין איר צו ענדיגן.
 און גיט זוכין זיך גרינגער צו מאכין וויא מען ווארפט אראפ איין משא. נאר
 מחמת ער הארף מורא האבין מאכער ענדיגט ער גיט. און דיא חכמים האבין
 אויך פאר וואגט און האבין גיזאגט בראשית רבה (פ' ס"ה). אויך זאגן וויא דיא
 מצוה ווערט מער גיט אן גירופן וויא אויף דעם וואס ענדיגט איר. און שלמה
 המלך וואגט (משלי כ"ב) חיות איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב כל יתיצב לפני
 חשוכים. דאס איז פיינטש אז דאס ווערט אים גישווינגלייט מענשען אין זיין ארבייט.
 וואלסמו וויסן ער וועט שטיין פאר מלכים גיט פאר פראסמט מענשען. און
 דיא חכמים זאגן אז דיא לויב גיט אויף שלמה אליין ווייל ער האט גיאיילט אין
 גנין פון בית המקדש און האט איר גיט אפ גיליינט אויף שפעטער. און אזוי
 האבין וויא גיזאגט אויף משה רבינו ווייל ער האט גיאיילט אין גנין פון משכן
 און אזוי גיפליען מיר אלע צדיקים טוען ווערע מעשים שטענדיג גישווינגלייט. פייא
 אברהם שטייט גישווינגלייט (בראשית י"ח) וימהר אברהם האהלה. דאס איז פיינטש
 אברהם איילט. פייא רבקה שטייט אויך (שם כ"ד) ו מהר ותער כרה. דאס איז
 פיינטש ויא איילט און גיטט אויס איר קרוג. און אזוי שטייט אין מדרש (כ"מ
 ד"ה ט"ו) ותמהר האשה. דער פסוק לערינט אונז אז אלע מעשים פון דיא צדיקים

התחלת המצוה ולא אל השלמתה. ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו ודאי שלא יתעצל בעשיית מצותיו. אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשליטו. ואמנם התבונן עוד שכמו שהזריות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי. כן מן הזריות יולד ההתלהטות. והיינו כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממחר תנועתו החיצונה. כן הגה הוא גורם שיתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן והחשק והחפץ יתנכר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו. גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנשיון יעידהו. ואמנם כבר ידעת שהנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו. הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה. והוא מה שרוד המלך מתהלל בחלקו הטוב ואומר (סכלים טז) כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים צמאה נפשי לאלהים וגו' (שם פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' (שם סג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לוחמת בו כראוי. עצה טובה היא לו שיוודר

אין גישווינד ויין ווענען גיט בפקס מיט צייט. גיט ביא דעם אנהויב פון דער מצוה גיט ביא דעם ענדיגן. אונ קען קען ווען און איין מענטש וואס ברענט אין גאטס דינקט. וועט זיך גוים גיט פוילין צו טאן גאטס מצות. נאר ער רירט זיך גישווינד ויין איין פייער. ווארום ער וועט גיט רוען ביי ער וועט קאנצען. אונ קען קען בעמראקטין אז אזוי ויין דיא גישווינדיקייט קומט ארויס פון ברען פון איגענווייג. אזוי קומט כון די גישווינדיקייט ארויס דער ברען. ווארום ווערעט גיוויינט זיך איין צו טאן איין מצוה און פתקט ויין ער גיוויינט איין צו טאן איילינדיג דיא אומס ווייניגקמט תנועות. מאכט ער אז ויין הארץ בעווענט דיא איגענווייניגקמט דער צו אונ ויין חשק שפארקט זיך אין אים ווייטער אפער דער וואס רירט ווייניג גלידער שוואך אונ שווער. ווערט אויף ויין חשק פאר וונקען אינ פאר לאישין. אונ דאס איז איין וואך וואס מיר ווען דאס אלע מאהל. אונ אויף ווייסן מיר אז דער הויפט איז אין גאטס דינקט דער וויילן פון הארצין אונ דער חשק פון דער נשמה. אונ דאס איז וואס דוד המלך האט זיך בעריכט מיט ויין גומין חלק אונ וואגט (תהלים ט"ב) כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים צמאה נפשי לאלהים. דאס איז מיינטש ויין איין איל שרייט אז ער וויל וואסער אזוי שרייט מין נפש צו דיר גאט. מין נפש איז דארשטיג צו גאט. (שם פ"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דאס איז מיינטש מין נפש גלוקט אונ וויינטש דיא וואונגנען פון גאט. (שם ט"ג) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי. דאס איז מיינטש מין נפש איז דארשטיג צו דיר מין ליב גלוקט צו דיר. נאר פאר דעם מענטשין וואס דער חשק ברענט גיט ויין קען פאדארף. איז דיא בעקסטע טובה פאר אים. ער זאל זיך מירן ויין מיט ויין ווילן. ברי פון דעם זאל ארויס קומען אז ער וועט שוין גלוקטין. ווארום דיא אומס ווייניגקמט רירונג דער וועקט דיא איגענווייניגקמט. אונ דיא אומס ווייניגקמט איז גוים מעהר ביא אים

שידורו ברצונו כדי שימשך מזה שתולד בו החמדה במכע. כי התנועה
החיצונית מעוררת הפנימית. וכודאי שיותר מסורה בידו היא החיצונית
מהפנימית. אך אם ישתמש ממה שבידו יקנה גם מה שאינו בידו
בהמשך. כי תוליד בו השמחה הפנימית והחפץ והחמדה מכה מה שהוא
מתלהט כתנועתו ברצון. והוא מה שהיה הנביא אומר (סופט ו) ונדעה
גרדפה לדעת את ה'. וכתוב (פס יב) אחרי ה' ילכו באריה ישאנ :

פרק ח בדרך קניית הזריזות

הנה האמצעים אשר נקנה בם הזריזות . הם הם אותם אשר נקנה בם
הזחירות . ומדרגותיהם כמדרגותיהם . וכמו שכתבתי למעלה כי
ענינם קרוב זה לזה מאד ואין הפרש ביניהם . אלא שזה בעשין וזה
בלאין . וכאשר יתאמת אצל האדם גודל ערך המצות ורוב חובתו בהם .
ודאי שיתעורר לבו אל העבודה ולא יתרפה ממנה . ואמנם מה שיוכל
להגביר ההתעוררות הזו . הוא ההסתכלות ברוב הטובות שהקדוש ברוך
הוא עושה עם האדם בכל עת ובכל שעה . והנפלאות הנדולות שעושה
עמו מעת הלידה עד היום האחרון . כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן
בדברים אלה . הנה ירבה להעצמו חובה רבה אל האל המטיב
לו

אִים אִין הָאָנֶד ווּיָא דִּיא אָנְעווייניגסמטע אונ דירדן דעם ווסער נִיגט דִּיא זאָג
וואָס בֵּייא אִים אִין הָאָנֶד . קען ער מיט דער צייט ווִך פֿאַר שאַפֿן אויף דאָס
וואָס עס אִין נים בֵּייא אִים אִין הָאָנֶד . וואָרום דִּיא אָנְעווייניגסמטע שְׂמִיטָה אונ ווִין
ווילן אונ תִּשָּׁק מוז קומען דירדן דעם וואָס ער רירט ווִך מיט אִין בִּרען . אונ
דאָס אִין וואָס דער בִּבִיא דאָס גוואָמ (הושע ה') ונדעה נדסה לזעת אח ה' . דאָס
אִין מוויטש מיר וועלן ווִיסן נאָך צו יאָגן ווִך נאָך גאָט . אויף שְׂמִיטִים גלשריבן
(שם י"א) אחרי ה' ילכו כאריה ישא . דאָס אִין מוויטש נאָך גאָט וועלן ווִיא גוִין ווּיא
אִין לויב וואָס שְׂרִייט :

דער אכטער פֿאַרשטאנד

(בדרך קבוצת הוריות) ויהי מען זאל זיך פארשאפן דיא געווינדקייט :

לנה האמננים אשר נקנה כם הזריות. ויא מִשְׁלֵעַן וואס דורך ויא קען ויך דער מענש פאר שאפין גיטווינדיקייט. איז ויא אייגענע מיט וועלכע מען קען ויך פאר שאפין וזירות. און ווערע אופנים זענען גלייך איינע צו ויא אנדערע. אזוי וויא מיר האבין גיטריבן. ווארום ויא זענען גלייך אין ווער נאך. און עס איז נאר דער אונטערשייד און גיטווינדיקייט הייבט מען זאל מאן מכות (מכות זעט). און הייבן ויך הייבט מען דארף זיך הייבן מען זאל איין ולא תעשה נים מאן. און אז דער מענש זאל וויסן ויא מויער ויא מכות זענען. און ויא

לו. ויהיו אלה אמצעים לשלא יתעצל ויתרפה מעבודתו. כי הרי הואיל ואינו יכול ודאי לנמול לו מוכתו יתברך לפחות יודה לשמו ויקיים מצותיו. והנה אין לך אדם באיזה מצב שיוצא. אם עני ואם עשיר אם בריא ואם חולה. שלא יראה נפלאות רבות במצבו. כי העשיר והבריא כבר הוא חייב לו יתברך על עשרו ועל בריאותו. העני חייב לו שאפילו בעניו מסציא לו פרנסתו דרך גס ופלא ואינו מניחו למות ברעב. החולה על שמחזיקו בכבוד חליו ומכותיו ואינו מניחו לרדת שחת. וכן כל כיוצא בזה. עד שאין לך אדם שלא יכיר עצמו חייב לבורא. ובהסתכלו במוכות אלה שהוא מקבל מסנו. ודאי שיתעורר להחזירו לעבודתו כמ"ש למעלה. כ"ש אם יתבונן היות כל טובו תלוי בידו יתברך ומה שמצטרך לו ומה שמוכרח אליו מסנו יתברך הוא. ודא מאחר. אשר ע"כ ודאי שלא יתעצל מעבוד עבודתו יתברך ולא יחסר לו

מה

קען איז שולדיג צו טאן וועט ויך גוים ויין הארץ דער וועקן וויי צו טאן. איז ווען גיט שללא ווערן גאר שפארקן דיא דער ווערקונג איז דורך דעם וואס ער וועט פארמאכטן דיא מוכות וואס הקב"ה טוט מיט דעם מענטשן אלע צייט. און דיא גרויסע וואונדער וואס ער האט מיט אים גיטאן פון גיפארין מאג אן ביז ויין לעצטן מאג. ווארום וואס ער וועט מער פראכטן אין דעם וועט ער מער ווערן וויא גרויס ויין רוב איז צו דעם גאט וואס טוט מיט אים גוטס. ווערן דיא וואכן ויין מיטלען אז ער וואל ויך גיט פילן און גיט אפ לאזן ויך פון גאטס דינסט. ווארום וויא פאלד ער קען גאט גיט פאפאלין פאר וויינע מוכות דאך. ער דאך ווייניגסטן דאנקען ויין גאטען איז מיינס ויין וויינע מצות. ווארום עס איז אין אמת גיט דא קיין מענטש אין וועלכין שטאנד ער וואל ויין צו רייך צו ארעם. צו גוונד צו חס ושלום קראנק. וואס האט גיט גיטען פיל וואונדער און מוכות אין ויין שטאנד. ווארום דער רייכער און דער גוונדער מוז דאך גאט דאנקען פאר ויין רייכקייט און גוונד. דער ארעפאן איז אים שולדיג. ווארום אפילו אין ויין ארעפאקייט שיקט אים גאט צו ויין פרינסה דורך וואונדער און גטים און לאזט אים גיט שטארבן פון הונגער. און דער דאנקער דאך גאט דאנקען וואס גאט דער האלט אים אין וויינע שווערע קראנקהייט און דער לאזט אים גיט גידערין אין גרוב. און גאט פיל דער גלייכין. דען עס איז גיט דא איין מענטש וואס ער וועט ויך גיט גיפונען שולדיג צו ויין פאשעפער. און אז דער מענטש וועט בעסראכטן דיא מוכות וואס ער איז פון אים מקבל וועט ער ויך גוים דער וועקן צו ויין ויער גישווינד צו דינקן אים. אזוי וויא איה האב אויבן גישייבן. און כל שכן ווען דער מענטש וועט גאט פאר שטיין אז ויין נאכדעם גוטס איז גאר בייא גאט ברךה דא אין האנד. און וויא גיטעט ער דאך צו אים יתברך האבן. וועט ער ויך גוים גיט פילן און דיא דינסט פון גאט ברךה דא. און ער וועט גיט פאר פעלן אלץ וואס ער איז שולדיג

צו

מה שהוא מוכרח אליו. והנך רואה שכללתי פה בדברי שלשה המדינות אשר חלקתי בזחירות. כי כבר ענינם אחד. והדבר למד מענינו. שלשומי חדעת תהיה ההערה מצד החובה ומצד ערך המעשים וחשיבותם. ופחותים מהם מצד העוה"ב וכבודו שלא תשיגו בושה ליום הנמול בראותו הטובה שהיה יכול להשיג ואברהם. ולהמון מצד העוה"ב וצרכיו כענין שפירשתי שם למעלה :

פרק ט בביאור מפסדי הזריות וההרחקה מהם

הנה מפסדי הזריות הם הם מגדולי העצלה. והגדול שבכלם הוא בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורח ואהבת העידונים בשלום כל תנאיהם. כי הנה אדם כזה ודאי שתכבד עליו העבודה לפני בוראו כבוד גדול. כי מי שירצה לאכול אכילותיו בכל הישוב והמנוחה. ולישן

צו מִאֵן צו אים. והנך רואה שכללתי פה בדברי שלשת המדינות און דאָ וועסט דאָ און אַיך האב דא און פיינע הייד פולל גיוועזן דא דריי מדינות וואס אַיך האב וויא צו מילט און דא מדה פון זיירות וואס וויער ענן און אלן איינס. און דא וואָ פאר שטייט מען האָ דעם ענן און דא פאל פארשלאגנדיגע מענטשן וועלן זיך דער וועקן פון דעם וואס וויא וועלן באַרעכענען וויער לערן צו האט ברהה דא. אַיך דא מויערקייט פון דא מעשים וואס וויא האבן צו מִאֵן. און דא קלענערע מענטשן פון וויא וועלן באַרעכענען דעם שר און דעם פּוּד אַיך ווער וועלט און וויא וועלן נים פארשעמט ווערן צו דעם מאג פון געצאלונג ווען ער וועט זעהן און ער האט זעלבסט איבער גיפירט דא גוטס וואס ער האט גיקאנט גרייכן. און דא איבערגע מענטשן וועלן באַרעכענען דא וועלט מיט וויער באַרעכענען. און וויא אַיך האב שוין דאָרטן גישריבן :

דער גיינטער פרק

(בביאור מפסדי הזריות וההרחקה מהם) וואס עס קען שארין צו גישווינקייט און דער ווייטערין פון דעם :

הנה מפסדי הזריות דא וואס מען שארין צו דא מדה פון זיירות גישווינקייט קומען וויא פון גרויס פילחיים. און דער גרעכער אונזער וויא און דאס וואס דער מענטש וויר און ווין גוף וואל שטענדיג רודיג ווין. ער האט פיינט מידע מדה און האט ליב פערנדיגן מיט אַרע וואבן וואס דער צו גייערין און אַמענטשן וועט גיחיים וויער שווער ווין צו רינען ווין באַשעפער. דען דער וואס וויל עסן און דער צייט רודיג וויד. און שלאפן אקראם. און וויל אַיך ניד נים גיין נאר פאסעלעך. און נאך אַרעכע וואבן וועט אים גיחיים שווער

שנתו בלא מורד. וימאן ללכת אם לא לאמו. וכיוצא בדברים כאלה. הנה יקשה עליו להשכים לבתי כנסיות כבוקר. או לקצר בסעודתו מפני תפלת המנחה בין הערבים. או לצאת לדבר מצוה אם לא יהיה העת ברור. כ"ש למחר עצמו לדבר מצוה או לתלמוד תורה. ומי שמרגיל עצמו למנהגות האלה איננו אדון בעצמו לעשות היפך זה כשירצה. כי כבר נאסר רצונו במאסר ההרגל הנעשה טבע שני. ואמנם צריך שידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה אלא לעמל וטורה. ולא ינהג בעצמו אלא מנהג הפועלים העושים מלאכה אצל משכיריהם. וכענין מה שהיה אומר אנרי דיומא אגן. וכדרך יוצאי הצבא במערכותיהם אשר אכילתם בחיפזון ושינתם עראי. ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב. וע"ז נאמר (איוב ט) כי אדם לעמל יולד וכשירגיל עצמו ע"ז הדרך ימצא העבודה קלה עליו ודאי. כיון שלא יחסר בעצמו ההזמנה וההכנה אליה. וע"ז הדרך אמרו חז"ל (אבות פ"ו) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן שהוא כלל ההרחקה בתכלית מן המנוחות והעידונים. עוד מספסדי הזרירות הוא רוב הפחד וגודל המורא

מן

שְׁעוֹר וַיֵּן אוֹיֵף צו שְׂמִינן גִּמְנֵן פִּרְיָא צו גִּינן אֵין בֵּית הַכְּנֶסֶת. אֲדַעַר צו בִּיילִין וְיָד אֵין עֶסֶן וַיִּיל כְּעֵן בִּארְף מְנַחָה בִּאוֹנֶעֶנן. אֲדַעַר צו גִּינן גִּיט אֵין. עֶסֶן שְׂיִנֶעם וְנֶעֱמֶר טָאן אֵיין מַצָּה. אונ פֿשִׁיטָא צוא בִּאלִין וְיָד צוא טָאן אֵיין מַצָּה אֲדַעַר הַעֲרָה צו לְעֶרְנֶען אונ וְעַד עַם גִּינְוִינֵט וְיָד אֵין אָנְלֶכֶע מְגֻדְגִים אִיז אַז עַד ווִיל שוֹיין אָפִילו נֶאָד דָּעם אָב גִּינְוִינֶען וְיָד דָּער פֿון. אונ טָאן פֿאַר קֶעֶרֶט קָאן עַד אוֹיֵף גִּיט. דָּען דִּיא גִינְוִאנְהִייט אִיז דִּיא צִוִּינִיטע נֶאֱמֹר. נֶאָר דָּער מְעַנְשׁ בִּארְף דִּיא אֲפֶדֶר ווִיסֵן אַז עַד אִיז גִּיט בְּעֶשְׂאפִין גִּינְוִאֲרִין צו רִיזֶנן אוֹיֵף דָּער וְעֵלֶט. נֶאָר צו מִדָּע אונ אַרְבַּעַט. אונ עַד נֶאָל וְיָד מְעַד גִּיט פִּירִין ווִיא אָפֶדֶל וואס טוט ווִין אַרְבַּעַט פֿייר דָּעם וואס דאט אים גִּינְוִנֶען. אַזוי ווִיא דִּיא גִמְרָא וָאָגֶט אַנְרִי דִיומָא אַנ דָּאס אִיז מִיִּיטֶש. מִיר זַענֶען פֿאַר דוֹנֶעֶן פֿון טָאָג. מִיר בִּארְפִין ווִין ווִיא דִּיא מְעַנְשׁוֹשִין וואס גִינֶען אֵין מִלְחָמָה. וואס ווִיא עֶסֶן אוֹיֵף גִיָד. אונ שְׁלֶאפִין ווִינִיג. אַת שְׂמִינֶען שְׂמִינֶנְרִיג אָן גִיבֶרִיט צו מִלְחָמָה. אַת אוֹיֵף דָּעם דאט אִיזֵב הַצִּדִיק עָלָיו הַשָּׁלוֹם גִינְוִאנֶט כי אדם לעמל יולד דאס אִיז מִיִּיטֶש. דָּען דָּער מְעַנְשׁ אִיז צו מִדָּע גִיבֶאֲרִין. אונ אַז עַד גִינְוִינֵט וְיָד אֵיין אוֹיֵף דָּעם שְׂמִינֶעַר וְעַט אים נֶאֱמֶס דִינְקֶט גִינְוִים ווִין ווִיעַר גִּרִיג. אַזוי ווִיא דִּיא חֲכָמִים וִל דִּיאָפִין גִינְוִאנֶט (אבות פ"ו) כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ובמים במשורה תשתה ועל הארץ תישן. דאס אִיז מִיִּיטֶש אַזוי אִיז דָּער שְׂמִינֶעַר פֿון דָּער הַעֲרָה בְרוּיט מִיט וואלץ וואלֶט דוא עֶסֶן. אונ וואסער מִיט אֵיין טָאָס וואלֶטוּ מִרְוֶנֶען. אוֹיֵף דָּער עַד וואסער שְׁלֶאפִין. ווארעם מִיט דִּיא אָלֶע נאכִין דָּער ווִימֶעֶרֶט וְיָד דָּער מְעַנֶשׁ פֿון רִיזֶנן אונ פֿון מְעַנְגִים. אַת נֶאָד אֵיין נֶאָד שָׂאט צו דִּיא גִשְׁוִינֶנְרִיט אַז דָּער מְעַנֶשׁ שְׁרַעַקֶט וְיָד צו פִיל. אונ דאט גִיילִיג מִדָּא פֿאַר דִּיא צִיט אַת דִּיא סִיבֹת. אָמֵאל דאט עַד מִדָּא פֿאַר קֶעֶלֶט

מן הזמן ותולדותיו. כי פעם יירא מהקור או מהחום ופעם מהפנעים ופעם מן החולאים ופעם מן הרוח וכן כל כיוצא בזה. הוא הענין שאמר שלמה ע"ה (משלי ט) אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות. וכבר גינו הויל המדה ויחסה אל החמאים. ומקרא מסייעם דכתיב (ישעיה לג) פחדו בציון חמאים אחזה רעדה חנפים. עד שאמר אחד מן הגדולים אל תלמידו בראותו אותו מתפחד חמאה את. אלא ע"ז נאמר (תהלים לו) בטח בה' ועשה טוב שכון ארץ ורעה אמונה. כללו של דבר צריך שישים האדם א"ע עראי בעולם וקבוע בעבודה. יתרצה ויסתפק בכל עניני העולם במת שיודמן לו. ויקח מן הבא בידו. ויהיה רחוק מן המנוחה וקרוב למלאכת ועמל. ויהיה נכון לכו בטוח בה' ולא יירא מתולדות הזמן ופגעיו שמא תאמר הרי מצינו שחייבו חכמים בכל מקום שישמור האדם א"ע שמירת מעולה ולא ישים עצמו בסכנה אפילו הוא צדיק ובעל מעשים ואמר הבל בידי שמים חוץ מצינים ופחים. ומקרא כתוב (דברים ד) וגשמרתם מאד לגפשותיכם. הרי שאין להחליט הבטחון הוזה עכ"פ. והתם אמרו ואפילו לדבר מצוה. דע כי יש יראה ויש יראה: יש יראה ראויה. ויש יראה יראה

קעלט אָדער הײַן. אַמאָהל פֿאַר מַרעפּונגען אַמאָהל פֿאַר קאַנקאַהייט אונ
שְׁלעכטע ווײַנרײַן אונ רעם גלייכין. אונ דאָס איז וואָס שְׁלמה דאָס גיזאַנט (משלי
כ״ו) אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות דאָס איז מיינש דער פּוילער זאָגט אײַן
לעמפּערט ליגט דרויסן אײַן לייב אין דאָ גאַסן. אויף דאָ חכמים שְׁענדן
ווער דאָ מדה אונ גלייכין דאָס צוא דאָ ווײַנרע קענשן. אונ דער פּוסק
העלפּט וויא דער צו (ישעיה ל״ג) פחדו בציון חמאים אחזה רעדה חנפים. דאָס איז
מיינש דאָ ווײַנרע לייט אין ציון שְׁרעקן ויף. דאָ וואָס תּפּענען דאָס אָן
נגעמען אײַן ציטערניש. אונ אײַנער פון דאָ גרויסע לייט דאָס גיזאַנט צו ווײַן
העלפּט אָן ער דאָס אים גיזען ער שְׁרעקט ויף. דאָ בייַט אײַן ווײַנרע.
אונ אויף רעם שְׁמייט גישריפּין (תהלים ל״ז) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ וראה
אמונה. דאָס איז מיינש פֿאַר ויכער ויף אויף גאָט. אונ טוא גוטס ווײַן אין
לאַנד. אונ האַלט ביין אַמונה. דער פֿלל איז דער קענש דאָרף ויף האַלטיג
אָן ער איז אויף דער וועלט אויף אײַן ווייַע. אונ כּוּ שְׁמענדיג גאָט דיען. ער
זאָר ויף בענגענען אין דער וועלט מיט וויא פיל ער פּאַקט. אונ געמען דאָס
וואָס ער בעקומט. אונ זאל ווײַן פון כּנעה. אונ גאָרעט צו אַרבייט אונ
כּלאַכה. דאָפּין אויף גאָט אונ גיט טראָ האַפּין פֿאַר קיין אונגליק. אונ מאַכער
שעכט פּרעגין טיר גיפּען דאָ אָן אונגערע חכמים האַפּין גיזאַנט אָן אײַן קענש
זאָר ויף ווער שטאַרק היטן. אונ זאָר ויף גיט שְׁמעלן אין סכּנה אפילו ער איז
אײַן צדיק אונ דאָס בעשעם טובים. אונ ווידער זאָגן וויא אַלץ איז פון גאָט
חזן קעלט אונ היטן. אונ דער פּוסק זאָגט (דברים ד') ושמרתם מאד לגפשותיכם
דאָס איז מיינש איר האַלט ווער היטן אײַנער לעבן ועה איר דאָ אָן קען דאָרף
גיט אזוי פיל ויף אַנטווערן אויף גאָט. אונ דאָ חכמים זאָגן דאָ דאָרפּין אָן
דאָס

יראה שומה. יש במחוק. ויש הוללות. כי הנה הארון ב"ה עשה את האדם בעל שכל נכון וסבירא נכוחה לשינה עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים. ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיד עצמו לסכנות. הנה אין זה במחוק אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא עושה נגד רצון הבורא ית"ש שרוצה שישמור האדם את עצמו. ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו. הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא. ונמצא החטא עצמו מביאו ליענש. ואולם השמירה הזאת וזאת היראה המיוסדת על הנהגת החכמה והשכל. היא הראויה. שעליה נאמר (מגיל כג) ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו. אך היראה השומה הוא שיחיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה. ועושה משמרת למשמרתו. באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ולעבודה והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחילקו חכמים ז"ל באמרם היכא דשכיח היוזקא שאני. כי מקום שזהיוק מצוי ונודע יש לישמר. אך מקום שאין ההיוק נודע אין לירא. ועל כיוצא בזה נאמר ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן. ואין לו לחכם אלא מה שענינו ראות הוא עצמו ענין הפסוק שהבאנו למעלה ערום ראה רעה ונסתר

דאם גייט אפילו אויף אפציה וואך בארף מען זיך גוט היטן. דער פירדן איז אז עס איז דא צוויי ערלייא יראה. איין רעכטע. יראה אונ איין בארעשע יראה. עס איז דא האפגונג אונ עס איז דא בארעשקייט. ווארים נאט פירדן דאס באשאפן דעם מענשין מיט איין רעכטן שלל אונ דעה. אז ער זאל זיך פירן אויף אגוטע וועג אונ זאל זיך היטן פון דאס וואס קען אים שארין וואס זענען נאר באשאפן גיטארין צו שטראפן מיט וויא דיא רשעים. אונ ווער עס פירט זיך גיט אויף דיא קלוגע וועג אונ איז זיך ספקיר אין סכנות הייסט דאס גיט האפונג נאר בארעשקייט אונ ער זינדירט געגין נאט ווארים נאט וויל אז דער מענש זאל זיך היטן לאזט זיך אויס אז רוצן דעם וואס ער ווארפט זיך אין סכנה מיט דעם וואס ער היט זיך גיט זינדירט ער נאך געגין נאט דער מיט קומט אויס אז דער חטא אליין ברענגט אז מען בארף אים שטראפן. אפער צו היטן זיך אונ מירא האפן פאר דיא זאכן וואס דער שלל איז מתחייב מען זאל מירא האפן. דאס איז דיא זינדירטע יראה אונ שטירה. אונ אויף דעם זאגט דער פסוק (משלי כ"ב) ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו. דער קלוגער נעמט דעם אונגליק אונ באהאלט זיך. אונ דיא נארין גייען אריבער אונ ווערן גישטראפט. אפער דיא בארעשע יראה איז אז דער מענש וויל צו לייגן שמירות אויף שמירות אונ יראה אויף יראה. אונ דורך דעם קומט ער צו ביטול תורה אונ עבודה נאר אז מען וויל וויסן פאר וועלכע זאך מען בארף מירא האפן אונ פאר וועלכע מען בארף גיט מירא האפן בארף מען זענען וואס דיא חכמים זאגן וואו דער חזק איז גיטויימליך איז אנדערס. ווארים וואו דער חזק איז

ונסתר. הא איתו מדבר אלא בנסתר מן הרעה אשר רואה. לא ממה שיוכל להיות שיהיה אפשרי שיבא. והוא ממש ענין הפסוק שהזכרתי למעלה אמר עצל שחל בדרך וכו'. והכמים ז"ל פירשו הענין כמין חומר להראות עד היכן מגעת יראת ההבל להפריש האדם מן המעשה חטוב. ואמרו שבעה דברים אמר שלמה בעצל. כיצד אמרו לעצל הרי רכך פעיר לך ולמוד תורה ממנו. והוא משיב אותם מתיירא אני מן הארי שבדרך. רבך בתוך המדינה אומר להם מתיירא אני שלא יהיה ארי בין הרחובות. אומרים לו הרי הוא בתוך ביתך אומר להם אם אני הולך אצלו אני מוצא הפתח נעולה וכו' עיין שם. הא למדת שאין היראה שגורמת שיתעצל אלא עצלה גורמת לו שיתירא. וכל הדברים האלה הנסיון היומי יעיד עליהם. ממה שכבר פשוט הוא ורגיל ברוב המון בני האדם אשר זה דרכם כסל למו ומשכיל על דבר ימצא אמת לאמתו ודעת לגבון נקל. וכבר נתבאר ענין הזריזות ביאור שאחשוב חיותו מספיק להערת הלב. והחכם יחכם עוד ויוסיף לקח. והנך רואה כיראוי לזריזות להיות במדרגה אחר הזהירות כי על הרוב לא יהיה האדם זריז

אם

אָפֶט מוֹן קֶען זִיךְ הַיִּמִּין. אָפֶער וואָר דָּער הֶזֶק אִין נִיט בֶּעוואַקסט דאָרף אִיךְ נִיט. קִיין מוֹרָא האָבִין אַזוי וויא דא גִּבְרָא וְאָגֶט. דאס וואָס אִיךְ זעה נִיט האָב אִיךְ נִיט מוֹרָא. אונ דָּער דָּכֶם האָט נאָר דאָס וואָס זײַנע אויגן זעהן. וויא דָּער פֶּסוק וְאָגֶט דָּער קלוגער בִּאֲהֶאֱלֵם זִיךְ נאָר פֶּאר דאָס וואָס זײַנע אָר זעהט. אָפֶער נִיט פֶּאר דאָס וואָס זײַנע אָר זעהט. אָגֶט דאָס אִין דָּער עֵינן פֿון דָּעם פֶּסוק וואָס מיר האָבִין אויבִין גִּבְרָאָכֶם. דָּער פֿילער וְאָגֶט אִין לֶעכפֿערט אִין אויפֿין וועג. אונ דאָס דָּכֶם בִּרְשָׁעֵן דָּעם עֵינן וְיִיעֵר גוֹט. צו ווִיזִין וויא ווִיזִים דאָס נאָרעשע מוֹרָא קען דָּעם מֶענשען אָב שווייִרין פֿון גוֹטע מַעשִׂים. וְאָגֶט וויא ויבִין וְאָגֶט וְאָגֶט שְׁלֵמָה וועגן דָּעם פֿילין. ווען מֶען וְאָגֶט דָּעם פֿילין בִּיין כְּפִי אִין אִין שְׁמאָט גיט לָערין פֿון אִים הוֹרָה. עֲנִמְפֶּערט ער אִיךְ האָב מוֹרָא פֶּאר דָּעם לִיב וואָס לִיב וואָס אִין גאָס. וְאָגֶט מֶען אִים ער אִין בִּיא דִּיר אִין דָּער הַיִּים. וְאָגֶט ער אִין אִיךְ וועל גִּין צו אִים וועל אִיךְ גִּפִּנען דִּי מִיד פֶּאר שְׁלֵאָסִין. אונ נאָך ווִימער דָּער פֿון זעהט מֶען אִין דאָס וְאָגֶט נִיט אִין מֶען וְאָל זִיךְ פֿילין. נאָר דאָס פֿילקייט בִּרְעֵנֶגֶט אִין מֶען וְאָל מוֹרָא האָבִין. אונ דאָס אִין אִין זעהט מֶען אִין אִין מֶען אִין אִין. ווייל דָּער גאָנצער עוֹלָם אִין מִיד דָּעם אִין אִין אִין. דָּער קלוגער ווִיזִים דאָס וְאָגֶט גִּבְרָאָכֶם אונ רִיכְטִיג אונ מִיד האָבִין שוין גִּשְׁרִיבִין גִּגוֹ אִין דאָס גִּשְׁרִיבִין בִּרְעֵנֶגֶט אִין דאָס האָרץ וְאָל זִיךְ דָּער וועקן. אונ דָּער דָּכֶם קען דָּער פֿון קלוגען אונ מֶען לֶענענען אונ מֶען זעהט אִין דאָס גִּשְׁרִיבִין דאָרף ויין נאָך וְאָגֶט. וואָרום מֶען קען נִיט ויין גִּשְׁרִיבִין אִין מֶען וְאָל נִיט ויין פֿרעגער גִּידִים. וואָרום ווער עס באַמֶּרֶאָכֶם נִיט וויא צו הַיִּמִּין ויבִנע מַעשִׂים אונ צו באַמֶּרֶאָכֶם ויין עבֶרֶה מִיין אִין אִין אִין

וואס

אם לא יהיה זהיר בתחלה . כי מי שלא ישים לבו לזהר במעשיו ולהתבונן בעבודה ומשפטיה שזו היא מדת הזהירות כמו שכתבתי קשה שילבש אהבה וחמדה אליה ויודרו בתשוקה לפני בוראו כי הנח הוא עודנו מובע בתאוות הגופניות ורץ מרוצת הרגלו המרחיקו מכל זה . אמנם אחר שכבר פקח עיניו לראות מעשיו וליזהר בהם וחשב חשבון המצות והעבירות כאשר זכרנו . נקל הוא לו שיסור מן הרע וישתוקק אל הטוב ויודרו בו . וזה פשוט :

פרק י בביאור מדות הנקיות

מדת הנקיות היא היות האדם נקי לגמרי מכל מדה רעה ומכל חמא . לא די ממה שהמא בו מפורסם וגלוי . אלא גם כן ממה שהחל נסתר בו להורות היתר בדבר . שכאשר נחקור עליו באמת נמצא שלא היה ההיתר ההוא נראה לו אלא מפני היות הלב עדיין נגוע קצת מן התאוה כי לא טהר ממנה מכל וכל על כן תמשכחו להקל לו . אך האדם אשר טהר מזה הנגע לגמרי ונקי מכל רשע רע שמשארת התאוה אחריה . הנה ראייתו תהיה ברורה לגמרי והבחנתו זכה ולא תטוה החמדה לשום דבר

וואם דאם איז זיכרונות איז שווער אז ער זאל וועלן אונ גלוקסליך ויין עבודה אונ זאל זיך אילין תשובה צוא מאן פאר זיין פלעפער . ווארום ער איז נאך פערזונקען אין דיא פאזות פון גוף . אונ האלט זיך אן זינע גייוויגהייטן וואס וויא דער ווייטערין אים דער פון . נאר אז ער האט שוין זינע אויגן געפונט צו פערזאכטן זינע מעשים אונ צו היטן זיך אין וויא צו פערזענען זינע מצות אונ זינע עבירות . וויא מיר האבן שוין גיאנט איז אים גרינג אז ער זאל אב מאן דיא שלעכטס . אונ זאל גלוקסליך צו גוטס . אונ זאל זיך אין דעם פארן זיין :

דער צעהענער פרק

(בביאור הנקיות) וואס איז ריינקייט :

מדת הנקיות הוא היות האדם ריינקייט איז אז דער מענטש זאל ויין אין גאנצן ריין פון אלע מדות שלעכטע אונ פון חמאים . גיט פון אנעלכע זאכן וואס דיא עבודה איז פון אויפן אויף . נאר פון אנעלכע זאכן וואס דיא הארץ ווערט איבער גיעט אונ קען זיך מאכן איין הייזר . אבער אז מען קלערט דאס גיט איבער . גיפונט מען אז ער האט זיך נאר מתיר גיטעוין וייל ויין הארץ איז נאך קאלע גיטעוין פון דיא שלעכטע פאזות . ווארום ער איז נאך דער פון גיט ריין אין גאנצן . דאריבער ציט דאס אים זיך גרינג צו מאכן . אבער דער מענטש וואס איז ריין פון דיא גנע אין גאנצן . אונ האט שוין נאר קיין שום צייכן גיט פון דיא וואס די פאזא לאזט נאך זיך . גענער ווערט שוין איין זאך קלאר אונ

דבר אלא על כל מה שהוא חטא אפילו שיהיה קל שבקלי חטאים תכירוהו שהוא רע ותרזיקוהו ממנו. וכלשון הזה אמרו חכמים על השלמים המטהרים מעשיהם מהרה רבה שלא יהיה בהם אפילו נדנוד דבר רע. (סוכרין כג) נקיי הדעת שכירושלים. והנך רואה עתה ההפרש שבין הזהיר והנקי אף על פי שקרובים הם זה לזה בענינם. הזהיר הוא הנזהר במעשיו ורואה שלא יחטא במה שכבר נודע לו ומפורסם אצל הכל היותו חטא. אמנם עדיין איננו אדון בעצמו שלא ימשך לבו מן התאוה הטבעית שלא תמחו להראות לו התירים באיזה דברים שאין רעתם מפורסמת. וזה כי אף על פי שהוא משתדל לכבוש את יצרו ולכפות את תאוותיו לא מפני זה ישנה את טבעו ולא יוכל להסיר מלבו התאוה הגופנית אלא שיכבוש אותה וילך אחר החכמה ולא אהריה. אך על כל פנים חשק החומריות עושה את שלו להסיתו ולפתותו. אמנם אחר שיתרגל האדם הרגל גדול בזהירות הזה עד שינקט נקיון ראשון מן ההטאים המפורסמים וירגיל עצמו בעבודה ובזריות ותגבר בו האהבה אל בוראו והחמדה אליו. הגה כה ההרגל הזה ירחיק אותו מעניני החומר וידביק

אוג וואס ער קלערט אב אין אמת. אונ אים וועט שוין דיא הארד גיט אב גיינין צו קיין שלעכטע זאך. נאר וואס עס איז אין חטא, עס קען ווין דער קלעכטער וועט ער שוין דער קענען אז דאס איז שלעכט אונ וועט דער ווייטערין פון זיך. אונ מיט דעם לשון רופן דיא חכמים דיא פרוקי מענטשען דיא וואס הייניגן וויערע מעשים אז עס זאל אין וויא נאר קיין שלעכטס גיט זיין דיא היינע דעות. אונ מען קען זעהן דעם אנגערשט שייך צו ווישין דעם וואס היט זיך אונ צו ווישין דעם וואס הייניקט זיך האמט וויא זענען דאך דוכט זיך נאר גלייך דער וואס היט זיך היינט ער היט זיך פון דעם וואס ער ווייס גוויס אז דאס איז אין געבירד. דאך איז ער בייא זיך גיט זיכער אז דיא נאמירליכע פאזות זאלן אים גיט פאר פירן צו ווייזן אויף אונעלכע זאכן וואס וויער עבירה איז גיט אזוי ספורטס אז מען מעג דאס. אונ דאס איז ווייל האמט אפילו ער פאמירקעט זיך איין צו געכען דעם גער הרע אונ צו פאמירקעט ווינע פאזות. פון דעסם וועגן קען ער זיין נאמיר גיט איבער מאכן. אונ קען פון זיך גיט אב פאן דיא פאזות פון גוף. מערד גיט ער קען וויא איין געכען אונ גיין נאך דער חכמה אונ גיט נאך וויא. אבער דאך קענען אים אפאדל דיא פאזות איבער היידן. אבער אז דער מענטש זאל זיך שטארק איין גיוויינען אין זיירות. ביז ער זאל גוט ריין ווערן פון דיא עבירות וואס זענען ספורטס. אונ גיוויינט זיך איין אין עבודה אונ גיוויינקייט ביז עס שטארק זיך אין אים דיא אהבה אונ גלוסטקייט צו גאט. איז דיא גיוויינטייט וועט אים דער ווייטערין פון אלע גראפע זאכן אונ עס וועט פאדעמירן זיין געהי צו דיא גאנצקייט פון דעם גפוש. ביז דער סוף וועט ווין אז ער וועט קענען קוכען צו דיא ריכטיגע ריינקייט. אז עס וועט שוין פאר לאשין ווערן דער פיער פון דיא הארד פון גוף ווין הארצין.

וירביק דעתו אל השלימות הנפשי עד שסוף סוף יוכל להגיע אל הנקיון השלם. שכבר יכבה אש התאוה הנופנית מלבו בהתנבר בו החמדה האלהית וזו תשאר ראיתו ובה וברה כמו שכתבתי למעלה שלא יפותה ולא ישיגתו חשך חומריות וינקה במעשיו מכל וכל. והנה על מדה זו היה דוד שמה בעצמו ואומר (סלס טו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. כי באמת רק מי שינקה לגמרי מכל גרוד המא ועון הוא הוא הראוי לראות את פני המלך ה' כי זולת זה אין לו אלא ליבוש וליכלם מלפניו. וכמאמר עזרא הסופר (פזל ט) אלהי בושתי ונכלמתי לתרים אלהי פני אליך. והנה ודאי כי מלאכה רבה היא לאדם להגיע אל שלימות המדה הזאת. כי העבירות הניכרות וידועות קלות הם לישמר מהם כיון שרעתם גלויה. אך הדקדוק הזה המצטרך לנקיות הוא הקשה יותר. כי הוראת החיתר מכמה על החטא וכמו שכתבתי. והוא כענין מה שאמרו חכמים ז"ל (ע"ה) עבירות שאדם דש בעקביו כוכבות אותו בשעת הדין. ועל דרך זה אמרו חז"ל (נ"ב קסג) רובם בגול ומיעוטם בעריות וכלם באבק לשון הרע כי מפני רוב דקות כל בני אדם נכשלים בו כמה שאין מכירים

אוג עם וועט זיך שטארקן אין אים דיא גלוקט צו גאט דענקט מאהל וועט בלייבן זיין שכל וייער ריין אוג קלאר אז עם וועט אים שוין גיט קענען איבער הייזן קיין נאך וויא מיר האבן אויפן גליידיגן אוג זיין לוקט צו גראבע זאכן וואס ער האט גיהאט וועט אים שוין גיט פאר פריין. אוג ער וועט ריין בלייבן אין זיינע מעשים אין גאנצן. אוג אויף דער מדה האט זיך דוד וייער גיפרייט. אוג זאגט (תהלים כ"ו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. דאס איז מיינטש איה וואש זיך גאנץ ריין דיא הענד. אוג רינגל ארום דיין סובב פון גאט. ווארום אין אמת נאר דער וואס איז ריין אין גאנצן פון עבירות דער קען זיך ווייזן פאר גאט. ווארום ריין אזוי איין מענטש דארף זיך שענקען פאר גאט. אוג אזוי וויא עזרא הסופר דאט גיזאט (עזרא ט') אלהי בושתי ונכלמתי לתרים אלהי פני אליך. דאס איז מיינטש מיין גאט איה שעם זיך אויף צו הייבן מיין פנים צו דיר גאט. אוג דאס איז גוים וייער שווער דעם מענטשן צו דער גרייכן דיא מדה אין גאנצן. ווארום דיא עבירות וועלכע זענען בעוואוקט אז גרינג זיך איין צו היטן ווייל וייער זעלעכטס איז באקאנט. נאר אפער מען זאל מדיקט זיין גיט צו טאן אפילו דיא נאך וואס מען קען מיינען מען מען דאס טאן. דאס איז וייער שווער. אוג אזוי וויא מיר האבן גליידיגן אויפן. אוג דאס איז וואס דיא גרא זאגט (ע"ג י"ח) עבירות שאדם דש בעקביו כוכבות אותו בשעת הדין. דאס איז מיינטש דיא עבירות וואס דער מענטש טרעט מיט ויינע פיס רינגלען אים ארום בישעת יום הדין. אוג אויף דעם אופן זאגט דיא גרא (בבא בתרא קס"ה) רובם בגול ומיעוטם בעריות וכולן באבק לשון הרע. דאס איז מיינטש דאס רוב מענטשן ווערן גלישמייכלט אין דער עבירה פון גוילה ווייניגער מענטשן אין זנות אוג אלע אין לשון הרע. ווארום ווייל דיא עבירה

מכירים אותו. ואמרו חז"ל שרוד היה נזהר ומנקה עצמו גקיון גמור מכל אלה. ועל כן היה הולך למלחמה בבטחון חזק והיה שואל (הסלס יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה שלא שאלו יהושפט אסא וחזקיה לפי שלא היו מגויס כל כך. והוא מה שאמר הוא עצמו בתוך דבריו (סס) יגמלני ה' כצדקי כבוד ידי ישיב לי. ואמר עוד (סס) וישב ה' לי כצדקי כבוד ידי לגנדי עיניו. והוא הכור והנקיון הזה שזכרנו. ואז חזר ואמר עוד (סס) כי כך ארוץ וכו' ארדוף אויבי ואשיגם. והוא עצמו אמר עוד (סס כז) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב. ואמנם ודאי שהמדה הזאת קשה. כי מבע האדם חלש ולבו נפתה על נקלה ומתיר לעצמו הדברים שיוכל למצוא בהם כדי המצאה. ובודאי שמי שהגיע לזאת המדה כבר הגיע למדרגה גדולה. כי בפני מלחמה חזקה עמד ונצח. ונבא עתה לבאר פרטי המדה הזאת:

פרטי

פון לשון הרע איז ווייטער איידעל ווערן אלע מענטשן גיטפראכט אין דעם. און דיא גמרא זאגט אז דור האדם היה וייער גיריניגט פון דיא אלע זאכן. אונדאריבער פלעגט ער גיין אין דער מלחמה מיט גיטפארקן גיטפארן און האט גיבעטן (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. דאס איז מיינט איה וועל יאגן מיינע פינג און וועל ייא באקומען. און וועל ויה גיט צו ריק קערן פון איה וועל וייא פאר לעבן. וואס דאס האט גיט גיבעטן יהושפט אסא און חזקיה. האטש וייא געגען אויף גיטעוין צדיקים. נאר ווייל וייא געגען גיט אזוי גיין. און דאס איז וואס ער האט אליין גיטאגט (שם) יגמלני ה' כצדקי כבוד ידי ישיב לי דאס איז מיינט גאט פאצאחלש מיר וייא מיין גירעכטיקייט. וויא דיא רייניקייט פון מיינע הענד קערט ער מיר צו ריק. און דאס איז דיא רייניקייט וואס מיר האבן גיטפארן. אויף זאגט ער (שם) כי כך ארוץ גודו וגו' ארדוף אויבי ואשיגם. דאס איז מיינט מיט דיר גאט לויף איה און פולק איה יאג מיינע פינג און בעקום וייא. אויף זאגט ער (שם כ"ד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. נקי כפים ובר לבב. דאס איז מיינט ווער קען ארוף גיין אויף גאטס פארג און ווער קען שטיין אין זיין הייליגן ארט. דער וואס האט ריינע הענד און איין קלארע הארץ. און און אמת איז דיא מדה וייער שווער. ווארעם דיא גאט פון מענטשן איז וייער שלאף און זיין הארץ לאזט ויה וייער גרינג איבער ריידן. און איז ויה מתייר אועלכע זאכן. וואס מען קען ויה מועה זיין. נאר דאס איז גיוויס אז דער וואס איז שוין גיקומען צו דער מדה. איז שוין גיקומען צו איין גרויסע מדרגה ווארעם ער איז בייא גיטפאגען בייא איין גרויסע מלחמה און האט געגען גיטעוין. און ערשט וועלן מיר מפרש זיין די מדה אלע אירע פרטים:

פרטי

בפרמי מרת הנקיות

פרמי מרת הנקיות רבים הם מאד . והנם ככל הפרמים שבכל חשמי' מצות לא תעשה . כי אמנם ענין המדה כבר אמרתי שהוא להיות נקי מכל ענפי העבירות . ואולם אף על פי שבכל העבירות משתל' היצר חרע להחמיא את האדם . כבר יש מהם שהמכע מחמדן יותר . ובהן מראה לו יותר היתרים . אשר על כן יצטרך בהן יותר חיזוק לנצח את יצרו ולהנקות מן החמא . וכן אמרו ז"ל גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן . והנה אנחנו רואים שאף על פי שלא רוב בני האדם נגבים בגלוי הם . דהיינו שישלחו יד ממש במסמון חביריהם לקחת ולשום בכליהם . אף על פי כן רובם מועמים מעם נגיבה במשאם ובמתנם כמה שיורו היתר לעצמם להשתכר איש בהפסדו של חבירו ויאמרו להרויח שאני . ואולם לאוין הרבה נאמרו בגזל . לא תעשוק . לא תגזול . לא תגנבו . ולא תכחשו . ולא תשקרו איש בעמיתו . לא תונו איש את אחיו . לא תשיג גבול רעך . הן כל אלה חילוקי דינים שבגזל כוללים מעשים רבים מן המעשים הנעשים בכלל המשא והמתן המדיני

דער עלפמער פרק

(בפרמי מרת הנקיות) אין דיא פרמים פון ריינקייט :

פרמי מרת הנקיות רבים הם מאד . דיא פרמים פון ריינקייט איז ווער פיל . אונ וויא זענען אזוי פיל וויא דיא פרמים וואס אין אלע דרייא דערעמ פניף אונ זעכציג מצות (לא תעשה) . אונ מיר האבן שוין גיאגמ . אז דער ענין פון דער מדה איז אז מען זאל זיין ריין פון דיא קלענסטע עבירה . אונ האמט אין אלע עבירות באמיהעט ויף דער יצר הרע צו מאכן זינדענין דעם מענשין . דאס איז פאר האגדין אנדערע עבירות וואס דיא נאמור גלוסט וויא מערד אונ דער יצר הרע ווייזט אים מער היתרים וואס דאריבער דארף מען מערד ויף שטארקן מצוה זיין דעם יצר הרע אונ ריינקען ויף פון דיא עבירות . אונ אזוי זאגן דיא חכמים גולה אונ נאור גלוסט דעם מענשטם נפש צו וויא . אונ מיר זעהן אז האמט דאס רוב מענשין זענען נים גנבים אפעע . דאס הייסט וויא זאלן זעמען מיט דיא הענד פרעמד געלד צו ויף . פון דעסט וועגן פאר יבין דאס רוב מענשין דעם פעס פון נגיבה אין ווער האגדיל דורך דעם וואס וויא מאכן ויף איין היקר צו פאר דעגן דורך דעם אנדערענע שאדין . אונ זאגן מיר מיינען צו פאר דעגן נים צוא גנבן . אונ אין אמת זענען גיאגמ גיזאארין פלעגלדיא איסורים אין גזל . דוא זאלסט נים גנבן . דוא זאלסט נים גזל . דוא זאלסט נים רובין . איר זאלט קיין ליגין נים זאגן איינער דעם אנדערין . איר זאלט נים גאזין איינער דעם אנדערין . דוא זאלסט ויף נים צורוף רוקן אירף דעם אנדערענע געניץ . דאס זענען אלץ גיאגמ גיזאארין פאר שיידיגע דינים אין גזל וואס אין דעם

המדיני. ובכלם איסורים רבים כי לא המעשה הניכר ומפורסם בעושה
ובגול הוא לכדו האסור. אלא כל שסוף סוף יגיע אליו ויגרום אותו כבר
הוא בכלל האיסור. וע"ז אמרו ז"ל (מסדרין פ"א) ואת אשת רעהו לא
מיסא שלא ירד לאומנות חבירו. וכבר היה ר"י אומר לחנוני שלא יחלק
קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילן שיכבדו אצלו ולא התירו חכמים
אלא מפני שגם חבירו יכול לעשות כן. ואמרו ז"ל (ב"ב כ"ח) קשה גול הדיוט
מגול נכוח שזה הקדים חמא למעילה וכו'. וכבר פטרו את הפועלים
העושים אצל בעל הבית מברכת המוציא ומברכות אחרונות דברכת
המזון. ואפילו בקריאת שמע לא חייבום ליבטל ממלאכתן אלא בפרשה
ראשונה בלבד. קל וחומר בן בנו של קל וחומר לדברי הרשות שכל
שכיר יום אסור בהן שלא לבטל מלאכתו של בעל הכית. ואם עבר
הרי זה גולן. הנה אבא חלקיה אפילו שלום לא השיב לתלמידי חכמים
שנתנו לו שלום שלא ליבטל ממלאכת רעהו. ויעקב אבינו עליו השלום
מבאר בפיו ואומר (בראשית ל"א) הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה
ותדר שנתי מעיני. מה יענו איפוא העוסקים בהנאותיהם בשעת מלאכה
ובטילים ממנה או כי יעסקו בחפציהם איש לבצעו. כללו של דבר
השכיר

דעם איז איין גיטמאָלעט אלע עולות וואס עס קען גיטמאן ווערן אין האגדיל אונ
אין דעם איז פאר האגדיל פיל אסורים. ווארום גיט נאר דיא גזילה וואס מען
קענט אונ עס איז מפורסם מאדער מען גיט מאן. נאר אז עס קען דער פון ארום
קומען גזילה. אדער שארין דעם אנדערין מאדער מען שוין אויף גיט. דארום
זאגט דיא גמרא (מסדרין פ"א) ואת אשת רעהו לא מסא. ער איז גיט אריין געאנגן
אין דעם אנדערנים פרנסה. אונ רבי יהודה האט גיאסערט צו פילין גיט פאר
קינדער פרי וויא זאלן אים געבין צו לויין. אונ אפילו דיא חכמים אז וויא האבן
מתיר גיוועזן. איז נאר ווייל אלע קרעמער קענען דאס מאן. אויף זאגט דיא
גמרא (ב"ב ח') קשה גול הדיוט מגול גבוה וכו'. דיא גזילה פון איין מענטשן איז
ערדער וויא דיא גזילה פון גאט. אויף האבן וויא גיפאמערט דיא מענטשן וואס
מאן בייא אנדערע איין מלאכה פון המוציא מאכין. אונ פון דיא לעצטע ברכות
פון גענמשין. אונ בייא קריאת שמע דארפן וויא נאר מבטל זיין וויער מלאכה
בייא דיא ערשטע פרשה. היינט פשיטא זיין אז צו זאבין וואס גיט איין מצוה
מאדער קיין גרונגענער מענטש גיט מפיסק ויין. אונ אויב ער האט מפיסק גיוועזן
איז ער איין גולן. אונ אבא חלקיה האט אפילו קיין שלום גיט גיגעבן צו דעם
תלמיד חכם וואס האט אים גיגעבן ווייל ער האט גיט גיוואלט מבטל ויין פון
דיא מלאכה וואס ער האט גיטמאן פאר אנדערין. אונ יעקב אבינו עליו השלום
האט גיאגט (בראשית לא) הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדר שנתי מעיני. דאס
איז מיינט בייא מאן האט מיר דיא דיימץ אויף גיגעסין. אונ בייא נאכט דער
פראסט מין שדאף איז אב געווייכט פון מיינע אויגן. אונ וואס וועלן זיין
ענמפערין דיא מענטשן וואס זענען נאר עוסק אין וויער דגאָה בישעת דיא פרעמדע
מלאכה

השכיר אצל חבריו לאיזה מלאכה שתהיה. הגה כל שעותיו מכורות הן
לו ליזמו כענין שאמרו ז"ל שכירות מכירה ליומיה. וכל מה שיקח מהן
להנאת עצמו באיזה אופן שיהיה אינו אלא גזל נמור ואם לא מחלו אינו
מחול. שכבר אמרו רבותינו ז"ל (יומא פ"ז) עבירות שבין אדם לחבירו אין
יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבריו. ולא עוד אלא שאפילו אם
עשה מצוה בזמן מלאכתו לא לצדקה תחשב לו אלא עבירה היא בידו
שאין עבירה מצוה וקרא כתיב שונא גזל בעולה. וכענין זה
אמרו ז"ל (נבט קמ"ז) הרי שגזל סאה חטים ומחנה ואפאה ומכרך
אין זה מכרך אלא מנאץ דכתיב ובוצע כרך נאץ ה'. ועל כיוצא בזה
נאמר אוי לו לזה שנעשה סניגורו קמיגורו. וכמאמרם ז"ל בענין לולב
הגזול. והדין נותן. כי הרי גזל חפץ גזל. וגזל זמן גזל. מה גזול את
החפץ ועושה בו מצוה נעשה סניגורו קמיגורו. אף גזול את הזמן
ועושה מצוה נעשה סניגורו קמיגורו. ואין הקב"ה חפץ אלא באמונה.
וכן הוא אומר (ספ"ט ל"ג) אמונים נוצר ה'. ואומר ישעיה (כו) פתחו שערים
ויבוא נוי צדיק שומר אמונים. ואומר (ספ"ט ק"ה) עיני בגאמני ארץ
לשבת

מלאכה אנו וענין איר מבגל. ארער ויאי מנאן אייגענע ואבין דער כלל אין אזוי.
אין מענטש וואס איז פאר דונגען ביים דעם אנדערין אויף וועלכע מלאכה עס
איז. איז אלע צייטן וועגן פאר קייפט צום בעל הבית. וויא דא גמרא ואגמ
שכירות איז פאר קייפט דעם מאג. און וואס מען נעמט פון דעם מאג אויף
אייגענע הנהגה איז ריכטיגע גוילה. און אויב יענער איז גיט מוחל העלפט קיין
נאך גיט וויא דא גמרא ואגמ (יומא פ"ז) עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר
עד שירצה את חבריו. דאס איז מיינט דא עבירות וואס אין מענטש טוט דעם
אנדערין איז אפילו יום כפור גיט מוחל ביז אז ער וועט אים איבער בעטן.
און נאך מער ווען אפילו ער טוט אין מצוה אין דער צייט פון דא פרעמדע
מלאכה. ווערט דאס גיט גירעכטיג פאר קיין מצוה נאר פאר איין עבירה. ווארום
פון איין עבירה ווערט גיט קיין מצוה. און וויא אין פסוק שמיים גירעכטיג
גאט דאס פיגור אין כרפן פון גוילה. און אויף דעם אופן ואגמ דא גמרא
(ב"ק סד) אז איינער גאנעלט ווייץ און באהלט און פאקט און דער נאך מאכט
ער איין ברכה. איז דאס גיט גילובט נאר ערעכטיג. און אויף דעם איז
גאנצט גיטאירן וויא איז דעם מענטשן וואס גיין מליץ ווערט אים איין קמיגור.
און וויא דא גמרא ואגמ ביים איין גיטאירן לולב. און דער יושר איז אזוי.
ווארום וואס איז דא בפקא מינה צו מען גאנעלט איין נאך צו מען גאנעלט צייט.
איז אז מען טוט מיט דא גיטאירלעך צייט אין מצוה ווערט דאס גירעכטיג
פאר אעבירה. און גאט וויל בעדער גיט וויא ערליכקייט. אין פסוק שמיים גאט
היט דא ערליכע לייט. אויף שמיים אין פסוק (ישעיה כ"ו) פתחו שערים ויבא גוי
צדיק שומר אמונים. דאס איז מיינט עפענט דא שערין. און עס זאל אריין
קומען דא ערליכע פאלק. אויף שמיים (תהלים ק"א) עיני בגאמני ארץ לשבת עבדי

לשבת עמדי ואומר (יחזק' ט) עיניך הלא לאמונה. ואף איוב העיד על עצמו ואמר (ליוז' לב) אם תמות אשורי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאום. והבט יופי המשל הזה. כי דימה הגול הבלתי נגלה כדבר המתדבק ביד האדם. שאף על פי שאין האדם הולך לכתחלה ליטול אותו ונשאר דבק מאליו. סוף סוף בידו הוא. כן הדבר הזה שאף שלא יהיה האדם הולך וגוזל ממש. קשה הוא שיהיה ידיו ריקניות ממנו לגמרי. אמנם באמת כ"ז נמשך ממה שתחת היות הלב מושל בעינים. שלא יניח להיות נעים להם את של אחרים. העינים מושכים את הלב לבקש התרים על מה שנראה להם יפה ונהמד. ע"כ אמר איוב שהוא לא כן עשה ולא הלך לבו אחר עיניו ע"כ לא דבק בכפיו מאום. ראה נא בענין ההונאה. כמה נקל הוא לאדם להתפתות וליכשל כאשר לכאורה יראה לו שראוי הוא להשתדל ליפות סחורתו בעיני האנשים ולהשתכר ביגיע כפיו לדבר על לב הקונה למען יתרצה לו ויאמרו ע"כ זה יש זרזו ונשכר ויד הרוצים תעשיר. אמנם אם לא ידקדק וישקול מעשיו הרבה. והנה תחת חמה יצא חוח. כי יעבור ונכשל בעון ההונאה אשר

דאם איז פייטש מיינע אויגן קוקן אויף דא ערליכע. אויף שטייט (יחזק' ט) עיניך הלא לאמונה. דאם איז פייטש ביינע אויגן קוקן נאר אויף ערליכקייט. אויף איוב דאם אויף זיך ערדט גיטאנט (איוב לב) אם תמות אשורי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאום. דאם איז פייטש צו זענען אראפ מיינע פריש פון זענען. אדער מיין הארץ איז נאך גיטאנט מיינע אויגן. אדער צו האט זיך אן מיינע הענד עפעס אן גילעפט. אונג באטראכט וויא זיין איז דער מעל. אז ער גלייכט צו גולה וואס מען זעהט גיט צו איין ואך וואס עס קלעפט זיך אן איין דא הענד. וואס האטש דער מענטש גייט גיט נעמען דא ואך אונג עס זעלעפט זיך אן אליין. פון דעסט זענען בלייבט דאם בייא אים אין האנד אזוי איז דאם אויף האטש דער מענטש גייט גיט ביינע גילען. פון דעסט זענען איז שווער אז ווינע הענד זאלן בלייבן נאר ליידיג פון גולה. נאר דאם קומט ארויס פון דעם ווייז אן שטאט וואס דא הארץ בארף גיטעלטיגען אויף דא אויגן אז עס זאל גיט דער לאזן עס זאל וויא גיטעלן פרעמדע. זינען נאר צו דא אויגן אז דאם הארץ זאל זיך איין תיפאר אויף דא ואך וואס זיא גיטעלם גיטעלען. באריבער זאגט איוב אז ער האט גיט אזוי גיטאן. ויין בארץ איז גיט גיטאנטען נאך דא אויגן באריבער האט זיך אן ווינע הענד נאר גיטש אן גילעפט. אונג מען קען זען וויא לייכט עס איז דעם מענטש צו לאזן ניד איבער היידן אונג צו נארין דעם אנדערין. ווארום עס דריכט זיך אז ער בארף זיך באמקען צו פאר שטענען ווינע סחורה בייא לייטן אין דא אויגן אז פאר דינען איין צו היידן דעם וואס קופט אז ער זאל סחורה זענען דער צו. וויא דער פסוק זאגט ויד הרוצים תעשיר. דאם איז פייטש דא האנד פון גיטקע לייט זענען בייך. אבער אז ער זעט גיט אז זענען ווינע מעשית וועט

אשר הוזהרנו עליה (ויקרא כה) לא תונו איש את עמיתו גם לרמות את הא"י אמור וקרא כתיב (צפניה ג) שארית ישראל וכו' ולא ידברו כזב ולא ימצא בפהם לשון תרמית. וכן אמרו (נ"מ דף ס) אין מפרכסין את הכלים הישנים שיראו כחדשים. אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים אפילו סאה בדינר ואפילו יפה דינר וטריסית לא יערב וימכרם סאה בדינר. כל עושי אלה כל עושי עול (דברים כה). וקרוי ה' שמות. עול שנאוי משוקץ (מתועב) חרם תועבה. עוד אמרו ז"ל כל הנזול את חברו אפילו שוה פרומה כאלו נזול נפשו ממנו. הרי לך חומר העון הזה אפילו בשיעור מועט. ואמרו עוד (הענין דף ד') אין הגשמים נעצרים אלא בעון גזל. ועוד אמרו (נ"ר פ") קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש כלם גזל. ודור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הנזל. ואם תאמר בלבבך ואיך אפשר לנו שלא להשתדל במשאנו ומתננו לרצות את חברנו

וועט זיך אויס לאַזן און ער וועט עובר זיין אין דיא עבירה וואס מיר זענען פאר זאגט גיטווארין (ויקרא כ"ה) לא תונו איש את עמיתו. דאס איז מיינטש איר זאלט גיט גארין איינער דעם אנדערין. זאגט אויף דעם דיא גמרא און גיט קיין אידן מאדער מען אויף גיט גארין. און דער פסוק זאגט (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפהם לשון הרמית. דאס איז מיינטש קיין איד וועט גיט מען קיין עולה. און וועט גיט זאגן קיין ליגן. און אין זיין מויל וועט זיך גיט גיפניען קיין פאלשקייט. און אזוי זאגט דיא גמרא מען מאדער גיט אויס פריצן אלעם פליים וואס מען וויל פאר קויפן וויא זאלן אויס ווייזן וויא גייע. און מען מאדער גיט צו מלישין צווייא סארטין פירות אפילו אין וועלכין פאל עס איז. און דער וואס מוט אונזעלעס ווערט אן גירופין. עול. שנאוי. משוקץ. חרם. תועבה. דאס איז מיינטש איין אונזעכטער. איין געפיינטער. איין פאר מאכטער. איין פאר וויכטער. איין אומוויירדיגער. אויף זאגט דיא גמרא דער וואס גילת דעם אנדערין אויף איין גראשין איז פונקט וויא ער וואלט בייא אים אונזעק געמען זיין נשמה. זעכט דא שוין וויא הארב דיא עבירה איז אפילו אויף איין קליינע זאך. אויף זאגט דיא גמרא (הענין י) אין הגשמים נעצרים אלא בעון גזל. דאס איז מיינטש רעגין ווערט גאר אויף גיהאלטין פאר דיא עבירה פון גולה. אויף זאגט דיא גמרא (בראשית רבה פ"י) קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש כלם גזל. דאס איז מיינטש איין קארב פול מיט עבירות. ווער איז פריער מקטרג פאר אלעמען. דיא עבירה פון גולה. און דער גזר דין פון דור המבול איז אויף גאר אן גיחלתת גיטווארין פאר דיא עבירה פון גולה. און פאקער וועסט דא פריעגין מיר מוין זיך דאך בעמיהען אין אונזער האנדעל איבער צו היידן דעם אנדערין ער זאל מרצה ווערין אויף דעם מקח און אויף דעם ווערט דער פון דער היידן איז עס איז איין גרויסער חילוק אין דער זאך. ווארום אלץ וואס עס גייערט צום ווייזן דיא קיפער דיא ריכטיקייט וויא גוט דער חפץ איז און וויא שוין ער איז. דיא בעמידונג איז גאנץ רעכט. אבער דיא בעמידונג וואס

חבירנו על המקח ועל שוויז . חילוק גדול יש בדבר . כי כל מה שהוא להראות את הקונים אמיתות טוב החפץ ויפיו . הגה ההשתדלות ההוא טוב וישר . אך מה שהוא לכסות מומי הפצו אינו אלא אונאה ואסור . וזה כלל גדול באמונת המשא והמתן . לא אומר מענין המדות . שהרי בפירוש כתוב בהם תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה . ואמרו (כ"ז פ"ח) . קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות וכו' . ואמרו הסיטון מקנה מדותיו וכו' . וכל כך למה כדי שלא יחסרו בלא דעת ולא יענש . כ"ש עון הרבית שגדול הוא ככופר באלהי ישראל ח"ו . ואמרו ז"ל על פ' בנשך נתן ותרכית לקח היה לא יחיה . שאינו חי לתחיית המתים כי הוא ואבק שלו משוקץ ומתועב בעיני ה' . ואינו רואה צורך להאריך בזה שכבר אימתו מוטלת על כל איש ישראל . אמנם כללו של דבר כמו שחמדת הממון רבה כן מכשולותיו רבים . וכדי שיהיה האדם נקי מהם באמת עיון גדול ודקדוק רב צריך לו . ואם נקה ממנו ידע שהגיע כבר לסדרינה גדולה . כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות . ובענין שנאת הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלימות . הוא מה שאמר צופר הנעמתי לאיוב (איוב י"ב) אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה . כי אז תשא פניך ממום והיית מוצק ולא תירא . והנה דברתי עד

וואם מען מיינט צו פארדעקן דיא פעהלערין פון תפץ דאס איז נאר בארעיא און דאס פאדער מען גיט . און דאס איז איין גרויסער כלל אין ערליכקייט פון האנדל . און וועגן פאלשע מאס . שטייט גלייבן אין דער תורה תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה . דאס איז מיינט עס איז אומוויידיג פאר גאט דיין גאט דער וואס מוט דאס . ואנט דיא גברא (כ"ז פ"ח) קשה עונשם של מדות מעונשם של עריות כו' . דאס איז מיינט דיא שטראף פון פאלשע מאס איז גרעסער וויא פון גנות . אויף זאגן דיא תבטות אז דיא וואס מעסטן דארפן אלע מאהל אויס ווישן דיא מאס . און פאר וואס איז דאס גדי וויא זאלין גיט געבן עטוואס ווייניגער . און זאלין גיט גלייכראפט ווערן . היינט פשיטא שוין דיא עבירה פון רווחים איז אזוי וויא מען לייקט חס ושלום אן גאט . אויף זאגט דיא גברא אז דער וואס געמט רווחים שטייט גיט אויף תנות המרים . ווארום אפילו דיא שטח פון רווחים איז אומוויידיג בייא גאט . און מיר דארפן אין דעם גיט פיל היידן ווייל אימליכער איד ווייס פון דעם . נאר דער כלל איז אזוי וויא שפארק עס איז דיא גלוסט צו געלד אזוי פיל זענען דיא שטרויכלונגען פון דעם . און אז דער מענטש וויל גיין ווין פון דעם מוז ער וויער זוכן און מדרק ווין אין דעם . און אויב ער וועט גיין ווין פון דעם איז ער שוין גקומען צו דיא גרעסטע מדרגה ווארום אפולע מענטשען זענען פריים און אנדערע פרומקייט . און אין געלד זאגן פעהלעט וויא נאך . דאס איז וואס צופר הנעמתי דאס גיזאגט צו איוב (איוב י"א) אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה . כי אז תשא פניך ממום . והיית מוצק לא תירא . דאס איז מיינט האקט דא בייא זיך אונגערעכט . דער ווייטער דאס פון

עד הנה מפרטי מצוה אחת מן המצות. ובפרטי חילוקים אלה וראי שנמצאים בכל מצוה ומצוה. אמנם אינני מזכיר אלא אותם שרגילים רוב בני האדם להכשל בהם. ונדבר עתה מן העריות שגם הם מן החמורים. והם שניים במדרגה אל הגול. כמאמרם ז"ל וז"ל רובם בגול ומיעוטם בעריות. והנה מי שירצה להנקות לגמרי מזה החמא. גם לו תצטרך מלאכה לא מועטת. כי אין בכלל האיסור גופו של מעשה בלבד אלא כל הקרב אליו. ומקרא מלא הוא לא תקרבו לגלות ערוה. ואחז"ל (כ"ד פ"ג) אמר הקדוש ברוך הוא אל תאמר כו' אשר הקדוש ברוך הוא כשם שאם נזיר לשתות יין אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין אף אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מכיא מיתה לעצמו כו'. והבט מה נפלאו דברי המאמר הזה. כי המשיל את האיסור הזה לנזיר אשר אע"פ שעיקר האיסור אינו אלא שתיית יין הנה אסרה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה ליסוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתם. כי ילמדו מן הנזיר לאסור בעבור העיקר כל דמי ליה. ונמצא שעשתה התורה במצוה זאת של נזיר מה שמסרה לחכמים שיעשו בשאר כל חמצות למען דעת שזה רצונו של מקום. וכשאוסר לנו אחד מן האיסורים ילמד

פון ויה אונ לאו נים דהענ אין דייענע גיגעלשין. קיין עולה דענקט מאל וועסט דוא ביין ויין פון פערלערין. אונ דוא וועסט בייפין פעסט אונ פאר קיין ואך נים מורא האפין. אונ ביי אהער האפין מיר גירעט פון דיא פרימים פון איין מצוה. אונ דיא ועלביגע פרימים קענען מיר גוים גיפגען אין אימליכע מצוה. גאר מיר האפין מערד נים דער מאנט אועלכע זאכן וואס דער רוב מענשען ווערן אין דעם גישטרויכליש. אונ ערשט וועלן מיר היידן פון זנות ווארום דאס איז אויף פון דיא ווארבע עבירות. אונ וויא זענען אין דער אנדערע מדרגה פון גוילה. וויא דיא גמרא זאגט דאס רוב מענשין פאלן אריין אין דיא עבירה פון גוילה. אונ ווייניג אין זנות. אונ דער וואס וויל ביין ויין פון דער עבירה דארף אויף האפן גנג ארבייט. צארום דיא עבירה איז נים גאר דיא מעשה אלץ. גאר דער גענענען ויה דער צו. וויא דער פסוק זאגט איר זאלט נים גענענען צוא איין ערה. אונ דער מדרש זאגט (כ"ר פ"ג) גאט זאגט פונקט וויא דער נזיר וואס האט איין גדר גיטאן ער זאל קיין ויין נים מריקען. מ'ארד ער דאך נים עסן אפילו קיין וויינמרייפן אונ אלץ וואס גייט פון וויינשמאק ארויס. אזוי איז און איין פערענדע אשה פארקמו ויה גאר נים זין רידן. אונ ווער עס רירט ויה זין ברענגט אויף ויה מיתה. אונ מען קען זעהן וויא וואונדער זענען דיא רייד. אז ער גלייבט דיא עבירה צו נזיר וואס האמט אפילו דיא עקר עבירה איז דאך מערד נים אז ויין. פון דעסט וועגן האט דיא תורה אים פאר זאגט אלץ וואס גייערנט צו ויין האפן ויה דיא תבטיו אפ גילערנט דער

ילמד סתום מן המפורש לאסור כל הקרוב. וע"ז הדרך אסרו בענין זה של העריות כל מה שהוא ממינו של הזנות או הקרוב אליו יהיה באיזה חוש שיהיה. והיינו בין במעשה בין בראיה בין בדיבור בין בשמיעה ואפילו במחשבה. ועתה אביא לך ראיות על כל אלה מדבריהם ז"ל. במעשה דהיינו הנגיעה או התיבוק וכיוצא. כבר נתבאר דמעלה במאמר שזכרנו ואין צריך להאריך: בראיה. אמרו ז"ל גרמס (י) יד ליד לא יגקה רע כל המרצה מעות מידו לידה כדי להסתכל בה לא יגקה מדינה של ניהגם. ואמרו עוד מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה כו' א"ר מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבהוין עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קמנה של אשה כאלו מסתכל כו'. ואמרו עוד ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו היא פנויה. אשה איש ואפילו היא מכוערת. בענין הדיבור עם האשה בהדיא שנינו כל המרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. ובשמיעה אמרו קול באשה ערוה. עוד בענין זנות הפה והאוזן דהיינו הדיבור בדברי הזנות או השמיעה לדברים האלה. כבר צווחו בכרוכיא ולא יראה כך ערות דבר ערות דיבור זה גיבול פה. ואמרו

פון צו מאכין איין צאם צו אלע עבירות. בדי מען זאל נישט צו קומען צו דער עבירה קוקט אויס אז די הורה האט גימאכט פייא דיא מצוה פון גויר וואס זיא האט איבער גיגעבן דיא חכמים זיין זאלן מאכין פייא אלע מצוות. ווארעם דאס איז גאטס ווילן. אונ אויף דעם אופן האבן זיין פאר זאגט פייא דיא עבירה פון זנות אלץ וואס גיגעט צו דעם. אדער גלייך צו דעם. צו אין מאן. צו אין ריידן. צו אין זעהן. צו אין הערן. אונ אפילו אין מראכטן. אונ ערשט וועל איך דיר פרענגען אויף אלץ ראית פון דיא חכמים: אין מעשה. דאס הייסט אן ריידן. אדער ארום געמען. האבן מיר שוין אויבן גיבראכט דעם מדרש בארף מען שוין נישט מאריר זיין. אין זעהן. זאגט דיא גמרא (ברכות י"ח) דער וואס ציילט געלד פון זיין דאגד אונ דיא הענד פון איין פרעמקע אשה וועט נישט זיין בלייבן פון דעם דין פון גיהנם. אויף זאגט דיא גמרא פאר וואס האבן דיא אידן וואס אין יענעם דור גיבראכט האבן פברה ווייל זיין האבן הנאה גיבאט פון קוקן אויף דיא ערוה. אונ רבי האט גיזאגט דער וואס קוקט אויף איין גליינעם פינגער פון איין אשה כו'. אויף זאגן זיין ונשמרתם מכל דבר רע מען מאריר נישט זעהן אויף איין שיינע אשה האמטש זיא איז אן איין מאן. אונ אויף איין אשה איש האמטש זיא איז מיאום. וועגן ריידן מיט איין אשה. זאגן דיא חכמים ווער עס רעט פיל מיט איין אשה פרענגט אויף זיך איין אינגליק. אונ וועגן הערן זאגן זיין קול איז איין אשה איז אויף איין ערוה. היינט וועגן דיא זנות פון טויל אונ פון אויער. דאס הייסט היידן אדער הערן רייד פון זנות. האבן דיא חכמים גיזאגט ולא יראה כך ערות דבר דאס איז

ואמרו (שנה ג') בעון גבלות פה כו' ובהורי ישראל מתים חס ושלום :
 ואמרו עוד כל המגבל פיו מעמיקים לו גיהנם. ואמרו עוד הכל יודעים
 כלה למה נכנסת להופה אלא כל המגבל פיו כו' אפילו גור דין של ע'
 שנה לטובה הופכים לו לרעה. ואמרו עוד (מניס ס) אפילו שיחה קלה
 שבין איש לאשתו מנידים לו לאדם בשעת הדין. ובענין השמיעה הרעה
 הזאת ג"כ אמרו (שנה ג') אף השומע ושותק שנאמר ועם ה' יפול שם .
 הרי לך שכל החושים צריכים להיות נקיים מן הזנות ומעניינו . ואם
 לחשך אדם לומר שמה שאמרו על גבול פה אינו אלא כדי לאיים ולהרחיק
 אדם מן העבירה . ובמי שדמו רותח הדברים אמורים שמדי דברו בא
 לידי תאוה , אבל במי שאמרו דרך שחוק בעלמא לאו מילתא היא ואין
 לחוש עליו . אף אתה אמור לו ע"כ דברי יצה"ר . כי מקרא מלא שהביאו
 ז"ל לראיתם (ישעיה ט) ע"כ על בהוריו לא ישמח ה' כי כלו חנף ומרע
 וכל פה דובר גבלה . הגה לא הזכיר הכתוב הזה לא ע"ג ולא ג"ע ולא
 ש"ד אלא חנופה ולה"ר וגיבול פה כלם מחטאת הפה בדיבור . ועליהם
 יצאה הגזירה ע"כ על בהוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו
 כו' . אלא האמת הוא כדברי רז"ל שגיבול פה הוא ערותו של הדיבור
 ממש

גיבול פה . און דיא חכמים זאגן (שבת ל"ג) בעון גיבול פה בחורי ישראל מתים
 ח"ו . דאס איז מיינש פאר דיא עבירה פון גיבול פה שטארפן יונגע לייט . אויף
 זאגן וויא דער וואס רעט גיבול פה מאכט מען פאר אים טיף רעם גידגם .
 אויף זאגן וויא אלע ווייטן צו וואס גייט איין פלה אונטער דער חופה . נאר
 דער וואס רעט גיבול פה איז אפילו איין גומין גור דין פון זייער ציד יאדור פאר
 קערט מען אים צו שטעלעכטם . אויף זאגן וויא (הגינה ה) אפילו שיחה קלה שבין
 איש לאשתו מנידים לו בשעת הדין . דאס איז מיינש אפילו דיא רייד וואס צווישן
 איין מאן מיט איין ווייב זאגט מען אים צום יום הדין . און וועגן דערין דיא
 שטעלעכטע רייד זאגן וויא (שבת ל"ג) אף השומע ושותק שנאמר ועם ה' יפול שם .
 דאס איז מיינש דער וואס הערט און שווייגט ווערט ער גישטראפט זעהט מען
 דער פון אז אלע חוששים דארפן ויין ריין פון זנות . און טאמער וועט דיר
 זייער זאגן אז דאס וואס דיא חכמים דארפן גיזאגט אויף גיבול פה איז נאר צו
 מאכן שטרעקליך און צו דער ווייטערין רעם מענשן פון דער עבירה . און דאס
 איז נאר בייא אועלעכע מענשן וואס דיא פלום איז הייציג אזוי וויא ער רעט נאר
 קומט ער צו איין תאוה . אבער דער וואס זאגט דאס אין גילעכטער איז דאס
 נאר נישט . און מען דארף זיך נישט בעקומערן אויף רעם . זאגטו אים ענטפערן
 דאס איז נאר דיא רייד פון יצ"ר דער . ווארום דיא גמרא ברענגט דאך איין ראיה
 פון איין פסוק (ישעיה ס') על כן על בהוריו ישמח ה' כי לא כלו חנף ומרע
 וכל פה דובר גבלה . דאס איז מיינש נאט וועט זיך נישט פרייען אויף זיינע יונגע
 לייט . ווארום אלע תנבן זען און שטעלעכטע מענשען . און אלע מילער הייבן
 גיבול פה . זען מיר אז דער פסוק דער מאגט נישט דיא עבירה פון עבודת
 גלולים

במש ומשום זנות הוא שנאמר ככל שאר ענייני הזנות: חוץ מנופו של מעשה שאע"פ שאין בהם כרת או מיתת כ"ד. אסורים הם איסור עצמם מלבד היותם ג"כ גורמים ומביאים אל האיסור הראשון עצמו. וכענין הנזיר שזכרו במדרש שהבאנו למעלה. בענין המחשבה כבר אמרו בתחילת הברייתא שלנו. ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום צו'. ואמרו עוד הרהורי עבירה קשים מעבירה. ומקרא מלא הוא (מלי טו) תועבת ה' כל מחשבות רע. והנה דברנו מב' גופי עבירות המורות שבני אדם קרובים ליבשל בענפיהם מפני רובם של הענפים, ורוב נמיות לבו של אדם בתאותו אליהם. והמדריגה הג' אחר הגול והעריות לענין החמדה. הנה הוא איסור המאכלות. בין בענין הטריפות עצמם בין בענין תערובותיהן. בין בענין כשר בחלב. או חלב ודם. ושאר אסורי אכילה ושתיה. כל אלה הנקיות בהם צריך דקדוק גדול וצריך חיוזק. כי יש תאות חלב המתאווה במאכלים הטובים והסרן הכים באיסורי התערובות וכיצא בזה. ופרטיהם רבים ככל דיניהם הידועים והמבוארים בספרי הפוסקים. וכדי להודיענו שלא הבהמות המטאות או השקצים בלבד

גלולים אונ זנות אונ רציחה. נאר הנפח לשון הרע ניבול פה אלע עבירות פון מיל. אונ אויף וויא איז ארויס דיא גזירה אז דער אייבערשטער ואל ויך ניש פרייען איבער דיא יונגע לויט. אונ אויף דיא יתומים אונ אלמנות ניש רחמנות האבין. נאר דער אכט איז וויא דיא גמרא זאגט אז ניבול פה איז דיא עזרה פון מיל. אזוי וויא אלע ענינים פון זנות. וואס האט'ס הגם עם קיטם קיין כרת ניש. מעהר וויא אויף איין מעשה אליין פון דעם וועגן וועגן וויא אסור אליין. חוץ וואס וויא פריעגטן צו דיא מעשה פון זנות אליין. אונ אזוי וויא מיר האבין גיבראכט אייביג אין מדרש פון גזיר. אונ וועגן שלעכטע מחשבות האבין וויא טוין גיבראכט אין דער ברייתא. דא זאלסט ויך דיטין פון שלעכטע זאכן. דאס ווייזט אז אמענט זאל מראכטין בייא פאג פרי ער ואל ניש קומען בייא נאכט צו איין מומא. אייך זאגן וויא דער מראכטין פון איין עבירה איז ערגער וויא דיא עבירה אליין. אונ דער פסוק זאגט (משלי פ"ו) תועבת ה' כל מחשבות רע. דאס איז טייטש שלעכטע מחשבות וועגן אומווייזיג בייא גאט. ערשט האבין מיר גירעט פון צווייטעלייא עבירות וואס מענטשען קענען געהן גישטרייכלע ווערן אין וועלכע צווייגן ווייל דיא צווייגן וועגן ווער פיר. אונ דער מענטש גלויבט וויא ווער. אונ דיא דריטע מדרגה צו עסן דיא זאכן וואס מען טאגט ניש. צו מריפות אליין צו וואו וויא וועגן אריין גיטשט. צו פלייש צו מילעך. צו חלב צו בלוט. אונ אנדערע זאכן וואס מען טאגט ניש עסן אונ מרינקען. דיא אלע זאכן מוז דער מענטש ווער מדרקט זיין אונ געמארקן ויך צו זיין ריין דער פון. דארום עס איז פאראן איין הארץ וואס גלויבט צו עסן גוטע עסן. אנדער ווייל עס איז איין הויז צו מאכן מריפה דיא נאך וואס אין דעם איז אריין גיטשט גיטאין מריפה אונ דאס גלייכין. אונ דיא פריים דער פון איז פיל אזוי וויא

אלא גם הטריפות שבמין הכשר עצמו הם ככלל זה אמר הכתוב (ויקרא יט)
להבדיל בין הטמא ובין המזוהר. ובא הפי' לר"ל (ת"כ) אצל בין המזוהר
לפרה למה נאמר בין הטמא ובין המזוהר בין טמאה לך ובין טהורה לך
בין נשחט רובו של קנה לגשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא השערה
עכ"ל. ואמרו ל' זה בסיום טמאם וכמה בין רובו כו' להראות כמה נפלא
כה המצות שזוט השערה מבדיל בין טמאה לטהרה ממש. והנה כל בר
ישראל שיש לו מוח בקדקדו יחשוב איסורי המאכל כמאכלים הארסיים
או כמאכל שנתערב בו איזה דבר ארסי, כי הנה אם דבר זה
יארע. היקל אדם על עצמו לאכול ממנו. אם ישאר לו בו איזה
בית טיחוש ואפילו חששה קטנה, ודאי שלא יקל. ואם יקל לא יהיה
נחשב אלא לשומה גמור. אך איסור המאכל כבר בארנו שהוא ארס
ממש ללב ונפש הישראלי. א"כ מי איפוא יהיה המיקל במקום הששא
של איסור אם בעל שכל הוא. ועל דבר זה נאמר (משלי כג) ושמת סבין
בלועיך אם בעל נפש אתה. ונדבר עתה על החמאים המצויים הנולדים
מחברת בני האדם וקיצוצם. כגון הונאת דברים. הלכנת הפנים. הכשלת
העור

עם שמיים אין פוסקים. אונ כדרי מודיע צו ויין אונז או נים נאר פֿהכמות טמאות
אָדער שִׁקְצִים ורמזים וענען טרפות און גרופין. נאר אפילו דא פון פֿשעֿרע
מינים איז אויף און פֿלל. ואָנז דער פֿסוק (ויקרא י"ח) להבדיל בין הטמא ובין המזוהר.
שמיים דער פירוש (הזרת פֿדנים) מען מיינט נים אונזער שיידין צו ווישין
אין איוול צו און קוד. נאר צו ווישין דא קוד וואס איז ניקולעט גיווארן אין
רוב האלז. אונ צו ווישין וועלכע עם איז ניקולעט נאר אין האלבע האלז. אונ
דער תולק פון העלפֿט צו און רוב איז נאר וויא אין האר. מיט דעם לאָזן אונז
דא תבמים הערין וויא וואונדער עם איז דער פֿח פון גאטס מצות אז אין האר
שיידעט פאר גאנדער פון טמא צו ווישין מזוהר. דארפער דארף יעדער איר
וואס האט נאר באַרף אין קאפֿ פֿעטראַמין יעדן מאַכל וואס מען מאַהר נים
עסין וויא פֿערגיכטעט. ווארום אז עם וואלט ויך טרעפֿין עם וואלט אריין פאלן
אין ויין עסין גיפֿט. וואלט ער דאס גוים נים האלטין פאר גרינג. אז עם
וואלט נאר בייא אים גיוועזן אין שטוקל מירא מאַכער איז אריין גיפאלן.
ווען ער וואלט דאס האלטין פאר גרינג וואלט ער גוים גירעכיקט גיוועזן פאר
אין טשווענעם. אונ מיר האבין שוין דער קלערט אז אין מאַכל וואס מען
מאר נים עסין איז אין גיפֿט צו דעם אידנים נשמה. היינט וועלכער מענטש
וועט גרינג מאכין ויך אין דעם ארם וואו מען קען מיינען מאַכער מאר מען נים
אויב ער האט נאר עטל. אונ אויף דעם שמיים (משלי כ"ג) ושמת סבין בלועיך
אם בעל נפש אתה. דאס איז טייטש דוא וואלט ויך פֿעסער אין מעסער אין
האלז שטעקן אויב דוא ביסט קלוג. היינט וועלן מיר ריידן ווענען דא עבירות
וואס ווענען גיוויינט אונ קוקען ארויס פון דא פאר ואמלונג פון מענטשען. דאס
איז גארן דעם אנדערין אין רייד. מבייש ניין. געבין אין טעלעכטע. עצה
רכילות

העור בעצה. רבילות. שנאה. ונקימה. שבועות. דבר שקר. וחילול השם. כי מי יאמר נקיתי מהם טהרתי מאשמה במ כי ענפיהם רבים ודקים עד מאד אשר הזהיר במ טורה גדול. הונאת הדברים בכללה הוא לדבר בפני חבריו לכד שיבוש ממנו. כ"ש האמירה בפני רבים שיבוש בו או לעשות לו מעשה שיגרום לו שיבוש והוא מה שאמרו בפ' הזהב (דף נח) אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים וכו' אם היו חלאים באים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב זכר נא מי הוא נקי אבד וכו'. אם היו חברים מבקשים הימנו תבואת לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מוכר תבואה מימיו. וכבר אמרו ז"ל (סס) גדול אונאת דברים מאונאת ממון וכו'. וכ"ש אם הוא ברבים שבהדיא שנינו (לנוס פ"ג) המלכין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעוה"ב. ואמר רב הסדא כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה. ואמר ר"א הכל הקב"ה נפרע על ידי שליח חוץ מאונאה. ואמרו ג' אין הפרגוד ננעל בפניהם וא' מהם אונאה. ואפי' לדבר מצוה אמר הכותב הוכיח תוכיח את עמיתך. ואמרו ז"ל (ערכין טז) יכול אפילו פניו משתנות

רבילות. שנאה. נקימה. פאלשע שבועות. חילול השם. ווארום ווער קען ויף פערמיטן איה פין ריין דער פון. ווארום ווערע צווייגן וועגן ווער פיל און איידעל. און עס איז ווער שווער אין דעם ויף איין צו הייבן. גארן אין הייר הייבט מען זאל גיט היידן פאר איין מענטשן דיא וואך וואס ער שטעמט ויף פאר דעם. און פשיטא צו זאגן דיא וואך פאר פיל מענטשן. אדער צו טאן עטוואס וואס עס איז גורם אז ווערע זאל ויף שטעמען. און דאס איז וואס דיא גמרא זאגט (כ"ב נ"ח) אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים כו'. דאס איז פיינט ווען איידער איז איין בעל תשובה טאדער מען אים גיט זאגן דער מאן ויף אן דיינע אלטע מעשים. אויב איידער איז קראנק טאדער מען אים גיט זאגן וויא דיא חברים האבן גיטאנט צו איוב. דער מאן ויף וועלכער אונשולדיגער איז אונגליקליך ווען מען פרעגט פייא אים וואו איז פאראן תבואה צו קיפין זאל ער גיט זאגן גיטא צו יענעם ער האט תבואה. ווען ער ווייס אז ער האט גאר קיין מאהל גיט גיטאט קיין תבואה צו פאר קיפין. און דיא גמרא זאגט (סס) גדול הונאת דברים מ ונאת ממון כו'. דאס איז פיינט גארן ביט הייר איז ערער וויא אין געלד. און פשיטא ווען דאס איז פאר מענטשן אין דיא אויגן. ווארום מיר האבן דאך בפירוש גילערייט דער וואס איז סביש דעם אנדערן פאר מענטשן אין דיא אויגן האט גיט קיין חלק לעולם הבא. און רב חסדא האט גיטאנט אלע טויערן וועגן פאר שלאסן דוץ דיא טויערן פון גארן דעם מענטשן. און ר' אלעזר זאגט פייא אלץ געכט גאט גיטאלט דוץ איין שלים. דוץ נאערייא. ווייטער האבן דיא תכמים גיטאנט פאר דייא מענטשן איז דער פארקאן גיט פאר שלאסן. און איידער דער פון איז גאנצרייא. און אפילו צו איין מצוה וואך זאגט דער פסוק הוכח תוכיח את עמיתך. דאס איז פיינט דאס ואלסט

משתנות ת"ל ולא תשא עליו המא. מכל אלה המאמרים תראה עד היכן מתפשטים ענפי האזהרה הזאת וכמה עונשה קשה. בענין נתינת העצה שאינו בתורת כהנים ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר. אמר ליה בת פלוני מהו לכהונה אל תאמר לו כשרה והיא אינה אלא פסולה. היה נופל כך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו וכו'. ואל תאמר לו מכור שורך וקח לך המור ואתה עוקף עליו ונומלה ממנו. שמוא תאמר עצה יפה אני נותן לו. הרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלהיך. נמצינו למדים שבין בדבר שיכול להיות נוגע בו, בין בדבר שאינו נוגע בו כלל. חייב אדם להעמיד את הבא להתייעץ בו על האמת הזך והבהיר. ותראה שעמדה תורה על סוף דעתם של רמאים דלא בשופטני עסקינן שיעצו עצה שרעתה מפורסמת ונגלית. אלא כחכמים להרע אשר יתנו עצה לחבריהם שלפי הנגלה בה יש בה מן הריוח אל חבירו באמת. אך סוף הענין אינו לשובתו של חבירו כי אם לרעתו ולהנאתו של המיעץ. ע"כ אמרו שמוא עצה יפה וכו' והרי הדבר מסור ללב וכו'. וכמה נכשלים בני האדם כאלה החטאים יום יום כהיותם קרואים והולכים לתוקף חמדת הכצע. וכבר התבאר גודל עונשה בכתוב ארור

וְאֶלְכָם שְׁמִיאָפִין דִּיין תִּכְרִי. וְאַנְטִינִי דִּיא גִמְרָא אִידָּה וואָלמִט מִיִּידֵעֵן הָאָמֶשׁ עַד
וְעֵרֶט מִבֵּינֵי. שְׁמִיטִיט דִּיאָרְפֵּדֶר אִין פֶּסֶק וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו הַמָּא. דָּאס אִין מִיטִישׁ
דִּיא וְאֶלְכָם אִידָּבֶר אִים גִּיט לִידֵין קִיין עֲבִידָה. פֿון דִּיא אַלע גִּמְרוֹת יַעֲדֵם
מֵעַן וְיִיט עִם יַעֲנֵעֵן דִּיא צווייגִין פֿון דִּיא עֲבִידָה. אונ וויא שווער עִם אִין
דִּיא שְׁמִיאָפִין פֿון אִיר. וועגִין אִיין שְׁלֵעֲכֶמֶע עֲצָה גַעבִין. שְׁמִיטִיט אִין הַתּוֹרָה בְּדִתִּים
וּלְפָנֵי עוֹר לֹא חָתוּ מִכְשׁוֹל. דָּאס אִין מִיטִישׁ פֿאַר אִיין בְּלִידֵין וְאֶלְכָם קִיין שְׁמִירְכִילֵיג
גַעבִין. מִיטִיט מֵעַן דֶּער מִיט פֿאַר דָּעם וואָס אִין בְּלִידֵין אִין אִיין וואָ. לְמִשָּׁל
ווען ער פֿרעגט בִּיא דִּיר וויא אִין יַעֲנֵעֶמֶס מֵאָכְמֶדֶר בִּשְׁר צו אִיין בִּהֵן אונ דִּיא
ווייטט אִין וויא אִין פֶּסֶק וְאֶלְכָם גִּיט וְאַנְטִינִי בִּשְׁר. אונ ווען ער פֿרעגט בִּיא דִּיר
אִיין עֲצָה וְאֶלְכָם גִּיט גַעבִין אִים אִיין עֲצָה וּסִם אִין שְׁלֵעֲכֶמֶע פֿאַר אִים. דִּיא וְאֶלְכָם
גִּיט וְאַנְטִינִי פֿאַר קוֹיפִי דִּיין פֿעלדִי אונ קוֹיפִי אִיין אִיידִיל ווייל דִּיא וויילִט דִּיא פֿעלדִי
גִיט הָאָבִין. מֵאָכְמֶדֶר וועסטוּ אָפֿשֶׁר וְאַנְטִינִי אִידָּה גִיב דָּאךְ אִים אָגִיטֶע עֲצָה. ווייל
דִּיא וואָ הַעֲנִיט אָב אָן הָאָרְצִין. אונ בִּיא דָּעם שְׁמִיטִיט יוֹרֵאת מֵאֵלֶיךָ דִּיא וְאֶלְכָם
מִרָא הָאָבִין פֿאַר גֵּאט יַעֲדֵן מִיר אִין אָפִילוּ אִין אִיין וואָ וואָס ער אִין דָּאס גֵּאָר גִּיט
גִיט מִזֵּן מֵעַן גַעבִין דָּעם וואָס פֿרעגט דִּיא עֲצָה אִיין רִיכְמִיטֶע עֲצָה. אונ דִּיא
הַתּוֹרָה הָאָמֶשׁ פֿאַר שְׁמִיאָפִין וואָס פֿאַלשֶׁע מַעֲנִישִׁין יַעֲנֵעֵן אִין וויא גַעבִין אִיין עֲצָה
דָּעם אַנְדֶּרעִין וואָס עִם ווערט אָן גִיטֵהֶן אִין דָּאס אִין אִין אָמֶה דָּעם אַנְדֶּרעִים
מִזִּבָּה. אונ צום סוף אִין דָּאס גֵּאָר פֿאַר דָּעם אַנְדֶּרעִין אִיין יַעֲדֵה. גֵּאָר פֿאַר וויא
אִין מִזִּבָּה. דִּיאָרְפֵּדֶר וְאַנְטִינִי דִּיא גִמְרָא דִּיא וואָ הַעֲנִיט אָב אָן הָאָרְצִין. בִּעֲדֵאָרְפִּים
דִּיא מִרָא הָאָבִין פֿאַר גֵּאט. אונ וויא פֿיל מַעֲנִישִׁין ווערן אָפֿשֶׁר אִין דָּעם גִיטִיטִיט. יִלֵּם
ווייל דִּיא גִלְוִסְמִיטִיט צו גַעלִיט פֿעֲפִירִיט וויא. אונ דֶּער עוֹנֵשׁ פֿון דָּעם אִין

(דברים כז) ארור משנה עור בדרך. אך זאת היא חובת האדם הישר כאשר יבא איש להתיעץ בו ייעצוהו העצה שהיה הוא נוטל לעצמו ממש מבלי שישקיף בה אלא לטובתו של המתייעץ לא לשום תכלית אחר קרוב או רחוק שיהיה. ואם יארע שיראה הוא חיוק לעצמו בעצה ההיא. אם יכול להוכיח אותה על פניו של המתייעץ יוכיחוהו. ואם לא יסלק מן הדבר ולא יעצוהו. אך עכ"פ אל יעצוהו עצה שתכליתה דבר זולת טובתו של המתייעץ אם לא שכוונת המתייעץ לרעה שאז ודאי מצוה לרמותו. וכבר נאמר ועם עקש תתפתל. וחושי הארכי יוכיח. הרכילות ולשון הרע כבר הומרו גורע וגודל ענפיו כי רבו מאד עד שכבר נזרו אומר חז"ל במאמר שכבר הוכרתי וכלם באבק לשון הרע. ואמרו (פרכין מו) היכי דמי (אבק) לשון הרע כגון דאמר היכא משתכח נורא אלא בי פלגיא או שיספר טובתו לפני שונאיו וכל כיוצא בזה אע"פ שנראים דברים קלים ורחוקים מן הרכילות. הנה באמת מאבק שלו הם. כללו ש"ד הרכה דרכים ליצר אבל כל דבר שיוכל להוליד ממנו נזק או בזיון לחבירו בין בפניו בין שלא בפניו הרי זה ככלל לה"ר השנאוי וסתנוע לפני המקום. שאמרו

גרוים וויא אין פסוק שמיים ארור משנה עור בדרך דאם אין שמיים. פארפלוכט זאל ויין דער וואס פארפירט איין בלינדן אין וועג. נאר אזוי איז דיא שולדיגקייט פון איין. ערליכין מאן. אז וויא עס קומט צו אים איינער פרעגן איין עצה זאל ער אים געבן די עצה ווי ער וואלט מאן אז עס וואלט געהערן אן אים. אונ מער גיט געדן וויא יענעם מוכה קיין אנדער וואך גיט צו קוקן. אונ ווען ער זעט אז פון דעם קען ויין פאר אים איין חיוק. קען ער יענעם יימראפין ער זאל אים קיין רעה גיט מאן. אז גוט. אונ ווען גיט. זאל ער אים גאר גיט געבען קיין עצה. אבער צו געבן אים איין עצה וואס דער תכלית איז גיט יענעם מוכה. דאס מאר מען גיט. ביידן אז די כוונה פון דעם וואס פרעגט דיא עצה איז אויף יענעם. אויף דעם שמיים אין פסוק מיט איין קרוכען מענשען זאלסטו ויך געהאנגען קרום. אונ דיא ראייה איז פון חושי הארכי מיט אחיהופל. דיא עבירה פון רכילות אונ לשון הרע וויס מען וויא הארב עס איז אונ דיא צווייטן זענען וייער פיל דער פון. וויא מיר האבן אויפן גוואנט אז אלע ווערן גי' שמוי' בילט אין לשון הרע. אונ דיא גמרא זאגט וואס איז לשון הרע אז ער זאגט וואו גפינט מען שטענדיג פיער ביא יענעם אין שטוב. ווארום דארטין בראש מען אונ מען קאכט אלע וויילע. אנדער ער דער ציילט איינעם גוטס פאר ויענע שונאים אונ דאס גלייכין. איז האמש ער ווייסט דאך אויס גאר קלייניגקייט פון דעם וועגן גי' יי' דאך דאס אויף צו לשון הרע. דער כלל איז דער יעד' דער האט פיל וועגן. נאר מען מוז וויסן אז יעדע וואך וואס עס קען פון דעם אויס קומען דעם אנדערן איין שארדן אנדער בויזן. סייא פאר אים אין דיא אויגן סייא גיט אין דיא אייגן. איז דאס לשון הרע אונ אנדערדיג פאר גאט. דיא

שאמרו עליו (ט) כל המספר לה"ר כאלו כופר בעיקר וקרא כתיב מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלת ממנה לב הותל אשר לבני האדם. כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול והנקמה לו מתוקה מדבש. כי היא מנוחתו לבדה. ע"כ לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה. ולא יקום ממנו בהורסן לו שיוכל להנקם. ולא יסור לו אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאלו לא היה, חזק ואמין הוא. והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו. לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. אמנם נזירת מלך היא והמקראות נלוים באר הטיב אינם צריכים פירוש (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך לא תקום ולא תטור את בני עמך (ט). וענין הנקימה והנמירה ידוע דהיינו נקימה לימנע מהיטיב למי שלא רצה להיטיב לו או שהרע לו כבר. ונמירה להזכיר בעת שהוא מטיב למי שהרע לו איזה זכרון מן הרעה שעשה לו. ולפי שהיצר הולך ומרתיה את חלב ומבקש תמיד להניח לפחות איזה רושם. או איזה זכרון מן הדבר. ואם לא יוכל להשאיר זכרון גדול ישתדל לחשאיר זכרון מועט. יאמר דרך משל לאדם

אם

גִּמְרָא זְאָגְט (עירובין ט"ו) וְיַעַר עִם דָּעַם לְשׁוֹן דְּרַע אִיז אַזוי וויי אַר וואָס לִיקְעֶנְען אָן גַּאט. אונ אין פֿסוק שְׁמִיט דָּער וואָס פֿאַלִּירִיגט דָּעם תָּכֵר שְׁמִילְעֶרֶהֱיִים. דָּעם וויל אײַך פֿאַר שְׁעִירִין. שְׁנָאָה אונ נָקְמָה אִיז אויף דָּעם מַעֲנִשִׁין וְיַעַר לְשׁוֹעֵר אִיין צו הַיָּמִין וְיָד. וואָרום דָּער מַעֲנִשׁ פֿילט גְּרִיילִיך ויין פֿון. אונ האָט דָּער פֿון גִּרִּים צָעַר. אונ דִּיא נָקְמָה אִיז אִים וְיַעַר גִּישְׁמָאק. וואָרום מִיט דָּעם גָּאָר פֿערדוֹקט דָּער וְיָד. דָּארִיפֿער אַז ער זאַל דאָפֿין פֿאַר ער זאַל דאָפֿין וְיַעַר אִיפֿער גִּיין אונ זאַל נִיט דָּער וְעַקֵּן ויין שְׁנָאָה אויף דָּעם וואָס האָט אויף אִים דָּער וְעַקֵּט אִיין שְׁנָאָה אונ זאַל וְיָד פֿון אִים נִקָּם ויין אַז עס מַרְעַפֵּט וְיָד אִים ער קען וְיָד נִקָּם ויין. אונ זאַל גָּאָר נִיט הַיָּמִין דִּי שְׁנָאָה. גָּאָר ער זאַל גָּאָר פֿאַר נִעֲסִין אַזוי ווי עס וואָלט גָּאָר נִיט גִּינוּעֵזִין. דָּער אִיז אִיין שְׁמאַקער פֿאַן אונ דאָס אִיז גָּאָר גִּרִּיג פֿאַר מַלְאָכִים וואָס דאָפֿין גָּאָר נִיט דִּיא מִדּוֹת. נִיט פֿאַר אונ מַעֲנִשִׁין גָּאָר גַּאט דאָס אַפֿער אַזוי גִּירִיסִין. אונ דִּיא פֿסוקִים שְׁמִיטֶנְען גוט אִוִּים גִּישְׁרִיפֿין (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך. לא תקום ולא תטור. דאָס אִיז מִיט'ש דו זאָלסט נִיט פֿינד דאָפֿין דִּין פֿרודער אין דאָרצין. דו זאָלסט וְיָד נִיט נִקָּמֶט ויין. דאָס הִיט דו זאָלסט נִיט אַפּ מַעֲנִשׁ יַעֲנֵם שְׁלֵעֲכֶם אַדער פֿאַר מִיידן פֿון אִים גוטם וויל ער האָט דִּיר גִּטאָן שְׁלֵעֲכֶם. אונ דו זאָלסט קיין שְׁנָאָה נִיט הַיָּמִין. דאָס הִיט ווען דו טוקט אִיין טוֹבָה דָּעם וואָס האָט דִּיר גִּטאָן אִיין רָעָה זאָלסטו אִים נִיט דָּער מאַנען גָּאָר ויין רָעָה. אונ וויל דָּער זאָר דָּרע רִיזִיגט שְׁמִעֲנִיד דָּעם מַעֲנִשִׁין. אונ וזכֵּם צום לֵאזֵן אִיין צִיכִין האַפֿש אִיין קלִינעם צִיכִין אִין דָּעם מַעֲנִשִׁים האַרץ. לְמַעַל ער זאָגט דָּעם מַעֲנִשִׁין ווען דו ווילסט געבִּין אִיין מַעֲנִשִׁין וואָס ער דאָס דִּיר נִיט גִּינוּאָלט געבִּין אַז דאָס

האכט

אם תרצה ליתן לאיש הזה את אשר לא רצה הוא לתת לך כשנצרכת . לפחות לא תתנו בסבר פנים יפות . או אם אינך רוצה להרע לו לפחות לא תטיב לו טובה גדולה ולא תסייעהו סיוע גדול . או אם תרצה גם לסייעו הרבה לפחות לא תעשהו בפניו . או לא תשוב להתחבר עמו ולהיות לו לרוע אם מחלת לו שלא תראה לו לאויב די כזה . ואם גם להתחבר עמו תרצה . אך לא תראה לו כל כך חיבה גדולה כבראשונה . וכן כל כיוצא בזה ממני החריצות שביצר מה שהוא משתדל לפתות את לבות בני האדם . ע"כ באה התורה וכללה כלל שהכל נכלל בו . ואהבך לרעך כמוך . כמוך בלי שום הפרש . כמוך בלי חילוקים בלי תחבולות ומזימות . כמוך ממש . אולם השבועות אע"פ שמן הסתם כל שאינו מן הדיוטות נשמר מהוציא שם שמים מפיו לבטלה כ"ש בשבועה . יש עוד איזה ענפים קטנים שאע"פ שאינם מן החמורים היותר עכ"פ ראוי למי שרוצה להיות נקי לישמר מהם . והוא מה שאמרו (סנעסוט נ) אמר רבי אלעזר לאו שבועה והן שבועה . אמר רבא והוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני . וכן אמרו (גימ'מ"ט) והין צדק שיהא לאו שלך וחקן שלך צדק . והנה דבר השקר גם הוא חולי רע נתפשט מאד מאד בבני האדם . ואולם מדריגות מדריגות יש בו . יש בני אדם שאומנותם ממש היא השקרנות הם ההולכים וכודים מלבם כזבים גמורים למען הרבות שיחת בין הבריות

האקט גירארפמ . אומווייניגסמין גיב אים גיט מיט איין פריידיגן פנים . אדער או דו ווילסט אים קיין שלעכטס גיט טוען מוא אים קיין גרויסע טובה גיט את העלף אים גיט פיל . את ווען דו ווילסט אים העלפן פיל מוא גיט פאר אים אין די אויגן . אדער ווער גיט מיט אים איבער אניים אפריינד . גוג או דו ווילסט אים קיין שונא גיט ויין . את ווען דו ווילסט מיט אים ווערין אפריינד ויין אים גיט אזוי פיל פריינד שאפט וויא פיל פריינד . את דאס גלייכן דו קנעצן פון יצר הרע וואס ער וויל גאר איין ריידן דעם מענש'נס הארץ . דרום קומט די תורה את וואס איין פיל דו וואלסט ליפין ביין פריינד וויא זיך אליין גאר אן שום עצרה את פלאן פונקט וויא זיך אליין . את וועגן פאלשע שבועות האמט דעם דער וואס איז גאר גיט קיין גראדער עם הארץ . היט זיך צו דער מאנען איין שם אום ויסט . את פשוטא ביא איין שבועה איז אפער פאראן גאד קליינע צווייגן דער צו וואס האמט דעם וויא וועגן גיט אזוי הארב . פון דעם וועגן ווער עם וויל ויין ביין בארץ זיך אין דעם איינהייט . את דאס איז וויא ר"ם וואגט . גיין איז איין שבועה . את וואס איז איין שבועה . וואגט אויף דעם ר' אלעזר דאס מיינט מען ווען ער וואגט צווייא מאהל גיין . אדער צווייא מאהל ווא . את אזוי וואגן וויא (בכאסציעט מט) והין צדק שיהא לאו שלך צדק והן שלך צדק . דאס איז מיינט ביין וואס איז ביין וואל ויין גירעכט . אויף ליגן וואגן איז אקראנקהייט וואס איז פערשפרייט צו ווישן מענש'ן גראדן ווייס . אנדערע איז ביא וויא ליגן וואגן איין גאנצער עסק . גיט טראכטן אים ליגן . גרי צו מאכן אין הייד צו וויסן

הבריות או להתשוב מן החכמים ויודעי דברים הרבה ועליהם נאמר (משלי יב) תועבת ה' שפתי שקר ואומר (ישעיה נט) שפתותיכם דברי שקר לשונכם עולה תהנה. וכבר נזרז חז"ל (שם לב) ד' כיתות אינם מקבלות פני השכינה ואחד מהם כת שקרנים. ויש אחרים קרובים להם במדרגה אע"פ שאינם כמוהם ממש והם המכזבים בסיפוריהם ודבריהם. והיינו שאין אומנותם בכך ללכת ולבדות סיפורים ומעשים אשר לא נבראו ולא יהיו. אבל בבואם לספר דבר מה יערכו בהם מן השקרים כמו שיעלה על רוחם ויתרגלו בזה עד ששכח להם כמו מבע והם הם הבראים אשר א"א להאמין לדבריהם וכמאמרם ז"ל (פסדלין פס) כך הוא עונשו של בדאי שאפילו אומר אמת אין שומעין לו. שכבר המביעו בהם הרעה הזאת שלא יוכלו לצאת דבריהם נקיים מן הכזב מתוך פיהם. הוא מה שהנביא מצמער ואומר למדו לשונם דבר שקר העוה גלאו. ויש עוד אחרים שחללים קל מחולי הראשונים והם אותם שאינם קבועים כל כך בשקר אלא שלא יחורשו להתרחק ממנו. ואם יודמן להם יאמרוהו. ופעמים רבות יאמרוהו דרך שחוק או כיוצא בזה בלא כוונה רעה. ואמנם החכם הודיענו שכל זה הוא הפך רצון הבורא ב"ה ומדת חסידיו. הוא מה שכתוב (משלי יג) דבר

וישין ליישין. אדער גירעכניג צו ווערין איין קלוגער מענש וואס ווייס אלץ און אויף וואס שטייט (משלי יב) תועבת ה' שפתי שקר. דאס איז פיימלש פאלשע ליפן וועגען אומווערדיג בייא גאט. אויף שטייט (ישעיה כט) שפתותיהם דברו שקר ולשונם ע לה תהנה. דאס איז פיימלש וויערע ליפן ריידן פאלש. און וויער צאגן רעם עולה. און דיא חכמים האבין גיזאגט פירעלייא מענשין וועגען גיט מקבל פני השכינה. און איינע פון ווי וועגען לינגער. און פאראן אנדערע לינגער וואס פראכטן גיט אויס קיין מעשה וואס גאר גיט גינעוון. גאר אז וויא דער ציילן עפעס איין נאך. קיישין וויא צייין איז וויערע רייד ליגן וואס עס קומט וויא צייין אין די גידאנקען. און גינעווען ויה אין רעם ביז עס ווערט בייא וויא ווי איין גאטור. און דאס וועגען די לינגער וואס מען קען וויא גיט גלויבן. וויא דיא גמרא זאגט דאס איז שמראף פון רעם לינגער אז ער זאגט אפילו איין אכט גלויבט מען עהם אויף גיט. ווייל וויא האבין שוין אזוי איין גאטור אז וויערע רייד קעגען גיט צווישן ריין און ליגן פון וויערע מול. דאס איז וואס דער גמרא זאגט למדו לשונם דבר שקר העוה גלאו. דאס איז פיימלש וויא וועגען שוין גינעווען ליגן צו זאגן. און פאראן אנדערע וואס וויער קענען איז לייכטער וויא דיא קענען פון דיא פירעדיגע. דאס וועגען דיא וואס וועגען גיט אזוי איין גינעווען אין ליגן. גאר וויא דער ווייטערין ויה גיט דער פון. און אז עס פירעפט ויה. זאגן וויא דאס איז גילעכטער. אדער דאס גלייכין אן שלעכטע פונגה. אדער שלמה המלך האט אונז מודיע גינעווען אז דאס אלץ איז פאר קערט פון גאטס ווילן. און דאס איז וואס ער זאגט (משלי יג) דבר שקר ישנא צדיק. דאס איז

מיינשט

דבר שקר ישנא צדיק. והוא מה שבאה עליו האזהרה (שמונ כג) מדבר שקר תרחק. ותראה שלא אמר משקר תשמר. אלא מדבר שקר תרחק. להעיר אותנו על ההרחק הגדול והבריחה הרבה שצריך לברוח מזה. וכבר נאמר (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפהם לשון תרמית. וחז"ל אמרו חותמו של הקב"ה אמת. ובודאי שאם האמת הוא מה שבחר בו הקב"ה לקחתו לחותם לו. כמה יהיה הפכו מתועב לפניו. והזהיר הקב"ה על האמת אזהרה רבה ואמר (זכריה ח) דברו אמת איש את רעהו. ואמר (ישעיה מ) והוכן כחדר כסאו וישב עליו באמת. ואמר (שם סג) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו. הא למדת שזה תלוי בזה. ואמר ונקראה ירושלים עיר האמת להגדיל חשיבותה. וכבר אמרו ז"ל (מכות כד) ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא וכו' להודיעך עד היכן חובת האמת מגעת. וכבר אמרו לתלמיד חכם לשנות כדיבור חזון מג' דברים. ואחד מן העמודים שהעולם עומד עליו הוא האמת. א"כ מי שדובר שקר כאלו נוטל יסודו של עולם. וההפך מזה מי שזהיר באמת

מיימש דער פרוקער האט פיינד ליגין. און דיא תורה האט אונז פאר זאגט (שמות כג) מדבר שקר תרחק. דאס איז מיימש פון אפאלישין ווארט ואלקסמו ויך דער ווייטערין זעכטו אז דיא תורה זאגט נישט דאס ואלקסמו ויך דייטין פון פאלישקייט. נאר פון איין פאלישין ווארט צו ווייזן אונז וויא ווייט מען דארף אנטלויפן פון ליגין. וויא עס שפייט אין פסוק (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפהם לשון תרמית. דאס איז מיימש דיא איבער גיבליפענע פון דיא ישראל טוען נישט קיין עולה און גיידן נישט קיין ליגין. און אין ווער מיל גיפנט ויך נישט קיין פאלישקייט. און דיא גמרא זאגט דיא תתיבה פון נאט איז אמת. און וויא דער בורא האט אויס גיקליבין אמת ויך פאר איין תתיבה. מסתבא איז ליגין בייא אים ווער מיאוס. און נאט האט ווער פאר זאגט וועגין אמת (זכריה ח) דברו אמת איש את רעהו. דאס איז מיימש רעד אמת איינער מיט דעם אנדערין. אויך שפייט (ישעיה מ) והוכן כחדר כסאו וישב עליו באמת. דאס איז מיימש דער מלך המשיח וועט איין שטעלן זיין שמואל מיט גיגאר און וועט אויף אים וועגן מיט אמת. אויך שפייט (שם סג) עמי המה בנים לא ישקרו. דאס איז מיימש וויא זענען מיין פאלק קינדער וואס זאגן קיין לוגין נישט קענטו ויך אפ לערנען אז עס ווענט ויך איינס אן דאס אנדערע אז וויא ווערין נאר גייענדיג נאטם פאלק ווען וויא זאגן קיין ליגין נישט. און ירושלים ווערט אויך אן גירופין דיא שטאט פון אמת. פרי צו מאכין איר חשוב. און דיא גמרא זאגט (מכות ד) און דער וואס רעדט אמת אין הארצין אזוי וויא רב ספרא. צו ווייזן וויא ווייט דער אמת גרייכט. און וויא האבין גיזאגט אז איין תלמיד חכם מאדער נישט משנה זיין ווער רייד. און דיא וועלט שפייט אויף דביא זאכן. און איינע פון וויא איז אמת קומט אויס אז דער וואס זאגט ליגין איז מביטל דעם יסוד פון דער וועלט. און פאר קערט דער וואס רעדט אמת איז מקנים דעם יסוד פון דער וועלט. און דיא

באמת כאלו מקיים יסודו של עולם. וכבר ספרו חז"ל (סכדין יז) מאותו המקום שהיו זהירים באמת שלא היה מהימ שולט שם ולפי שאשטו של רבי פלוני שינתה בדבריה אע"פ שהיה לכוונה טובה נירתה בהם מ"ה עד שנרשעה משם כעבור זה וחזרו לשלותם. ואין צריך להאריך בדבר הזה שהשכל מחייבו והדעת מכריחו. ענפי חז"ל ש"כ הם רבים וגדולים כי הרבה צריך האדם להיות חס על כבוד קונו. ובכל מה שיעשה צריך שיסתכל ויתבונן מאד שלא יצא משם מה שיוכל להיות חילול לכבוד שמים ח"ו. וכבר שנינו אחד שונג ואחד מזיד בחילול השם. ואמרו ז"ל (יומא פז) היכי דמי חילול השם אמר רב כנון אנא דשקילנא בישרא ולא יהיבנא דמי לאלתר. ור"י אמר כנון אנא דמסנינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין והענין שכל אדם לפי מדריגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור צריך שיתבונן לכלתי עשות דבר בלתי הנון ראיש כמותו. כי כפי רבות חשיבותו והכמתו. כן ראוי שירבה זהירותו בדברי העבודה וקדוקו בה. ואם איננו עושה כן הרי שם שמים מתחלל בו ח"ו. כי כבוד התורה הוא שמרבה הלימוד בה ירבה כמו כן ביושר ובתיקון המדות. וכל מה שיוסר מזה למי שמרבה בלימוד גורם בזיון ללימוד עצמו. וזה ח"ו חילול לשמו ויחברך שנתן לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלימותנו. והנה גם שמירת השבתות וימים טובים רבה היא. כי המשפטים רבים. וכן אמרו הלכתא רבתי לשכתא. ואפילו דברי השבות

דיא גמרא דער ציילט פון דעם ארץ וואס זיין פלעגן הייזן דעם אמת. פלעגט דער בלעגה בנות אין זיין קיין עליה ניש האבין (סכריין צי) און אז איין אשה האט גינגט אין דעם. האמש זיין האט גינגט צום גיטן. האט זיין אן גינגט דעם בלעגה בנות אויף זיין. ביו מען האט איר ארויס גינגט. זענען זיין ווייטער רודיג גינגט אין. און איך וויל אין דעם ניש מאריך זיין. ווארום דער שכל איך דאס מציב. דיא צווייגן פון חילול השם איך אויף זייער פיל און גרויס. ווארום דער מענטש בארף גייליך חס האבין אויף זיין בעשעפערס פבור. און אין וואס ער טוט מוז ער ניש אכמונג געבן. אז עס זאל פון דעם קיין חילול השם ניש ארויס קומען. און דיא גמרא זאגט אז בייא דיא עבירה פון חילול השם שטראפט מען איין שונג וויא איין מזיד און דיא גמרא זאגט (יומא פ"ח) וואס הייבט הלוי השם. זאגט רב אז איך זאל געקען פלייש און ניש געבן באלד געלד פאר דעם. און ר' יהודה זאגט אז איך זאל גיין פיר אילין אן תורה און אן תפילין. און דער ענין איך אז יעדער מענטש וואו ער איז גינגט חשוב אן זיין דור. בארף ער זיך הייזן ער זאל ניש טאן אזוי איין וואו עס פאסט ניש פאר אים. ווארום וואס זיין חכמה איז גרעסער בארף ער אלץ מער וויד הייזן און בידקק זיין אין נאמס דעם. און אז ער טוט ניש אזוי איך ער מתחלל שם שמים. ווארום דער פבור התורה איך אז וואס מען לערנט איר מער. בארף מען ארץ אויף פירען זיך מיט בעשעפערס מדות. און אז עס פלעגט אים

בשם רב אחא אמר שלא חקדים אחד מהם תפילין של ראש לתפילין של יד. שאלו חקדים אחד לא היה משה משבחן ולא היו יוצאים משם בשלום. וכן אמרו בירושלמי המספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה. הרי לך עד היכן צריך להגיע הדקדוק והנקיות האמתי במעשים והנה כמו שצריך במעשים. כך צריך נקיות במדות. וכמעט שיותר קשה הוא הנקיות במדות ממה שהוא במעשים. כי המבצע פועל במדות יותר ממה שהוא פועל במעשים. יען המזג והתכונה הם או מסייעים או מתנגדים גדולים להם. וכל מלחמה שהיא נגד נפשיית המבצע מלחמה חזקה היא. והוא מה שפ' במאמרם ז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו. והנה המדות הן רבות. כי כפי כל הפעולות ששייכים לאדם בעולם כמו כן מדותיהן שאחריהן הוא נמשך בפעולותיו. אמנם כמו שדברנו במצות שהיה הצורך בהן יותר דהיינו ממה שרגילות בני האדם ליכשל. כן נדבר במדות הראשיות באריכות עיון יותר מפני רגילותנו בהם. והם הגאווה. הכעס. הקנאה. והתאוה. הן כל אלה מדות רעות אשר רעתם ניכרת ומפורסמת אין צריך לה ראיות. כי הנה רעות בעצמן ורעות בתולדותיהן. כי כלן חוץ משורת השכל והחכמה. וכל אחת

גלייכען. ב"ו באנען האב איך גירעט פון דיא מצות וואס מיר זעהען אז מענשן ווערן אין דעם דאס רוב גישטרויכיליט. אונ פון דיא קענען מיר אב צענען אויף אנדערע זאכן. וואס מען מאר נים מאן. ווארום יעדע עבירה האט צווייגן אונ פארים. הארבע אונ גרינגע. אונ ווער עס וויר פון וויא היין ווין. בארף ער פון אלץ היין ווין. אונ דיא גברא וואגט אז אידין ווין גיליכט צו איין שטאנדע שפעסין אזויא וויא דיא שפעסין זענען געהאלטן כר. אונ בייא דיא מלחמה פון מדין וואגט רב הונא אז איינער פון וויא וואלט פריער לייגן דיא תפילין שר ראש פאר דעם של יד. וואלט וויא משה נים לויבין אונ וויא וואלטין נים ארום בשלום. אונ אין ירושלמי שמיים. דער וואס דעם צו ווישין ישתבח ב"ו יוצר האט אין עבירה. אונ קען אין דער מלחמה נים גיין. זעהין מיר שוין וויא ווייט מען בארף מברקא ווין אונ היין ווין אין מעשים אונ אזויא וויא מען בארף ויד היינטיגן אין מעשים. בארף מען ויד היינטיגן אין מדות. אונ עס איז פאמעט שווערער אין מדות וויא אין מעשים. ווארום אדער דיא נאמור וויינקט מער אויף דיא מדות וויא אויף דיא מעשים. ווארום אדער דיא נאמור העלפט אים דער צו. אדער ויא שפעט אים פון דעם. אונ אימליכע מלחמה וואס איז אנמקענען דער נאמור איז ויער איין שווערע מלחמה. וויא דיא גברא וואגט. ווער איז איין גבור דער וואס נעמט איין דעם יצר הרע. אונ מדות איז ויער פיל. ווארום וויא פיל זאכן דער מענטש מוט אויף דער וועלט. אזויא פיל מדות גלייכט ויד אין דעם. אונ וויא מיר האבין גירעט פון דיא גייטיגע מצות וואס דער מענטש ווערט אין דעם גבש. אזויא וועלן מיר היידן פון דיא הויפט מדות.

אביסעל

אחת כראי לעצמה להביא את האדם אל עבירות חמורות . על הנאווה .
מקרא מלא מזהיר ואומר (דברים ח) ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך .
על הכעס . אמרו ז"ל כל הכועס יהיה בעיניך כאלו כופר בעיקר . על
הקנאה והתאוה . שנינו בהדיא הקנאה והתאוה מוציאים את האדם מן
העולם . אמנם העיון המצטרך בהם הוא להמלט מהם ומכל ענפיהם כי
כלם כאחד מורי הגפן נכריה . ונתחיל לדבר בהם ראשון ראשון . הנה
כלל ענין הנאווה הוא זה . שהאדם מחשיב עצמו בעצמו . ובלבד ידמה
כי לו נאווה תהלה . ואמנם זה יכול לימשך מסכרות רבות מתחלפות .
כי יש מי שיחשיב עצמו בעל שכל . ויש מי שיחשיב עצמו נאה . ויש
שיחשיב עצמו נכבד . ויש מי שיחשיב עצמו גדול . ויש שיחשיב עצמו
הכם . כללו של דבר כל אחד מן הדברים המובים שבעולם אם יחשוב
האדם שישנה בו הרי הוא מסוכן מיד ליפול בשחת זה של נאווה . אך
אהרי שקבע האדם בלבו היותו חשוב וראוי לתהלה לא תהיה התולדה
היוצאת מן המחשבה הזאת אחת בלבד . אלא תולדות רבות ומשונות
תצאנה ממנה . ואפילו הפכויות נמצא בהן . וגולדה מסכה אחת . ושתייהן
לדבר אחד מתכוונות . הנה ימצא נאה אחד שיחשוב בלבו שכיון שהוא
ראוי לתהלה והוא מיוחד ורשום במעלתו כפי מחשבתו . ראוי לו ג"כ
שיתנהג בדרך מיוחד ורשום בכבוד רב . בין בלכתו בין בשבתו . בין
בקומו

אֲבִיקְעַל מֵעַר בְּאַרְיֻכּוֹת וְאִרְדּוֹם צוּא דָעַם וְעֵנְעֵן מִיר מֵעַר גִּיּוּוּיִינִם . אֹנֶן דָּאִם
וְעֵנְעֵן גְּאֹוֶה . פֶּעַם . קְנָאוֹה . אֹנֶן הַאֹוֶה . וְאִרְדּוֹם וְיִיא אֲלַע וְעֵנְעֵן שְׁלַעְכֶּמֶע
מִדּוֹת . וְיִיא וְיִיא בְּאַרְפִּין גָּאֶר . קִיין רֵאזִיה גִּיט הַאֲבִין אֹו וְיִיא וְעֵנְעֵן שְׁלַעְכֶּמֶע
פֶּאֶר וִיך . אֹנֶן פֹּון וְיִיא קִסְמִת אִרְדּוֹם שְׁלַעְכֶּמֶס . וְאִרְדּוֹם וְיִיא וְעֵנְעֵן אֲלַע גִּיט
עַל פִּי שְׁקֵל אֹנֶן חֲבָמֶה . אֹנֶן אִימְלִיכֶע בְּעִינֵי דַעַר . קַעַן דָּעַם מְעַנְשִׁין בְּרַעְנִין
צוֹ הַאֲרָבֶעַ עֲבִירֹות . אוֹיף גְּאֹוֶה פֶּאֶר וְאֹנֶן דָּעַר פֶּסוּק (דברים ח) ורם לבבך
ושכחת את ה' אלהיך . דָּאִם אִיו מִיִּישׁ אֹו דִּיא וְעֵסְמִת גְּרוֹים הַאֲלִטִּין וִיך וְעֵסְמִת
פֶּאֶר גְּעִסִּין אֹן גָּאִם . אוֹיף פֶּעַם וְאֹנֶן דִּיא גְּבִרָא . דָּעַר וְאִם אִיו אִין פֶּעַם
אִיו גְּלִיף וְיִיא עַר וְאֲלִט דִּיעֵנן עֲבֹדַת גְּלוּלִים . אוֹיף קְנָאוֹה אֹנֶן הַאֹוֶה
הַאֲבִין מִיר גִּילְעֵרִינִם . קְנָאוֹה אֹנֶן הַאֹוֶה פִּתְרִין אֲב דָּעַם מְעַנְשִׁין פֹּון דָּעַר
וְעֵסְמִת . גָּאֶר דָּעַר מְעַנֵּשׁ בְּאַרְף . וְעֵתִין צוֹ רֵאמְעֹוּעֵן וִיך פֹּון וְיִיא . אֹנֶן פֹּון
וְיִיעֵנֶע צוּוּיִינֵעֵן . וְאִרְדּוֹם וְיִיא וְעֵנְעֵן גְּרִיילִיך שְׁעֵדִיך . אֹנֶן עֲלֵשֶׁט וְעֵלִין מִיר
הִידִין פֹּון וְיִיא . דָּעַר בְּלָל פֹּון גְּאֹוֶה אִיו . מְעַן הַאֲלִט דָּוֶה גְּרוֹים אֹנֶן דִּיא
הַאֲרִין מִיִּינִם אֹו גָּאֶר עַר אִיו וְעֵשֶׁט מְעַן וְאִם לִיפִין . אֹנֶן דָּאִם קִסְמִת
אִרְדּוֹם פֹּון פֶּאֶר שְׁיַעֲנֶע וְאִין . אִיִּיעֵר הַאֲלִט דָּוֶה פִּיר קִלֹּג . דָּעַר אֲנִדְעֵי
הַאֲלִט וִיך פִּיר שִׁיין . דָּעַר פִּיר אִיין גְּבִיר . דָּעַר פִּיר גְּרוֹים אֲדַעַר גִּילְעֵרִינִם .
דָּעַר בְּלָל אִיו אֹוִיא . אֹו אִיין מְעַנֵּשׁ מִרְאָמִת וִיך אוֹיף אִיין וְאִך פֹּון דִּיא גִּוּמֶע
וְאִין וְאִם אוֹיף דָּעַר וְעֵלִט . אֹו עַר הָאִם דָּאִם . אִיו עַר שִׁין מְסוּבִן אֹו עַר
וְאִל גִּיט אֲרִיין פֶּאֲלֶען אִין גְּאֹוֶה . גָּאֶר וְיִיא עַר וְעֵסְמִת וִיך אִיין אֹו עַר הָאִם אִיין
מַעֲלָה

בקומו. כדיבורו ובכל מעשיו. לא ילך אלא בנחת גדול עקבו בצד
גדלו. לא ישב אלא אפרקדן. לא יקום אלא מעט מעט כנחש. לא
ידבר עם הכל אלא עם נכבדי העם. וגם ביניהם לא ידבר אלא מאמרים
קצרים כמאמרי התרפים. וכל שאר מעשיו. כתנועותיו. בפעולותיו.
במאכלו. ובמשותיו. במלבושיו. ובכל דרכיו. יתנהג בכבוד גדול.
כאלו כל בשרו עופרת. וכל עצמיו אבן או חול. וימצא נאה אחר
שיחשוב. שלפי שהוא ראוי לתהלה ורב המעלות. צריך שיהיה מרגיז
הארץ. ושהכל ירעשו מפניו. כי לא יאות שיהרסו בני האדם לדבר
עמו ולבקש ממנו דבר. ואם יעפילו לעלות אליו. יבחלם בקולו. וברוח
שפתיו יהומם. בענות להם עזות. ופניו זועפות בכל עת ובכל שעה.
ויש נאה אחר שיחשוב כלבו שכבר הוא כ"כ גדול ומכובד. עד שא"א
לכבוד שיתפרש ממנו ואינו צריך לו כלל. ולהראות הדבר הזה יעשה
מעשים כמעשה העניו. ויפריז על מדותיו להראות שפלות גדול ועגה
עד אין חקר. ולבו מתנשא בקרבו לאמר. אני כ"כ רם וכ"כ נכבד שכבו
איני צריך לכבוד. ואין לי אלא לוותר עליו. שכבר רב הוא אצלי.
וימצא נאה אחר שרוצה להיות גרשם הרבה במעלותיו ולהתייחד בדרכיו.
עד שלא די לו שיהללוהו כל העולם על המעלות אשר הוא חושב שיש
בו

מַעֲלָה. קֹמֵט פֶּון רָעַם גִּישׁ אַרִּיס נָאָר אֵיין שְׁלֶעֱכְמֶט וְאָדָּה. נָאָר פִּיל וְאֶבֶן
שְׁלֶעֱכְמֶט. אֹנֶג אֵלֶין צו רָעַר בְּוֹנָה פֶּון נָאָדָּה. עִם נְפִיט וְיָדָּה אֵיין מַעֲנֵשׁ וְאִם
עַד אִין שְׁיִין. אֹנֶג אִין אִיס גִּיצִיכְנִיט אֵין רָעַר מַעֲלָה. קֹמֵט בֵּיִיא אִיס אִיס.
אַז עַר בֶּאָרְף וְיָדָּה פִּירִין אִיף אִיס צו צִיִּיכְנֶען וְיָדָּה אֵין וְיִין גִּיין אֹנֶג וְיִצְעֵן אֹנֶג
שְׁמִיין. אֹנֶג רִיִּידֶען אֹנֶג אֵלֶע וְיִינֶע מַעֲשִׂים. גִּיין מֹד עַר מִרִּיס בֵּיִיא מִרִּיס.
וְיִצִּין אָן גִּלְשְׁפֶארט אִיף רָעַם רֹקֶן. אִיף שְׁמִיין פִּיסְלִיך וְיִיִּיס. גִּישׁ רִיִּידֶען
מִישׁ אֵלֶעכְנֶען. נָאָר מִישׁ גִּרוֹסֶע לִישׁ. אֹנֶג מִישׁ וְיִיא אִיף מַעֲר גִּישׁ קֹרֶן
אֹוִיא וְיִיא רִיִּיד פֶּון רִיא שְׁאָרְפֶע חֲכָמִים. אֹנֶג אֵלֶע וְיִינֶע מַעֲשִׂים. וְיִינֶע
הַנְּעוּת. אֹנֶג וְיִינֶע פֻּעֻלוֹת. עִסִּין אֹנֶג מִרִּיִּיכְנֶען. אֹנֶג וְיִינֶע קִלְיִידֶער. פִּירִיס
עַד וְיָדָּה אֹוִיא שְׁוֹנֶער אֹוִיא וְיִיא וְיִין לִיִּיב וְוֹאֶלֶט גִּינֶען בְּלִיִּיא. אֹנֶג רִיא
בִּינֶער שְׁמִיין אֲדֶער וְאֶבֶן. אֵיין אֲנֶדֶער בַּעַל נָאָדָּה נְפִיט וְיָדָּה וְאִם מִינֶג אֹז
וְיִיא בֶּאָרְד. עַד הָאָמ גִּיל מַעֲלוֹת בֶּאָרְף עַר אִיף צִימְעֶרִין רִיא וְוֹעֶלֶט. אֹז אֵלֶע
וְאֵלֶין וְיָדָּה לִיִּיכְנֶען פִּיר אִיס וְוֹאֶרֶם עִם פֶּאָסֶט גִּישׁ אֹז מַעֲנֵשְׁעֵן וְאֵלֶין שְׁמִינֶען
צו רִיִּידֶען מִישׁ אִיס. אֹנֶג בַּעֲמִין פֶּון אִיס עֲפֻעִים. אֹנֶג אֹז וְיִיא קֹכְנֶען צו אִיס
שְׁוִין. רָעַר שְׁרַעֲקֶט עַר וְיִיא מִישׁ וְיִין קֹל. אֹנֶג פֶּאָר מִרְמִילֶט וְיִיא מִישׁ וְיִינֶע
רִיִּיד. אֹנֶג וְיִין צֹרֶה אִין שְׁטֶענְדִּיג מִישׁ בַּעַם. אֹנֶג פֶּאָרֶאן אֵיין אֲנֶדֶער בַּעַל
נָאָדָּה. וְאִם קֶלַעִים וְיָדָּה אֹז עַר אִין שְׁוִין אֹוִיא גִּרוֹם אֹז רָעַר פֶּבֶד. קֶען
וְיָדָּה גִּישׁ אָב שְׁיִידִין פֶּון אִיס. אֹנֶג עַר בֶּאָרְף שְׁוִין. קִיין פֶּבֶד גִּישׁ. אֹנֶג צו
וְיִינֶען דָּאָס מִישׁ עַר אֲוֶעֱלֶכֶע מַעֲשִׂים וְיִיא אֵיין עֲנִי. אֹנֶג וְיִיִּיס וְיִין גִּידֶרִיגִיִּים
נָאָר אָן אֵיין שִׁיעוֹר. אֲבֶער בֵּיִיא וְיָדָּה אֵין דֶּאָרְצֶען אִין עַר וְיִינֶער גִּרוֹם. אֹנֶג

בו. אלא שרוצה שעוד ירבו להוסיף בתהלתו שהוא העניו שכענוים. ונמצא זה מתנאה בענוותו. ורוצה בכבוד על מה שמראה עצמו בורה ממנו. והנה נאה כזה. ישים עצמו תחת קמנים ממנו הרבה. או תחת גבזים שבעם. שיחשוב להראות כזה תכלית הענוה. וכבר לא ירצה בשום תואר מתוארי הגדולה וימאן בכל העילויים. ולבו אומר בקרבו אין חכם ועניו כמוני בכל הארץ. ואמנם נאים כאלה אע"פ שלכאורה מראים עצמם ענוים. לא יבצרו מכשולות להם שבלי ידיעתם תהיה מתנלית גאותם כלהבה היוצא מבין החרסים. וכבר משלו חז"ל משל לבית מלא תבן והיה בבית חורין והיה התבן נכנס כהם. לאחר ימים התחיל אותו התבן שהיה בתוך אותם החורין יוצא. ידעו הכל כי היה אותו הבית של תבן. כן הדבר הזה. שלא יוכלו תמיד להסתיר את עצמם. ומחשבתם הרעה תהיה ניכרת מתוך מעשיהם. אך דרכיהם הם בענוה פסולה ופסולת מרוסה. וימצאו נאים אחרים. שתשאר גאותם קבורה בלבם לא יוציאוה אל המעשה. אכל יחשבו בלבם שכבר הם חכמים גדולים יודעי הדברים לאמתם. ושלא רבים יהכמו כמותם. ע"כ לא ישיתו לב אל דברי זולתם. בחשבם כי מה שקשה עליהם לא יהיה נקל לאחרים. ומה ששכלם מראה להם. כ"כ ברור הוא וג"כ פשוט. עד שלא יחושו לדברי החולקים עליהם. אם ראשונים ואם אחרונים.

וספק

ואגם איך בין אוויה גרוים אג אוויה אין גבבד. או איך דארף שוין קיין פבוד גיט. אג איך דארף שפענקען מיין פבוד. ווארום איך דאב שוין צו פיל. אג עס איז פאראן אין בעל גאווה. וואס וויל זיך אויס צייכענען מיט זיינע מעלות אין דער וועלט. ביי עס איז אים גיט גיטג או מען זאל אים דויבן מיט מעלות וואס ער מיינט או ער האט. ער וויל נאך אז מען זאל אים לויבן אז ער איז אין גרויסער עניו. קוקט אים אז ער האט זיך גרויס מיט זיינע עניויות אג וויל פבוד אויף דעם וואס ער מאכט זיך ער אנמלויפט דער פון. אג אז אין בעל גאווה לייגט זיך אונטער קלענערע מענטשן פיר אים. אדער אונטער דיא גימניסטע מענטשן. ווארום ער מיינט אז מיט דעם וועט ער ווייזן וויא אין עניו ער איז. אג וויל גיט קיין שטייל פון גרויסקייט. אג אין הארצען מיינט ער אז עס איז גיט דא נאך אז אין היים אג אין עניו וויא איך בין. אג אונטער בעלי גאווה. האין דאס וויא ווייזען זיך פאר ענינים האבן וויא דאך שטרויכענען. דען נאר גיט וויליגדיג ווייזט זיך ארויס זייער גאווה. וויא אין פלאס פון אין אויבען. דיא גבבד גלייבט דאס צוא אין דעם פול מיט שטרויא. אג עס איז גיטעוין לעכער וואס דיא שטרויא האבען פערשטאפט. אין עשליכע מעג ארום. דאס זיך דיא שטרויא פון דיא לעכער ארויס גיטעוין ענען אלע דער גאנצען אז דיא שטוב איז פול שטרויא. אוויה איז דאס. דער מענטש קען זיך גיט בעהאלטן שטענדיג. זיינע שרעקטע גראנקען דער קענט מען פון זיינע מעשים.

זיין

וספק אין אצלם על סברתם. כל אלה תולדות הנאוה המשיבה דחכמים אחור ודעתם מסכלת. מסירה לב ראשי החכמה. ואף כי תלמידים שלא שמשו כל צרכם שכמעט שנפקחו עיניהם כבר חכמי החכמים שוים להם בלבם. ועל כלם נאמר (משלי טז) תועבת ה' כל נבזה לב. ומכולם צריך שינקה הרוצה בסדת הנקיות וידע ויבין כי אין הנאוה אלא עורון ממש אשר אין שכל האדם רואה חסרונותיו ומכיר פחיתותו. שאילו היה יכול לראות והיה מכיר האמת היה סר ומתרחק מכל הדרכים הרעים והמקולקלים האלה הרחק גדול. ועוד נדבר מזה בס'ד בכואנו אל מדת הענוה. אשר ספני הקושי הגדול שיש בהשגתה הושמה בדברי ר"פ מן האחרונות: ונדבר עתה מן הכעס. הנה יש הרגזן שאמרו עליו (מדרס כג) כל הכועס כאילו כופר בעיקר. והוא הנכעס על כל דבר שיעשו נגד רצונו ומתמלא חימה. עד שכבר לבו כל עמו ועצתו נבערה. והנה איש כזה כדאי להחריב עולם מלא אם יהיה יכולת בידו. כי אין השכל שולט בו כלל. והוא סר מעם ממש ככל החיות המורפות. ועליו נאמר מורף

וַיִּזְן עֲנֹה אִין פִּסְלָה אֹנ וַיִּנְעַנְעַנְיָנִי אִין פִּאֲלֵשׁ. עֵם אִין פִּאֲרַנְדִּין אִין אֲרֵט גֵּאִים וְאֵם וַיִּיא בְּעֵדֵי אֲלֵמִין וַיִּנְעַנְעַנְיָנִי גֵּאֹה אִין לֵאזִין. קִין כָּאֵל גִּיט אֲרוֹים. וַיִּיא מְרַאכְמִין אִין הֶאֱרִיצִין. אֹז וַיִּיא וַעֲנֵנִן אֲוֵלְכֵעַ גְּרוֹיִסֵּעַ חֲכָמִים אֹנ וַיִּיטִין אֲלֵעַ זֹאכִין דָּעֵם אֲמֵת. אֹנ וַעֲלֵמִין וְעַד עֵם אִין אֲוִין קִלּוֹג וַיִּיא וַיִּיא. דֶּאֱרִיבְעַר וְעַד אִינְעַר וְאֵמִין וַיִּיא וְאֵם בְּעֵמְרַאכְמִין וַיִּיא גֵּאֹר גִּיט וְאֵם עֵם אִין וַיִּיא הֶאֱרַב אִין קִינְעֵם גִּיט גְּרִינְג אֹנ וְאֵם וַיִּנְעַר שִׁכָּל וַיִּיטִין וַיִּיא אֹז עֵם אִין קִלְאֹר אִין גִּיטִים. אֲכֵמִין וַיִּיא גֵּאֹר גִּיט אֹז אִינְעַר קְרִינְט אִיף וַיִּיא וְעַד עֵם אִין. אֹנ וַיִּיא וַעֲנֵנִן גֵּאֹר גִּיט אִין סִפֵּק אִיף וַיִּנְעַר סִבְרָא. דָּאֵם קִיכְמֵט אֲרִין אֲרוֹים פִּון גֵּאֹה. וְאֵם פִּאֲרַבְמֵט דָּעֵם מְעַנְשֵׁנִם דָּעַה אֹנ כִּאכְמֵט גֵּאֹרִישׁ דָּעֵם קִלְיִנְסִמִין אֲפֵט אִין גֵּאֹר הֶלְמִידִים וְאֵם הֶאֱבִין גֵּאֹר גֵּאֹר גִּיט גִּילְעֵרְנֵט. אֹנ וַיִּיא הֶאֱבִין עֲרִשְׁמֵט דִּיא אִינְיִין גִּילְעֵרְנֵט. מִינְעִין וַיִּיא אֹז וַיִּיא וַעֲנֵנִן שׁוֹין חֲכָמִים. אִיף דָּאֵם אֲלֵעַ וְאֵמִין דָּעֵם פִּסְקֵט (מְשַׁל ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב. דָּאֵם אִין מִינְשׁ גֵּאֹמֵט פִּאֲרַב אֲכֻוֹעֵרְרִינְט דָּעֵם דָּעַר וְאֵם דָּאֵם גֵּאֹה אִין הֶאֱרִיצִין. אֹנ דָּעַר וְאֵם וַיִּירִין וַיִּין כִּאֲוִיָּה רִינְיָנִין. אֹנ דֶּאֱרַף וַיִּיטִין אֹנ פִּאֲרַב שְׁמִיין אֹז גֵּאֹה אִין גֵּאֹר אֲפֵעֲרַבְלֵעֲנִדְנֵג אֹז דָּעַר שִׁכָּל קֵעַן גִּיט דָּעַר וְעַד. וַיִּנְעַנְעַנְיָנִי חֲסִרֻנוֹת אֹנ פִּעֲלֵעִין. אֹנ וְעַד עַד וְאֵלֵט קֵעַנְעַן דָּעַר וְעַד אֹנ דָּעַר קֵעַנְעַן דָּעֵם אֲמֵת וְאֵלֵט עַד וַיִּנְעַר שְׁמִינְקֵט דָּעַר וַיִּיטִיעִין פִּון דִּיא מִינְשׁ וְעַד. מִיר וְעַדִּין גֵּאֹר רִינְדִּין דָּעַר פִּון אִיָּה אֹז מִיר וְעַלִּין קִימְעַן צִי דִּיא כִּבְדָּה פִּון (עֲנֹה). יַעֲצֵט וְעַלִּין מִיר רִינְדִּין פִּון פֵּעֵם. עֵם אִין פִּאֲרַב דֶּאֱבִרִין פֵּעֵם וְאֵם דִּיא גֵּאֹר וְאֵמִין (גִּרִּים כ"ב) כל הכועס כאילו עובר עברה גדולים. דָּאֵם אִין מִינְשׁ דָּעַר וְאֵם בִּינְעִרֵט וַיִּיא אִין גִּלְיָה וַיִּיא עַד רִינְט עֲבֹדֵת גִּלְיָלִים. דָּאֵם אִין דָּעַר וְאֵם אִין אִין פֵּעֵם אִיף דָּאֵם וְאֵם עֵם אִין גִּיט וַיִּיא עַד וַיִּיל. אֹנ וְעַדִּין בִּיין אֹז עַד פִּעֲרִלְרִיט דָּעֵם שִׁכָּל אֹנ דָּאֵם שׁוֹין קִין פִּאֲרַב שְׁמִינְקֵט גִּיט. אֲוִין אֲכֻעֲנֵט וְאֵלֵט גִּיטִים דִּיא וְעַלִּין אִיף דִּרִּב מִאֲכִין אֹז עַד וְאֵלֵט קֵעַנְעַן.

(לויז ח) מורף נפשו באפו הلمענך תעזב ארץ. והוא קל ודאי לעבוד כל מיני עבירות שבעולם אם חמתו תשיאהו להם. כי כבר אין לו מניע אחר אלא כעסו ואל אשר יביאהו ילך. ויש כעסן רחוק מזה. והוא שלא על כל דבר אשר יבואהו שלא כרצונו אם קמן ואם נדול יבער אפו. אך בהגיעו להרגיו ירגו ויכעס כעס נדול והוא שקראוהו חז"ל קשה לכעוס וקשה לרצות. וגם זה רע ודאי כי כבר יכולה לצאת תקלה רבה מתחת ידו בזמן הכעס. ואח"כ לא יוכל לתקן את אשר עוותו. ויש כעסן פחות מזה שלא יכעוס על נקלה. ואפילו כשיגיע לכעוס יהיה כעסו כעס קמן ולא יסור מדרכי השכל. אך עודנו ישמור עבודתו. והנה זה רחוק מן ההפסד יותר מהראשונים שזכרנו. ואף גם זאת ודאי שלא הגיע להיות גקי כי אפילו זהיר איננו עדיין. כי עד שהכעס עושה בו רושם לא יצא מכלל כעסן. ויש עוד פחות מזה והוא שקשה לכעוס וכעסו לא להשחית ולא לבלה אלא כעס מועט. וכמה זעמו רגע ולא יותר. דהיינו משעה שהכעס מתעורר בו בטבע עד שגם התבונה תתעורר כנגדו. והוא מה שאחז"ל קשה לכעוס וגוה לרצות הנה זה חלק טוב ודאי כי טבע האדם מתעורר לכעס. ואם הוא מתנבר עליו שאפילו בשעת הכעס עצמו לא יבער הרבה ומתנבר עליו שאפילו אותו הכעס הקל לא יעמוד בו זמן נדול אלא יעבור וילך. ודאי שראוי לשבח הוא. ואח"כ

דען דער שכל איז פון אים אב גיטמאנען אזוי איז ער גלייך צו אלע חיות אין וואלד. אויף אים זאגט (איוב י"ח) מורף נפשו באפו הلمענך תעזב הארץ. דאס איז מיט'ש דער וואס צו רייצט ווין אייגענעם גפוש אין ווין בעס. ווילכטו דען אז פון היינטוועגן זאל דא וועלט פערדאזין ווערין. בעס איז גרינגער עובר צו ווין פאר אלע עבירות אין דער וועלט. דען וויא ער ווערט ביין האט ער קיין אנדער פירער נישט ווי דער בעס. אונז ער פירט אים וויא ער וויל. עס איז דא נאך איין ארט בעס ווייטער פון בעס. דאס הייסט ער איז נישט אויף אלץ אין בעס צו איין קלייני וואך אנדער איין גרוסי. מערער נישט אז ער ווערט שוין אין בעס ביינערט ער זיך וויער שטארק. וויא די חכמים זאגן ער איז שווער אין בעס צו ווערין. אונז איז שווער זיך צו לאזן איבער בעסן דאס איז אויף וויער שלעכט דען בלעזט ער איז אין בעס קען גרויסע שטרויכלונגען ארויס קוקען פון ווין האנד אונז נאך דעם וועט ער עוין נישט קענען פרי רייכטען וואס ער האט פאר דארפן. עס איז פרי האנדן נאך איין קלענערער בעסן. ער ווערט נישט נישט אין בעס. אונז אז ער ווערט אין בעס איז נאר עטוואס אין בעס אונז מרעם נישט אב פון שכל נאר ער היט ווין עבודה. אזו איין בעס איז ווייניגער שעדליך איידער דא ערשטע וואס מיר האבן דער מאנט פון דעסטוועגן הייסט ער נאך נישט היין. דען ווען ער היט זיך אפילו עטוואס איז ער דאך איין בעסן. עס איז דא איין בעסן נאך איין קלענערער ער איז שווער אין בעס אריין צו קומען אונז אז ער ווערט אין בעס איז ער נישט שטארק

ואזל תולה ארץ על בלימה על מי שכולם פיו בשעת מריבה . והיינו שכבר נתעורר טבעו בכעס והוא בהתנבחותו בולם פיו . אמנם מדתו של הלל הזקן עולה על כל אלה . שכבר לא היה מקפיד על שום דבר . ואפילו התעוררות של כעס לא נעשה בו . זה ודאי הנקי מן הכעס מכל וכל . והנה אפילו לדבר מצוה הזהירנו ז"ל שלא לכעוס ואפילו הרב עם תלמידו והאב עם בנו ולא שלא ייסרם אלא ייסרם וייסרם אך מבלי כעס . כי אם להדריך אותם בדרך הישרה . והכעס שיראה להם יהיה כעס הפנים לא כעס הלב . ואמר שלמה (קס"ז) אל תבהל ברוחך לכעוס זכר . ואומר (איוב ה) כי לאויל יהרג כעס . ואזל (עירובין ס"ה) בנ' דברים האדם ניכר בכוסו בכיסו בכעסו . הקנאה . גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות כי אין המקנא מרויח כלום לעצמו וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו . אינו אלא מפסיד לעצמו וכמאמר הכתוב שזכרתי ופותרה תמית קנאה . ואמנם יש מי שמכלותו רבה כ"כ עד שאם יראה לחבירו איזה טובה יתעשש בעצמו וידאג ויצמער עד שאפילו הטובות שכידו לא ינהוהו . מצער מה שהוא רואה ביד חבירו . והוא מ"ש עליו החכם

שְׂמַאֲרָק נָאֵר וַיִּיעַר שְׁוֹאֵף אוֹג נָאֵר אִיף אִיין וַיִּילִי דָאֵם הִיִּסְט וַעֲוָן עַר וַעֲרָם שׁוֹיִן אִין פֻּעַם לָאוּם אִים וַיִּין שְׁכָל גִּיט וַיִּיטְעַר וַיִּין אִין פֻּעַם . וַיִּי דִי תַּחֲמִים וַאֲנִין עַר אִין שְׁוֹעַר צו וַעֲרִין אִין פֻּעַם אוֹג וַעֲרָם גְּעָה אִיפְעַר גִּיפְעִמִין דָּאֵם אִין אִיין גּוּמְעַר תֵּלֶק דָּעַן דָּעַר נִאֲמָר פּוֹן מַעֲשִׂין דָּעַר וַעֲקָם צו פֻּעַם אוֹג עַר שְׂמַאֲרָק וַיִּי אִיפְעַר וַיִּין פֻּעַם עַר לָאוּם אִים גִּיט שְׂמַאֲרָק בְּרַעֲנִין אוֹג גִּיט אִיף אִלֶּאנְגֶּע צִיט נָאֵר עִם גִּיט גְּעָה פֶּאָר בִּי . דָּאֵם אִין גּוּיִם וַעֲרָם צו לִוְעֶעַן . דִּיא גְּמָרָא וַאֲנִם (תולה ארץ על בלימה) דָּאֵם אִין מִיִּיטֶשׁ דִּיא וַעֲלֶם שְׂמִיטִיט אִיף דָּעַם דָּעַר וַוֵּאֵם שְׁלִיכְט צו דִּיא מוֹיִז בְּשַׁעַת קִרְיִין . וַיִּין נִאֲמָר דָּאֵם אִים שׁוֹיִן גְּעִיִּיִצְט צו פֻּעַם אוֹג עַר שְׂמַאֲרָק וַיִּי אִין שְׁלִיכְט צו דִּיא מוֹיִל . אִיפְעַר דִּיא מָדָה פּוֹן הִלָּל הִזְקִין אִין גְּרַעֲסָר פֶּאָר אֶלְץ עַר פִּלְעֶנִּם וַיִּי אִיף קִיין וַאֲה גִיט בִּיִּיטְעִין . וַיִּין פֻּעַם דָּאֵם וַיִּי קִיין מָאֵל גִּיט דָּעַר וַעֲקָם דָּאֵם אִין גּוּיִם דִּיא בִּיִּיטְמַע פּוֹן אֶלְץ . דִּיא גְּמָרָא וַאֲנִם אִיין אֶן אִפִּילוֹ צו קִיין דָּבָר מַצְוָה דִּארְף מַעֲן וַיִּי גִיט בִּיִּיטְעִין . דָּעַר רַבִּי קִיִּינְעֶעַן וַיִּין פִּלְמִיד אִיין פֶּאֲמַעַר קִיִּינְעֶעַן וַיִּין וַוֵּן דִּארְף גִּיט וַיִּין אִין פֻּעַם . עַר זָאָל וַיִּיא שְׂמַאֲרָפִין גִּיט מוֹיִט פֻּעַם נָאֵר וַיִּיא צו פִּירִין אִין רַעֲקִמִין וַעֲוָן . אוֹג דָּעַם פֻּעַם וַוֵּאֵם וַיִּיא וַעֲלִין וַיִּיטִין וַיִּיא נִר וַיִּין פֻּעַם אִיף דָּעַם פִּנִּים אִיפְעַר גִּיט אִין דִּארְצִין . שְׁלֵמָה וַאֲנִם (קהלת ג) אַל תְּבַהֵל בְּרוּחְךָ לִכְעוֹס . דָּאֵם אִין מִיִּיטֶשׁ וַיִּיא גִיט גִּיאִילֶם צו וַעֲרִין אִין פֻּעַם . אוֹיף שְׂמִיטִיט (איוב ה) כִּי לֹאִיל יִהְיֶה כֵּעַס . דָּאֵם אִין מִיִּיטֶשׁ דָּעַם נִאֲרִין מַעֲרַמְעַט וַיִּין פֻּעַם . דִּיא גְּמָרָא וַאֲנִם דָּעַר מַעֲנֶשׁ וַעֲרָם דָּעַר קַעֲנִם אִין דְּבִיא וַאֲנִין . בִּיא וַיִּין בִּיִּיטְעֶלְד . בִּיא וַיִּין כּוֹס . אוֹג וַעֲוָן עַר אִין אִין פֻּעַם . קִנְאָה אִין אוֹיף נָאֵר וַעֲרָם עִם דָּאֵם קִיין שְׁכָל אוֹג פֶּאָר שְׂמַאֲרָד . דָּעַן דָּעַר וַוֵּאֵם אִין מַכְנָא פֶּאָר דִּינִם גִּיט פֶּאָר וַיִּי אִין מוֹיִט גִּיט שְׂאָרִין יַעֲנֶעַם נָאֵר וַיִּי אֶלְיִין גּוּמ

החכם (משלי יד) ורקב עצמות קנאה. אמנם יש אחרים שאינם מצטערים וכואבים כ"כ אע"כ ירגישו בעצמם איזה צער. ולפחות יתקרב רוחם בראותם א' עולה איזה מעלה יתירה אם לא יהיה מאוהביו היותר דכאים לו. כ"ש אם מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו הוא. כ"ש אם יהיה נר מארץ אחרת. ותראה שכפיהם אפשר שיאמרו דברים כשמחים או מודים על טובתו. אך לבם רעה בקרבם. והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני האדם כי אע"פ שלא יהיו בעלי קנאה טמא אמנם לא ניקו ממנה לגמרי. כ"ש אם בעל אומנתו מצליח בה שכבר כל אומן סני לחבריה. כ"ש אם מצליח בה יותר ממנו. ואמנם לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא. והכל כאשר לכל מ'ה' הוא כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת. הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת רעיהם כלל. והוא מה שיועיד לנו הנביא על הזמן העתיד. שלמען תהיה טובת ישראל שלימה יקדים הקב"ה להסיר מלבבנו המדה המנוגה הזאת. ואז לא יהיה צער לאחד בטובת האחר. וגם לא יצטרך המצליח

ער שארין וידי פסוק ואנא דעם נארין שיינעט ויין קנאה עם איז אפמ
 דא אונזלעך נארין אז ער געהט פאר דעם חבר אמונה שפארקט ער ויה אונ
 נארגט אונ איז ויה מצער אז ער האט קיין הנאה נישט דארטער פון וינע אייגענע
 גוטס. ווייל ער איז ויה מצער איבער דעם אנדערע. דאס איז וואס דער חבר
 נאנט (משלי יד) ורקב עצמות קנאה. דאס איז שייטש דורך דיא קנאה ווערט צו
 פולט וינע ביינער. עם איז דא אנדערע וואס גענען ויה נישט אזוי מצער אונ
 עם באכט וידי נישט אזוי פיל ווייטאג אפער עמוואס צער פיהלן וידי. צום ווייניגסטן
 ווערט וינער הארץ קאלט אז וידי ווען איינער שטיינט ארויף אנדערע מעלה.
 ווען ער איז נישט פון וינע געטעם פריינד וואס גענען וינער דבוק צו איהם. אונ
 אז ער איז אים נישט קיין גרויסער פריינד פאר דריסט אים נאך מער. אונ ווען
 ער איז נאר אפערמער פאר דריסט אים וינער שטארק. מיט וינער מיל וואגן
 וידי דאס וידי פריינד ויה אויף גענעמם גוטס אפער אין הארצין פאר דריסט
 אים אונ דאס גרעסט אפמ בייא מענשין ווען ער איז אפילו קיין ריכטיגער בעל
 קנאה. פון געמיינען איז ער נישט ריין דער פון. אונ נאך מער אז ער געהט
 ויין גלייכין אבעל פרינסה ווערט גליקליך דען יעדער בעל פרינסה האט פריינד
 דעם אנדערין וואס האלט ויין פרינסה אונ אז ער געהט ער ווערט גליקליך פאר
 איהם קען ער דאס נאר נישט לידן. אפער וידי פארשטייען נישט אז קיין מענש
 ריט נישט אן דעם חבר אפילו אויף איין האר. אונ עם איז אלץ פון נאט וידי
 ויין חכמה אונ עצה פאר לאנגט וידי מיר פאר שטייען נישט. אויף דער ארט האט
 ויה דער מענש נישט מצער צו ויין אויף גענעמם גוטס. דער נביא האט דאריבער
 גיטאט או לעתיד לבוא וועט ויין דיא מוכה פון ישראל נאגן ער וועט אב מנען
 דיא שלעכטע מדה פון אונזער הארצין. קיינער וועט ויה נישט מצער ויין איבער
 דעם אנדערעם גוטס אונ דער גליקליכער וועט ויה נישט דארפן באהאלטן פון
 מענשין

המצליח להסתיר עצמו ודבריו מפני הקנאה . והוא מה שכתוב (ישעיה יא) וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה וכו' הוא השלום והשלחה אשר למלאכי השרת אשר כלם שמחים בעבודתם איש איש על מקומו ואין אחד מתקנא בחבירו כלל . כי כולם יודעים האמת לאמתו ועלזים על הטוב אשר בידם ושמחים בחלקם . ונראה . כי אחות הקנאה היא החמדה וחתאונה . הלא היא המינעת לב האדם עד יום מותו . וכמאמרם ז"ל אין אדם מת וחצי תאוותו בידו . ואמנם עיקר התאוה פונה לב' ראשים . הא' הוא הממון . והב' הוא הכבוד שניהם כא' רעים מאוד וגורמים לאדם רעות רבות . הגה חמדת הממון היא האוסרת אותו במאסר העולם ונותנת עבותות העמל והעסק על זרועותיו כענין הכתוב (קהל ס) אוהב כסף לא ישבע כסף . היא המסירה אותו מן העבודה כי הגה כמה תפלות נאכדות וכמה מצות נשכחות מפני רוב העסק ויגיעת המון הסחורה . כ"ש ת"ת . וכבר אז"ל לא מעבר לים היא . באותם שהולכים מעבר לים בסחורה . וכן שנינו לא כל המרבה בסחורה מחכים . היא המוסרת אותו לסכנות רבות ומתשת את כחו ברוב הדאגה אפילו אחרי השינוי הרבה . וכן שנינו מרבה נכסים מרבה דאגה . היא המעברת פעמים רבות על מצות התורה ואפילו על הוקות השכל

מַעֲנֵשִׁין מֵעַן זֶל אִים גִּיט מִקְנָא זִיין . זְאָנְט יִשְׁעִיָה (י"א) וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה . דאס איז מייטש עס וועט אב גיטאן ווערין דיא קנאה פון אפרים . אונ דיא דריקער פון יהודה וועלן פערשוינדן . אפרים וועט גיט מִקְנָא זִיין און יהודה . דאס הייסט עס וועט זיין שלום אונ שילה אימליקער אויף זיין ארמ וועט זיך פרייען אונ קייער וועט זיך גיט מִקְנָא זִיין און דעם אנדערין . דען אלע וועלן וויסן דעם אמת אונ זיך פרייען אויף דיא גוטס וואס וויא האבן אין ווער חלק . מֵעַן זֶל זען אז דיא שוועסטער פון קנאה הייסט גלוקמייטי אונ תאוה . וויא מאכערין דעם מַעֲנֵשִׁין גיט זיין שוים וויא דיא גברא זאגט קיין מַעֲנֵשׁ שְׂמֵאֲרֵבִּט גיט מיט אדעלפֿט תאוה דער פילט . דער עיקר תאוה מיילט זיך אויף צוויא מילין . איינס איז געלד אונ דער צווייטער איז פֿוֹדֵר בייִדע זאכן זענען שערליך דעם מַעֲנֵשִׁין אונ פֿרעגנען אים פיל אונגליקן דיא גלוקמייטי פון געלד בינד דעם מַעֲנֵשִׁין אין אייביגע שטריק . אונ לייגן אויף אים ארויף קייטן פון מאטעריאל אונ עסקים . וויא דער פֿסוק זאגט (קהל ב') אוהב כסף לא ישבע כסף . דאס איז מייטש ווער עס ליבט געלד ווערד גיט זאט פון געלד . אונ דאס קערט אים אב פון צו דינען גאט . וויא פיל תפלות ווערין דורך דעם פאר פאלן . וויא פיל פאר געסט ער איבער זינע פיל עסקים אין זיין מאטעריאל אין האנדעל . לערנען האט ער גאר קיין צייט גיט . וויא דיא גברא זאגט דיא תורה איז גיט בייא דיא וואס פארדיין אויף יענער ווייט ים האנדלען אויף האבן מיר גילעננט דער וואס האנדעלט פיל איז גיט קלוג אין דער תורה . דורך געלד קומט ער אין גרויסע סכנות אריין אונ עס פאר שוואכט זיין פֿח פון פיל זאכן . אפילו ווען ער האט שוין באקומען דאס געלד וויא מיר לערנען מרבה נכסים

השכל הטבעיים. יתירה עליה חמדת הכבוד כי כבר היה אפשר שייכבשו האדם את יצרו על הממון ועל שאר ההנאות. אך הכבוד הוא הרוחק כי א"ל לו לסבול ולראות א"ע פחות מחביריו. ועד"ז נכשלו רבים ונאכזרו הגה ירבעם בן נבט לא נמרד מהע"ב אלא בעבור הכבוד. הוא מ"ש ז"ל (מסדרין קג) תפסו הקב"ה בבגדו א"ל חזור כך ואני ואתה וכן ישי נמייל בג"ע א"ל מי בראש א"ל בן ישי בראש א"ל אי הכי לא בעינא. מי גרם לקרע שיאבד הוא וכל עדתו עמו אלא מפני הכבוד, ומקרא מלא הוא (במדבר מז) ובקשתם גם כחונה. והז"ל הגידו לנו כי כ"ז נמשך מפני שראה אליצפן בן עוזיאל נשיא והיה רוצה להיות הוא נשיא במקומו. הוא שגרם לפי דעת חז"ל אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם. מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם. על מה התחיל שאול לארוב אל דוד אלא מפני הכבוד שנאמר (שמואל ב יח) ותענינה הנשים המשחקות ותאמרנה הכה שאול וגו' ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה. מי גרם לו ליואב שימית את עמשא אלא הכבוד שאמר

לו

נכסים מרבה דאנה ווער עס האט פיל גיטער האט פיל נאך עס מאכט אים אויף אן דורך דעם איז ער עובר אויף מצות פון דער תורה. אפילו אויף אנעלכע מצות וואס דער שכל מיט פרעגנט. צו וועלן פבד איז נאך ערנער דער פאר. דען פון געלד אונ פון אנדערע הנאות קען דער מענטש ווין יצר הרע פאצווינגען. אבער פון פבד איז וויער שווער דען ער קען נישט ליידן אונ ויף ווען גיידדער פאר דעם אנדערן אונ דאריבער וועגן פיל שוין גישטרוקליט גיטוארין. ירבעם בן נבט האט ווין עולם הבא פאר לארין ווייל ער האט נישט גיטואלט אן בן ישי זאל ווין העכער פאר אים וויא דיא גמרא זאגט אין (מסדרין קג). קרע מיט ווין גאנצע עדה וועגן פאר לארין גיטוארין ווייל ווי האפן נישט גיטואלט משה אונ אהרן נאך ווין העכער פאר אלעם. וויא דער פסוק זאגט (במדבר מז) ובקשתם גם כחונה. איר ווילט נאך כהונה אויף. דיא גמרא זאגט אז דאס האט אים גורם גיטוען ווייל ער האט גיטוען אליצפן בן עוזיאל איז איין נשיא האט ער אויף גיטואלט ווין איין נשיא. דיא גמרא זאגט אז דיא מרגלים האפן דאריבער גירעט של עכטם און ארץ ישראל ווייל וויא האפן מורא גיטואט מאכער וועט מען וויא נישט געבן גנג פבד. אדער אויף געמען פאר עלסטע אז וויא וועלן אריין גיין אין ארץ ישראל. שאור האט פיינד גיקריגין דוד איבער דעם פבד וויא דער פסוק זאגט (שמואל א' יח) ותענינה הנשים המשחקות ותאמרנה הכה שאול וגו' ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה. דאס איז פיימ'ש דיא ווייבער וואס האפן גישפילט האפן גיטואט שאור האט דער געלאגן טויענדע. אונ דוד צעקן טויענדע. פון דעם מאג אן אונ ווייטער האט שאור פיינד גיקריגין דוד. ווער האט גורם גיטוען אז יואב זאל פיימין עמשא. אויף נאר פבד ווייל דוד האט אים צו גיטואט צו באקין פאר אנרויטן מאן. דער פלל איז אז פבד פרעסט דיא הארץ פון מענטשן

לו דוד אם לא שר צבא תהיה לפני כל הימים. כללו של דבר הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם. ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל. ללבוש מה שיכסה ערותו. ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והיה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל אלא שלבילי ראות עצמו שפל ופחות מריעיו מכנים עצמו כעובי הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו. ע"כ אמרו רז"ל הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. והזהירונו אל תבקש גדולה ואל תחמוד כבוד. כמה הם שמתענים ברעב וישפילו את עצמם להתפרנס מן הצדקה. ולא יתעסקו במלאכה שלא תהיה מכובדת בעיניהם. מיראתם פן ימעט כבודם. היש לך הוללות גדול מזה. ויותר ירצו בכמלה המביאה לידי שעמום ולידי יזמה ולידי גזל ולידי כל גופי עבירות שלא להשפיל מעלתם ולהכזות כבודם המדומה. ואמנם רז"ל אשר הורונו והדריכונו תמיד בדרכי האמת. אמרו (בנזכר פכ) אהוב את המלאכה ושנא את הרכנות. ואמרו עוד (כ"ג ק"י) פשוט נבילתא בשוקא ולא תיסר נברא רבא אנא כהנא אנא. ואמרו עוד (ע"ס) לעולם יעבוד אדם עבודה שהיא זרה לו ואל יצטרך לבריות. כלל הדברים הכבוד

מענישין מעהר איידער אלע תאוות אין דער וועלט. דען אן דעם וואלט דער מענש מרצה גינארין צו עסן וואס ער קען. און ויך אן צו קליידן וויא עס איז. און צו וואהנען אין איין שטוב נאר עס ואל אים קיין אונגליק נישט מערעפן. און ויין פרנסה וואלט אים לייכט גינעוין. ער וואלט ויך נישט בעמיהט בייך צו ווערן. נאר ווייל ער קען ויך נישט ווערן גינעריגער און ערנער פאר ויין תבך האט ער ויך אן גיטאן אזוי פיל צרות. און ויין מיהע האט נאר קיין ענדע. דאריבער האבין דיא חכמים גיטאנט אז קנאה און תאנה און כבוד פרענגט דעם מענשין פון דער וועלט. וויא האבין אונז אן גיטאנט אז מיר ואלין נישט וויין. קיין גדולה און גלוסטין. קיין פבד. פיל ויין פאר האנדן וואס פייניגן ויך פון הונגער. און מאכין ויך גינעריג צו בעטן צדקה נאר וויא ווילן נישט טוען. קיין מלאכה וואס עס פאסט פאר וויא נישט דארף מען אנרעסערע נארעשקייט וויא דאס. וויא ווילן בעסער ליידיג גיין וואס עס פרענגט דעם מענשין צו משוגעת און צו וימה און גוזה און צו אלע עבירות. ווייל וויא ווילן נישט ויך גינעריג מאכין אדער פאר שעמען ווער פאלשין כבוד. דיא חכמים אפער האבין אונז גפידרש אויף דעם רעכמין וועג און וואגין האב ליב דיא מלאכה און פיינד דיא רכנות. (אבות ס"ב) אויף וואגין וויא בעסער אב צו שיינדין איין נבילה אין גאס נאר נישט צו וואגין אויף בין איין גרויסער מאן איין כהן (כ"ק ק"י). אויף הייסן ווי בעסער צו מאן דיא ערנסטע עבודה נאר רוא וואלט נישט דארפן אנקומען צו לייטן. דער קלל איז אז כבוד איז פון דיא גרעסטע שטרויכלונג פאר דעם מענשין. און מען קאן נישט ויין. קיין רעכטער קעגנט פאר גאט. אז מען ווארנט פאר ויין כבוד. דען ער מוז דאך ווייניגער מאכין דעם כבוד פון הימלע איבער ויין נארשין

הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם. וא"א לו להיות עבד נאמן לקונו כ"ו שהוא חס על כבוד עצמו כי עכ"פ יצטרך למעט בכבוד שמים מפני סכלותו. זה הוא מ"ש דהע"ה (שמואל ב' ז') ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. והכבוד האמיתי אינו אלא ידיעת התורה באמת. וכן אז"ל אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו וזולתה אינו אלא כבוד מדומה וכוזב. הבל ואין בו מועיל. וראוי הנקי להנקות ולהטהר ממנו טהרה נמורה אז יצליח. והנה כללתי עד הנה רבים מפרטי הנקיות. וזה בגין אב לכל שאר המצות והמדות כולם (משלי 6) ישמע חכם ויוסף לקח ונכון תחבולות יקנה. והנה אינני יכול להכחיש שיש קצת טורה לאדם להגיע אל הנקיות הזה. אעפ"כ אומר אני שאין צריך כ"כ כמו שנראה לכאורה. והמחשבה בדבר הזה קשה מן המעשה. כי כאשר ישים האדם בלבו ויקבע ברצונו בקביעות להיות מבעלי המדה הטובה הזאת. הנה במעט הרגל שירגיל עצמו בזה תשוב לו קלה. הרבה יותר ממה שהיה יכול לחשוב זה הרבר. שהגמיון יוכיח אמיתו :

פרק יב בדרכי קניית הנקיות וההרחקה ממפמירה

הנר' האמצעי האמתי לקנות הנקיות. היא התמדת הקריאה בדברי חכמים

נארישין פבד. יוד המלך האמ ניואנט (שמואל ב' ז') ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני. דאם איז פרייטש איה וואלט זיך נאך גרינגער מאכן און זיין שפל אין מייער אויגן פאר גאט. דער רעכטער פבד איז גאר פבד פון דער תורה. וויא דיא גמרא נאנט עס איז קיין אנדערע פבד דא וויא דיא תורה דען עס שטייט אין פסוק כבוד חכמים ינחלו פבד האבין גאר חכמים. דער ריינגער מענטש מוז זיך רייניגן פון פבד בדברים גשמיים אין גאנצן. דען קען ער גליקליך זיין : ביז מענטש האב איה גלייבן פיל פרומים פון ריינקייט וואס דאס איז דער הויפט פון אלע מצות און גומע מרות. דיא איבעריגע ואל דער קלוגער אליין פאר שטיין און דער פערשטענדיגער פאר שאפן זיך עצות. מען קען גיט לייגענען אז עס איז וויער שווער צו קומען צו דיא ריינקייט. דאך נאך איה אז עס איז גיט אזוי וויא מען מינט. דיא מושבה דער פון איז שווערער וויא דיא מעשה וויא דער מענטש שטעלט זיך איין אין הארצן און וויל האבן דיא גומע מדה. איז דאס וואס עס גוויינט זיך ביסלעך וויים אן ווערט עס אים גרינגער וואס ער האט זיך אליין גאר גליט פאר גישטעלט :

דער צוועלפטער פרק

(בדרכי קניית הנקיות) וויא מען ואל זיך פאר שאפן דיא ריינקייט :

הנה האמצעי האמיתי לקנות הנקיות. דער רעכטער מיטל צו באקומען ריינקייט איז

החכמים ז"ל. אם בענייני ההלכות. ואם בענייני המוסרים. כי הנה אחר שכבר התאמת אצל האדם חובת הנקיות. והצורך בו אחר שכבר השיג הזהירות והזהירות כמה שנתעסק בדרכי קנייתם והתרחק ממפסדיהם. הנה לא ישארו לו עתה עוכבים לקנות הנקיות אלא ידיעת הדקדוקים אשר במצות כדי שיוכל לזהר בכלם. ועל כל הנה צריך לו בהכרח ידיעת ההלכות על בוריים. לדעת ענפי המצות עד היכן הם מגיעים. וגם לפי שהשכחה מצויה בדברים הדקים האלה. הנה תצטרך לו התמדת הקריאה בספרים המבארים אלה הדקדוקים. למען חדש בשכלו וזכירתם. ואז ודאי שיתעורר לקיימם. וכן בענין המדות מוכרחת לו קריאת מאמרי המוסר לקדמונים או לאחרונים. כי פעמים רבות אפילו אחר שיסקע האדם בעצמו לחיות מן המדקדקים הנקיים. אפשר לו שיאשם בפרטים מפני שלא הניעה ידיעתו בהם. כי אין אדם נולד חכם וא"א לו לדעת את הכל. אך בקריאת הדברים יתעורר כמה שלא ידע ויתבונן כמה שלא השכיל מתחלה. ואפילו כמה שלא ימצא בספרים עצמם. כי בהיות שכלו נעור על הדבר. הולך ומשניח הוא על כל הצדדין ומסציא ענינים חדשים ממקור האמת. ואמנם מפסדי המדה הזאת. הנה הם כל מפסדי הזהירות. ונוסף עליהם חסרון הבקאות בידעת הדינים או המוסרים

אין מען ואדל שפענדיג לערנען דיא רייד פון אונזערע חכמים סייא הינם אנדער מוכר. דען ווי בארד דער מענש דער גייט די שילדקייט פון ריינקייט אונ ווי ווייט ער האט דאס גייטיג. נאך דעם אז ער האט ויך פאר שאפט די וזירות אין וזירות אין דעם אז ער האט ויך פאר שאפט. פלייבט נאר איבער פאר אים ויך צו פאר שאפט די ריינקייט דורך דעם אז ער וועט וויסן דיא דקדוקים פון דיא מצות פרי עץ ואל ויך קענען היסין אין אלע. דאריבער מוז ער דאך וויסן פארדער אלע דינים קלאר צו וויסן אלע צווייטן פון מצות ווי ווייט וויא גייען. אונ אויף ווייל עס איז לייבט אז ער ואל פאר געסען איעלע איידעלע ואכין דאריבער מוז ער שפענדיג לערנען אין די ספרים וואס ווענען ספורש אונ ערקלערין די דינים פרי ער ואל וויא באנייען אין ויין ופרון. דאן וועט ער גייוויס וועלן וויא מקנים ויין. אונ אויף אין מדות מוז דער מענש לערנען מוכר ספרים פון אלעס מחברים אונ גייע. דען עס קען טרעפן אז דער מענש וועט שוין אויף ויך מקבל ויין צו ויין וייער ריין אין מדות. קען ער אפט וינדגיין אין די פרטים. ווייל ער ווייט ווי גיט. דען דער מענש וועט גיט גיבארין. קיין חכם. אונ ער קען אליין אלץ גיט וויסן נאר דורך דעם וואס ער לערניט דער גייט ער וואס ער האט גיט גוואקט אונ פאר שטייט וואס ער האט גיט פערשפאנען. אפילו דאס וואס ער גיפניט גיט אין ספרים אליין. דען ויין שלל דער וועקט ויך אויף דער נאך. אונ וועט ארום אלץ אונ דער גייט גייע ענתיים וייער ריכטיגע. נאר דאס וואס עס שאדט די מדה איז דאס וואס עס שאדט די וזירות. אונ דאס פעלט נאך וואס ער לערניט גיט קיי

חמוסרים כמ"ש. וכבר ארז"ל (פנ"ט פ"ב) ולא עם הארץ חסיד. כי מי שלא ידע א"א לו לעשות. וכן אמרו (קדושין ט) לימוד נדל שהלימוד מביא לידי מעשה :

פרק יג בביאור מדת הפרישות

הפרישות היא תחלת החסידות. ותראה שכל מה שביארנו עד עתה. הוא מה שמצטרך אל האדם לשיהיה צדיק. ומכאן ולהלאה הוא לשיהיה חסיד. ונמצא הפרישות עם החסידות הוא כמו הזדירות עם הזדירות. שזה בסוד סרע וזה בעשה טוב. והנה כלל הפרישות הוא משאול קדש עצמך כמותך לך. וזאת היא הוראתה של המלה עצמה פרישות. ר"ל להיות פורש ומרחיק עצמו מן הדבר. והיינו שאוסר על עצמו דבר היתר. והכונה בזה לשלא יפגע באיסור עצמו. והענין שכל דבר שיוכל להוליד ממנו גרמת רע. אע"פ שעכשיו אינו גורם לו. וכ"ש שאיננו רע ממש. ירחק ויפוש ממנו. והתבונן ותראה שיש כאן ג' מדרגות. יש האיסורים עצמם. ויש סייגותיהם. והם הגזירות והמשמרות שגזרו חז"ל על כל ישראל. ויש ההרחקים שמוטל על כל פורש ופורש לעשות. להיות כונם בתוך שלו ובונה נדרים לעצמו. דהיינו להניח מן ההיתרים

דברים אב קיין מוסר ווי די תכמים ואגין קיין עם הארץ קען גיט ויין קיין חסיד. קען אז ער ווייס גיט וואס. קען ער גיט היטין. די גמרא זאגט אויף אז לערנען איז גייער גרויס דען עם פֿרעגנט אים צו טאן די מצות :

דער דרייצטער פרק

(בביאור מרת הפרישות) וואס איז דאס זיך אב שיינען :

הפרישות הוא תחלת החסידות. אב שיינען איז דער און פאנג פון חסידות. דען וואס מיר האבן פון ראשון גישידיגן איז גאר אז דער מענטש זאל ויין איין צדיק אב פון ראשון און ווייטער איז אז ער זאל ויין איין חסיד. ווערט גפנין אז זיך אב שיידיגן פרי צו ווערן איין חסיד איז די ועלפדיגע וואס זדירות איז פרי מען זאל ויין גישווינד. יענע איז מען זאל גיט טאן וואס מען טאר גיט אב דאס איז מען זאל גוטם טאן. דער כלל פון פרישות איז אז דער מענטש זאל זיך אב שיידיגן פון דאס וואס ער מעג. און דאס בערייטעט אויף דער ווארט פרישות זיך אב שיידיגן פון איין זאך. דאס הייבט ער שיינעט זיך אב פון איין זאך וואס ער מעג פרי ער זאל גיט אנרייכען און איסור. דען דיא זאך איז אז נאר עם קען ארויס קומען דער פון שטעכטם. ווען אויף יעצט איז גאט גיט קיין שטעכטם דער ווייטערט ער זיך און שיינעט זיך אב דער פון ווען

ההיתרים עצמם שלא נאסרו לכל ישראל. ולפרוש מהם. כדי שיהיה מרוחק מן הרע הרחק גדול. וא"ת מנין לנו להיות מוסיפים והולכים באיסורים. והרי חז"ל אמרו. לא דייך מה שאסרה תורה שאתה בא לאסור עליך דברים אחרים. והרי מה שראו חז"ל בחכמתם שצריך לאסור ולעשות משמרת כבר עשוהו. ומה שהניחו להיות הוא מפני שראו היותו ראוי להיות ולא לאיסור. ולמה נחדש עתה נזירות אשר לא ראו הם לגזור אותם. ועוד שאין נבול לדבר הזה. ונמצא א"כ האדם שומם ומעונה. ולא נהנה מן העולם כלל. וחז"ל אמרו שעתיד אדם ליתן דין לפני המקום על כל מה שראו עיניו ולא רצה לאכול הימנו אע"פ שהיה מותר לו והיה יכול. ואסמכוה אקרא (קלמ"ג) וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם. התשובה היא. כי הפרישות ודאי צריך ומוכרח. והזהיר עליו חז"ל. הוא מ"ש קדושים תהיו. פרושים תהיו. עוד אמרו (פסוקים יב) כל היושב בתענית נקרא קדוש ק"ו מנזיר. עוד אמרו (פסיקתא) צדיק אוכל לשובע נפשו. זה חזקוהו מלך יהודה שהיו מעלים לו על שלחנו ב'.

ווען מען באמראמטעט וועט מען דא דריי מדרגות. איין מדרגה איז דער איסור אלליין. די צווייטע איז די צומען ארום דעם איסור אדער די גזרות וואס די חכמים האבן גוזר געווען אויף אידען. און דיא דריטע איז דיא ווייטע וואס אימליכער דער וואס וויל זיך אב שיידין כוז צו לייגן פון זיינע. דאס הייסט אטעליכע זאכן וואס עס איז נישט אסור פאר אלע אידען כוז ער וויל דער ווייטערע און אב שיידין דער פון פדי ער זאל ווין וויער ווייט פון דער עבירה אלליין. ווען דו וועסט וועלן פרעגן וויא אזוי קענען מיר אלליין צו לייגן מער און מער אסורים. די גמרא זאגט עס איז דיר גאט ווייניג וואס די תורה האט פאר באטן אז דו זאגסט עס איז דא גאט זאכן וואס עס איז פאר באטן. וואס מען האט גידארפט פאר בימין האבן שוין די חכמים מיט וויער חכמה פאר באטן. און וואס ווי האבן נישט גיזאגט אז עס איז אסור מעג מען גייויס. און צו וואס זאלן מיר זיך באבין גייע גזרות וואס ווי האבן נישט גוזר געווען און ווידער איז דאך שוין קיין גרענץ דא צו דער זאך. וועט דער מענטש ווי אזוי ווייט אסערין אז ער וועט זיין שטענדיג גיפייניגט און וועט פון דער וועלט גאר קיין דאך האבן. און די גמרא זאגט אז דער מענטש כוז אב געבין דין וחסדון פאר גאט אויף וואס ער האט געזעהן מיט די אויגן און האט גיגענט עסן און גיקענט גאר ער האט נישט גינאלט און ווי האבן דאס סומה געווען אויף דעם פסוק (קהל"ב) וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם. דאס איז פיינט אלץ וואס מיינע אויגן האבן פאר לאנגט האב איך זיך נישט אב גיזאגט. דער ענטפער דארויף איז אזוי. זיך אב שיידין איז גייויס גיימיג און מען דארף דאס די חכמים האבן אויף אן גיזאגט קדושים תהיו איר זאלט ווין הייליג איר זאלט זיך אב שיידין. אויף זאגן וויא צדק אוכל לשובע נפשו דער פרומער עסט צו גאט דאס איז חזקתה פלך, חזקתה מען פלעגט זאגן אויף שטעלן אויף דעם צייט צוויי פונט גרייטער. זאין

ב' למרין של ירק וכו'. עוד אמרו (כמונח קד) ברבינו הקדוש שבשעת מיתתו זקף עשר אצבעותיו ואמר גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי. עוד אמרו. עד שאדם מתפלל על דברי תורה שיכנסו בתוך מעיו. יתפלל על אכילה ושתיה שלא יכנסו בתוך מעיו. הן כל אלה מאמרים מירים בפירוש צורך הפרישות והחובה בו. אמנם עכ"פ צריכים אנו לתרץ המאמרים המורים הפך זה. אך הענין הוא. כי ודאי חילוקים רבים ועיקרים יש בדבר. יש פרישות שנצטוונו בו. ויש פרישות שהוזהרנו עליו לבלתי הכשל בו. והוא מ"ש שלמה המלך ע"ה (קס"ג ז) אל תהי צדיק הרבה. ונבאר עתה הפרישות המוב. ונאמר כי הנה אחר שהתבאר לנו היות כל עניני העולם נסיונות לאדם. וכמ"ש כבר למעלה והוכחנוהו בראיות. והתאמת לנו ג"כ רוב חולשת האדם. וקרכת דעתו אל הרעות. יתברר בהכרח. שכל מה שיוכל האדם להמלט מן הענינים האלה ראוי שיעשהו. כדי שיהיה נשמר יותר מן הרעה אשר בגלליהם. כי הנה אין לך תענוג עולמי אשר לא ימשוך אחריו איזה הטא בעקבו. ד"מ. המאכל והמשתה כשניקן מכל איסורי האכילה. הנה מותרים הם. אמנם מילוי הכרס מושך אחריו פריקת העול. ומשתה היין מושך אחריו הזנות. ושאר מינים רעים. כ"ש שבהיות האדם מרגיל עצמו לשבוע מאכילה ושתיה. הנה

אם

אין פתובות ואנא דא נאמא אז רבי הקדוש איז גליטא ארבעין ראש ער אויף איהרין ויינע צעהן פינגער און האט גיאנאט דא ווייסט לאך נאט אז איה האב קיין דנאגא גיט גיהאט פון דער וועלט אפילו וויא דער קליינע פינגערל אויף ואגין ווי וואס דארף דער מענטש נאך בעטן עס ואל אים אריין תורה אינווייניג. בעסקער ואל ער בעטן אויף עסין און פרייגען עס ואל ארויס פון ויינע גידערים. פון די אלע מאמרים ועדט מען קלאר אז דער מענטש מוז זיך אב שיידען. נאר צו פאר ענטפערין דיא מאמרים וואס ווייזן אויס פאר קעהרט. איז אזוי. דען עס איז גרויסע חילוקים אין אפשיידונג. אנדערע אפשיידונג זענען מיר גיבאטן צו פאן און אנדערע זענען מיר פאר פאטען מען ואל עס גיט פאן. ווי שלמה המלך ואנא (קד"ל ז) אל תהי צדיק הרבה. דו ואלסט גיט ויין צו פרום. איצט וועלן מיר מפורש זיין די אב שיידונגען וואס עס איז גוט דען ווי מיר האפן אויפן גלייביגען און בעווייזן מיט ראיות אז אלע ואכען פון דער וועלט איז נאר פרויבירונג און נסיונות פאר דעם מענטש אויף דער וועלט. און מיר ווייסן ווי שוואך דער מענטש און וויא ער גיינט זיך צו שלעכטס. ועדט מען קלאר אז וואס דער מענטש קען זיך ראטעווען פון די ואכין דארף ער פאן. פרי ער ואל זיין געהיט מער פון די שלעכטס וואס קענען נאך קומען. דען עס איז נאר גיט דא קיין פגענוג וואס עס קומט גיט ארויס דער פון קיין חטא. צום ביי שפיל. עסין און פרייגען אז ער וועט זיי רייניגן בון ואכין וואס עס איז אסור. מעג מען עסין. אבער ווען מען ואל צוא פיל עסין קומט ארויס

אם פעם אחד יחסר לו רגילותו. יכאב לו וירגיש מאוד. ומפני זה נמצא
הוא מכנים עצמו בתוקף עמל הסחורה ויגיעת הקנין לשתיה שולחנו ערוכה
כרצונו. ומשם נמשך אל העול והגול. ומשם אל השבועות. וכל שאר
החטאים הבאים אחר זה. ומסיר עצמו מן העבודה ומן התורה ומן התפלה.
מה שהיה נפטר מכ"ז אם מתחלתו לא משך עצמו בהנאות אלה. וכענין
זה אמרו בענין בן סורר ומורה (מסדרין עד) עמדה תורה על סוף דעתו
וכו'. וכן על ענין הזנות אמרו (סוטה ב) כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר
עצמו מן היין. ותראה כי זאת היא תחבולה נדולה לאדם למען הנצל
מיצרו. כי כיון שבהיותו בעסק העבירה קשה עליו לנצחו ולכבוש אותו
ע"כ צריך שבעודנו רחוק ממנה ישאיר עצמו רחוק. כי אז יהיה קשה
ליצר לקרבו אליה. הנה הבעילה עם אשתו מותרת היא היתר נמור. אמנם
כבר תקנו טבילה לבעלי קריין שלא יהיו ת"ח מצויים אצל נשיהם
כתרגומים. לפי שאע"פ שהמעשה עצמו מותר אמנם כבר הוא מטביע
בעצמו של האדם התאוה הזאת ומשם יכול לימשך אל האיסור. וכמאמרם
ז"ל (מסדרין ק"ז) אבר קמן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע. ולא
עוד אלא שאפילו בשעה הראויה והעת ההנון אמרו על ר"א שהיה
מגלה טפח ומכסה כו' ודומה למי שכפאו שד כדי שלא ליחנות אפילו
בשעת הנאתו. המלבושים והקישומים לא הזהירה התורה על יפיים
או

ארוים או מען ווארפס אראפ פון זיך דעם יאד פון גאט. צו פיל וויין מרינקען
ברענגט צו זנות און אנדערע שלעכטע זאכן. און נאך מער או דער מענטש
געווייזענע זיך צו א נעמיגן פון עסען און מרינקען איז או עס פעהלמ איהם
אין קאל ווי ער איז גיוואנט דאט ער ווייטאג דער פון און מוז זיך אריין לאזן
שטארק אין עסקים און האנדעל פרי וויין מילש זאל זיין געגרייט וויא ער וויל
דער פון קומט ער צו גול און גניבה אין שבועות און אנדערע חטאים וואס
קומען ארויס דער פון און ציהם זיך אב פון תורה אין תפלה וואס ער וואלט
גיקענט פאר וויין דער פון. אז ער וואלט זיך אין אנפאנג נישט אריין גילאזן
אין די הנאות. ווי די גמרא זאגט בייא איין סדר ומורה אז די תורה האט
איין גוועזן וואס עס וועט ארויס קומען פון אים. אויף זנות זאגט אויף דא
גמרא (סוטה ב) כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. דער וואס וועט דעם
קלקול פון איין סוטה. וועט זיך אפשיידן פון וויין. אז מען זאל איין ווערן
אז דאס איין גרויסע תחבולה פאר דעם מענטשין. ניצול צו ווערן פון יצר
דער. דען ווי פאלד אז ער איז געבען דער עבירה איז אים שווער איין צו
געבען דעם יצר דער דערפער מוז ער זיך ווערן צו דער ווייטערן פון דער
עבירה אז דער יצר דער זאל גיט קענען צו אים צו קומען. צום בייא שפיל
קליידען און ציין זיך האט די תורה גיט פאר באמין אויף וויער שיינקייט און
ווער גישטאלט. נאר אז עס זאל גיט זיין קיין בלאים און זאל וויין ציצית
בייזין מען מען. נור מען ווייטאג מען קליידעט זיך ווער שוין קומט ארויס

או על תבניות, אלא שלא יהיה בהם כלאים. ויהיה בהם ציצית. ואז כולם מותרים. אמנם מי לא ידע שמלבישת הפאר והרקמה תמשך הנאות. גם חזנות ינבל בה. מלכד הקנאה. והתאוה. והעושק. הנמשכים מכל מה שהוא יקר על האדם להשיגו. וכבר אמרו ז"ל כיון שרואה היצר אדם שתולה בעקבו ממשמש בגדיו ומסלסל בשעריו אמר זה שלי. המיול והדבור אם אינו בדבר איסור ודאי דין תורה מותר הוא. אמנם כמה ביטול תורה נמשך ממנו. כמה מן הלה"ר. כמה מן השקרים. כמה מן הליצנות. ואומר (משלי י) ברוב דברים לא יחדל פשע. כלל הדבר. כיון שכל עניני העולם אינם אלא סכנות עצומות. איך לא ישובח מי שרצה לימלט מהם. ומי שירבה להרחיק מהם. זהו ענן הפרישות המוב שלא יקה מן העולם בשום שימוש שהוא משתמש ממנו. אלא מה שהוא מוכרח בו מפני הצורך אשר לו במכעו אליו. הוא מה שהשתכח ר' במאמר שזכרתי. שלא נהנה מן העה"ז אפילו באצבע קטנה. עם היותו נשיא ישראל. ושולחנו שולחן מלכים בהכרח ליקר נשיאותו. וכמאמרם ז"ל (ע"א י"א) שני גיים בכסנך זה רבי ואנטונינוס שלא פסק מעל שולחנם וכו'. וחזקיה מלך יהודה כמו כן. ושאר המאמרים שזכרתי כלם מקיימים ומורים. שיש לאדם לפרוש מכל מה שהוא תענוג עולמי. למען לא יפול בסכנתו. ואם תשאל ותאמר א"כ איפוא שזה דבר מצטרך

דער פון גאָה און אָפּט אויף זונת. רוצן פון קנאה און האָה און עושק וואס דער מענטש מוז צו געקומען דאס וואס איז אים שווער צו געקומען. ווי דאס תכמים ואין אז דער רצון דער עמ אין מענטשן. ער גייט מיט גאָה. ער מאכט זיך זיין די קליידער. ער גריינעט זיך די האר זאגט ער. ער איז שוין מיתער. שפאצירן געהן און היידן אוועקע זאכן וואס איז נישט אסור מען קען דאס געוויס. נאר אבער ווי פיל ביטול תורה קומט ארויס דער פון וויא פיל לשון דער ווי פיל זיין. ווי פיל לעצנות קומט ארויס דער פון. דער פסוק זאגט (משלי י) ברוב דברים לא יחדל פשע. פון פיל הייד קען נישט זיין גיין פון זיין. דער גלל איז אז די אלע זאכן פון דער וועלט איז נאר גרוסע סכנות. און דאס מען דען נישט לובין דעם מענטשן דער וואס וויל זיך ראטעווען און דער ווייטערין פון ווי. די אב שידונג איז גוט אז מען זאל נישט געמען קיין ואך פון דער וועלט. נאר וויא פיל מען מוז האבן און וואס דיא נאמער פאר לאנגט. דאס איז וואס רבי האט זיך גילויבט אז ער האט פון די וועלט נישט קיין האָה גיהאט ווי דער קליידער פינגער ווען אויף ער איז גייענדיג אין נשיא און ויין מיש האט גענוס זיין ווי ביי איין מלך ווי די נמרא זאגט (ע"ג י"א) און חזקיה דער מלך פון יהודה און די איבריגע מאמרים וואס מיר האבן אויפן גילויבן ווייזן אלע אז דער מענטש מוז זיך אב שידוי פון די מענוגים כדי ער זאל נישט אריין פאלן אין סכנה. ווען דו וועסט פרעגן ווי באַלד דאס איז אז גייטיג און מען מוז דאס האבן פאר וואס האבן די תכמים און דאס נישט פאר באַמין.

מצטרף ומוכרח למה לא גזרו עליו החכמים. כמו שגזרו על הסייגות ותקנות שגזרו. הנה התשובה מבוארת ופשוטה. כי לא נזח חכמים גזרה אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה. ואין רוב הציבור יכולים להיות חסידים. אבל די להם שיחיו צדיקים. אך השרידים אשר בעם החפצים ליכות לקרבתו ית' ולזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה בהם. להם מגיע דקיים משנת חסידים אשר לא יכלו לקיים האחרים הם הם סדרי הפרישות האלה. כי בזה בחר ה' שכיון שא"א לאומה שתהיה כלה שוה במעלה אחת. כי יש בעם מדריגות מדריגות איש לפי שכלו. הנה לפחות יחיד סגולה ימצאו אשר יכינו את עצמם חכנה נמורה. ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים אל אהבתו יתברך והשראת שכינתו. וכענין שדרשו ז"ל בד' מינים שבלולב (ויקרא כג פ"ג) יבואו אלה ויכפרו על אלה. וכבר מצאנו לאליהו ז"ל שאמר לריב"ל במעשה דעולא בר קושב (ירושלמי מרומוס) כשהשיבו ולא משנה היא. אף הוא אמר לו וכי משנת חסידים היא. אך הפרישות הרע הוא כדרך הסכלים אשר לא די שאינם לוקחים מן העולם מה שאין להם הכרח בו. אלא שכבר ימנעו מעצמם גם את המוכרח וייסרו גופם ביסורין ודברים זרים. אשר לא חפץ בהם ה' כלל. אלא אדרבה חכמים אמרו (פעיט כג) אסור לאדם שיסנף עצמו. ובענין הצדקה אמרו (ירושלמי סוף פאה) כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה

אנן דער תירוץ איז אז די חכמים האבין נאר גויר גיוועזן דס ווס דר רוב עולם קען האלטן. און דאס רוב עולם קען דאך נישט זיין חסידים מעהר נישט וויא צדיקים. נאר אבער די וואס ווילן ווכה זיין ויה צו געגענען צו גאט. און דורך ווער זכות זאלן קענען געגען אנדערע. וויא דארפןען מקיים זיין חסידות וואס אנדערע קענען נישט מקיים זיין דאס איז דעם ארמ ווי ויה אב צו שידין דען דאס וויל גאט. וויא פאלד עס קען נישט זיין איין פאלק אלע גלייך אין איין מעלה. און יעדער דאס ויה זיין מדרגה גאך וזיין שכל. איז צום וועניגסטען אייניגע פון ישראל דארף זיין די זאלן ויה און פרייטין דער צו. אונד דורך זיי וועלן ווכה זיין אויף די וואס מוויגן נישט דער צו אז גאט זאל וויא לופין אונד דיא שכינה זאל רוען אויף זיי. ווי דער מדרש זאגט אויף דיא פיר מינים עס זאלן קומען די אונד מברר זיין אויף די אנדערע. מיר גיפיען אז ר' יהושע פן גלי האט גיפיענט אליהו הנביא דאס איז דאך איין משנה האט ער אים געגעפערט דאס איז דאך קיין משנה פון חסידים (ירושלמי תימנות) שלעכטע פרישות איז וואס נארין טוען. אז חרין דעם וואס זיי געקען נישט וואס זיי האבין נישט גייטוג פאר מידין זיי ויה פון דאס וואס זיי קענען נישט אויס קומען און מוען ויה און גרויסע יסורים און שלעכטע נאכין וואס גאט פאר לאגט דאס נישט. די חכמים זאגן אונד נאך אז דער מענטש מאר ויה נישט פיינדיג און וועגן צדקה זאגט דער (ירושלמי סוף פאה) דער וואס דארף געקען צדקה און געבט נישט איז גלייך זיי גע וואלט

זה שופך דמים . וכן אמרו (הענין כג) לנפש חיה , נשמה שנתתי בך והיה אותה ואמרו כל היושב בתענית נקרא חוטא . והעמידוהו בדלא מצי מצער נפשיה . והלל היה אומר (משלי יג) גומל נפשו איש חסד על אכילת הבקר . והיה רוחץ פניו וידיו לכבוד קונו . ק"ו מדיוקנאות הגדולים . הרי לך הכלל האמתי שכל מה שאינו מוכרח לאדם בעניני העוה"ל ראוי לו שיפדוש מזה . וכל מה שהוא מוכרח לו מאיזה טעם שיהיה כיון שהוא מוכרח לו . אם הוא פורש ממנו הרי זה חוטא . הנה זה כלל נאמן . אך משפט הפרטים ע"פ הכלל הזה אינו מסור אלא אל שיקול הדעת . ולפי שכלו יחולל איש . כי א"א לקבץ כל הפרטים כי רבים הם ואין שכל האדם יכול להקיף על כלם אלא דבר דבר בעתו :

פרק יד בחלקי הפרישות

חלקי הפרישות הראשיים ג' . כי הנה יש פרישות בהנאות . פרישות בדינים . פרישות במנהגים . הפרישות בהנאות הוא מה שהזכרנו בפרק הקודם . דהיינו שלא לקחת מדברי העולם אלא מה שהצורך יכריח .

וואלט בלוט פאר גיסין . אין (תענית כג) זאגט די גמרא לנפש חיה די נשמה וואס איז האב דיר גיגעפין מונט דו איר זעהן צו לאזן לעבן . אויף זאגן וויא דער וואס פאסט הייסט איין וינדלער . זאגט דארטן די גמרא אז דאס מיינט מען אויף דעם דער וואס קען זיך נישט מצער זיין . הלל האט געזאגט (משלי יג) גומל נפשו איש חסד . דער וואס מוט זיך גומט איז איין גיגעמער מענטש . דאס מיינט מען דער וואס עסט גלייך אין דער פריהער האט גיוואשן זיין פנים און וויינע הענד פון גאטס וועגן אזוי האבן מיר דעם ריכטיגן כלל אז דאס וואס דער מענטש האט נישט גייטונג פון דיא וועלט זאכן דארף ער זיך אפ שיידין און וואס דער דארף . עס קען זיין איבער ווערדיגן מעס עס איז . איז אז ער שיידעט זיך אפ דער פון ווערט ער אן גרופען איין חוטא . דאס איז איין ריכטיגער כלל אנדער די פרטים פון דעם כלל ווענט זיך אן שכל . און יעדער נאך זיין שכל דארף פאר שטעלן . מען קען נישט צו זאמען קיובין אלע פרטים דען ווי וועטן ווייזער פיל אויף דער מענטשליכער שכל קען ווי נישט ארום נעמען אלע . נאר יעדער זאך איז צו זיין צייט :

דער פערצטער פרק

(בחלקי הפרישות) דיא חלקים פון אפ שיידין זיך :

חלקי הפרישות הראשיים ג' . דיא חלקים פון אפ שיידין זיך די דופט פון וויא וועטן דיי . עס איז פאר האנדלן זיך אפ צו שיידין פון הנאה . זיך אפ שיידין פון דברים אבער זיך אפ שיידין אין כהגים . זיך אפ שיידין פון הנאות איז

ודבר זה יקרה על כל מה שהוא תענוג לאחד מן החושים והיינו במאכלות . במלבושים . במיולים . בשמיעות . וכל כיוצא בזה . רק בימים שהעונג בהם מצוה . והפרישות בדינים . הוא להחמיר בהם תמיד לחוש אפילו לדברי יחיד במחלוקת אם מעמו נראה אפילו שאין הלכה כמותו * ובתנאי שלא יהיה חומרו קולו . ולהחמיר בספיקות אפילו במקום שאפשר להקל בהם . וכבר ביארו לנו חז"ל מאמר יחזקאל (חולין ל"ז) הגה נפשי לא מפומאה . שלא אכלתי מבחמה שהורה בה חכם . ולא אכלתי מבשר כוס כוס . והנה כל זה מותר הוא מן הדין ודאי . אלא איתו דאחמיר אנפשיה . וכבר זכרתי למעלה שאין ללמוד ממה שהותר על כל ישראל לפרושים שיש להם להרחיק מן הכיעור ומן הדומה לו ומן הדומה לדומה . וכן אמר מר עוקבא (ש"ס ק"ט) אנא כהאי מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא . דאילו אבא כד אכיל בישראל האידינא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא . ואנא כהאי סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחריתי אכילנא . ובדאי שאין פסק ההלכה כמו שהיה אביו עושה . שאל"כ לא היה מר עוקבא עושה נגד זה אלא שאביו מחמיר היה בפרישותו . ולכך היה מר עוקבא קורא עצמו חלא בר חמרא לפי שלא היה פרוש כל כך כמוהו . והפרישות במנהגים הוא התבודדות וההכדל מן החברה המדינית לפנות לבו אל העבודה והתכוננות בה כראוי . ובתנאי שלא ימה גם בזה אל הקצה האחר

אין וואס מיר האבן דער מאנט אין פאריגען פרק . דאס איז ער זאל געקען פון דער וועלט מעהר גיט ווי פיל ער האט גייטיג . אונ דאס גייט אויף אלע הענוגים . אין עסן אין קליידער אין שפאצירן גיין אין ריידן און דעם גלייכן . אויס געקען אין דאס מעג ווען עס איז אומענה ויה אן צו טוען פגענוגים . אב שיידין ויה אין דינים הייבט אויף ויה מחמיר ויין אן געקען איין ועה פון איין קייד און איין פלוגמא אפילו דער דין פלייבט גיט וויא ער נאר אז ויין מעם גיפעלט . אבער פגמאי עס זאל גיט ארויס קומען פון דער חוכמא קיין קילא . אויף כו ער ויה אין ספק מחמיר ויין אפילו וואו מען קען גרינג מאכן . וויא דא גמרא (חולין ג') איז ספורט דעם פסוק פון יחזקאל ער זאגט מיין לייב איז גיט אומהיין גיטארין ער האט גיט גיגעסין פון קיין פהמה וואס איין חכם האט גפאסקט . אונ ער האט גיט גיגעסין פון פלייש וואס מען האט ויה גכוזמ גיילין אין דער שרומה . על פי דין מעג מען וי עקען נאר ער האט אויף ויה דארב גימאכט מיר האבן שוין אויפן גיטאז אז מען קען . קיין ראיה גיט געקען דער פון וואס אלע מעגין צו דעם דער וואס וויל ויה אב שיידין דען ווי דארפן ויה דער ווישערין פון דעם וואס עס איז גלייך צו איין שלעכטע וואך וויא מר עוקבא האט גיטאגט (חולין קה) איף אנטקעגין מיין פאטער אין דער וואך פון ווי עסיג געקען ויין מיין פאטער אז ער האט גיגעסין פלייש איצט . האט ער גיגעסין קען ערשט אויף מאגין אין דער צייט אונ איף עס אין דער סעודה פלייש אונ אין דער אנטקער סעודה קען . דער דין איז דאך אז מאן מעג ווארום אן

האחר. שכבר אמרו ז"ל (מנחות י"ז) לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. וכן אמרו (מכילתא) חרב על הברדים ונאלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה. אלא יתחבר האדם עם הטובים וזמן מה שמצטרך לו ללימודו או לפרנסתו. ויתבודד אחר כך להדבק באלהיו ולהשיג דרכי היושר והעבודה האמתית. ובכלל זה למעט בדיבורו וליזהר מן השיחה בטלה. ושלא להסתכל חוץ מד' אמותיו. וכל כיוצא בזה מן הענינים שהאדם מרגיל את עצמו בהם עד שנשארים לו במבט אל תנועותיו. והנה ג' החלקים האלה אף על פי שאמרתם לך בכללים קצרים. הנך רואה שהם כוללים פעולות רבות מפעולות האדם. וכבר אמרתי לך שהפרטים אי אפשר לימסר כי אם לשיקול הדעת להישייר אותם על יושר הכלל ואמתו :

פרק מזו בדרכי קניית הפרישות

הנה הדרך המובחר לקנות את הפרישות הוא שיסתכל האדם בנרעות ^{הענוותנות} מאן ואלט נים מארין וואלט דאך מר עוקבא נים גימאן אזוי. נאר דער פאטער האט זיך מ'מיר גינעזין. דורך דעם וואס ער האט זיך אפ גישייד אונ מר עוקבא דופט זיך עסטיג אנטקעגן וויין פאר דעם פאטער. ווייל ער איז נים גינעזין אזוי אפ גישייד וויא דער פאטער. אפ גישייד זיך אין מנהגים הייסט צו ויין אפ גונדעט אין אליין פון תברות ועלמלכע פרי ער ואל קערין ויין הארץ צו דער עבודה אונ זיך פאמראכטין דארין גוט. נאר דארין דארף ער זיך אויף נים אפ גינעזין צו פיל צו דער אנדערע וייט. וויא דיא נכרא זאגט אלע מאהל דארף דיא דעה פון דעם מענשין ויין צו מלשט מיט דיא דעה פון לייטן. אויף זאגט דיא נכרא (מכות י') חרב אל הברדים ונאלו. איין שטענד איז אויף דיא פלמירי חכמים וואס זיצן אליין אונ זענען עובד אין לערנען נאר דער מענשט מוז זיך פאדעפמין מיט גוטע מענשין אזוי איין לאנגע צייט וואס ער דארף צום לערנען אונ צוגיין פרנסה אונ דער נאך ואל ער זיצן אליין זיך צו פאדעפמין מיט גאט. אונ צו דער גיין די וועגן פון גירעכטקייט אונ דיא ריכטיגע עבודה אונ דער פלל איז אז ער וואל ווייניג היידן. אונ זיך דייטן פון אומזיסטע הייד נים צו קוקן ווייטער פון ווייניג פיר איילין. אונ נאך דעם גלייבן פון דיא זאכן וואס דער מפלש גינעזיגט זיך איין ביז וויא ווערין אים וויא איין נאמור דיא דביא חלקים ווען אויף זיך האב דיר גיזאגט אין קורצע פללים גפינט זיך אין וויא פיל פעולות פון דעם מענשין נאר אויף האב דיר שוין גיזאגט אז דיא פרימים קען מאן נים אפיר געפין אונ האט וועט זיך נאך דעם שכל אז ער ואל וויא מאכין רעכט נאך דעם פלל אונ אמת :

דער פיפצעטער פרק

בדרכי קניית הפרישות) וויא מען פאר שאפט זיך אפ גישיידונג :

הנה הדרך המובחר לקנות הפרישות. דער בעקמער וועג ווי דער מענשט ואל זיך. פאר

תענוגות העוה"ז ופחיתותם מצד עצמם ותרעות הגדולות שקרובות לחולד מהם. כי הנה מה שמטה המבע אל התענוגות האלה עד שיצטרך כ"כ כח ותחבולות להפרישו מהם. הוא פיתוי העינים הנפתים במראה הדברים אשר הוא מוכ וערב לכאורה. הוא הפיתוי שגרם לחטא הראשון שיעשה. כעדות הכתוב (בראשית ג') ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים וגו' ותקח מפריו ותאכל. אכל כשיתברר אל האדם היות הטוב ההוא כוזב לגמרי מדומה. וכלי שום התמדה נכונה. והרע בן אמתו או קרוב לחולד ממנו באמת. ודאי שימאס בו ולא ירצהו כלל. ע"כ זהו כל הלימוד שצריך שילמד האדם את שכלו להכיר בחולשת התענוגים האלה ושקרם. עד שמאליו ימאס בהם ולא יקשה בעיניו לשלחם מאתו. הנה תענוג המאכל הוא היותר מוחש ומוגש. היש דבר אבד ונפסד יותר ממנו. שהרי אין שיעורו אלא כשיעור בית הבליעה כיון שבע אם אכל ברכורים אכוסים כמו אם אכל לחם קיבר אם אכל ממנו כדי שביעה. כ"ש אם ישים אל לבו החליים הרבים שיכולים לבא עליו מחמת אכילתו. ולפחות הכובד שמגיעהו אחר האכילה והעשנים המהבילים את שכלו. הנה על כל אלה ודאי שלא יחפץ אדם בדבר הזה כיון שמוכתה אינה טובה ורעתו רעה. ושאר כל ההנאות שבעולם כמו כן אלו יתבונן בהם

פאר שאפין אב צוא שידין. איז אז ער זאל פארמאכטן וויא זשעכט אונ וויא נישט עס זענען דיא תענוגים פון עולם הזה. אונ זעלכע זשעכט עס קען ארויס קענען פון וויא דען וואס דיא באמור ביינא דעם מענש צו דיא תענוגים אז ער בארף אזוי פיל כח אין תחבולות ויה אב צו שידין דער פון דאס איז נאר וואס דיא אויגין פאר פירן אים זען אויף דער זאך נאך דעם שידין. דאס האט אויף גרויס גיזענען דיא ערשטע זינד וואס אדם האט גימאן. וויא דער פכוק זאגט (בראשית ג') ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ותקח מפריו ותאכל. דיא אשה האט גיזען אז דער בוים איז גוט צום עסן אונ אז ער איז גלוסקיג פאר דיא אויגין האט זי גנוסען פון דער פרי אונ האט גיזען אפער אז דער מענש וואלט וויסן אז דיא גוטע איז נאר פאלש אונ גיזענעם גיט לאנג. אונ דאס זשעכטע איז אמת אדער עס איז קרוב אז עס וואלט קענען גוים. איז גוים אז ער וועט פאר אב שידען דאס אונ וועט נאר גיט וועלן. דאריבער איז דאס דיא לערנענג וואס דער מענש מוז לערנען ווי זאל אז ער זאל דער קענען דיא זשעכטקייט פון דיא תענוגים אונ די פאלשקייט זשעכע גיט ער זאל אלץ וויא פער אב שידען אונ עס זעט אים שוין גיט שווער זיין וויא אב צו שאפן. דעם תענוג פון עסן פיהלעט דער מענש זייער שטארק. אפער איז דא נאך אזוי איין זאך וואס ווערט פאר לארין אונ צו נישט וויא דאס עס גיזענעם נאר אזוי לאנג וויא פיל מאן זאגט דעראב. אפער וויא עס קימט שוין אין מאגן ווערט עס פאר געסן. אזוי וויא קען עסט אונ זאט ווערט

בהם יראה שאפילו הטוב המדומה שבהם איננו אלא לזמן מועט. והרע שיכול להולד מהם קשה וארוך עד שלא יאות לשום בעל שכל לשום עצמו בסכנות הרעות על ריוח הטוב המועט ההוא וזה פשוט. וכשירגיל את עצמו ויתמיד בעינו על האמת הזאת. הנה מעט מעט יצא חפשי ממאסר הסכלות אשר חשך החומר אוסר אותו בו. ולא יתפתה מפיתויי ההנאות הבזוכות כלל. אז יטאם בהן וידע שאין לו לקחת מן העולם אלא ההכרח וכמו שכתבתי. והנה כמו שהתבונן על זה הדבר גורם קניית הפרישות כך סכלותו מפסיד אותו. וההתמדה בין הרודפים אחר הכבוד ומרבים ההכל. כי בראותו את היקר ההוא והגדולה ההיא אי אפשר שלא תתעורר תאוותו בו לחמוד אותם. ואפילו לא יניה את יצרו שינצח אותו. עכ"פ מידי מלחמה לא ימלט. והנה הוא בסכנה. וכענין זה אמר שלמה (קלט ז') טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משה. ויקר מן הכל הוא ההתבודדות. כי כמו שמסיר מעיניו עיני העולם. כן מעביר חמדתו מלבו

פון גראַפֿע ברויט וויא פון גומע עופות. אונד ער דארף נאך זעהן דיא פיהל קראַנקהייטן וואס קומט פון פיל עסן וואלט נאר גיט גינענין. אונד עס באשונערט דעם מאגין אונד עס מאכט פינצער דעם שכל. דאריבער דארף דער מענטש דאס גיט וועלן. דען דיא גומס פון עסן איז ווייניג. אונד דיא שלעכטס איז לאנג דיא וועלכע איז פון אלע הנאות אין דער וועלט אז מען זאל וויא בעטראכטן איז וויער שוואכע גומס נאר אויף אקלינגע ווילע אין דיא שלעכטס איז שווער אונד לאנג אז עס פאסט נאר גיט פאר קיין בעל שכל ער זאל ויך אריין לאזן אין סכנות איבער דיא ביסעל גומס. דאס איז גוים אז דער מענטש וועט ויך איין גינדיגען שטענדיג צו טראכטן אויף דעם אכט. וועט ער עמנאם ארויס גיין פרייא פון דיא נארישע הפיסה. וואס דער פינסטערער דוקר האט אים גבוגדין אונד זאל ויך גיט לאזן איבער היידן פאן פאלשע פארגינגן דאן וועט ער דאס האלטן פאר ביאוס אונד וועט וויסן דאס ער דארף נעמען פון דער וועלט נאר וואס ער האט גייט אונד וויא מיר האבן גישייבן. אזוי וויא דיא בעטראכטונג אויף דיא נאכין איז גרום דעם מענטשן ויך שטענדיג צווישן מענטשן וואס זוכן פבוד אונד נאנעשקייט איז אז ער וועט דיא פינעקייט אונד גרוגה מוז ויך דיא גלוסטיקייט פון מענטשן דער וועסן דאס צו גלוסטיק ווען אפילו ער לאזט גיט דעם יצר הרע אז ער זאל אים איין נעמען דאך מוז ער דאך האלטן שטענדיג מלחמה אונד ער איז אין סכנה. וויא שלמה זאגט (קהלת ז') טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משה. עס איז בעסער צו גיין אין דיא דווי פון אבלים איידער דיא דווי פון איין כאוה צייט. דיא פינעקסטע זאך איז כאן זאל זאל ויין אלליין דען אזוי וויא ער פאט אב פון ווייניג אויגן וועלט וואכן. אזוי דער ווייטערט ער אויף דאס גלוסטיקייט פון וויא דוד הכלה האט שוין גלייבט צו ויין אליין

מלכו . וכבר הזכיר דוד המע"ה בשבח התבודדות . ואמר (סלס נה) מי יתן לי אבר כיונה וכו' הנה ארחיק נדוד אלין במדבר מלה . וחנכיאם אליהו ואלישע . מצאנו היותם מיוחדים מקומם על ההרים מפני התבודדותם . והחכמים החסידים הראשונים ז"ל הלכו בעקבותיהם . כי מצאו להם זה האמצעי היותר מוכן לקנות שלימות הפרישות . למען אשר לא יביאום חבלי חבירהם להחביל גם הם כמותם . וממה שצריך ליוחר בקניית הפרישות הוא . שלא ירצה האדם לרלג ולקפוץ אל הקצה האחרון שבו רגע אחד בי זה ודאי לא יעלה בידו . אלא יהיה פורש והולך מעט מעט . היום יקנה קצת ממנו ומהר יוסיף עליו מעט יותר . עד שיתרגל בו לנמרי כי תשוב לו כמו טבע טבע :

פרק טז בביאור מדת המהרה

המהרה היא תיקון הלב והמחשבות . וזה הלשון מצאנוהו אצל דוד . שאמר לב טהור ברא לי אלהים . וענינה שלא יגיה האדם מקום ליצר במעשיו . אלא יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה . ולא על צד החטא

אליון ער ואגם (תהלים נה) מי יתן לי אבר כיונה הנה ארחיק נדוד אלין במדבר מלה . וער ואלם כיר געבין פליגין פון איין טויב איך וואלט ווייט פליהען צו ויין אליון אין דער מדרג . דיא גביאם אליהו אלישע האבין ויך אויס גיקליפין ערמעט אויף בערג גדי ווי ואליון וויי אליון . אונ די חכמים די ערשטע חסידים פלעגן אויף אזוי מען . דען ווי האבין גפונען דאס . פאר דעם בעסטען מיטל ויך צו פאר שאפן די גומע מדה פון אב שידין . גדי די נארעשקייט פון דיא חברים ואל ווי אויף גיט מאכין נארעש . אונ איבער הופט איז וואס דער מענטש מוז ויך הייסן בשעת ער פאר שאפט ויך די מדה פון אב שידין . אז ער ואל גיט וועלן אין איין מאל איבער שפרינגען ביז די לעצטע מדרגה . דען דאס וועט ער גיט קענען נאר ער ואל ויך אב שידין ביסלעך ווייס . היינט ואל ער ויך פאר שאפן עמוואס אונ מארגין נאך עמוואס ביז ער וועט ויך בארין נווארגען אין נאנצין . אז עס וועט ביי אים ויין ווי איין נאמט :

דער זעכצעטער פרק

(בביאור מדה המהרה) כפולש צו ויין וואס הייסט דאס ויין טהור :

המהרה היא תקון הלב והמחשבות . טהור הייסט מען ואל ריין מאכין דאס הארץ אונ די גיבאנקן . ווי כיר גיפונען ביי דוד ער האט גיזאגט (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים . דאס איז מיינט איין ריינעם הארץ פאר שאפע כיר נאט . דאס הייסט דער מענטש ואל גיט לאוין קיין ארם פיר דעם ויך הרע אונ וינע מעשים . נאר וואס ער מוט ואל ויין דרף חכמה אונ יראה . אונ דרף

החטא והתאווה. וזה אפילו במעשים הגופנים והחומריים. שאפילו אחרי התנהגו בפרישות. דהיינו שלא יקח מן העולם אלא ההכרחי. עדיין יצטרך לטהר לבבו ומחשבתו. שגם באותו המעט אשר הוא לוקח לא יכוין אל ההנאה והתאווה כלל. אלא תהיה כונתו אל הטוב היוצא מן המעשה ההוא ע"צ ההכמה והעבודה. ועד"ז אמר (משלי ג') בכל דרכיך דעה והוא יישר אורחותיך. ואמנם צריך שתדע. שכמו ששייך מהרהר המחשבה במעשים הגופניים. אשר הם עצמם קרובים ליצר לשיתרחקו ממנו ולא יהיו משל. כן שייך מהרהר המחשבה במעשים הטובים הקרובים לבורא ית"ש. לשלא יתרחקו ממנו. ולא יהיו משל חיצר. והוא ענין שלא לשמה המוזכר בדברי רז"ל פעמים רבות. ואולם כבר נתבאר דברי חז"ל שיש מינים שונים של שלא לשמה. הרע מכולם הוא שאיננו עובד לשם עבודה כלל. אלא לרמות בני האדם ולהרויח כבוד או ממון. והוא שאמרו בו נוח לו שנהפכה שליתו על פניו. ועליו אמר הנביא (ישעיה סד) ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקותינו. ויש מין אחר שלא לשמה. שהוא

יגדל אדער גלסטמאכט דאס איז אפילו אין זאכן וואס גייערע צום גוף און צום הויט. דען ווען ער וועט זיך אפילו אפ שיידיג און וועט גיט געמען פון דער וועלט נאר וואס ער מוז האבן. מוז ער זיך דאך נאך רייניגן זיין הארץ אונד גידאנקן. אז אין דאס ביסל וואס ער געקומט זאל ער גיט מיינען זיין הארץ און ווילן נאר גיט. נאר ער זאל מיינען אויף די גוטס וואס גיט ארויס פון דער מעשה דורך חכמה און נאט צו רייען. אז אלע מצות וואס ער מוז זאל ער גיט מיינען די מצוה און נאט צו רייען אבער גיט זיין אייגענע הארץ. ווי שלמה האט גיאנגט (משלי ג') בכל דרכיך דעה והוא יישר אורחותיך. דו זאלסט נאט גייערע און אלע רייע וועגן. וועט ער דיר אויס גלייכן רייע וועגן. וועט ער דיר אויס גלייכן רייע שטעגן מען דארף וויסען אזוי וויא עס איז שייך צו רייניגן דיא מחשבה און די מעשים וואס געהערן צום גוף וואס וויא זענען נאנט צום יצר הרע. מוז ער זי רייניגן אז דער יצר הרע זאל אויף אים גיט גייערע און שייך צו רייניגן זיין מחשבה און גוטע מעשים וואס עס גייערע צו נאט ברוד דוא אז ער זאל זיך גיט דער ווייטערע פון נאט. און עס זאל גיט זיין פון יצר הרע. און דאס איז וואס דיא נאט דאס אן שלא לשמה גיט פון דער מצוה וועגן די נאט זאגט אז עס איז נא אלעליא שלא לשמה דער ערשטער איז צו ער מיינט מער גיט וויא צו נארין דעם עולם און צו געקומען דער פון כבוד אדער געלד. און די נאט זאגט אויף אים עס וואלט געקער גייערע אז ער וואלט נאר גיט גיבארין גיבארין. דארויף זאגט דער נביא (ישעיה סד) ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקותינו. דאס איז מיינען שוין וועגן אלע אנדערע און אזוי ווי צו פוילמע קליידער אנדערע גייערעמאכט. עס איז פאר הארץ נאך איין ארט שלא לשמה דאס איז ער וויל דורך דעם האבן זיכר פון וואס צו לעבן. דרויף זאגט די נאט אז דער מענטש זאל טוען הנהגה און כבוד אפילו שלא לשמה. דען פון שלא לשמה וועט ער קומען צו טוען די

שהוא עבודה על מנת לקבל פרס. ועליו אמרו (פסמיס ט) לעולם יעמוק אדם בתורה ובמצות ואפילו שלא לשמה. שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אך עכ"פ מי שלא הניע עדיין מתוך שלא לשמה אל לשמה. הרי רחוק הוא משלימותו. אמנם מה שצריך לאדם יותר עיון ומלאכה רבה הוא תערובת האיסור. דהיינו שלפעמים האדם הולך ועושה מצוה לשמה ממש. שכך נור אבינו שבשמים. אמנם לא יחדל מלשתף עמה איזה פניה אחרת או שישכחוהו בני האדם. או שיקבל שכר במעשהו. ולפעמים אפילו אם לא יהיה מתכוין ממש לשישכחוהו. בשמות לבו על השבח ירבה לדקדק יותר. כעין מעשה של בתו של ר"ח בן תרדיון. שהיתה פוסעת פסיעות יפות. וכיון ששמעה שאומרים כמה נאות פסיעות של ריבה זו. מיד דקדקה יותר. הרי התוספות הזה נולד מבח השבח ששיכחוהו. ואמנם אע"פ שאיסור כזה במל במיעומו. עכ"פ המעשה שתערוכות כזה בתוכו טהור לגמרי איננו. כי הנה כשם שאין עולה על גבי המזבח שלמטה. אלא סולת נקיה מנופה ב"ג נפה. שכבר טהור לגמרי מכל סיג. כך א"א לעלות על רצון מוכחו העליון להיות מעבודת האל השלימה והמובהקת. אלא המוכרח שבמעשים הטהור מכל מיני סיג. ואינני אומר שמה שהוא זולת זה יהיה נדחה לגמרי. כי הרי הקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה. ומשלם

מצוה לשמה. אבער דער וואס איז נאך גיט גיקומען צו לשמה איז ער נאך נויט פון וויינע באגנצקייט. דער מענטש מוז זעהן איבער הויפט צו באטראכטן אונז ארבייטן או עס זאל זיך גיט אריין מיטן איין וויינע מעשים אשלעכטע מחשבה. דען אפט טוט איין מענטש איין מצוה ריכטיג לשמה. ווייל נאט האט אזוי גיהייסן. דאך פאר מיטש ער דערין נאך איין גידאגין דאס מענטשן זאלן אים לויבן אדער ער זאל געקומען שוין דער פאר. אפט איז ער מיט גיט דאס מען זאל אים לויבן נאר אז מען לויבט אים פרייט ער זיך אונז איז מער מרובק אין מצות. אזוי ווי די מעשה פון ר"ח בן תרדיון זיין טאכטער איז גיבאגין וויינע מריט. וויא זא האט דער הערשט אז מען זאגט וויא זיין איז אירע מריט האט זי אן גיהויבן צו גיין נאך שענענע. זעהט מען וויא האט נאך פאר שענערט איר גאנג נאר איבער דעם לויבן וואס מען האט איר גלויבט ווען אפילו אזוי איין איסור ווערט דאך במל אין דער מצוה. אבער דאך איז זי גיט הייך אין באגין. אונז אזוי ווי קיין קרפן גייט גיט אירוף אויף דעם מוהם וואס אויף דער ערד איז. סיידן ער זאל זיין זעמל מעהל גיירינגים דורך דרייגען דען אזוי קען גיט אויף געהן אויף דעם אויפערשטן מוהם סיידן וויא זאל זיין גיירינגים פון אלע שלעכטע זאכן. אונז וויא זאל זיין באגין אונז אויס גיקליבן. נאר אויף זאג גיט אז זי איז גיט באגין אונז אויס גיקליבן ווערט זי פאר שטויסן דען הקב"ה באצאהלט דעם שוין פון אלע מעשים. ווי זי זענען נאר אויף הייד פון די באגנע עבודה וואס אימליכער דער וואס לויבט נאט אין באגין מוז אונז דענען. ער זאל גיט גרופן ווערן סיידן עבודה פוהרה אין באגין. ער זאל נאר

משלם שכר המעשים לפי מה שהם • אמנם על העבודה התמימה אני מדבר . הראויה לכל אוהבי ה' באמת . שלא יקרא בזה השם אלא העבודה המהורה לגמרי . שלא תהיה הפניה בה אלא לשם יתברך ולא לזולתו . וכל מה שיתרחק מן המדריגה הזאת כפי הרבות ריחוקו . כן ירבה החסרון בה הוא מה שדורד המעלה אומר (מסליס ע"ג) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ . ואמר כמו כן (סס ק"ט) צרופה אמרתך מאד ועבדך אהבה . מי באמת העבודה האמתית . צריכה להיות צרופה הרבה יותר מן הוזהב וסן הכסף . והוא מ"ש על התורה (סס י"ב) אמרות ה' אמרות מהורות כסף צרוף בעליל לארץ מווקק שכעתים . ומי שהוא עובד ה' באמת . לא יסתפק בזה במועט . ולא יתניצה לקחת כסף מעורב בסינים ובדילים . דהיינו עבודה מעורבת בפניות לא טובות . אלא הוזהב והמהור כראוי . ואז יקרא עושה מצוה כמאמרה . שעליו אחז"ל (שם ס"ג) כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות . וכן אחז"ל (נדרים סב) עשה דברים לשם פעלים . ודבר בהם לשמן . והוא מה שבוחרים אותם שהם עובדי ה' בלב שלם . כי מי שלא נתרבק עמו יתברך באהבה אמתית . צירוף העבודה הזאת תהיה לו למורה ולמשא גדול . כי יאמר מי יוכל לעמוד בזה • ואנחנו בני חומר ילודי אשה א"א להגיע אל הויקוק והצירוף הזה . אמנם אוהבי

יאר מיינען פון גאט וועגן אג גיט קיין אנדער נאך . אג וואס דער מענש דער ווייטערט זיך פון דער מרגה . איז וואס מער ער דער ווייטערט זיך דער פון . מערער און זיך חסרון . ווי דוד האט גינאגט (תהלים עג) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ . דאס איז מיינש וועמען האב איך נאך אין דימל חוץ גאט אג און וויל קיינעם גיט אויף דער ערד חוץ גאט . אויף זאגט ער (שם קיש) צדופה אמרתך ער מאד ועבדך אהבה . דאס איז מיינש ביינע זאגן וועגען . ווער גלייטערט אג דיין קענעם האט ווי ליב קען די ריכטיגע עבודה כזו ווין גלייטערט פיל מער ווי גאלד אג זילבער . ווי ער זאגט אויף דער תורה (שם יב) אמרות ה' אמרות מהורות כסף צרוף בעליל לארץ מווקק שכעתים . גאטס רייד איז ריינע רייד ווי גלייטערט זילבער אין איין טיגעל זיבין מאל דורך גינאגט . דער וואס דינט גאט אין אמת וועט גיט צו פרידן זיין מיט ווייניג ער וועט גיט מרצה ווערן צו געמען זילבער וואס איז נאך אריין גמיינט פלייא אנדער אב שטאנד דאס איז איין עבודה מיט שלעכטע מחשבות . נאר עס זאל ווין דיין אג לויטער ווי עס בארף צו ווין קען וועט ער הייסן דאס ער טוט איין מצוה ווי גאט האט גיבאמין . אויף אים זאגט דא גמרא ווער עס טוט איין מצוה וויא גאט האט גיבאמין זאגט באן אים גיט אן קיין שלעכטע זאכן . אויף זאגט דא גמרא מאד דיא זאכן פון גאטס וועגן אג רייד אין דער תורה פון אירט וועגן מען קלייבט וויא אויס ווייל וויא דיקען גאט מיט דעם גאנצן הארצן קען ווער עס איז גיט באהעפט צו גאט מיט דעם גאנצן וועט אים ווין איין עבודה צו איין משא אג איין שווערן לאסט . ווען דא וועסט זאגן ווער קען דאס אבער מיר זענען פון איין חומר אג פון איין אשה גיבאמין ווער קען זיך אזוי רייניגן נאר דיא

אוהבי ה' וחפצי עבודתו . הנה שמח לכם להראות אמונת אהבתם לפני
יתברך ולהתעצם בצירופם וטהרתם . הוא מה שמים דוד עצמו באמר
ועבדך אהבה . והנה באמת זהו המבחן שבו נבחנים ונבדלים עובדי ה'
עצמם במדריגתם . כי מי שיועד לטהר לבו יותר . הוא המתקרב יותר
והאהוב יותר אצלו ית' . הם המה הראשונים אשר בארץ המה . אשר
נברו ונצחו בדבר הזה האבות ושאר הרועים אשר מהוו לבם לפניו . הוא
מה שדוד מזהיר את שלמה בנו (ד"כ ט' כ"ח) כי כל לבבות דורש ה' וכל
יצר מחשבות הוא סבין . וכן אמרו ז"ל רחמנא לבא בעי כי אין די לאדון
ב"ה במעשים לבדם שיהיו מעשי מצוה . אלא העיקר לפניו שהלב יהיה
טחור לכיון בה לעבודה אמתית . והנה הלב הוא המלך לכל חלקי הגוף
ונוהג בהם . ואם הוא אינו מביא עצמו אל עבודתו יתברך . אין עבודת
שאר האיברים כלום . כי אל אשר יהיה שמה רוח הלב ללכת ילכו . ומקרא
כתוב בפירוש תנה בני לבך לי :

פרק יז בדרכי קניית המהרה וההרחקה מכפסידה

הנה הדרך להשיג המדה הזאת . קל הוא למי שכבר השתדל והשיג המדות
השנויות

ראם ליבין גאט און דיא וואס ווילן זיין עבודה פרייען ויך צו ווייזן זיין ריכטיג
איז וויער ליבשאפט פאר גאט און ויך שטארקן און לייטערן און רייעניגן וויא
דוד ראםט אויס און וואגט דיין קנעכט דאס ליב . און אין אמת איז דאס
דיא פרוברונג מיט וואס מען פראבירט און מען שייט אפ דיא וואס דינען גאט
גאט וויער מדהרה ווער עס קען זיין הארץ מעדער רייעניגן דער איז גענעמער צו
גאט און איז בייא אים מעדער גלייבט וויא ווענען דיא ערשטע אויף דער ערד
וואס האבן זיך גלייטמאכט און גלייטמאכט אין זאך וואס גאט ליבט . און
דיא איבריגע וואס האבן וויער הארץ גלייטמאכט פאר גאט ווענען אויף אים ליב
וויא דוד דאס גיטאגט וזין זון שלמה (ד"ה א' כ"ח) כי כל לבבות דורש ה' וכל
יצר מחשבות הא סבין . גאט פארשט אלע הערצער און פאר שטייט אלע איגעווייניגע
געראנקען . דיא גמרא וואגט אויף גאט דארף דיא הארץ גאר דען עס איז ניש
צו פריידן מיט וויינע מעשים אליין וואס ער טוט דיא מצוה גאר דער עיקר אז
זיין הארץ ואל וזין ריין צו דיא ריכטיגע עבודה . דען דאס הארץ איז דער מלך
אויפער אלע וויינע גלידער . און אז ער קומט אליין ניש צו דינען גאט . איז דאס
דינען פון דיא איבריגע גלידער גאר גלייט דען וואו דאס הארץ פירט דארט גלייט
אלע און דער פסוק וואגט גיב מיר מין זון דיין הארץ :

דער זיבצעמער פרק

(גברתי קניית המדה) וויא מען וואל זיך פאר שאפן דיא מדה :

הנה תודך להש : המדה הזאת קל הוא . דער וועג צו געקומען דיא מדה איז
ויער

השנויות עד הנה. כי הנה כשיחשוב ויתכונן על פחיתות וענוג העולם וטובותיו כמ"ל ימאס בהם ולא יחשבם אלא לרעות ולחרונוות המבע חחומרי החשוד והגם • ובהתאמת אצלו היוחס ממש חסרונות ורעות • ודאי שיקל לו להבדל מהם ולהסירם מלבו • ע"כ כל מה שיעסיק ויתמיד להכיר פחיתות החומריות ותענוגיו • יותר יהיה נקל לו לטהר מחשבותיו ולבו שלא לפנות אל היצר כלל בשום מעשה מן המעשים • אלא יהיה במעשים החומרים כאנוס לא זולתו • ואמנם כמו שטהרת המחשבה הילקנה לב' חלקים • האחד במעשים הנופנים • והאחד במעשי העבודה • כן העיון המצטרך כדי לקנותה יתחלק לב' • כי הנה לטהר מחשבתו במעשי נופניותו • הדרך הוא להתמיד הסתכלותו על פחיתות העולם ותענוגיו כמ"ש • ולטהר מחשבתו במעשי עבודתו • ירכה התכוננותו על תרמית הכבוד וכזביו • וירגיל עצמו לברוח ממנו • אז ינקה בעת עבודתו מפנות אל השבח ואל התהלה אשר יהללוהו בני האדם • ותהיה מחשבתו פונה ביחוד אל אדונינו אשר הוא תהלתנו • והוא כל טובנו ושלמותינו ואפס זולתו

ויער גרינג פאר דא וואס זיין האבין זיך שוין פאטירעם און פאקקען דא מרות וואס עס גילערניג גיווארין פון דאנען • דען ווען דער מענש וועט זיך בעמראכטן און פאדענקען וויא דא פגענוגים פון דער וועלט און דא גוטס דאס מויל גיט וויא מיר האבין אויפן גילערניג וועט ער וויא גוים פערראבשייען און וועט וויא נאר האלמן פאר שלעכטס און פאר פלעלער צו דעם פינעמערין און גראבין חוקר אין וויא ער וועט איין ווערן ריכטיג אז דאס איז נאר שלעכטס וועט אים גרינג זיין זיך פון וויא אפ צו שידדן • און אפ צו טוען וויא פון דאנען דאריבער ווען ער וועט נאר שפענדיג פראכטן און דער קענען דא שלעכטקייט פון חוקר און ווינע פגענוגים וועט אים זיין גרינגער צו רייניגן ווינע גידאנקען און זיין הארצן אז ער זאל זיך גיט קערן צום גר דער נאר גיט און קיין מעשה גיט • און אין אלע ווינע מעשים וואס צום חוקר גיהערט וועט ער נאר זיין וויא גידינגען דאס צו טוען און גיט אנדערש וויא מיר האבן איין גיטילט אין צוויי חלקים דא רייניגקייט פון געדאנקען • איינע אין מעשים וואס צום גוף גיהער • דא צווייטע וויא גאט צו רינען צוויי איז צו פאר שאפן זיך היינטיקס ווערט איין גיטילט און צוויי חלקים • דאס איז צו רייניקן זיין גידאנקען אין זאכן וואס צום גוף גיהער איז דא וועט אז מען זאל ווער פיל פראכטן וויא דא וועלט מויל גיט קיט איהרע פגענוגים און צו רייניגן ווינע גידאנקען וויא גאט צו רינען צו דער מענש בעמראכטן וויא פאלש דער פבוד איז און גינארט • און ער זאל זיך גידינגען צו לויפן פון פבוד דאן וועט ער רייניגן ווינע געדאנקען פשעת ער וועט גאט רינען • און ער וועט זיך גיט קערן צו לויב וואס וועלן אים לויבן דא מענשין • און ווינע גידאנקען וועט זיך נאר קערן צו גאט אליין • וואס ער איז אונזער לויב און ער איז אונזער גאט אין אונזער באנצקייט חוץ אים

זולתו. וכח"א (דברים י) הוא תהלתך והוא אלהיך. ומן המעשים המדריכים את האדם לבא לידי מדה זו. הוא ההזמנה לדברי העבודה והמצות. והיינו שלא יכנס בקיום המצוה בפתע פתאום, שאין דעתו עדיין מיושבת עליו. ויכול להתבונן במה שהוא עושה. אלא יזמין עצמו לדבר ויכין לבו במתן עד שיכנס בהתבוננות. ואז יתבונן מה הוא הולך לעשות. ולפני מי הוא הולך לעשות. שהרי בהכנסו בעיון הזה. קל הוא שישליך מעליו הפניות החיצונות ויקבע בלבו הכונה האמתית הרצויה. ותראה שהחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם תפלתם ואחר כך מתפללים. כדי שיכוונו לבם למקו'. ובדאי שלא היו פוגים שעה אחת לבטלה אלא מתכוונים ומכינים לבם לתפלה שהיה להם להתפלל. ודוחים מעליהם המחשבות הזרות. ומתמלאים היראה והאהבה הצריכה. ואומר (איוב יא) אם אתה חכינות לבך ופרשת אליו כפך. והנה מפסירי המדה הם חסרין התבוננות על הענינים שזכרנו. דהיינו סכלות. פהיתות התענוגים. רדיפת הכבוד. בדברים נשמיים ומיעוט ההכנה לעבודה. כי הכ' הראשונים הם מפתים את מחשבה וממשיכים אותה אל הפניות. כאשה חמנאפת אשר תחת אישה תקח את זרים.

אין נאר גישט וויא דער פסוק זאגט (דברים י) הוא תהלתך והוא אלהיך. ער איז גיין דאס און גיין גאט. פון דיא מעשים וואס פירן דעם מענטש צו דער מדה איז. און ער זאל זיך און פרייטן צו דער עבודה און מצות. דאס הייסט ער זאל גיט טוען דיא מצוה פלוצלינג איידער ער האט זיך באמראכט וואס ער טוט און איידער זיינע געדאנקען איז גיין. נאר ער זאל זיך פרייער און פרייטן דער צו און זאל גיין זאכט פון ער וועט אריין גיין צו דער מצוה מיט באמראכטונגען. דאן וועט ער בעמראכטן וואס ער וויל טוען און פאר וועט ער גיט צו טוען און ווען ער וועט אריין גיין מיט דיא געדאנקען איז אים גרינג ער זאל אראפ ווארפן פון וועט אריין גיין מיט דיא געדאנקען און זאל אין זיך מקבל זיין דיא ריכטיגע און באוולגטע זיך דיא שלעכטע מיינונגען און זאל אין זיך מקבל זיין דיא ריכטיגע און באוולגטע פונדען מען זאל זעהן דיא פאר צייטיגע חסידים פלעגן וויסען איין שעה פאר דער תפלה און נאך דעם פלעגן וויא אריין גיין דאוונען פרי ווייער הארץ זאל היין ווין פאר גאט. גוים האבן וויא דיא שעה גיט פאר בראכט אומקום. נאר זיין האבן אן גיפרייט ווייער הארץ צום דאוונען וועלכן וויא האבן גידיאט פאר זיך. און האבן אב גישטויסן פון זיך אלע פרעמדע געדאנקען. און האבן אן גיפיהלט ווייער הארץ מיט מורא און מיט ליבשאפט צו גאט אויף זאגט (איוב יא) אם אתה הכינות לבך ופרשת אליו כפך. האסט דא אן גיפרייט דין הארץ און אויס גישפרייט צו אים דיינע הענד. דיא זאכן וואס עס שארין דיא מדה וועגן דאס ווען עס פעלט אים צו בעמראכטן וואס מיר האבן אויפן גיפרייט. דאס הייסט דיא גאטשקייט און דיא גידיגקייט פון דער וועלט תענוגים נאך צו זאגן נאך פכוד. און כאן פרייט זיך גיט אן צו דער עבודה. דיא צוויי ערשטע היידן איידער דיא גידאנקען און צידען ווייער וועג צו שלעכטע מיינונגען דיא גידאנקען

הערין

זרים . וכבר נקראו המחשבות ההיצוגות זנות הלב . דכתיב (נמדנר טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם . כי נמצא הלב פונה מן המבט השלם אשר היה לו ליקשר בו . אל הכלים ודמיונות כוזבים . ומיעוט ההכנה גורם לסכלות המבטי הבא מצד החומר שלא יגורש מתוכו . והרי הוא מבאיש את העבודה במרחונו . ונבאר עתה מדת החסידות :

פרק יח בביאור מדת החסידות

במדת החסידות צריכה היא באמת לביאור גדול . כי מנהגים רבים ודרכים רבים עוברים בין רבים מבני האדם בשם חסידות . ואינם אלא גולמי חסידות בלי תואר . ובלי צורה . ובלי תיקון . ונמשך זה מחסרון העיון וההשכלה האמתית אשר לבעלי המדות ההם . כי לא מרחו ולא נתניעו לדעת את דרך ה' בידיעה ברורה וישרה . אלא התחסדו והלכו במה שגזדמן

ווערין אן גירופין דאס דיא הארץ איז אַב גיקערט . יא דער פּסוק זאגט (במדבר טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם . דאס איז מיינט איר זאגט גיט אַב קערין נאך אייער הארץ און נאך אייערע אויגן וואס איר קערט אַב נאך וויא . ווערט גפּען אז דיא הארץ קערט זיך אַב פון דער נאך צו וועלכן זי האט זיך גיבארפט צו קריפן און קערט זיך צו בארעשקייט און פאלישע גיבאנקען . און דער וואס פרייט זיך אן ווייניג צו גאט פּרעגנט אויף זיך דיא באטרייבליכע בארעשקייט וואס עס קומט פון חומר . וויא ווערין גיט ארויס גיטריבן און גענען ממש דיא גאנצע עבודה . אצינד וועלן מיר גיידן פון דיא מדת החסידות :

דער אכצעטער פרק

(בביאור מדת החסידות) וואס הייסט פרומקייט :

במדת החסידות צריכה היא באמת לביאור גדול . דיא מדה פון פרומקייט מוז קען אין אמת גוט ערקלערן . ווארום פיל מנהגים וואס ווערין גילעדנט און פיל ווערין אויף וועלכע מענשין גייען און רופען דאס פרומקייט . איז דאס נאר גראבע פרומקייט אן איין צורה און אן גישטאמלט און עס ווערין גיט פאר ריכט . דאס קומט ארויס ווייל וויא האבין ווייניג באמפראכט . און זיך גיבאנקען אין דעם וויא האבין זיך גיט גימאטערט צו וויסן די וועג פון גאט . מיט איין קלארע און איין רעכט פאדמיגע ידיעה . נאר וויא ווענען גיווארין פרום און ווענען גיבאנקען וויא עס האט זיך וויא גיטראפן אין דעם ערשטן בליק . און האבין זיך מיר אריין גילאזן אין דעם . וויא האבין דאס גיט גיוואנקען מיט דעם שכל . דיא מענשין פאר בארפין דעם ריז פון חסידות ביא דעם הסת מענשין

שנודטן להם לפי הסברא הראשונה . ולא העמיקו בדברים ולא שקלו אותם במאזני החכמה . והנה אלה חבאישו את ריח החסידות בעיני המון האנשים . ומן המשכילים עמדם . באשר כבר יחשבו שהחסידות תלוי בדברי הבל או דברים נגד השכל והדיעה הנכונה . ויאמינו היות כל החסידות תלוי רק באמירת בקשות רבות . ווידוים גדולים . ובכיות והשתחויות גדולות ובמינופים הזורים שימית בהם האדם את עצמו . כטבילות הקרח והשלג וכיוצא בדברים האלה . והנה לא ידעו כי אף על פי שקצת דברים אלה צריכים לבעלי תשובה . וקצתם ראויים לפרושים . הנה לא על אלה נוסד החסידות כלל . כי אם הטוב שבמנהגים האלה הוא ראוי להתלוות אל החסידות . אך מציאות החסידות עצמו הוא דבר עמוק מאד להבינו על נכון . והוא מיוסד על סודות חכמה רבה ותיקון המעשה בתכלית אשר ראוי לכל חכם לב לדרוך אחריו . כי רק לחכמים להשיגו באמת . וכן אז"ל לא עם הארץ חסיד . ונבאר עתה ענין זה על הסדר . הנה שורש החסידות הוא משו"ל אשרי אדם שעפלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו . והענין הוא כי הנה המצות המוטלת על כל ישראל כבר ידועות הן וחובתן ידועה עד היכן היא מנעת . אמנם מי שאוהב את הבורא ית"ש אוהב אמתית לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל

מענין אב בייא דיא קלוגע . ווארום וויא מיינען אז פרוסקייט מענטש ויה אן גארעשקייט . אדער אן זאכן וואס מענטשן אנטקענען דעם שכל . און אנטקעני דעם דעמין וויסענשאפט . וויא מיינען אז פרוסקייט בעשעמייט אן דעם מען זאל זאגן פיל גיבעט און גרויסע ווידוים מיט גיווין און בוקן ויה . אויף צוא פייניגן ויה שטארק אז דער מענטש זאל דער פון קענען שטארבן אזוי ווי טובל זיין ויה אין איין און אין זעכציג און דאס גלייכן . אבער וויא ווייסן גיט אז אפילו דער בעל השקפה דארף האפן עטוואס דער פון . און עטוואס פאקט פאר עס ויה אב צו שידדן . אבער דיא פרוסקייט איז גיט אויף דעם גיבוש . די גוטע מנהגים מענטשן יוא ראוי פאר איין פרוסקען . אבער די פרוסקייט אליין איז וויער טיף רעכט צו פאר שטיין . ווארום דאס איז גינדיגערט אויף וויער פיל באהאלטונג חכמה . און צו רעכט מאכן וויינע מעשים וואס אימליכער מיט איין קלוגע הארץ דארף דאס גאר זאגן . ווארום גאר איין קלוגער קען זיין פרום . וויא אונזערע חכמים זאגן איין עס הארץ קען קיין חסיד גיט זיין . און אצונד וועלן מיר דאס ערקלערן פסד . דער גרונד פון פרוסקייט איז ווי די גמרא זאגט וואל דעם מענטשין דעם וואס מאכערט ויה אין דער תורה . און טוט נחת צו גאט . און די זאך איז אז . ווארום די מצות וואס ליגן אויף דעם מענטשן איז פיקאנט און מיר ווייסן ווי ווייט וויער שולדקייט איז אויף אונז . גאר דער וואס דאס ליב גאט מיט איין ריכטיגע ליבשאפט . וועט ויה גיט באמיהען צו פרייא ווערן פון דאס וואס אימליכער יוד ווייט אז ער מוז דאס פאקען . גאר ער וועט זיין ווי איין זון וואס ליבט זיין פאטער . איז אז דער פאטער

ישראל בכלל . אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו שאילו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים . כבר ירכה הכן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל . ואע"פ שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור . הנה די לאותו הכן לחבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו . גם את אשר לא אמר לו בפירוש . כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת . והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו שיולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב וריע . בין איש לאשתו . בין אב ובנו . כללו של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת . שלא יאמר לא נצטוית יותר . די לי במה שנצטויתי בפירוש . אלא ממה שנצטווה ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת . והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו נ"כ אהבה נאמנת . כי גם הוא מסוג האוהבים ותהייה לו המצות אשר צוויים גלוי ומפורסם לגלוי דעת לבד . לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחפצו ית"ש . ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפירוש . או אפסוד עצמי במה שמוטל עלי עכ"פ . אלא אדרכא יאמר כיון שכבר מצאתי ראיתי שהפצו ית"ש נוטה לזה . יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו . וזהו הנקרא עושה נחת רוח ליוצרו . נמצא כלל

אין אים נאר עס וואס מ'גלה זיין דעה אז ער וויל איין וואך וועט שוין דער ווי זיך באמיינען אין דער וואך וויא ווייט ער קען . ווען אפילו דער פאטער האט אים נאר איין מאל דער מאנאט מיט איין דאלבן ווארט אין שוין דעם זון גנוג צו פאר שטיין די דעה פון דעם פאטער אז ער וואל אים טוען אפילו די וואך וואס ער האט אים נישט גיזאגט בפירוש אז ער וואל דאס טוען . נאר ווי באלד אז ער פאר שטייט אז דעם פאטער וועט דאס גיפעלין . און וועט נישט ווארטן אז ער וואל דאס נאך איין מאל אים דער מאנען . און די וואך ווען מיר מיט אונזערע אויגן צו ווישן גוטע פריינד צו ווישען איין מאן מיט איין ווייב . צו ווישן איין פאטער מיט איין זון . דער כלל איז בייא וועמען דיא ליבשאפט איז שטארק וועט ער נישט זאגן עס איז מיר גנוג וואס מען האט מיר גיזאגט בפירוש . און איך וויל נישט טוען מער ווי פיל מען האט מיר גיזאגט . נאר ער קלערט דיא דעה פון זיין פריינד און טוען דאס וואס עס קען אים גיפעלין דיא געבייטע איז דער וואס ליבט זיין באשעפער איין ריכטיגע ליבשאפט . און די מצות וואס נאט האט אים גיבאמין וואך ער מיט דעם שכל פאר שטיין . און אויב נאט פאר לאנגט דאס וואל ער נישט זאגן עס איז מיר גנוג וואס ער האט מיר גיזאגט בפירוש . און איך וועל זיך בעפרייען מיט דאס וואס איך מוז נאר אנדעקען ער וואל זאגן ווי באלד איך האב דער גאנצען אז נאט פאר לאנגט דאס וועל איך ווען דאס צו פאר ברייטן און צו פאר מערדיגן אין אלע ווייטן וואס נאט פאר לאנגט דאס . און דאס ווערט אן גרופין ער מוז נישט ליגקייט פאר נאט

כלל החסידות ורחבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר. והנך רואה שהחסידות ממין הפרישות. אלא שהפרישות בלאוין והחסידות בעשין ושניהם ענין אחד. שהוא להוסיף על המפורש מה שנוכל לדון לפי המצוה המפורשת שיהיה נחת רוח לפניו יתברך. זה גדר החסידות האמתית ועתה נבאר חלקי הראשיים :

פרק יט בביאור חלקי החסידות

חלקי החסידות הראשיים ג'. הא' במעשה. הב' באופן העשיה. הג' בכונה. החלק הא' במעשה אף הוא יתחלק לב' חלקים. הא' במה שבין אדם למקום. והב' במה שבין אדם לחבירו. החלק הא' שבא' הוא במעשה שבין אדם למקום. וענינו קיום כל המצות בכל הדקדוקים שבהם עד מקום שיר האדם מנעת. ואלה הם שקראום חז"ל שירי מצוה. ואמרי (סוכה לח) שירי מצוה מעכבים את הפורענות כי אע"פ שגוף המצוה נשלם וזולתם וכבר יצא בזה ידי חובתו. הגה זה לכל חסון ישראל. אך החסידים אין להם אלא להרבות בהשלמתם ולא למעט בהם כלל. החלק השני שבא' ש

גאט. נמצא אז דער כלל פון חסידות איז מען זאל מקיים ויין די מצות אין אלע זייטן און אלע אופנים וואס מען קען נאר. מען זעהט אז פרומקייט איז דיא זעלבדיגע פון אב שידדנג. נאר אב שידדן הייבט פון אזוי איין זאך וואס מען מאר גיט טוען. און פרומקייט איז איין זאך וואס גאט האט גיזייטן מען זאל יוא טוען און גיידע איז מען זאל מער טוען ווי מען באדארף טוען. וואס מען קען נאר אויס קלערן אז גאט גיפערט דאס. דאס איז די ריכטיגע פרומקייט. ערשט ווערן מיר דער קלערן וויינע הויפט חלקים :

דער ניינצעמער פרק

(בביאור חלקי החסידות) צו דער קלערן דיא חלקים פון פרומקייט :

חלקי החסידות הראשיים ג'. די הויפט חלקים פון ריכטיגע פרומקייט איז דריי. איינע איז צו טוען. די אנדערע איז דער ארם וויא צו טוען. די דריטע איז די פנה. און דער ערשטער חלק ווי צו טוען ווערט אויך גיט זיט אין צוויי חלקים. איין חלק וואס דער מענטש בארף טוען פאר גאט. דיא צווייטע פאר דעם מענטשן. וואס דער מענטש בארף טוען פאר גאט איז מקיים צו ויין אלע מצות באגין ריכטיג וויא ווייט ער קען נאר. דאס איז וואס די גמרא רופט שירי מצות דיא איבריגע פון מצות. און וויא זאגן (סוכה לח) דיא איבריגע פון דיא מצות האלפין אויף דיא שטראף. ווען אפילו דעם גוף המצוה האט ער שוין אב גימנען און האט שוין יוצא גיוועזן וויינע שולדקייט. דאס איז אבער נאר פאר דעם אידן וואס גלובין אן גאט. אבער די פרויע בארפן זעהן צו ווערן באגין און

שכא'. הוא במה שבין אדם לחבירו. וענינו גודל החטבה שיהיה האדם לעולם מטיב לבריות ולא מרע להם. וזה בנוף. במסון. ובנפש. בנוף שיהיה משתדל לעזור כל אדם במה שיוכל ויקל משאם מעליהם, והוא מה ששנינו (פ"ו פ"ו) ונושא בעול עם חבירו ואם מניע לחבירו איזה נזק בנפשו. והוא יכול למנוע אותו או להסירו. ימרח כדי לעשותו. במסון. לסייעו באשר תשיג ידו. ולמנוע ממנו הנזקין בכל מה שיוכל. כ"ש שירחיק הוא כל מיני נזקין שיכולים לבוא מחמתו. בין ליחיד בין לרבים. ואפילו שעתה מיד אין הדין מצוי כיון שיכול לבוא לידי כך מירם ויעבירם. ואז"ל יהי מסון חבירך חביב עליך כשלך. בנפש. שישתדל לעשות לחבירו כל קורת רוח שיש בידו. בין בעניני הכבוד. בין בכל שאר הענינים. כל מה שהוא יודע שאם יעשהו לחבירו הוא מקבל נחת רוח ממנו. מצות חסידות הוא לעשותו. כ"ש שלא יצערנו בשום מיני צער כלל. יהיה באיזה אופן שיהיה. וכלל כל זה הוא ג"ח אשר הפלינו חז"ל בשבחה ובחובותינו בה. ובכלל זה רדיפת השלום שהוא ההטבה הכללית בין כל אדם לחבירו. ועתה אביא לך ראיות על כל הדברים האלה מן החז"ל. אע"פ שהדברים פשוטים אין צריכים לחיזוק ראייה. בפרק הני העיר אמרו שאלו תלמידיו את ר' זכאי. במה הארכת ימים. א"ל מימי לא השתנתי בתוך ד' אמות של תפלה ולא כניתי שם לחבירי. ולא בטלתי קידוש היום. אימא זקנה היתה

אוג ניש צו פֿעלן פון דעם גאר נישט. דער אנדערער מדייל איז וואס צווישן מענשן דאס הייסט ער זאל זיין איין גוטער מענטש. ער זאל זוכן גוטס צו טוען מיט לייט וואס מער נישט שלעכטס. סייא אין גוף. סייא אין נפש. סייא אין געלד. אין גוף איז אז ער זאל זיך באמיהען צו העלפן אלע מענשן וואס ער קען. און צו פאר גרינגערין וויער לאסט. ווי די חכמים זאגן (אבות פו) ונושא בעול עם חבירו. ער זאל פראגן דעם יאך מיט זיין חבר. און ווען זיין חבר האט שארדן אין גוף. און ער קען דאס פאר מידן אנדער אב טוען. זאל ער זיך באמיהען אים צו העלפן מיט געלד ווי ווייט ער קען. און צו פאר מידן דעם שארדן וויא ווייט ער קען און פשיטא שוין צו דער ווייטערין אלע שארדיגס וואס עס קען פון דעם ארויס קומען סייא צו איין איינציגן. סייא צו פיל מענשן. ווען איצט איז דער הויז אפילו נישט אזוי גרויס. גאר וויא פאלד עס קען קומען דער צו זאל ער זיך ווערן אב טוען און דער ווייטערין. דיא חכמים זאגן (אבות פב) יהי מסון חבירך חביב עליך כשלך. דאס איז מיינט ד' געלד פון זיין חבר זאל דיר זיין אזוי ליב ווי דיין אייגענע. און אין נפש מוז ער זיך אויך באמיהען צו טוען דעם חבר אלע גוטעליקייט וואס ער קען. סיי אין כבוד. סייא אין אנדערע זאכן וואס ער ווייסט אז ער וועט נעמען טוען וועט נעמען האבן פאר געניגען פון דעם. בארף איין פרויער דאס טוען. און פשיטא אז ער זאל אים נישט אן טוען. קיין צער אויך דער וועלט וואס פאר איין צער עס איז. און דאס איז אלץ גילות הדברים וואס איינעמקע חכמים האבן וויער גלויבט און מחויב גווערן

היתה לי פעם אחת מכרה כיפה שבראשה והביאה לי קידוש היום. הרי לך פה מן החסידות במה שנוגע אל דקדוקי המצות. כי כבר פמור היה מן הדין מהבאת יין לקידוש. כיון שלא היה לו. עד שהיתה צריכה אמו למכור כיפה שבראשה. אמנם ממדת חסידות היה עושה כן. ובמה שנוגע לכבוד חבירו שלא כנהו אפילו כנוי שאינו של נגאי וכדפירשן התוספות שם. ורב הונא ג"כ קשר נמי על לבושו. לפי שמכר המייגן לקנות יין לקידוש היום. עוד שם שאלו תלמידיו את ר"א בן שמוע. במה הארכת ימים. א"ל מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הכנסת. ולא פסעתי על ראשי עם קודש. חנה זה המדות בענין כבוד ב"ה ובענין כבוד חבריות. שלא לפסוע על גב מסבתן שלא ליראות כמבזה אותן. עוד שם שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים. א"ל מימי לא קדמני אדם לבה"מ. ולא ברכתני לפני כהן. ולא אכלתי מבהמה שלא הורמה מתנותיה. ואמרו עוד שאלו תלמידיו את ר' נחניא במה הארכת ימים. א"ל

אני שמארכ צו טען. אנאמער דעם איז אויף שלום צו מאכין צו ווישען מענשין. וואס דער פון קומט ארויס טובות פאר דער וועלט. איצט וועל איך פרעגנען ראיות פון דער גמרא צו פאר שטארקן אנגעזע רייר. האמש דא רייר זענען גיונים אונ מען דארף צו וויי גאר קיין ראיות גיט. אין פיר בני העיר שטייט גישריפין דא תלמידים האבין גיפרעגט רבי זכאי דורך וועלכין זכות לעבסטו אוי לאנג. האט ער גיזאגט איך האב קיין מאל גיט משתין גיועוין אין דא פיר איילין פון תפלה. אונ האב מיין חבר קיין צו נאמען גיט גיגעבין. אונ האב גיט מביטל גיועוין שבת ויום טוב קידוש צו מאכין. מיין אלטע כמעט האט איין מאל פאר קויפט איר הויב פון קאפ אונ האט מיר גיפראכט וויין אויף קידוש. ווערט מען ווייט חסידות איז נוגע צו דקדוקי מצות. מן הדין וואלט ער שוין פמור גיועוין פון קידוש וויא פאלד ער האט גיט. גאר איבער כרת חסידות האט זי פאר קויפט איר הויב. אונ ער האט גיט גרופין מיט איין צו נאמען ווען אויף דער צו נאמען איז גיט קיין שטענדיגער. וויא תוספות מאכט דארטן רב הונא האט פאר קויפט איין גארטיל צו קויפען וויין אויף קידוש. אונ האט זיך פאר בונדן מיט איין שטריק. דא תלמידים האבין גיפרעגט צו ר"א בן שמוע פאר וואס לעבסטו אוי לאנג. האט ער גיזאגט איך האב קיין מאל גיט גימאכט דעם בית המדרש פאר איין דורך נאנג. אונ האב גיט גיטרעטן אויף דא קעפ פון מענשין. דאס הייסט איך האב וויא גיט גימאלטן פאר קליין. דא מרות זענען ערליך צו האלטן איין שול אונ ערליך צו האלטן ליטוין. ווען מען ניצט מיט וויא זאלן וויא גיט מביה זיין. אויף האבין דא תלמידים גיפרעגט ר' פרידא פאר וואס לעבסטו אוי לאנג האט ער גיזאגט צייט איך לעב האבין קיין מענשין גיט גיטמען אין שול פריער פון מיר אונ האב גיט גימאכט קיין פרקה פאר איין פון. אונ האב גיט גיגעסין פון איין ברכה וואס עס איז גיט אב גישייט איבער מתנות צום פון. אויף האבען גיפרעגט

אל סימי לא נתכבדתי בקלון חברי . ולא עלתה על מטתי קללת חברי .
 ומפרש התם . כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה . אתא ר"ח בר חנילאי
 וקא דרי מיניה . א"ל אי רנית דדרית במאתיך דרי . ואי לא אתייקורי
 אנא בזולתא דידך לא ניהא לי הרי לנו שאע"פ שמשמעות בקלון חברי
 הוא המשתדל לכזות חברי . כדי שעל ידי זה ירבה כבודו . הנה לחסידים
 לא יאות לקבל כבוד . אפילו אם חברי הוא הבא ומתרצה בזה . אם יהיה
 זה בזיון לחבריו . וכענין זה אמר רבי זירא סימי לא הקפדתי בתוך ביתי
 ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני . ולא הרהרתי במבואות המטונפות . ולא
 הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין . ולא ישנתי בכה"מ לא שינת קבע
 ולא שינת עראי . ולא ששתי בתקלת חברי ולא קראתי לחברי בחניכתי .
 הרי לך מעשי חסידות מכל הדרכים שזכרנו למעלה . ואמרו עוד ו"ל (כ"ק ל)
 אר"י האי מאן דבעי למחוי חסידא לקיים מילי דברכות . וזה למה שבינו
 לבין קונו . וא"ל לקיים מילי דגזקין וזהו למה שבינו לבין חברי וא"ל
 לקיים מילי דאבות . ששם נכללים ענינים מכל החלקים . והנה גמילות
 חסידות

גיפּרענט דיא תלמידים ר' נחמיה פאר וואס לעבנסטו אזו לאנג . האט ער גיוואנט
 איה דאב ויה קיין מאל גיט גילויגט מיט אזוי איין וואך וואס פון דעם קען ארויס
 קומען איין גיוון צו מיין חבר אונ אז איה בין ארויף גינאנגען אויף מיין געט
 איי גיט מיט גינאנגען דיא קללה פון מיין חבר . ווארעם איה דאב ויה באמיקעט
 מיט אים שלום צו ווערן . ואנט דארמין דיא גברא אזוי וויא רב הונא האט
 גיטראגן איין רידעל אויפן אקסיל . איי גיקומען רב הנא בר חנילאי אונ האט
 גיוואלט צו געמען פון אים אונ אליין טראגען האט ער גיוואנט ביססו גיוואנט
 צו טראגן אין דיין שטאט וואלסטו דא אויף טראגן . אז גיט ווילסטו מיר פבור
 אב געבין מיט דיין שאנד דאס וויל איה גיט . ועדמ מען אז דעם חבר מבוה
 צו ויין . פרי דורף דעם זאל מעהר ווערן ויין פבור טאר מען גיט אגער איין
 פרוכער דארף גיט צו געמען קיין פבור פון ויין חבר אפילו ווען גענער גיט אים
 פבור מיט ויין גומין ווילין . גאר אז דורף דעם קען ארויס קומען דעם אנדערן
 איין גיוון . אויף דעם ארמט ואנט ר' וירא איה דאב ויה קיין מאהל גיט גיפירעם
 איין מיין שטוב . אונ דאב גיט איין מרים גיגעבין פריער פאר איין גיגעערין
 פאר מיר . אונ דאב גיט גיטראקט אין אנגריגע ערמער אין דער תורה .
 אונ בין גיט גינאנגען מיר איילין אן תורה אונ אן תפילין . איה דאב גיט
 גישלאפן אין בית המדרש אפילו אביסעל . אונ דאב ויה גיט גיפירעם מיט זיין
 חברם שלעכטס . אונ דאב גיט גרופין מיין חבר מיט ויין צו נאמען ועדמ מען
 פון דעם אז חסידות איי דיא אלע ארמין וואס מיר האבין אויפן גיטריבין . אויף
 ואנט דיא גברא (כבא קמא ל) ווער עס וויל פרום ויין מוז מקנים ויין אלע דגנים
 פון ברכות . דאס וענען דיא ואכין וואס גידעמט צו גאט אונ אנדערע ואכין ער
 זאל מקנים ויין דיא דגנים פון גיזקין . דאס וענען דיא ואכין וואס איי צווישן אים
 אונ ויין חבר . אונ אנדערע ואכין ער זאל מקנים ויין דגנים פון אבות . ווארעם
 דארמין

חסידות הוא עיקר גדול להסידים כי חסידות עצמו נגזר מחסד וא"ל (מכאן מ"א) על ג' דברים העולם עומד ואחד מהם ג"ח. וכן מנהו ז"ל עם הדברים שאוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. ואמרו עוד (סוטה י"ד) דרש ר' שמלאי תורה תחלתה ג"ח וסופה ג"ח. ואמרו עוד דרש רבא כל מי שיש בו ג' מדות הללו. בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו. רחמן וביישן וג"ח. ואמרו (סוטה מ"ט) אר"א גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה. שנאמר ורעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. ואמרו עוד (סוטה כג') דברים גדולה ג"ח מן הצדקה שהצדקה בממונו וג"ח בגופו. צדקה לעניים. ג"ח לעניים ולעשירים. צדקה להיים. ג"ח בין להיים בין למתים. ואמרו עוד ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. וזה פשוט. כי הקב"ה מודד מדה כנגד מדה. ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות. גם הוא בדינו ירחמוהו ויסתלו לו עונותיו בחסד. שהרי מחילה זו דין הוא. כיון שהיא מדה כנגד מדתו. והוא משאז"ל למי נושא עון למי שעובר על פשע. ומי שאינו רוצה להעביר על מדותיו. או אינו רוצה לגמול חסד. הנה הדין נותן שגם עמו לא יעשו

דאמין וענן שוין איין גישמעלם אלע חלקים. און גמילות חסדים איין איין גרויסער עיקר פאר איין פרוקען. דיא חכמים זאגן (אבות פ"ג) אויף דריי זאכן שטויט דיא וועלט. איין איינע פון וויא גמילות חסדים. און דיא חכמים האבין דאס גיציילט צווישן דיא זאכן וואס מען עקט נאר דיא פירות פון דעם אויף דער וועלט און דער גון בלייבט אויף יענער וועלט. אויף זאגט דיא גמרא (סוטה י"ד) ר' שמלאי האט גידרשט אז גמילות חסד איז דער און הויב און דער אויס לאז פון דער תורה. און רבא האט גידרשט ווער עס האט איין יוד דיא דרייא מדות איין ער כון אברהם אבינו קינדער. איין בעל רחמנות. און איין בושט פנים און איין בעל גמילות חסד. אויף זאגן וויא (סוטה מ"ט) ר"א זאגט גמילות חסד איז גרעסער פאר צדקה. אויף זאגן וויא (שם) מיט דריי זאכן איז גמילות חסד גרעסער פאר צדקה. צדקה איז נאר מיט בעלד און גמילות חסד מיט ווין גוף. צדקה איז נאר צו ארעמע לייט. און גמילות חסד איז צו רייכע לייט אויף. צדקה איז נאר צו לעבעדיגע. און גמילות חסד איז צו גישטארבענע אויף. אויף שטויט איין דער גמרא דער וואס איז יוד מרחם אויף לייט אויף דעם איז מען יוד מרחם פון הימל. און דאס איז גוים ווארם נאט פאצאלט דאך סדרה בנגד מדה. און ווער עס האט רחמנות אויף לייט איז דער ישר אז מען זאל יוד אויף אים אויף דער פארעמען. און מען זאל אים מוחל ווין וויינע עבירות מיט חסד ווייל ער מוט אויף חסד. וויא דיא גמרא זאגט צו וועמען פאר גיבט נאט וויינע זינד. צו דעם וואס איז מוחל דעם אנדערן וויינע עבירות. דער וואס וויל אפער גיט שענקען וויינע. אדער ער וויל גיט טוען מיין חסד. איז דער ישר אז מען זאל מיט אים אויף יוד פאראנדלען גיט מיט חסד. היינט ועה וועלכער מענטש וועט דאס דער האלטן אז נאט זאל יוד מיט אים

יעשו אלא שורת הדין. ראת עתה מי דוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמוד
אם הקב"ה עושה עמו שורת הדין. ודוד המלך מתפלל ואומר ואל תבוא
במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי אמנם העושה חסד יקבל
חסד. וככל מה שירבה לעשות כך ירבה לקבל. ודוד היה מתהלל במדתו
זאת הטובה שאפילו לשונאיו היה משתדל להיטיב, וזו מ"ש (ס ל"ה) ואני
בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי ואמר (ס ז) אם גמלתי שולמי רע
וגו'. ובכלל הענין הזה שלא לצער לשום בריה אפילו ב"ח ולרחם ולחוס
עליהם. וכה"א (משלי יב) יודע צדיק נפש בהמתו. וכבר יש שסוברים צער
ב"ח דאורייתא ועכ"פ דרבנן. כללו של דבר הרחמנות וההטובה צריך שתהיה
תקוע בלב החסיד לעולם. ותהיה מנמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות.
ולא לגרום להם שום צער וכו'. החלק הב' מן החסידות הוא באופן העשיה.
והנה ג"ז נכלל בב' ענינים. אמנם תחתיהם נכללים פרטים רבים. וב'
הראשיים הם חיראה והאחבה. ב' עמודי העבודה האמתית שזולתם לא
תכון

אִים בְּאַדְמָתָא דְּלֵעֵן נָאֵר מִיָּמִין דִּין. אִם דְּדִד הַמֶּלֶךְ הָאֵם מִתְפַּלֵּל גִּיּוּעֵזִין (תהלים
קיג) ואל תבא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפני כל חי. דָּאֵם אִין מִיִּימֵשׁ דּוּא
וְאֵלְכֵם נִיט גִּיין מִיָּמִין דִּין מִיט כִּיין קִנְעֵכֶם. וְאִרֹם קִיין לְעִבְדֵיגֵר מְעֵנֵשׁ
וְעֵט פֶּאֶר דִּיד נִיט בְּלִיבִין גִּירֵעֵכֶם. נָאֵר דְּעֵר וְאִם מִיט חֶסֶד יִנְעֵר אִין מִקְבֵּל
חֶסֶד אִם וְאִם עֵר מִיט מְעֵר אִין עֵר מִקְבֵּל מְעֵר. אִין דְּדִד הָאֵם וִיד בְּעִירִיכֶם
אִין אִפִּילוּ וִינְעֵר שׁוֹנָאִים פִּלְעֵנִם עֵר אִוִּיהָ וְעֵרֵן גִּרָּם צוּ מִנְעֵן (שם ל"ה) ואני
בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי וחפלתי על חיקי תשוב. דָּאֵם אִין מִיִּימֵשׁ אִין
מִינְעֵן שׁוֹנָאִים וְעֵנֵן אִפִּילוּ קֶרְאֵנִךְ גִּיּוּעֵזִין הָאֵב אִוִּיהָ אֵן גִּיטָאֵן אִיין וְאֵךְ אִם
הָאֵב גִּיפֶאכֶם. אִוִּיהָ וְאִנְעֵר (שם ז) אם גמלתי שולמי רע. דָּאֵם אִין מִיִּימֵשׁ צוּ
הָאֵב אִוִּיהָ גִּיטָאֵן שְׁלֵעֵכֶם דָּעֵם וְאִם אִוִּיהָ וְוִיִּים אִין עֵר מִיט מִיר שְׁלֵעֵכֶם. דְּעֵר
כָּלֵל אִין מְעֵן מְאֹדֵר נִיט מִנְעֵן. קִיין שְׁלֵעֵכֶם קִיין לְעִבְדֵיגֵר בְּאִשְׁעֵפְנִישׁ. וְוִיִּים דְּעֵר
פֶּסֶק וְאִנְעֵן (משלי יב) יודע צדיק נפש בהמתו. דָּאֵם אִין מִיִּימֵשׁ דְּעֵן פֶּרֹמְעֵר קֵעֵן
אִפִּילוּ וִיין בְּהִמָּה קִיין שְׁלֵעֵכֶם נִיט צוּ מִאֵן. אִם אִנְדֵּרֵר חֲכָמִים וְאִנְעֵן אִין צֵעֵר
בְּעֵלִי מִיִּים אִין נָאֵר פֹּון דְּעֵר הַרְדָּה. נָאֵר מִדְּרַבָּנִין אִין דָּאֵם גִּוִּים אִסִּיד דְּעֵר כָּלֵל
אִין אִיין חֲסִידִים הָאֵרֶץ מִזֵּן לִיגֵן שְׁמֵעֵדִיג גִּרָּם צוּ מִנְעֵן אִם נִיט גִּוִּים וִיין קִיין
לְעִבְדֵיגֵר בְּאִשְׁעֵפְנִישׁ קִיין צֵעֵר. דְּעֵר אִנְדֵּרֵר תֵּלֵק פֹּון חֲסִידוֹת אִין וְוִיִּים מְעֵן
נָאֵר מִנְעֵן דָּאֵ מִצֹּות. אִם דָּאֵם וְעֵרֵם אִוִּיהָ אִינְגֵּעֵמִיטֵלֵם אִין צִוִּיִּים מִייל. אִם
אִין וִיִּים אִין פֶּאֶרָאן אִפִּילוּ פֶּרִמִּים. נָאֵר דְּעֵר הַרְבֵּה אִין יִרְאָה אִם אִהֲבָה צִוִּיִּים
וִיילִין פֹּון דִּי רִיבִינְעֵן עֲבוּדָה. וְאִם אֵן דָּעֵם קֵעֵן נָאֵר קִיין עֲבוּדָה נִיט וִיין. אִין אִין
כָּלֵל פֹּון יִרְאָה אִין מְעֵן וְאֵל וִיין אִרְאֵם גִּיפֶאֲלִין פֶּאֶר נָאֵם צוּ שְׁעֵמֵן וִיד אִין מְעֵן
קִיבֵם דִּינְעֵן נָאֵם. אִם כָּבוֹד אֵב גִּעֲבִין וִינְעֵן מִצֹּות וִיין נָאֵמֵן אִם וִיין הַרְדָּה.
אִם אִין כָּלֵל פֹּון אִהֲבָה צוּ פֶּרִיִּיעֵן וִיד אִם צוּ בְּאִהֲעֵמִין וִיד אֵן נָאֵם. אִם
כְּנֵאָה הָאֵבִין אִין כִּצִּירֵת אִם עֲרִשְׁתִּי מִיר דָּאֵם מְפֹרֶשֶׁת וִיין אִינְצִיגִוִּיִּים
דְּעֵר עִקֵּר יִרְאָה אִין מְעֵן וְאֵל מִרְאָה הָאֵבִין פֶּאֶר וִיין גִּרֹּזִיקִיט אִין דְּעֵר מְעֵנֵשׁ

דאָרף

תכון כלל . בכלל היראה יש ההכנעה מלפניו יתברך . חבושת בקרוב אל עבודתו . והכבוד הנעשה אל מצותיו אל שמו יתברך ואל תורתו . ובכלל האהבה . השמחה . הדבקות . והקנאה . ועתה נבארם אחד אחד . הנה עיקר היראה היא יראת הרוממות שצריך האדם לחשוב בעודו מתפלל או עושה מצוה . כי לפני מלך המלכים הוא מתפלל או עושה המעשה ההוא . והוא מה שזהיר התנא (לכנס פ"ג) וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה מתפלל . והנה ג' דברים צריך שיסתכל האדם ויתבונן היטב . כדי שיגיע אל זאת היראה . האחד שהוא עומד ממש לפני הכורא יתברך שמו ונושא נותן עמו . אף על פי שאין עינו של אדם רואהו . ותראה כי זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי . יען אין החוש עוזר לזה כלל . אמנם מי שהוא בעל שכל נכון . במעט התבוננות ושימת לב . יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר . איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך . ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מכקש . והוא ית"ש סאזין לו מקשיב לדבריו . כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו . ואחר שיקבע זה בדעתו . צריך שיתבונן על רוממותו יתברך . אשר הוא מרומם וגשנב על כל ברכה ותהלה . על כל מיני שלימות שתוכל מחשבתנו לדמות ולהבין . ועוד צריך שיתבונן על שפלות האדם ופחיתותו . לפי חומריותו ונאותו . כ"ש לפי החסאים שחטא מעודו . כי על כל אלה א"א שלא יחרד לבו ולא ירעש בעודו מדבר דבריו לפניו יתב' . ומזכיר בשמו ומשתדל

וְאִרְאֶה מִרְאכֻמִּין בְּשַׁעַת עֵר שְׁמַעְלִם וְיָד מִתְפַּלֵּל וַיֵּין . אֲדַעַר עַד מוֹט אִיִּין מִבְּיָדָה
אִז עַד אִז מִתְפַּלֵּל פֶּאָר דָּעם מִלְּךָ מַלְכֵי הַמִּלְכִּים . וַיֵּא וְדַעַר הִנָּה וְאָנֹכִי אִז דִּוֵּא
בִּיסֵט מִתְפַּלֵּל וְאִלְכֻסֹּמוּ וַיִּסִּין פֶּאָר וְעוֹמֵקֵין בִּיסֻמוּ מִתְפַּלֵּל (אִכּוּת פִּיג) אִז דְּרִיֵּא
וְאִכִּין מִז וְיָד דַּעַר מַעֲנֵשׁ בְּעִמְרֵאכֻמִּין אִז גִּיט בְּעִקְלֵרֵין פִּדִי צו קוֹמֵן צו דִּיא
קִיָּאָה . אִיִּינִם אִז אִז עַר שְׁמִיִּיט רִיכְמִיג פֶּאָר דָּעם פֶּאֲשַׁעְפֻּעַר אִז רַעַם מִיִּט אִים
הֶאֱמֵשׁ הֶגֶם דָּעם מַעֲנֵשִׁינִם אוֹיג וְעֵדֵם אִים גִּיט אִז אִז דָּאם . וַיִּעַר שְׁוֹעַר
אִז דַּעַר מַעֲנֵשׁ וְאִל וְיָד דָּאם אָפּ מַעֲלִין אִין הֶאֱרִיצִין גִּאֲנִץ רִיכְמִיג . וַיִּיל וַיֵּין דִּעַל
הַעֲלֻפֹּת אִים גִּיט צו דָּעם גִּאֲר וְדָאם דָּען אִז אִין אִכְתִּי אִיִּין בַּעַל שִׁכָּל וְעֵטֵם מִיִּט
אֲבִיסְעַל בְּעִמְרֵאכֻמוֹתָהָ עַר קַעֲנֵן וְיָד אִיִּין וְעִיצִין דִּיא וְאִז עַר רַעַם מִיִּט גִּאֲט
בִּיָּה . אִז עַר בָּעֵט בִּיֵּא אִים אִז גִּאֲט בִּיָּה דַּעַרִּם אִים צו פִּתְקֵט וַיֵּא אִיִּין
מַעֲנֵשׁ רַעַם מִיִּט דָּעם אֲנִרְעִין אִז דַּעַר אֲנִרְעֵר עֲנַפְעֵרִם אִים . אִז וַיֵּא דַּעַר
מַעֲנֵשׁ וְעֵט דָּאם וְיָד בִּיֵּא שְׁמַעְלִין אִין וַיֵּין דַּעַר דִּאָרֵךְ עַר וְיָד בִּאֲקֻלֵּרֵין אוֹיָה
וַיֵּין גִּדּוּיִבְתֵּרִיִּים וַיֵּא עַר אִז גִּדּוּיִבִּין אֲבִיעַר אֲלֵע לִיב . אִז אֲבִיעַר אֲלֵע שְׁלִימוֹת
וְדָאם אֲנִרְעֵר מִחֻשְׁבָּה קַעֲנֵן וְיָד פֶּאָר שְׁמַעְלִין אִז וְאִל בִּאֲקֻלֵּרֵין דִּיא גִידֵרֵיִיגִיִּים
פִּון דָּעם מַעֲנִשִׁין גִּאֲד וַיֵּין גִּרָאֲבִדִּיִּים . אִז פִּשִּׁיטֵא שְׁוִין גִּאֲד דִּיא עֲבִירוֹת וְדָאם
עַר דָּאם גִּיטֵאן . וְדָארוֹם בִּיֵּא דִיא אֲלֵע וְאִכִּין אִז גִּיט מַעֲנִלִּיָּה אִז עַר וְאִל גִּיט
פֶּאָר צִימְעֵרֵט וְעֵרִין בְּשַׁעַת עֵר רַעַם פֶּאָר גִּאֲט בְּרוּךְ הוּא . אִז דַּעַר מֵאֲנֵם וַיֵּין
נִאֲמֵקֵן אִז בִּאֲמִידֵעֵט וְיָד אִים אֲבִיעַר צו בְּעֵמִין . דָּאם אִז וְדָאם דַּעַר פִּכּוֹק וְאָנֹכִי
רַעֲלִים

תהלים

ומשתדל להרצות לו . הוא מש"ה (סלסב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה . וכתוב (סס טט) אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו . כי המלאכים להיותם יותר קרובים אליו יתברך מבני הנוף החומרי קל להם יותר לרמות שבח גדולתו . ע"כ מוראו עליהם יותר ממה שהוא על בני האדם . ואמנם דוד המע"ה היה משבח ואומר (סס ה) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך . וכתוב (מלאכי ה) מפני שמי נחת הוא . ואומר (עזרא ט) אלהי בושתי ונכלמתי להרים פני אליך . ואולם היראה הזאת צריך שתתגבר בלב בתחלה . ואחר כך תראה פעולותיה גם באיברי הנוף הלא כמה כובד הראש וההשתחואה שפלות העינים וכפיפת הידים כעבד קטן לפני מלך רב . וכן אמרו בגמרא רבא פכר ידיה ומצלי . אמר כעבדא קמי מאריה . והנה דברנו עד עתה מן ההכנעה ומן הבושת . וגדבר עתה מענין הכבוד . הנה כבוד המצוה ויקרה . כבר הזהירונו עליו חז"ל ואמרו זה אלי ואנוהו . התנאה לפניו במצות . ציצית נאה . תפילין נאה . ס"ת נאה . לולב נאה וכו' . וכן אמרו הידור מצוה עד שליש . ע"כ משלו מכאן ואילך

(תהלים ב') עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה . דאם איז מייטש זינט גאט מיט יראָה אונ פֿרייד זיך מיט ציטערניש . אויף שטייט (שס טט) אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו . דאם איז מייטש גאט איז שרעקליך צווישן ווינע הייליגע לייט . אונ איז איין פֿורקט אויף דא וואס זענען ארום אים . ווארום ווייל דא מלאכים זענען צו אים געמער איידער מענשן וואס האבן איין גראבען חסד . איז וויא גרינגער זיך פאר צו שמעלן זיין גרויסקייט . דערפער איז אויף וויא זיין מדרג מעהר ווי אויף מענשן . נאר דוד המלך האט זיך בעריכט אונ האט גיאנט (שס ה) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך דאם איז מייטש איך וועל זיך בוקן צו זיין הייליגן פאלעץ מיט זיין פֿורקט . אויף שטייט (מלאכי א) מפני שמי נחת הוא דאם איז מייטש פאר זיין גאמען ציטערט דער פֿרוקער יוד . אויף זאגט ער (עזרא ט) אלהי בושתי וגם נכלמתי להרים פני אליך . דאם איז מייטש זיין גאט איך זעם זיך אויף צו הייבן זיין פנים צו דיר . נאר דא יראָה באַרף זיך פֿריער שטארקן אין באַרצן . דער גאט זעהט מען דא ווירקניגען פון דעם אויף אין אלע גלידער פון גוף . דאם הייבט דעם קאפ האלטן שווער איין גיבונגן בשעת באַוועגן דא אויגן אראפ גילאזן אונ דא הענד אונט גיבונגן אזוי וויא איין קליינער קנעכט פאר איין גרויסן מלך . אונ אזוי זאגט דא נכרא רבא דאם אויף גילייגט דא הענד אונ האט גיראוויגט ער האט גיאנט מען דארף שטיין וויא איין קנעכט פאר זיין הארין . אונ זיין ערשט האבן מיר גירעט פון דעם וואס איין מענשט מוז זיין זיך אראפ פאלן אונ זעמען זיך . איצט וועלן מיר רייזן פון קבוד דער קבוד פון מצות אונ צו האלטן וויא שיער האבן אונ זיין דא חכמים גיאנט זה אלי ואנוהו . דאם איז זיין גאט איך וויל אים באשיינען . בשיין זיך פאר אים מיט מצות . שיינע ציצת . שיינע תפילין . איין שיינע ספר תורה . איין שיינעם לולב . אונ אזוי שטייט אין דער גמרא באשיינען דא מצוה באַרף מען

ואילך משל הקב"ה. הרי דעת שפתותיהם ז"ל ברור מללו. שאין די בעשות המצוה לבד. אלא שצריך לכבדה ולהדרה. ולהוציא מי שלהקל על עצמו יאמר אין הכבוד אלא לבני האדם המתפתים כהבלים אלה. אך הקב"ה אינו חושש לזה. כי הוא מרומם מדברים האלה ונשגב מהם. וכיון שהמצוה נעשית לאמתה די בזה. אמנם האמת הוא שהאדון ב"ה נקרא אל הכבוד. ואנו חייבים לכבדו. אע"פ שאינו צריך לכבודו ולא כבודנו חשוב וספון לפניו. ומי שממעט בזה במקום שהיה יכול להרבות. אינו אלא חוטא. הוא מה שהנביא מלאכי מתרעם על ישראל בדבר ה' (מלאכי ב) וכי תנישון עור לזכות אין רע הקריבחו נא לפחתך הירצך או הישא פניך. ואולם חז"ל הזהירונו להתנהג הפך זה בעבודה. ואמרו בענין מים שנתגלו שלא יסננם במסננת. מטעם אימור דאמרי להדיוט. לנכוח מי קאמר לית ליה הקריבחו נא לפחתך. ראה נא מה חסרון יש במים שנסתגלו. וכבר מותרים הם להדיוט. ואפ"ה אסורים הם לנכוח משום שאינו דרך כבוד. ואמרו עוד בספרי. וכל מבחר נדריכם. דהיינו שלא יביא אלא מן המובהר. וכבר מצאנו קין והבל. הבל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן. וקין מן הפסולת מפרי האדמה כפי' ז"ל. ומה עלה בהם וישע

מען איין דיימל מיינער צאלן ווי פאר די מצוה אליין. ביי דעם דיימל דארף ער זינע געבין. פאר די איבעריגע וועט נאט פאלן. ווען מיר ריכטיג אז עס איז נישט גנוג מיט דעם וואס ער שט נאט מצוה אליין. נאר ער מוז איר נאך פאשיינען. און נישט ווי דער וואס וויל ויך גרינגער מאכן און זאגט דער קבד איז מער נישט גוט צו געבין דעם מענשן וואס ער פאר לאנגט די גארעשקייט אבער נאט וויל דאס נאר נישט. ווארום ער איז דער הויפן פון די אלע זאכן. און ווי פאלד די מצוה ווערט גיטען ריכטיג איז שוין גנוג נאר דער אמת איז נאט ווערט אן גירפען דער נאט פון קבד און מיר זענען מהויב אים אפ צו געבען קבד האמט ער דארף נישט אונזער קבד. און אונזער קבד איז נישט רעכט ביי אים. און דער וואס איז ממעט זיין קבד וואו ער האט גיקענט פאר מערין איז ער איין זינדער. דאס איז וואס דער נביא ביינערט ויך אויף יידן פון נאמט וועלן (מלאכי א) כי תניש עור לזכות אין רע. הקריבחו נא לפחתך הירצך או הישא פניך. דאס איז מיינט ווען איר דער לאנגט איין פלגדן קרפן איז ביי איר נאר קיין ביי נישט פאר רעכניט. דער לאנג אים צו זיין הארין צו וועט ער דאס פארויליגן. און די נקרא האט אונז פאר זאגט פאר קערט אז מען זאל נאט נאך מער קבד אפ געבין וויא איין מענשן. און זאגן וואסער וואס זענען גייעזין אפ גידעקט טאר מען נישט איבער זייען. האמט דאס פאר איין גייעזעם מענשן מען דאס ניצן. אבער פאר נאט טאר מען נישט. פאר וואס וויל עס איז נישט דא קבד. און אין ספרי שטייט אז איין קרפן טאר מען נישט גרעניגן נאר פון די געקעט. מיר נישטען ביי קין און הבל. הבל האט גיבראכט פון די פגעטע שפעסן. און קין האט גיבראכט פון די שפעטע פרוכט פון דער

(בראשית ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעו. ואומר (מלאכי ה) וארור נוכח ויש בעדרו זכר וגורר וזוכה משחת לה' כי מלך גדול אני. וכמה דברים הוזהירונו ו'ל שלא יהיו מצות בזויות עלינו. וכבר אמרו כל האוחז ס'ת ערום נקבר ערום מפני בזיוו המצוה. וסדר העלאת ביכורים יהיה לנו לעינים לראות מה הוא הידורן של מצות. שכך שנינו (כנכים פ"ג) חשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו וכו'. עוד שם העשירים מביאים בכוריהם בקלותות של זהב והעניים במלי נצרים כו'. עוד שם נ' מדות בבכורים. בכורים. תוספת ביכורים. ועימור בכורים וכו'. הרי לנו בהדיא כמה ראוי לנו להוסיף על גופה של מצוה כדי להדרה. ומכאן נלמוד לכל שאר מצות שבתורה. ואמרו רבא רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. עוד ארזיל על פ' בגדי עשו בנה החמודות. אמר רשב"ג אני שמשתי את אבא כו'. אבל עשו כשהיה משמש את אביו לא היה משמש אלא בבגדי שר. והנה א"כ לבער ורם. ק"ו למלך מלכי המלכים חקב"ה שהעומד לפניו להתפלל ראוי

עדר. אג וואס איז גינענין דער סוף (בראשית ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעו. דאס איז מיינש גאט האט זיך גיקערט צו הבל מיט זיין מנחה. אג צו קין מיט זיין מנחה האט ער זיך גיט גיקערט. אויף שטייט (מלאכי ה) וארור נוכח ויש בעדרו זכר וגורר וזוכה משחת לה' כי מלך גדול אני. דאס איז מיינש פאר פלעגט איז דער קאנגער וואס האט אין זיינע שטאנדע אונטערן זכר. אג קיילעט איין פאר דארבענע צו גאט. ווארום איך בין אנדערסער מלך. אג פיל זאכן האבן אונז די תכמים פאר זאגט אז מצות זאלן ביי אונז נישט מבוזה נעדין. די גמרא זאגט ווער עס האלט איין ספר הורה נאקעט ווערט באגראבן נאקעט. מכתת ער איז מבוזה די מצוה. אג מיר קענען זעהן וויא מען פלעגט בעשיינען די בבורים בשעת ברענגען אג מיר האבן אזו גילעדיגט. די רייכע פלעגן ברענגן אין גילדענע קענדליך. אג די ארעמע אין קענדליך פון ריטליך. אג דער אקס פלעגט גיין פריער אג זיינע הענגער בערעקט מיט גאלד. אג איין קרון מיט ויתם אויף זיין קאפ. אויף שטייט דארטין. דרייערליי בבורים איז פאר האנדלן. בבורים אג צו לייגן פון בבורים אג בעקריינג פון בבורים. זעט מען דער פון אז מען מוז צו לייגן אויף דעם גוף מצוה כדי צו בעשיינען. אג פון דעם קענען מיר אפבלענדען אויף אלע מצות. אג וויא זאגן. רבא פלעגט זיך אן טאן שיינע זאכן פארין דאווענען ער פלעגט זיך זאגן. גרייט זיך גענען דיין גאט. אויף זאגט די גמרא אויף דעם פסוק בגדי עשו התמודות רבן שמעון בן גמליאל זאגט. אז עשו האט גידיגט דעם פאטער. פלעגט ער דינען אין קליידער פון איין שר. היינט אז אזוי צו איין מענטש. פשיטא איז שוין פאר דעם מלך מלכי המלכים גאט ברוך הוא. אז דער וואס שטעלט זיך צו אים מתפלל זיין דארף אן טאן שיינע קליידער. אג זיצן פאר אים וויא פאר איין גרויסען מלך. אג אין דעם פלל איז פבד פון שבת

ראוי הוא שילבש בגדי כבוד. ויושב לפניו כמו שיושב לפני מלך גדול. והנה בכלל זה יש כבוד השבתות ויו"ט. שכל המרכבה לכבדם. ודאי עושה נחת רוח ליוצרו שכן צונו וכבדתו. וכיון שכבר התאמת לנו שכבוד מצוה. הנה מיני הכבוד רב ים הם. אך הכלל הוא שכל מעשה שבו נראה חשיבות לשבת צריכים אנו לעשותו. ע"כ היו החכמים הראשונים עוסקים בחכנות השבת. איש איש לפי דרכו (שנת קט) ר"א הוה יתיב אתכתקא דשינא ומנשב נורא. רב ספרא מחרץ רישא. רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרנא. רב פפא נדיל פתילתא. רב חסדא פרים סלקא. רבה ורב יוסף מצלחו ציבי. רב נחמן מכתף ועייל מכתף ונפיק. אמר אלו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתפינא קמייהו. ותראה היקשו של ר"נ שיש לנו ממנו מקום לימוד. כי הנה היה מתבונן מה היה הוא עושה לפי דרכו לאדם שהוא חפץ לכבדו. וכזה עצמו היה עושה בשבת. ועל דבר זה נאמר לעולם יהא אדם ערום ביראה לדעת ולהתבונן דבר מתוך דבר. ולחדש המצאות לעשות נחת רוח ליוצרו בכל הדרכים שאפשר להראות חיות ככירים גדול רוממותו עלינו אשר על כן כל מה שיתיחס לו יהיה נכבד עלינו כבוד גדול. וכיון שהוא ית' בטובו הגדול עם כל

אנ יום טוב ווארום ווער עם שום וויא אן פֿבֿוד. שום אן נחת רוח צו נאט וואס האט אונז פאר באמין צו געבין וויא פֿבֿוד. אונ וויא מיר ווייסן שוין ריכטיג. אז פֿבֿוד שפֿת איז איין מצוה. איז פאר האנדלן פֿילערגלייא פֿבֿוד. נאר דער פֿלל איז אז יעדע וואך וואס ווייסט חשיבות צום שפֿת. מווען מיר דאס טאן. דערפֿער פֿלעגן פאר צייטיגע חכמים געבין פֿבֿוד דעם שפֿת מיט די אנפֿרייטונג. יעדענער נאך זיין שטייגער (שבת קט) רבא פֿלעגט ויצן אויף איין גומין שמואל אונ אנטייער פֿלאזין דאס פייער. רב ספרא פֿלעגט וועגן איין קאפ. רבא פֿלעגט וואלצין פֿיש. רב הונא האט אן גיצונדן ריכט. רב פפא האט גידרייט קנייטליך. רב חסדא האט צו פראקט קרויט. רבא אונ רב יוסף פֿלעגן שפאלטן האלץ. רב נחמן פֿלעגט זיך אן טאן אונ אריין גיין. אן טאן אונ ארויס גיין. ער האט גיזאנט. אז רב אמי אונ רב אסי וואלפן קומען צו מיר וואלט איך פון ווערס וועגן זיך אויף טמריט גיוועזן קענען מיר זיך אב לעגנען אז וואס ער פֿלעגט פאר שטיין ער וואלט טאן איין מענשיק וואס ער וויל אים געבין פֿבֿוד. פֿלעגט ער דאס טאן צום שפֿת. אונ אויף דעם שטייט איין מענש זאל זיין קלוג אין יראה. ווארום ער דארף ווכן המצאות מיט וואס צו טאן נחת רוח צו נאט פֿדי צו ווייזן אז מיר דער קענען זיין גידויפֿיגקייט איבער אונז. אונ אין אלע זאכן וואס אים קומט מווען מיר אים ווייזן גרום פֿבֿוד. אונ וויא פאלד. נאט האט גיוואלט דורך וועג גרויסקייט אונ אויפֿעדע גידויפֿיגקייט אונ צו טיילן דעם פֿבֿוד. אונ איבער געבין אונז וועג דיליגע הייד. דארפן מיר דאך צום ווייניגסטן פֿבֿוד אב געבין אונ ווייזן אז מיר האלפן דאס פאר טייער אונ דאס איז דא ריכטיגע יראה די יראה פאר זיין גרויסקייט ווארום

פלי שפלותנו רצה בענוותנו לחלוק לנו כבוד ולמסור לנו דברי קרישתו ומחצות בכל כהנו נכבדם. ונראה היקר אשר להם אצלנו. ונראה שזאת היא היראה האמיתית שהיא יראת הרוממות שזכרנו שבה תלוי הכבוד המתקרב אל חיבוב האהבה. וכמ"ש עוד בס"ד. משא"כ יראת העונש שאינה העיקרית ואין מעלות חמדות האלה נמשכות הימנה. ונחזור לענין השבת. הנה אמרו רב ענן לביש גונדא. דהיינו שהיה לובש בגד שחור בע"ש. כדי שיהיה ניכר יותר כבוד השבת בלבושו בו בגדים נאים. נמצא שלא לבד ההכנה לשבת הוא מכלל הכבוד. אלא אפילו ההערך שמכחו יבחן יותר מציאות הכבוד. גם הוא מכלל המצוה. וכן אמרו לקבוע סעודה בע"ש מפני כבוד השבת. וכן כל כיוצא בזה. ובכלל היראה עוד כבוד התורה ולומדיה. ובהדיא שנינו כל המכבד את התורה נופו מכובד על הכריות. ואז"ל (מסדרין 3) אמר ר"י מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה. לפי שכבד את התורה שנתנה בכ"ב אותיות שנאמר וישלח מלאכים אל אחאב וכו'. והדבר הזה לא אוכל לעשות. ואז"ל היה הולך ממקום למקום לא יניחנו בשק ויניחנו על החמור וירכב עליו. אלא מניחו בחיקו כו'. ואמרו עוד לישב על המטה שס' עליה. וכן אמרו אין זורקין כתבי הקודש ואפילו הלכות ואגדות. ואמרו להניח נביאים וכתובים על גבי חומשים

ונארום דרך דעם כבוד ווערין מיר געהענער צו אהבה פאר נאם אבער די יראה וואס מען האט פאר שטראף איז נישט קיין עיקר. און דיא מדות פון אהבה קומט פון דעם נישט ארויס. היינט וועלן מיר איבער אגייס היידין וועגן שבת. דיא גמרא זאגט. רב ענן פלעגט און מעגן איין שווארצע קלייד אום ערב שבת פרי עס זאל ויין ניקר מער דער כבוד פון שבת אז ער שטמט און שיינע קליידער קומט אויס אז נישט נאר דיא תכנה לשבת. גיהערט צום כבוד. נאר אפילו אזוי איין זאך וואס פון דעם וועט מען פארשטיין אז ער האלט דעם שבת ככבוד איז דאס אויף איין מצוה. אויף האבן וויי אגאסערט צו קיבע ויין איין סעודה אום ערב שבת פון כבוד שבת וועגן. און דאס גלייכין און אין כלל פון יראת איז דער כבוד פון תורה און אירע לערנער און מיר האבן בפירוש גילעגט, אבות פיר ויער עס נישט כבוד דיא תורה. האט כבוד פון צייטן אויף זאגט דיא גמרא (מסדרין ק"ב) ר"י זאגט פאר וואס האט אראב זוכה גווען צו ויין מלוכה צווייט און צוואנציג יאר. ווייל ער האט גילעגט דער תורה כבוד. וואס ווא איז גילעגט גווארן דרך צווייט און צוואנציג אותיות. אויף זאגט דיא גמרא אז איינער פארט פון איין ארט איר דעם אנדערן זאל ער נישט לייגן דיא ספר תורה אויף ויין אייזל און צייטן אויף איר. נאר ער זאל איר האלטן אין שנים. און וויא האבן נאך אגאסערט צו וועגן אויף דיא בעט וואס איין ספר תורה ליגט אויף איר. אויף זאגן וויא מען מאר נישט ווארפן קיין הייליגע פתקים אפילו הלכות און אגדות. און מען טאר נישט לייגן גביאים פתקים אויף דעםשים. דאס איז אלץ זאכן וואס דיא תכמים האבן גיאסערט

חומשים. הן אלה דברים שאסרו חז"ל לכל עדת ישראל. והחסיד יש לך
ללמוד מאלה ולהוסיף עליהם כהנה וכהנה לכבוד שם ה' אלהיו. ובכלל
זה הנקיון חמורה הצריכה לדת שלא לעסוק בה אפילו בהרהור במקומות
המטונפים. ולא בידים שאינם נקיות. וכבר הרבו חז"ל להזהיר ע"ז
במקומות רבים. ובענין לומדי תורה. הנח מקרא כתוב מפני שיבה תקום
וחדרת פני זקן. ומינה ילפינן לכל מיני כבוד שאפשר לעשות להם
שראו ודאי לחסיד שיעשהו. וכבר אז"ל ואת יראי ה' יכבד, זה יחושפט
מלך יהודה. שכיון שהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו
ואומר לו רבי רבי מורי מורי. ורבי זירא כשהיה חלש מלימודו היה
משים עצמו על פתח ביה"מ לעשות מצוה כשיקום מלפני חת"ח. כל אלה
דברים שכבר רואים אנחנו היות חבורא ית"ש חפץ בהם ונלה דעתו העליון
בוה. וכיון שכן מי האיש החפץ לעשות נחת רוח ליוצרו הנה בדרך זה
ילך ויוסיף לקח בתחבולותיו ולעשות הישר לפניו יתברך. ובכלל זה כמו
כן כיבוד בית הכנסת ובית המדרש שאין די שלא ינהג בהם קלות ראש
אלא שינהג בהם כל מיני כבוד ומורא בכל מנהגיו ובכל פעולותיו. וכל
מה שלא היה עושה בחיבול שר גדול לא יעשה בהם. ונדבר עתה מעני
האחבה

פאר אלע יודין. אונ איין פרויער מאן דארף זיך פון דעם אָב לערנען אין טויף
ויון נאך אַזעלכע דעגים פון גאטס פֿבֿוד וועגן אונ אין דעם פֿלל איז דיא
היינטיקע וואס מען דארף האבן צו דער תורה. מען זאל נישט טראכטן אפילו
אין איר. נאר ווא נישט ריין איז. אונ נישט מיט אונ היינע הענד. אונ דיא תבכים
האבן גינג אויף דעם פאר זאגט אונ וועגן דיא וואס לערנען תורה האבן שוין
מיר איין פֿסוק מפני שיבה תקום וחדרת פני זקן. דאס איז מיינטש. פאר איין גראַען
מאן זאלט אונ אויף שטיין. אונ איין אלטן מאן זאלט אונ שוין. אונ פון דעם לערנען
מיר אָב אויף אַלערליי פֿבֿוד וואס מען קען טוען איין פֿלמיד תבם. מוז פֿונדא
יעדער דא שטים דאס טוען אונ דיא גמרא זאגט אויף דו שפֿט מלך יהודה אז
וויא ער פֿלעגט ווערן איין פֿלמיד תבם פֿלעגט ער אויף שטיין פון ווין שטאל
אונ דאס אים גיקושט אונ דאס אים גירופין רבי מורי. אונ אז ר' זירא פֿלעגט
שלאף ווערן פון לערנער פֿלעגט ער זיך ווערן פֿייר דער פֿיר פון בית המדרש
פֿרי אז ער וועט אויף שטיין פאר דיא תבכים וועט ער טוען איין
מצוה דאס וועגן אלץ זאבן וואס מיר ווערן אז גאט פֿרודי הוא וויל דאס אונ
וויא פֿאלד אז יא אזוי איז יעדער מענטש וואס וויל טוען ווין פֿאשעפער נחת
רוח מוז ער ווערן מיט תבולות צו טוען וואס גאט גיפֿעליג איז. אונ אין דעם
פֿלל איז דער פֿבֿוד פון בהכ"נ אונ בית המדרש אז ער זאל נישט נוהג ווין אין
זיין קיין קלות ראש. נאר פאר קערט ער מוז זיך פֿירן אין וויא מיט דעם
גרעסטן פֿבֿוד אונ מורא. אונ אלץ וואס ער וואלט נישט טוען אין איין פאלאץ
פון איין גרויסן שר. זאל ער נישט מאן אין שול אונ אין בית המדרש. אונ ערשט
זעלן מיר היידן אין דעם ענגן פון אַהבה. אונ אירע צווייגן ווערן רבייא. דיא
שמה

והאהבה. וענפיה הם ג'. השמחה. הדביקות. והקנאה. והנה ענין האהבה הוא שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך ורודף אחר קדושתו. כאשר ירדוף איש אחר דבר הנחמד ממנו חמדה עזה. עד שיהיה לו הזכרת שמו יתברך ודבור בתהלותיו והעסק בדברי תורתו ואלהותו יתברך. שעשוע ועונג ממש כמי שאוהב את אשת נעוריו. או בנו יחידו אהבה חזקה. אשר אפילו הדיבור בה יהיה לו לנחת ותענוג. ובענין הכתוב (יחזקאל ל"א) כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד. והנה ודאי שמי שאוהב את בוראו אהבה אמיתית. לא יניח עבודתו לשום מעם שבעולם. אם לא יהיה אנוס ממש. ולא יצטרך רצוי ופיתוי לעבודה. אלא אדרכא לכו ישיאיהו וירצוהו אליה אם לא יהיה עיכוב גדול שימנעוה הנה זאת היא חמדה הנחמדת אשר אליה זכו החסידים הראשונים קדושי עליון. וכמאמר דוד המע"ה (מסלס מז) כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אכוא. ואומר (ס"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' וגו'. (ס"ט) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי וגו'. כל זה מתוקף התשוקה שהיה משתוקק לו יתברך. ובענין מ"ש הנביא

שְׁמִימָה. אַנְג דְּבִיקוּת, אַנְג שְׁנָאָה. וואָרעם דער ענין פון אַהֲבָה איז אַ דער מענטש זאל גלוקסמין צו דיא באהענגיקייט פון גאט פֿרודֿהּ הווא אונג באַה יאָגן באַה זיין הייליגקייט אזוי וויא איין מענטש יאָגט זיך באַה איין נאך וואס ער גלוקסט דאָך ברייִדֿיק. ביז דיא דער מאנגג פון זיין נאָמען אונג דער היידֿין אין ווינע לויב אונג דיא בעשעפֿטונג אין ווינע תּוֹרָה אונג זיין געמליכקייט. זאל בייא אים זיין איין ריכטיגער פֿערנעניגן אזוי וויא מען האט ליב איין בן יחיד איז דאָך אפילו דיא הייד מיט אים אויף איין פֿערנעניגן. אונג אזוי וויא אין פסוק שְׁמִימָה (ירמיה ל"א) כי מירי דברי כו זכור אזהרנו עוד. דאס איז מיינט. ווען איך הייד וועגן אים דער מאן איך אים אלץ. אונג דאס איז גוים אַז דער וואס האט נאר ליב זיין באשעפֿער איין ריכטיג אהבה וועט נישט אַב לאזן זיין דִינֶסט פון קיין ספֿה וועגן סיידֿין ער וועט האבן איין גייליכֿן נישט. אונג מען וועט אים אן היידֿין דער צו. סיידֿין עס וועט זיין איין גרויסער עיכוב וואס וועט אים אַב האלֿטֿין אונג דאס איז דיא מיינעקע מִדָּה וואס צו איר האבן זוכה גוועזן דיא ערשטע גבֿיאים דיא הייליגע לייט אונג וויא דוד המלך זאגט. (תהלים ס"ב) כאלֿי תעִרַת על אפיקי מים כן נפשי תעִרֶנּוּ אִלֿיך אלהים צמאה נפשי לאלהים לאלֿי חֵי מתי אכוא. דאס איז מיינט. וויא איין אינגין גלוקסט צו קוואלן וואסער. אזוי גלוקסט מוין נפש צו דיר מוין נפש איז דאָרשטֿיג צו דיר לעבעדיגער גאט. אויף שְׁמִימָה (שם פ"ד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצותֿי. דאס איז מיינט מוין נפש גלוקסט צו דיא דויעפֿן פון גאט. אויף שְׁמִימָה (שם ס"ג) צמאה לך נפשי כמה לך בשירי. דאס איז מיינט מוין נפש איז דאָרשטֿיג צו דיר. מוין לייב גלוקסט צו דיר. אונג דאס איז אלץ מִחִבָּת דיא גרויסע תּשׁוּקָה וואס ער האט גלוקסט צו גאט יתּבָּרַךְ. אונג אזוי וויא דער גבֿיא

הגביא (ישעיה כו) לשמך ולזכרך תאות נפש. ואומר נפשי אויתך בלילה
אף רוחי בקרבי אשחרך. ודוד עצמו אמר (תהלים סג) אם זכרתך על
יצועי באשמורות אהבה כך. ביאר העונג והשעשוע שהיה לו בדברו בו
ובשבחויו ית' שואמ' (סג קט) ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי. ואמר (סג) גם
מצותיך שעשועי וגו'. והנה זאת ודאי שאהבה זאת צריך שלא תהיה אהבה
התלויה בדבר. והיינו שיאהב את הכורא יתברך על ששטיב אליו ומעשירו
ומצליה אותו אלא כאהבת הכן לאביו שהיא אהבה טבעית ממש שטבעו
מכריחו וכופהו לזה. כמאמר הכתוב (דברים לג) הלא הוא אביך קנך. ומבחו
תאהבה הזאת הוא בזמן הדחוק והצרה. וכן או"ל (סג ו) ואהבת את ה'
אלהיך ככל לבבך וככל נפשך אפילו נוטל את נפשך. וככל מאודך ככל
מקונך. אמנם כדי שלא תהיינה הצרות והדחוקים קושי ומניעה אל
האהבה. יש לאדם להשיב אל עצמו ב' תשובות. הא' מהן שוה לכל נפש.
והב' לחכמים בעלי הדיעה העמוקה. הא' היא. כל מאי דעבדין מן שמיא
לטב. וזה כי אפילו הצער ההוא והדחוק הנראה בעיניו רעה. איננו באמת
אלא טובה אמיתית. וכמשל הרופא החותך את חבשר או האבר שנפסד
כדי

זאגמ (ישעיה כ"ו) לשמך ולזכרך תאות נפש. דאם איז מייטש צו דיין נאמען און
דער קאנונג גלוקט מיין נפש. אויף זאגמ דער גביא. נפשי אויתך בלילה אף רוחי
בקרבי אשחרך. דאם איז מייטש מיין נפש גלוקט דיר אלע נאכט. אויף מיין רוח
אין מיר פארשט דיר. און דוד אליין האט גיזאגמ (תהלים ס"ג) אם זכרתך על יצועי
באשמורות יהנה כד. דאם איז מייטש אויף גידענע און דיר אויף מיין בעט. אין
מיטן נאכט הייבט אויף מיין דיר. דער ציילט ער רעם פערענגיגן וואס ער האט
גיהאט אז ער האט גירעט אין נאכט לשבין. אויף זאגמ ער (שם י"ט) ואשתעשע
במצותיך אשר אהבתי. דאם איז מייטש. אויף האב פארענגיגן פון דייעט מצות
ווארם אויף האב וויא ליב. אויף זאגמ ער (שם) גם מצותיך שעשוע. דאם איז מייטש
דייעט מצות זענען מיין פערענגיגן את עם איז גוים אז דא אהבה דארף גיט
אפ הענגען און קיין ווא. דאם הייסט ער זאל ליב האבן נאט ווייל נאט טוט
אויס טובות און מאכט אויס גליקליך. גאר וויא דא אהבה פון איין וון צו איין
פאמער וואס דאם איז איין נאמירליכע אהבה וואס דא נאטור גייטמט עם דער
צו וויא דער פסוק זאגט (דברים ל"ב) הלא הוא אביך קנך. דאם איז מייטש. ער איז
דיין פאמער. ער האט דיר גיקופט. און דא פראגע פון דער אהבה איז
אין דער צייט פון איין ציה. און אזוי זאגט דא גמרא (שם ו') דא זאגמ ליבן
דיין נאט מיטן גאנצן הארצין. און מיטן גאנצן נפש. אפילו מען וויל בייא
דיר דיין נפש צו געמען. און מיט דיין גאנצע געלט. גאר פרי דא צרות און
דחוק זאל גיט זיין קיין מניעה צו דא אהבה. איז פאראן אויף דעם צווייט
תשובות. איינע איז פאר אקעלייא מענשין. און דא אנדערע איז גאר פאר קלוגע
מענשין. דא ערש - איז אז וואס נאט טוט איז גאר למטה. און אפילו דער
צער און דער די מע. בייא אונז ווייזט דאם אויס שלעכטס. איז אין אמת איין
ותק וואס ריכטיגע

כדי שיכריא שאר הנוף ולא ימות. שאף על פי שהמעשה אכזרי לכאורה. אינו אלא רחמנות באמת להטיבו באחריתו ולא יסיר החולת אהבתו מהרופא בעבור זה המעשה. אלא אדרבא יוסיף לאהבה אותו. כן הדבר הזה כשיחשוב האדם שכל מה שהקב"ה עושה עמו לטובתו הוא עושה. בין שיהיה בגופו. בין שיהיה בממונו. ואף על פי שהוא אינו רואה ואינו מבין איך זה הוא טובתו. ודאי טובתו הוא. הנה לא תחלש אהבתו מפני פל דוחק או כל צער אלא אדרבא תגבר וגוספה בו תמיד. אך בעלי הדיעה האמתית אינם צריכים אפילו למעם הזה. כי הרי אין להם לכוין עצמם כלל. אלא כל תפלתם להגדיל כבוד השי"ת ולעשות נחת רוח לפניו. וכל מה שיתגברו עינבים נגדם עד שיצטרכו הם יותר כח להעבירם. הנה יאמין לבם וישמחו להראות תוקף אמונתם. כשר צבא הרשום בגבורה אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה יותר להראות תקפו בגזיונה. וכבר מורגל זה הענין בכל אוהב בשר ודם שישמח כי יודמן לו מה שיוכל להראות בו אל אשר הוא אוהב עד היכן מגיע עוצם אהבתו. ונבאר עתה ענפי האהבה. הם ג' שזכרנו. הדביקות. השמחה. והקנאה.

הדביקות

רבינו יונה טובה. אנו אוזי וויא איין דאקמער שנייט אפ איין שטיקל פלייש אדער איין גליד פון איין מענשין אפמ קאל. כדי דער גוף ואל גונד פלייבן אונער ואל גיט שטארבן. איז האמש דא מעשה ווייט דאך אויס איין אכזריות פון דעם וועגן איין אמת איז דאך נאר רחמנות כדי ער ואל לעבן פלייבן. אונ דער חולה דארף פון דעם וועגן גיט אפדערין צו ליבן דעם דאקמער. אדרבה ער דארף אים נאך מער ליבן. אזוי איז אונ דער מענש פערמאכט. אז אלץ וואס גאט שט גיט אים. סייא אין זיין גוף. סייא אין זיין געדל. איז אלץ צו זיין טובה. דאמט ער פאר שטייט גיט וויא אזוי איז דאס זיין טובה. נאר ווי באגלד דאס איז איין טובה. וועט שוין זיין אהבה גיט שלאף ווערין פון קיין דוחק אונ פון צער וועגן. נאר אדרבה ויא וועט נאך שטארקער ווערין. נאר דא קלוגע מענשין דארפן אפילו צו דעם טעם אויף גיט אן קמען. ווארום ויא דארפן נאר גיט מראכטן פון ווער טובה וועגן. פאר ווער נאנצער פערלאנגען איז צו פערנעסערין דעם פבור פון גאט פרוה דא. אונ אים אן צו טען נחת רוח. אונ וואס עינבים מער זיי האבן אז ויא ואלין דארפן מער פא אב צו טען ויא פרייען זיך אלץ מער צו ווייזן דא שטארקייט פון ווער אמת אזוי ויא איין גרויסער יענעראל וואס איז אויס גיטאגנט דורך זיין גבורה. וואס עס קלויבט זיך אויס שטענדיג וואו דא מלחמה איז שטארקער. כדי ער ואל אלץ מער קענען ווייזן זיין שטארקייט אונ זיין גזיון. אונ דאס איז שוין גיטוינטליך ביים יענין מענשין אז ער פרייט זיך אז ער קריגט איין ארט וואו צו ווייזן זיין גוטען פריינד ויא ער ליבט אים אונ ערשט וועלן מיר מפורש זיין דא צווייגן פון דער אהבה. דא דרייט וואס איז האב דער מאנט. דא דביקות. שבתה. קנאה. דביקות הייסט אז דעם מענשנים דארף ואל זיין אזוי באהעפט אן

הדביקות . הוא שיהיה לכו של האדם מתדבק כל כך בשם יתברך . עד שכבר יסור מלפנות ולחשניה אל שום דבר וזולתו . והוא מה שבא עליו המשל בדברי שלמה (משלי ה) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשנה תמיד . ובנמרא אמרו ז"ל (עירובין נד) אמרו עליו על ר"א בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק העליון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק התחתון של ציפורי . והנה תכלית המדה הזאת הוא להיות האדם מתדבק כך אל בוראו בכל עת וככל שעה . אמנם לפחות בשעת עבודה אם אהב הוא את בוראו ודאי שיהיה לו הדביקות הזה . ובירושלמי אמרו ר"ח בן דוסא היה עומד ומתפלל ובא חברבר והכישו ולא הפסיק תפלתו וכו' . א"ל תלמידיו רבי ולא הרגשת . וא"ל יבוא עלי מתוך שהיה לבי מכין בתפלה לא הרגשתי . ועל הדביקות הזה הרנו בתורה פעמים רבות (דברים) לאהבה את ה' אלהיך וגו' (שם) ולדבקה בו (שם יג) וכו' תדבק . וכו' תדבקון . ודוד אמר (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך . וענין כל אלה הפסוקים אחד . שהוא הדביקות שהוא מתדבק בו ית' שאינו יכול ליפרד ולזוז ממנו . ואז"ל (נ"ר פ"ט) ארשב"ל בג' לשונות של חיבה חבב הקב"ה את ישראל ואנו למידים וכו' . בדביקה . בחשיקה . ובחפיצה . והם טעם ענפי האהבה

נאמ . אז ער זאל גאר אויף . קיין ואך גיט קיין . אזוי וויא דער מַשַל איז אין דיא הייר פון שלמה (משלי ה) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה חשנה תמיד . דער פירוש איז אז מען מוז אין דיא אהבה פון דער תורה שטענדיג בעשעפטיגן זיך . אונ דיא גמרא זאגט (עירובין כח) אויף ר"א בן פדת . אז ער פלעגט לערנען אין דער שטאט ציפורי אין אויפערשטען מארק . אונ ויין קלייד פלעגט ויין אין אינערשטען מארק . אונ דער תכלית פון דער מדה איז . אז דער מענטש זאל ויין באהעפט צו גאט אלע רגע . גאר צום ווייניגסטן בשעת ער זינט גאט דארף ער גוראי האפן דיא דביקות . אונ אין מיטן האט אין חנה אים אויף ר' חנינא בן דוקא אז ער האט גידאונג . אונ אין מיטן האט אין חנה אים אביס גימא . אונ ער האט גיט מפיסק גינעוין . זאגן צו אים דיא תלמידים . רבי דוא האסט דאס גאר גיט גיפילט . האט ער גענומען ווייל איך האב מבין גינעוין אין דאונען . האב איך גיט גפילט אונ אויף דיא דביקות האט מען אונ פאר זאגט פיל מאל (דברים יט) לאהבה את ה' אלהיך . דאס איז טייטש צו ליבן גאט (שם) ולדבקה בו אונ צו באהעפטן זיך אן אים (שם יג) וכו' תדבק אונ אן אים זאלסטו זיך באהעפטן . אונ דוד זאגט (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך . דאס איז טייטש מיין גפילט איז באהעפט אן דיר . אונ דיא אלע פסוקים ווייזן אלץ . אז דיא דביקות וואס דער מענטש באהעפט זיך אן גאט . איז אז ער זאל גאר זיך גיט אפ שוידן פון אים . אונ דיא גמרא זאגט (בבא בתרא פ) רבן שמעון בן גמליאל זאגט מיט דרייא לשונות פון ליבשאפט האט גאט גליבט די ישראל אונ מיר דארפן זיך אפ לערנען פון דעם אים אזוי צו ליבן . מיט בעהעפטונג מיט יעלוקטין . אונ מיט וועלען . אונ דאס זענען דיא צווייגן פון דיא אהבה וואס

האהבה העיקרית . והיינו התשוקה שזכרתי . והדביקות והנחת והעונג הנמצא בעסק עניניו של הנאהב . הב' הוא השמחה . והוא עיקר גדול בעבודה . והוא מה שדור מזהיר . ואומר (סל"ס ק) עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה . ואומר (שם סח) וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה . ואר"ל (שם ל) אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה . ועל הפסוק שזכרנו למעלה עבדו את ה' בשמחה . אמרו במדרש (מדרש ט"ט) א"ר כשתהיה עומד להתפלל יהא לך שמח עליך שאתה מתפלל לאלהים שאין כיוצא בו . כי זאת היא השמחה האמתית שיהיה לבו של אדם עלו . על שהוא זוכה לעבוד לפני אדון יתברך שאין כמוהו . ולעסוק בתורתו ובמצותיו שהם השלימות האמתית והיך הנצחי . ואמר שלמה במשל החכמה (סל"ס ה) משכני אחריו גרועה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך . כי כל מה שזכר האר' ליכנס יות' לפני' בחדרי ידיעת גדולתו יתברך יותר תגדל בו השמחה . ויהיה לבו שש בקרבו . ואומר (סל"ס קמט) ישמח ישראל בעושרו בני ציון וגילו במלכם . ודוד שכבר הגיע אל המעלה הזאת שיעור גדול . אמר (שם קד) יערב עליו שיהי אנכי אשמת בה' . ואמר (שם מג) ואבואה אל מזבח אלהי אל

וואם איך האב דער פאנט . און דעם פערנעגנין וואס מען האט . אז מען בעשעפאנט
ויה מיט דעם ענין פון איין גומין פריינד . דא אונדערע וואו איז שמחה . און
דאס איז איין גרויסער עיקר אין עבודה . און דאס איז וואס דור פאר וואס (תהלים
ק) עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה . דאס איז פיינטש דיעט גאט מיט שמחה .
קייט צו אים מיט גיטאנג . אויך וואס (ער שם סח) וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים
וישישו בשמחה . דאס איז פיינטש צדיקים פריינד ויה פאר גאט מיט שמחה . און
דיא גמרא וואס (שבת ק"ו) דא שכינה רודה נאר אויף איין מענטשן סידין דורף
איין שמחה פון איין מצוה . וידער שטייט (מדרש שורר טוב) רבי וואס אז דוא
שמעלכת ויה מתפלל ויין ואלסטו ויה פרייען אז דוא ביסט מתפלל צו איין גאט
וואס עס איז גיטא ויין גלייבן ווארעם דאס איז דא ריכטיגע שמחה . אז איין
מענטש ואל ויה פרייען וואס ער איז זוכה צו דינען אזוי איין גאט וואס ויין גלייבן
איז גיטא . און עוסק ויין איין ויין תורה און מצות . וואס דאס איז דא אייביגע
פיינעקייט און שלמה האט גיטאנט איין משל פון חכמה (ש"ה א) משכני אחריו
גרועה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך . דאס איז פיינטש ציא מיה נאך דע
וועלן מיר לויפן ווארעם אפילו אז דער מלך ואל מיר פרייען איין וייער חדרים
וועל איך ויה נאר פרייען מיט דיר ווארעם וואס דער מענטש איז אלץ מער זוכה
אביין צו גיין איין דער ידיעה פון דא גרויסקייט פון גאט . איז ער אלץ מער
פריילעך . און דא שמחה איז אלץ ביז אים גרעסער . און דער פסוק וואס
(תהלים קמט) ישמח ישראל בעושרו בני ציון וגילו במלכם . דאס איז פיינטש וייער
פרייט ויה מיט ויין באשעפער דא קינדער פון ציון פרייען ויה מיט וייער מלך .
און דור וואס ער איז שוין גיקומען צו דא מעלה וייער וייער דאס ער גיטאנט (שם
קד) יערב עליו שיהי אנכי אשמת בה' . דאס איז פיינטש וייער דיר וייען מיר וים איך
פרייט

אל אל שמחה גיל ואורך בכינור אלהים. ואמר תרגנה שפתי כי אומרה
 לך ונפשי אשר פדית. והיינו כי כיכ היתה מתגברת בקרבו השמחה. יזכר
 השפתים היו מתנענעות מאליהם ומרגנות בחיותו עוסק בתהלותיו ית'.
 וכל זה מגדל התלהטות נפשו שהיתה מתלהטת בשמחתה לפניו. הוא
 מה שסיים ונפשי אשר פדית. ומצינו שנתרעם הקב"ה על ישראל מפני
 שחיסרו תנאי זה בעבודתם. הוא שנאמר (דברים כה) תחת אשר לא עבדת
 את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב. ודוד לפי שראה את ישראל בעת
 התגדבם על בנין הבית שכבר הגיעו למעלה הזאת. התפלל עליהם
 שתתקיים המדה המזכה בהם ולא תסור. הוא מ"ש (ד"ס ט כט) ועתה עמך
 הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתגדב לך ה' אלהי אברהם יצחק וישראל
 אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך
 הענף הג' הוא הקנאה. שיהיה האדם מקנא לשם קדשו. שונא את משנאיו
 ומשתדל להכניעם במה שיוכל. כדי שתהיה עבודתו ית' נעשית וכבודו
 מתרבת. והוא מ"ש דוד הע"ה (מלכים קט) הלא משנאוך ה' אשנא ובתקוממך
 אתקומט

פרייא מיה מיט גאט (שם מג) ואבוא אל מזבח אלהים אל אל שמחה גיל ואורך בכינור
 אלהים אלהי. דאס איז מיינטש איה קום צו גאטס מזבח. צו דעם גאט פון מיין
 פריינד. און איה לויב דיר גאט מיין גאט מיטן פריינדל און ער זאגט (שם ע"א)
 תרגנה שפתי כי אומרה לך ונפשי אשר פדית. דאס איז מיינטש מיינע ליפין זינגען אז
 איה לויב צו דיר. און מיין נפש וואס דא האט אים גלייט. און דאס איז ווייל
 אין אים האט זיך צוויי גיטער ארבעט דא שמחה. אז דא ליפין פלעגן זיך שוין אליין
 שאקלען און זינגען. אז ער פלעגט עוסק זיין אין גאטס לויב. און דאס אלץ
 איז ווייל זיין נפש האט גריידיג גיברענגט אין שמחה פאר אים. און דאס איז
 וואס ער לאזט אים מיין נפש וואס דא האט אים גלייט. און מיר גיפניגען
 אז גאט האט פערדראקטן אויף ישראל ווייל זיין האפן פארפאלט דעם תנאי אין
 זייער עבודה. וויא דער פסוק זאגט (דברים כה) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך
 בשמחה ובטוב לבב. דאס איז מיינטש ווייל דא האט נישט גיניגט דיין גאט מיט
 שמחה און פרייליכין הארצין און ווייל דוד האט גינעקן דא ישראל גישעט וויא
 האפן גינעקט גיבט צום גיין בית המקדש. אז זיי זענען שוין גיקומען צו
 דער מעלה האט ער מתפלל גינעקט אז דא מדה זאל בייא זיין פלייפן אויף
 אייביג וויא ער זאגט (דברים יחמ"א כט) ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתגדב
 לך. ד' אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם
 אליך. דאס איז מיינטש דיין פאלק וואס גיפניגען זיך דא. זעה איה אז זיין גיפן
 דיר גיבט מיט שמחה. גאט דער גאט פון אברהם יצחק און ישראל אונזערע
 געטערין. היטן אייביג דא גראנקען פון דיין פאלק. און פרייט אן ווייזער הארץ
 צו דיר. דער דריטער צוואג איז דא קנאה. אז דער מענטש זאל מקנא זיין פון
 גאטס הייליגן נאמען וועגן וויא ער קען. פדי גאטס עבודה זאל גיטן ווערן.
 און זיין פבור זאל געקעסער ווערן. און דאס איז וואס דוד זאגט (תהלים קלט) הלא
 משנאיה

אתקומט תכלית שנאה שנאתים ונו'. ואלהיו אמר (מלכים א' יט) קנא קנאתי לה' צבאות ונו'. וכבר ראינו למה זכה בעבור קנאתו לאלהיו. כמאמר הכתוב (נמנכר כה) תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, וכבר הפלינו חז"ל לדבר במי שיש בידו לסחות ואינו מוחה. ונזרו דינו ליתפס בעון החוטאים עצמו. ובמדרש איכה אמרו היו שריה כאילים. מה אילים חללו בשעת שרב הופכים פניהם אלו תחת אלו. כך היו גדולי ישראל רואים דבר עבירה והופכים פניהם ממנו. א"ל הקב"ה תבא השעה ואני אעשה להם כן. וזה פשוט. מי שאוהב את חבירו אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבירו או מתרפים אותו ובוראי שיצא לעזרתו. גם מי שאוהב שמו יתברך לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו ושיעברו על מצותיו. והוא מה שאמר שלמה (משלי כה) עוזבי תורה יחללו רשע ושומרי תורה יתגרו בהם. כי אותם שמהללים רשע ברשעתו ולא יוכיחו על פניו מומו. הנה הם עוזבי התורה ומניחים אותה שתתחלל ח"ו. אך שומריה המתחזקים להחזיקה ודאי שיתגרו בהם לא יוכלו להתאפק ודהחריש. ואמר הקב"ה אל איוב (איוב מ) הפך עברות אפך וראה כל נאה והשפילתו וראה כל

משנ"ך ה' אשנא ובתקומטך אתקומט. תכלית שנאה שנאתים לאויבים כו'. דאם איי פיינטש ריינע שנאים גאט איה האב פיינט. אונ מיט דא וואס שטייען אויף אנצקענין דיר קרייג איה ויה. איה האב ויאי פיינט תכלית שנאה. אונ אלערד דאס גאנצט. איה האב מןא גיווענין פון גאטס ווענין. אונ מיר האבין שוין געזען צו וואס ער האט ווכה גיווענין מיט דעם וואס ער האט מןא גיווענין פון ווענין ויין גאט. אונ דא תכמים האבין שוין פיל גרעם ווענין דעם וואס קען אפ האלטן דעם אנדערין פון איין עבירה. אונ האלט נישט אפ. אונ האבין אפ גיפאקעט אי ער וועט אריין גיחאפט ווערין פאר דעם אנדערנס עבירה. אונ אין מדרש איכה שטייט. איהע הארין זענען גיווארין ויאי דא היירשין אזוי ויאי די היירשין פשעת היין קערין ויאי אפ דעם פנים איינער פון דעם אנדערין אזוי האבין דיא גרויסע ליים פון ישראל געזען עבירות ביאי יודין אונ האבין אפ גיקעקט דעם פנים. האט גאט גיאנצט עס וועט קומען אצייט. וועל איה ויאי אויף אזוי טוען. אונ דאס איז פשוט. ווער עס האט ליב דעם חבר קען נישט ליידן אז מען זאל שלאגן אדער זידלען דעם חבר. אונ גייט אים ארויס גוים צו היילף. אזוי איז דער וואס האט ליב גאט ברוד דא. קען נישט ליידן אונ זעהן ויאי מען איז מתלל ויין פבור אונ מען איז עובר אויף וינע מציצת. אזוי ויאי שלמה זאגט (משלי כה) עוזבי תורה יחללו רשע. ושומרי תורה יתגרו בהם. דאס איז פיינטש דא וואס פערלאזן דיא הורה לויבין דעם רשע. אונ דא וואס היימן דיא תורה הייזן ויה מיט ויאי. ווארום דיא וואס לויבין דעם רשע אונ שטראפן אים נישט פאר לאזן דיא תורה אונ זענען מתלל איר פבור. נאוי איהע היימער דיא וואס ווילן איר שטראפן וינע הייזן ויה מיט דיא רשעים אין קענען זיה נישט איין האלטן. אונ גאט זאגט צו איוב (איוב מ) הפך עברות אפך וראה כל

כל גאה והכניעוהו והדרך רשעים תחתם טמנם בעפר יחד פניהם חבוש
בטמון. כי זהו תוקף האהבה שיוכל להראות מי שאוהב את בוראו כאמת.
ואמר אוהבי ה' שנאו רע. והנה בארנו עד חנה החסידות מה שתלוי
במעשה ובאופן העשיה. נבאר עתה התלויה בכונה. וכבר דברנו גם כן
למעלה מעגין לשמה ושוא לשמה למדרגותיהם. אמנם ודאי שמי שמתכוין
בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו. למען תזכה לשבת את פניו בכלל
הישרים והחסידים. לחוות בנועם ה' לבקר בהיכלו. ולקבל הגמול אשר
בעוה"ב לא נוכל לומר שתהיה כונה זו רעה. אכן לא נוכל לומר גם כן
שתהיה היותר טובה. כי עד שהאדם מתכוין, לטובת עצמו. סוף סוף
עבודתו לצורך עצמו. אך הכונה האמתית המצויה בחסידים אשר מרחו
והשתדלו להשיגה. הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של
האדון ב"ה יגדל וירבה. וזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך.
ויהיה חומד ומתאוה אל הגדלת כבודו. ומצמער על כל שיטעם ממנו.
כי אז יעבוד עבודתו לתכלית זה. שלפחות מצדו יהיה כבודו יתברך
מתגדל ויתאווה שכל שאר בני האדם יהיו כמו כן. ויצמער ויתאנה על מה
שממעיטם שאר בני האדם. וכ"ש על מה שממעיט הוא עצמו בשונג.

או

כל גאה והשפילוהו. ראה כל גאה והכניעוהו והדרך רשעים תחתם טמנם בעפר יחד. פניה-
חבוש בטמון. ראם איז מייט פערשפרייט זיין צארין. און זעה אלע בעל
גאווה. מאד וויא גיריג. פארשמויס דיא רשעים. בעהאלט וויא אין דער ערד
ווארום מיט דעם קען מען ווייזן דיא שטארקייט פון דער אהבה ווער עס האט
ליב גאט אין אמת. אויף זאגט ער (תהלים צו) אוהבי ה' שנאו רע. ראם איז
מייטט איר גאטס גוטע פריינד האט פיינט שלעכטס. זיז אהער האבן מיר
גערט פון דיא חסידות וואס אין מעשים. ערשט וועלן מיר זיידן. פון דיא
וואס אין פונד און מיר האבן שוין גערט אויפן פון לשמה און שלא לשמה מיט
ווייערע מדינות. ראם איז גוים אז דער וואס מיינט צו הייניק ויין נשמה פאר
גאט. בדי ויא זאל זוכה ויין זיצן פאר גאט צווישן אלע פרושע לייט. און האבן
עולם הבא קענען מיר גיט זאגן אז דיא פונד איז שלעכט גאר מיר קענען גיט
זאגן אז ראם איז איין גוטע פונד. ווארום וויא בארד ער מיינט ויין טובה.
דינט ער ראף פאר זיך אליין גאר דיא ריכטיגע פונד וואס עס גפינט זיך
זיין חסידים וואס האבן גארעוועט צו בעקען דיא פונד. איז אז דער מענטש
זאל דינען גאר בדי גאטס פאר זאל פערנערעסערט ווערן. און ראם וועט
ערשט ויין. אז ער וועט זיך שטארקן אין דיא אהבה צו גאט פרוך הוא. און
וועט גלוקסין אז גאטס פאר זאל גרעסער ווערן. און וועט זיך מצער ויין אויף
דעם וואס עס ווערט ווייניגער. דענסטמאל דינט ער ויין עבודה צו דעם
תכלית. אז לא פחות פון ויין צד. זאל גאטס פאר גרעסער ווערן. און גלוקס
אז אלע מענשן זאלן אויף ויין וויא ער. און האט צער און זיפצט. וואס
אנדערע מענשן זענען ממעיט גאטס פאר. און פשיטא שוין אויף דעם וואס

ער

או כאונם. או בחולשת המבע. אשר קשה לו לישמר מן החטאים בכל עת. כענין הכתוב (קס"ה ז) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ודבר זה ביארוהו כתנא ד"א ז"ל אמרו כל חכם מישראל שיש בו ד"ת לאמתו. ומתאנה על כבודו של הקב"ה כו'. כל ימיו. ומתאנה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בה"מ וכו' וזכה לרה"ק בדבריו וכו'. נמצאת למד שזאת היא חכונה המעולה שהיא רחוקה לגמרי מכל הנאת עצמו. ואינה אלא לכבודו של מקום ולקידוש שמו ית' המתקדש כבדיותו בשעה שעושים רצונו. וע"ז אמרו איזהו חסיד המתחמד עם קונו. והנה החסיד כזה מלבד העבודה שהוא עובד במעשה מצותיו על הכונה הזאת. הנה ודאי שיצטער תמיד צער ממש על ירושלים ועל החורבן. מצד שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו יתב'. ויתאנה לנאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד הש"ת. והוא מ"ש התר"ב"א שהכאנו למעלה. ומתאנה ומיצר לכבוד ירושלים וכו'. ויתפלל תמיד על נאולת כ"י והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על ירושלים וכו'. המפני תפלתי

ער איז אליון אפמ' מבעט. ציא בשוגג. ציא דרד' איין גויט ציא מחמת שלאפמיט פון דער גאמור וואס אים איז שווער אלע מאל איין צו הימין זיך פון עבירות אזוי וויא דער פסוק זאגט (קהל ז) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. דאס איז שייטש' עם איז ניםא איין מענש אין דער וועלט וואס זאל זיין מיט אלעמען איין צדיק. און זאל טוען גאר גוטס און גיט זיך דיגן. און דא זאך שטייט שוין אויס גיטמעלט אין תנא דבי אליהו. מיט דעם לשון. די חכמים האבין גיאגט. יעדער מענש פון ישראל וואס האט אין זיך תורה און ויפצט און גלוקט און האט צער אויף דעם פבוד פון ירושלים און דעם פבוד פון בית המקדש. און דא ישועה זאל גיך אויס וואקסן און מיר זאלין איינגעזאמלעט ווערן פון גלות איז זוכה צו רוח הקודש. קענטמו אפ לערנען. אז דאס איז דא פערטע פונד. ווארום זיא איז אין גאנצן ווייט פון דעם מענשנים אייגענע הנאה. און זיא איז מער גיט וויא פון גאמט פבוד וועגן. און זיין נאמען זאל גייליגט ווערן. ווארום אז מען טוט זיין ווילן ווערט זיין נאמען גייליגט. און אויף דעם זאגט דא גמרא ווער איז איין חסיד. דער וואס איז פרום מיט גאט. און אזוי איין חסיד איז חוץ דא עבודה וואס ער דייט מיט דא מעשה פון דא מצות אויף דער פונד דארף ער זיך גאך מצער זיין אויף דעם חורבן מחמת דאס איז גורם איין מיעוט פביכול צו זיין פבוד. און ער זאל גלוקטן צום גיטן בית המקדש. ווארום מיט דעם וועט גהיפין ווערן דער פבוד פון ה"ס יתברך. און דאס איז וואס אין תנא דבי אליהו שטייט. און ער גלוקט און איז זיך מצער אויף דעם פבוד פון ירושלים און זאל שטענדיג מתפלל זיין אויף דא נאולה פון ישראל. און אויב איין מענש קען זיך קלערן וואס בין איך חשוב אז זיין תפלה זאל זיין אנגימען אז מען זאל אונז אויפזאמלען פון גלות. און דא ישועה זאל ארויס וואקסן. איז דא תשובה אזוי וויא מיר האבן גילערנט דעריבער

תפלת תצמח הישועה . תשובתו בצדו . כאותה ששנינו (סנהדרין לה) לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם . יכבר נחת רוח הוא לפני יתב' שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת . ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה . הנה הם עשו את שלה' והקב"ה שמח בזה . ועל העדר זה הדבר התרע' הנביא (ישעיה נט) וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע . ואמר (שם סג) ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך . ואמר (ישעיה ל) ציון היא דורש אין לה ופי' ז"ל (סוכה מ"ה) מכלל דבעיא דרישה . הרי כאן שהיבנים אנהנו בזה . ואין לנו ליפטר מפני מיעוט כחנו . כי על כיוצא בזה שנינו (אבות פ"ג) לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל הימנה . ואמר עוד הנביא (ישעיה נה) אין סנהל לה מכל בני ילדה ואין מחזיק בידה מכל בנים גדלה . ואמר (שם מ) כל הבשר חציר וכל חסדו כציון השדה . ופי' ז"ל שכל חסד שעושים לעצמם הם עושים לטובת נפשם ולהנאתם . ואינם מתכוונים לכונה השלמה הזאת . ולא מבקשים על עילוי הכבוד וגאולתן של ישראל . שהרי א"א לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל וברכוי כבודם שזה תלוי בזה באמת . וכמ"ש בתד"א שהזכרתי ומתאנה על כבודו של הקב"ה וכו' .

נמצאת

(סנהדרין לה) העריצער איז דער מענטש בעשאפין גווארין איין איינציגער . פרי יעדער מענטש זאל קענען זאגן . פון מיינט וועגן איז דא וועלט באשאפן גווארין אונד דאס אללין איז שוין פאר גאט איין נחת רוח אז וויינע קינדער זאלן קתפלל ויין אויף דעם האמש' דא בפקשה וויינע זאל גיט גימנען ווערן ציא מהמת דא צייט איז גאד גיט גקומען . ציא מהמת איין אנדער מעם . וייא האבין אפ גימאן וויינע זאך . אונד גאט פרייט זיך מיט דעם . אונד אז מען איז צו גאט גיט קתפלל אויף דערפן בית המקדש . האט דעם גביא פערדראסין (ישעיה נט) וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע . דאס איז מיינט גאט זעט זיך ארום אונד וואונדערט זיך אז עס איז גיטא קיין מענטש וואס זאל בעסין . אויף זאגט ער (שם סג) ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך . דאס איז מיינט איך קוק זיך ארום קינדער העלפט גיט . איך וואונדער זיך אז קינדער קענען גיט אונטער . אויף זאגט ער (ירמיה ל) ציון היא דורש אין לה . דאס איז מיינט ציון איז ויא קינדער פארשט גיט גאד איר . זאגט דא גמרא (סוכה מא) פון דעם קען מען דרינגען אז מען דארף איר יוא פארשפין ווען מיר אז מיר זענען אין דעם מחזיק . מיר קענען זיך גיט ארויס פאמעלן מהמת מיר האבין ווייניג פת . ווארום אויף דעם האבין מיר גילענע (אבות פ"ג) גיט אויף דיר איז דא מלאכה צו ענדיגן . אונד דא ביקט גיט פריי צו פאמעלן זיך פון איר . אונד דער גביא דאס גיזאגט (ישעיה מ) כל הבשר חציר וכל חסדו כציון השדה זאגט דא גמרא דעם פירוש . אז גאר דא חסד אונד דא מצות וואס וייא טוען . טוען וייא מער גיט פון וויינע אייגענע דגאד וועגן . אונד מיינען גיט דא גומע פונגה . אונד פערלאנגען גיט אויף גאטס פבור צו פאר גרעסערן אונד אויף דא יתישע גאולה אין אמת לערנסטו אפ אז אין דעם

נמצאת למד שב' דברים יש בענין זה. אחד הכונה בכל מצוה ועבודה שתהיה לעילוי כבודו של מקום במה שבריותיו עושים נ"ר לפניו. ועוד הצער והבקשה על עילוי הכבוד הזה שיעשה בשלימות בעילוי כבודו של ישראל ושלותו. ואמנם עוד עיקר ב' יש בכונת החסידות. והוא טובת הדור. שהנה ראוי לכל חסיד שיתכוין במעשיו לטובת דורו כלו לזכות אותם ולהגן עליהם. והוא ענין הכ' אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. שכל הדור אוכל מפירותיו. וכן אמרו חז"ל היש בה עין אם יש מי שמנין על דורו כעין. ותראה שזהו רצונו של מקום שיהיו חסידי ישראל מזכים ומכפרים על כל שאר המדריוגות שבהם. והוא מ"ש ז"ל בלולב ומיניו (ויקרא רבא) יבואו אלה ויכפרו על אלה שאין חקב"ה הפין באכרן הרשעים. אלא מצוה מוטלת על החסידים להשתדל לזכותם ולכפר עליהם. וזה צריך שיעשה בכונת עבודתו. וגם בתפלתו בפועל דהיינו שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה ולהשיב בתשובה מי שצריך לה. וללמד סניגוריא על הדור כלו. וכבר אז"ל על פ' ואני באתי בדכריך שלא חזר גבריא אל נכנסם לפניו מן הפרגוד אלא כשלימד סניגוריא על ישראל. וגדעון נאמר לו (שופטים ו) לך בבחך זה. לפי שלמד סניגוריא על עמו. כי

ענין איז פאראן צוויי זאכן. ערשטן אין יעדע מצוה זאל זיין דיא פונגה אז גאטס פבור זאל פאר גרעסערט ווערן מיט דעם וואס מענטשן טוען אים אן נחת רוח. און ווידער איז מען זאל בעטן אז דיא מצוה זאל גיפאן ווערן בשלימות אז עס וועט פערגרעסערט ווערן דיא הייליגע שטאט. נאר נאך איין עיקר איז פאראן איז דיא פונגה פון חסידות. דיא טובה פון זיין דור וואס עס איז רעכט פאר יעדן חסיד. אז ער זאל טראכטן אין זיינע מעשים דיא טובה פון זיין דור פונגה צו זיין זיין און געבן זיין אויף זיין. און דאס איז דער פירוש פון פסוק אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ווארום דער גאנצער דור עסט פון דיא פירות פון דעם צדיק און זאגט דיא גמרא היש בה עין ציט איז פאראן איין צדיק וואס זאל געבן אויף זיין דור זיין און בויס. און מען קען זעהן אז גאטס ווילן איז אויף אז דיא חסידים זאלן פונגה זיין און מכפר זיין אויף דיא קלענערע לייט. און דאס איז וואס שטייט אנגעקענט לרוב מיט זיינע מתיים (ויקרא רבא פ') זאלן קומען דיא און מכפר זיין אויף די. ווארום גאט וויל נישט אז דיא רשעים זאלן גיטווארן ווערן. נאר דיא מצוה איז מוטל אויף יעדן חסיד צו פאמקענען זיך און פונגה זיין און מכפר זיין אויף זיין און דאס דארף ער טוען מיט דיא פונגה פון זיין עבודה. איג מיט זיין תפלה. דאס הייסט ער זאל מתפלל זיין אויף זיין דור צו מכפר זיין אויף וועמען מען דארף. און מתויר בתשובה זיין וועמען מען בעבארף. און לערנען גוטס אויף זיין גאנצן דור. און די גמרא זאגט אז גבריא איז נישט אריין אינגעווייניג פון גאטס מחיצה ביז ער האט גלערנט גוטס אויף ישראל. און ביזא גרען שטייט (שופטים ו) לך בבחך זה גיט ביין פון און העלף דיא יודין. מיינט מען דאס מיט דער מצוה

כי אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את יודעיו וכל מה שאדם מגדיל
אהבתו לב"א. גם הקב"ה מגדיל עליו. ואלה הם הרועים האמתים של
ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה. שמוסרים עצמם על צאנו. ודורשים
ומשתדלים על שלומם ומותבתם בכל הדרכים. ועומדים תמיד בפרץ להתפלל
עליהם ולפתוח עליהם שערי הברכה. הא למה זה דומה לאב שאינו אוהב
שום אדם יותר ממי שהוא רואה שאוהב את בנו אהבה נאמנה והוא
דבר שהטבע יעיד עליו. והוא ענין כ"ג שאמרו עליו (מכות יב) שהיה להם
לבקש רחמים על דורם ולא בקשו. וכן אמרו (סו) שהוא נברא דאכליה
אריא ברחוק תלת פרסי דריב"ל ולא אשתעי אליהו כהדיה. הרי לך החוכה
המוטלת על החסידים לבקש ולהשתדל על בני דורם. והנה כבר בארנו
חלקי החסידות הראשיים ופרטיהם מסורים לכל בר שכל ולכל לב טהור
להתנהג בהם בדרך הישר לפי השרשים האלה כל דבר בעתו :

פרק ב במשקל החסידות

מה שצריך לבאר עתה הוא משקל החסידות הזה. והוא ענין עקרי מאד

מצינו וואס דא האקט גילעדנע גוטס אויף יודין. און וואס איין מענטש פאר
גערעכערט ויין אהבה צו ישראל. פערגערעכערט אלץ גאט מער ויין אהבה צו
אים. און דאס וועגן דיא גוטע פאסטווער וואס גאט האט וויא ליב. ווייל
וויא וועגן ויך מוסר נפש איבער וויינע שעפסין און באמיהען ויך אויף וויינער גליק
און וויינער טובה מיט אלע אופנים און וועגן שמענדיג מתפלל אויף וויא צו
עפענען אויף וויא דיא טויערין פון פרבה. און דאס איז דער ענין פון כהן גדול
וואס דיא גמרא ואנא (מכות יא) אז וויא האבין גארפט געמין רחמים אויף וויינער
דוד. און האבין גיט גיבעמין. אויף ואנא דיא גמרא (שם) עס איז גינעוין איין
מענטש וואס איין לייב האט אים אויף גינעסין דרייט מייל ווייט פון ר' דודשע בן
דוד. האט אליהו מיט אים גיט גינעט פאר וואס ער האט אויף אים גיט מתפלל
גינעוין ווען מיר דעם טוב וואס איז מופל אויף יעדן חסיד צו געמיהען ויך
פאר ויין דוד. ערשט האבין מיר זיין דיא דויפט טיילן פון חסידות מבאר
גינעוין און דיא פרטים איז ביא יעדן בעל שכל און ריינע הארץ אוועק גינעבין
גינעוין. אז ער ואל ויך פירן ביהרד הלשר נאך דיא פללים נאך. יעדע נאך
אין דער צייט :

דער צוואנציגסטער פרק

(במשקל החסידות) וויא מען דארף וועגן דיא פרומקייט :

מה שצריך לבאר עתה הוא משקל החסידות. ערשט ווילן מיר מסודש ויין וויא מען
דארף וועגן חסידות. און דאס איז וויינער איין דויפט וואס און דא וואלסט
חיסון

מאד . ותרע באמת שזהו המלאכה הקשה שבחסידות כי דקותו רב ויש ליצר בדבר הזה כניסה גדולה . ע"כ נמצאת סכנתו עצומה כי הרבה דברים טובים יוכל היצר לרחק כאילו הם רעים . והרבה חטאים לקרב כאילו הם מצות גדולות . ובאמת שלא יוכל איש להצליח במשקל הזה אלא בנ' דברים . שיהיה לבו ישר שבלבבות . שלא תהיה פנייתו אלא לעשות הנחת רוח לפניו יתברך . ולא זולת זה כלל . ושהיה מעיין על מעשיו עיון גדול וישתדל לתקנם על פי התכלית הזה . ואחר כל זאת יהיה משליך יהבו על ה' שאז יאמר בו (מסלס פד) אשרי אדם עוז לו כך ונ' לא ימנע טוב להולכים בתמים . אמנם אם אחד מן התנאים האלה יחסר לו לא יגיע אל השלימות . וקרוב הוא ליכשל וליפול דהיינו או אם הכונה לא תהיה מובחרת וזכה . או אם יתרחק מן העיון במה שיוכל לעיין . או אם אחר כ"ז לא יתלה במחשבו בקונו קשה לו שלא יפול . אך אם שלשתם ישמור כראוי . תמימות המחשבה . עיון . ובטחון . אז ילך בטח באמת ולא יאונה לו כל רע הוא הדבר שאמרה חנה בנבואתה (שמואל ב' ג) רגלי חסידיו ישמור . ודוד כמו כן אמר (מסלס לו) ולא יעזוב את חסידיו

ויוסין אז דאם איז וויער אשונערע זאך . ווארום דאס איז וויער איידיל אונד דער גער דערע דאס אין דעם איין גרויסן אריינגאנג דעריבער איז דיא כפנה שטארק ווארום פיל גוטע זאכן קען דער גער דערע כרחק זיין אזוי וויא וואלפין גייעזען זעלעכטע . אונד פיל זעלעכטע קען ער פֿירן זיין אזוי וויא וואלפין גייעזען גוטע . אונד אין אמת קען קיין מענש גיט גליקליך זיין בייא דיא וואג נאר אויף דרייא אופנים . זיין הארץ זאל זיין רעכט פארטיג . אונד זיין גאנצער קוק זאל מער גיט זיין וויא צו טוען נחת רוח גאט ברוך הוא . אונד ער זאל וויער אכטונג געבין אויף זיינע מעשים . אונד זאל זיך געמיהען צו פערדיקטן וויא דורך דעם תכלית . אונד נאך אלעמען זאל ער ווארפן זיין גאנצן בפרון נאר אויף גאט . דענקט מאל וועט אויף אים גיזאגט ווערין דער פסוק (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו וגו' לא ימנע טוב להולכים בתמים . דאס איז מיינטש וואול איז דעם מענשין וואס דאס איין בפרון אויף דיר . גאט פאר מייט גיט קיין גוטס צו דיא וואס גייען בתמימות . נאר אויב איינער פון דיא הנאים וועט אים פֿעלן . וועט ער גיט קומען צו דיא גאנצקייט . אונד קען זיך גאנץ גיך שטרויכלען אונד אריין פארין דאס היינט . אויב זיין פונגה וועט זיין גיט אזוי היין אדער ער וועט זיך פֿירן צו בעקקן דיא זאך וויא מען בעדארף אדער נאך אלע זאכן וועט ער גיט אן הענגען זיין בפרון אן גאט . איז שווער אז ער זאל גיט אריין פארין נאר אדער אז ער זאל הייטן אלע דרייא זאכן וויא מען בעדארף . דיא רייגע מחשבה דעם בעקקן פון דער זאך מיט דעם בפרון . דענקטמאל וועט ער גיין ויכער אונד עס וועט זיך אים קיין ביז גיט טרעפן דאס איז וואס תורה האט גיזאגט אין איר גבואה (שמואל א' ב) ורגלי חסידיו ישמור . דאס איז מיינטש גאט הייט דיא קים פון זיינע חסידים . אונד דיר דאס אויף גיזאגט (תהלים לו) ולא יעזוב אז

חסידיו לעולם נשמרו. והנה מה שצריך להבין הוא כי אין לדון דבר
החסידות על מראיתו הראשון. אלא צריך לעיין ולהתכונן עד היכן תולדות
המעשה מגיעות. כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב. ולפי שהתולדות
רעות יתחייב להניחו. ואם יעשה אותו יהיה חוטא ולא חסיד. הנה
מעשה גדליה בן אחיקם גלוי לעינינו שמפני רוב חסידותו שלא לדון את
ישמעאל לכף חובה או שלא לקבל לשון הרע. אמר ליוחנן בן קרח שקר
אתה דובר על ישמעאל. ומה גרם. גרם שמת הוא ונפזרו ישראל וכבה
נחלתם הנשארה. וכבר ייחס הכתוב אליו הריגת אנשים אשר נהרגו כאילו
הרגם הוא. וכמאמרם ז"ל ע"פ את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליה
והבית השני גם הוא חרב ע"י חסידות כזה אשר לא נשקל במשקל צדק
במעשה דבר קמצא. אמרו סבור רבנן לקרוביה. א"ל רבי זכריה בן אבקיילם
יאמרו בעלי מומין קריבין לנבי מובה. סבור למקטליה א"ל רוב"א יאמרו
מטיל מום בקדשים יחרג. ב"ב וב"כ הלך אותו הרשע וחלשין את ישראל
בא הקיסר והחריב ירושלים. והוא מה שאמר ר"י ע"ז ענותנותו של ר'
זכריה ההריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו. הרי לך שאין לדון
בחסידות המעשה באשר הוא שם לבד. אך צריך לפנות כה וכה לכל
הצדדין

חסידיו לעולם נשמרו. דאם אין מיימש ער פאר לאומ גיט ויגע חסידים וי ווערין
אייביג גיהים. דער הויפט איז מען דארף גיט קוקן דאס וואס פון חסידות וי
ער ווייט אים. נאר מען דארף געקלערן וואס פון דער מעשה וועט ארויס
קומען. ווארום אמאל איז דא מעשה גוט. נאר ווייל פון דעם קען ארויס קומען
אשליכטעס ווא. דארף מען דאס אוועק לאזן און גיט מען. און מען זאל דאס
מגען איז מען איין וינדער גיט איין חסיד. דא מעשה פון גדליה בן אחיקם ווייט
און אז ווייל ויין גרויסע חסידות גיט בן לכה רוב ויין ישמעאל ארער גיט
מקבל לשון הרע צו ויין אויף. ישמעאל. האט ער גרם גיט ווערן אז ער איז
גלישטארבן. און ישראל וועגן פאר שפריים גיטארין און דער פסק האט גרעכט
דיא מענשין וואס וועגן גיטארעט גיטען איבער אים אזוי גלייך וויא ער וואלט
וויא גיטארעט. וויא דאס גמרא וואס אויף דעם פסק (את כל פגרי האנשים אשר
הכה ביד גדליה און דער אנדער בית המקדש איז אויף חרוב גיטארין דרף איין
פרומקייט וואס איז גיטארין גיטארין. אין דא מעשה פון פר קמצא. וואס דא
גמרא. מען האט גיטארט מקריב ויין דעם בעל מום. האט גיטארט ר' זכריה
מען וועט וואס אז אלע מאל מען מען מקריב ויין איין בעל מום האט מען גיטארט
הארעגן דעם ווי דאס גיטארט דעם מום. דא ער גיטארט מען וועט וואס אז דער
וואס מאכט איין מום אין קדשים קומט אים מיתה. דער ווייז איז גיטארט דער
רשע און האט גיטארט דא ישראל און ירושלים איז חרוב גיטארין. וויא ר'
וירגן האט גיטארט. דא פרומקייט פון ר' זכריה האט חרב גיטארט דעם בית
המקדש. פאר ברענט דעם היכל. און און פאר מריבין צווישן דא אומות.
וועכט שוין אז מען דארף גיט ווערן אין חסידות דא מעשה וויא דא איז ערשט.

הצדיק שיוכל שכל האדם לראות. עד שידון באמת איזה יכשר ויתר העשיה או הפרישה. הנה התורה צותה (ויקרא יט) חוכה תוכיח את עמיתך. וכמה פעמים יכנס אדם להוכיח חטאים במקום או בזמן שאין דבריו נשמעין וגורם להם להתפרץ יותר ברשעם ולחלל ה' להוסיף על חטאתם פשע. הנה בכיוצא בזה אינו מן החסידות אלא לשתוק. וכך אמרו ז"ל (יבמות סה) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר את שאינו נשמע. ראה פשוט הוא שראוי לכל אדם להיות מקדים ורץ לדבר מצוה ולהשתדל להיות מן העוסקים בה. אך הנה לפעמים יוכל להולד מזה מריבה שיותר תתבזה המצוה. ויתחלל בה ש"ש ממה שיתכבד. בכיוצא בזה ודאי שהייב החסיד להניח את המצוה ולא לרדוף אחריה. וכן אזיל בענין הלויים ז"ל (במדבר כג פ"ה) מפני שהיו יודעים שכל מי שמוען בארון שכרו מרובה. והיו מניחין את השלחן והמנוחה והמזבח וכל רצים לארון ליטול שכר. ומתוך כך היה זה מריב. ואומר אני מוען כאן. וזה מריב ואומר אני מוען כאן. ומתוך כך היו נוהגין קלות ראש. והיתה השכינה פוגעת בהם וגו'. הנה חייב האדם לשמור כל המצות בכל דקדוקיהם לפני מי שיהיה

נאמר מען בארץ יעקב וואס פון דעם קען ארויס קומען. און נאך דעם קלערן ציא מאן ציא גיט דיא תורה האט גהייסן (ויקרא יט) חוכה תוכיח את עמיתך. דאס איז מיינטש די זאלסט שטראפן דיין חבר. וויא פיל מאל גייט אריין איין מענטש שטראפן זיין געזעצט. אין איין ארט ארט איז איין צייט וואס ווייניג רייד זענען גיט אן גומען. און איז גורם אז דיא זיין געזעצט ווערן נאך מער צו לאזן. און זענען נאך מער מחלל ה' מיט זייערע עבירות אויף אזוי איין אופן איז דיא חסידות מען זאל שווייגען. און אזוי וואס די גמרא (יבמות סה) פשע וואס איז אמצוה צו זאגן אזאך וואס מען וועט פאלגן. דאס איז איין מצוה גיט צו זאגן דיא וואך וואס מען וועט גיט פאלגן. דאס איז גיט אויך יעדער מענטש בארץ לויפן צו איין מצוה. און בעיקרען זיך עוסק צו זיין אין איר. נאר אסאל קען אפער דער פון ארויס קומען איין קריג. און דיא מצוה וועט נאך מער מבינה ווערן. און דער שם שמים וועט מער גתחיל ווערן. וויא פבד פון גאט וואס וועט ארויס קומען. אויף דעם אופן איז גיט דער חסיד מחייב אוועק צו לאזן די מצוה און גיט נאך זאגן זיך נאך איר. און אזוי וואס די גמרא פייא די לויים (במדבר רבה פ"ה) ווייז מען האט גיוואקסט אז ווער עס טראגט דעם ארון האט ווייז פיל שחר. פלעגט מען אוועק לאזן דעם שולחן מיט דיא מנורה מיט דיא מנחות. און אלע פלעגן לויפן צום ארון פרי צו געמען שחר און דורך דעם פלעגט ווערן קריג. דער פלעגט זאגן איר וועל דא טראגן. און דער פלעגט זאגן איר וועל דא טראגן. און מנחת דעם פלעגט זיין קלות ראש פלעגט דיא שכינה אין וויא פוגע זיין בר. ווארום יעדער מענטש איז מחייב צו הייבן אלע מצות מיט אלע זייערע דקדוקים פאר וועמען עס איז און גיט מורא דאבין און גיט שפעטן זיך. אויף טייער איז דער משנה. וויא שפארק וויא איין לעכפערד

שזיהו ולא יירא ולא יבוש. וכן ה"א (סליס קיס) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש. וכן שנינו הוי עז כנמר וגו'. אמנם גם כזה צריך חילוק והבחנה כי כ"ז נאמר על גופי המצות שחייבים אנחנו בהם חובה גמורה שבהם ישים פניו כהלמיש. אך יש איזה תוספות חסידות שאם יעשה אותם האדם לפני המון העם ישחקו עליו ויתלוצצו. ונמצאו חוטאים ונענשים על ידו. והוא היה יכול להניח מלעשות הדברים ההם. כי אינם חובה מוחלטת. הנה דבר כזה ודאי שיותר הנון הוא לחסיד שיניחם משיעשהו. (מכסו) והצנע לבת עם אלהיך. וכמה חסידים גדולים הניחו ממנהגי חסידותם בהיותם בין המון העם. משום דמחוי כיוותא. כללו של דבר כל מה שהוא עיקרי במצוה יעשהו לפני כל מלעין. ומה שאינו עיקרי והוא גורם שחוק והיתול לא יעשהו נמצאת למד שהבא להתחסר חסידות אמיתי צריך שישקול כל מעשיו לפי התולדות הנמשכות מהם. ולפי התנאים המתלויים להם לפי העת לפי החברה לפי הנושא ולפי המקום. ואם הפרישה תוליד יותר קידוש ש"ש ונ"ר לפניו מן המעשה יפרוש ולא יעשה. או אם מעשה אחד במראיתו הוא טוב. ובתולדותיו או בתנאיו הוא רע. ומעשה אחד רע במראיתו וטוב בתולדותיו. הכל הולך אחר החיתום והתולדה שהיא פרי המעשים באמת. ואין הדברים מסורים אלא ללב

לעמפערד. דאם הייטט נים שעם ויה פאר קיינעם. פון דעםט וועגן איז פאר היינדיג אין דעם חילוקים. ווארום דאס אלץ איז גאנגט גיווארן אויף די גופי המצות. וואס מיר ווענען מאקע אין וויא מחויב איין חוב גמור. איז אין וויא דארף ער זיין איין עזות פנים און נים שעמען ויה פאר קיינעם אבער עס איז פאר האנגיין אועלבע צו גליינגע פרומקייט. וואס אז מען זאל דאס טאן פאר דעם המון עם וועלן וויא לאכין און גליינגעט כאכין. וועלן וויא גאד דורך אים ויגדיגן. און גישעראפט ווערן דורך אים און ער האט גקענט לאזין און נים טאן דאס ווארום דאס איז אויף אים נים קיין חוב גמור. אזו איין זאך איז גיוויס פיל גלייכער פאר דעם חסיד נים צו טאן איידער צו טאן. וויא דער פסק זאגט (מכסו) והצנע לבת עם אלהיך דאס איז מיימש. דא זאלסט גיין בעהאלטין מיט גאט. און פיל גרויסע חסידות פלעגן אוועק לאזין דיא גרויסע חסידים אז זיי פלעגן זיין צווישן המון עם. ווייץ עס ווייזט אים וויא איין גאד. דער פלל איז אזו דיא זאך וואס איין עיקר אין דער מצוה איז. זאל ער טאן פאר אלעמען און נים מרא האבין וואס ווער וועט לאכין און וואס עס איז נים קיין עיקר און מען קען פון דעם לאכין זאל ער דאס נים טאן. קומט אים אז דער וואס וויל זיין איין ריבמייגער חסיד. מוז וועגן אלע ווייגע מעשים גאד דעם וואס עס וועט ארויס קומען פון דעם. גאד דיא צייט גאד. גאד דיא קומפאניא. גאד דעם ארט. און אויב פון דעם נים טאן וועט זיין מער כבוד ה' און נחת רוח פאר אים. איידער פון טאן זאל ער בעסער נים טאן. אדרע ווען איין מעשה ווייזט אים גוט גאד פון דעם קען ארויס קומען שעעקטם. און די אנדערע מעשה ווייזט אים טלעקט. און עס וועט ארויס קומען פון דעם גוטם. גייט אלץ גאד

ללב מבין ושכל נכון. כי א"א לבאר הפרטים שאין להם קץ. וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ומעשה דר' מרפון יוכיח שהחמיר להטות ככ"ש וא"ל בדאי היית לזוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. אע"פ שמחמיר היה. וזה שענין מחלוקת ב"ש וב"ה היה ענין כבוד לישראל מפני המחלוקת הגדולה שרבתה ביניהם. וסוף סוף נגמר שהלכה כב"ה לעולם. הנה קיומה של תורה שגמר דין זה ישאר בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים ולא יחלש בשום פנים שלא תעשה תורה חסושלים כשני תורות. וע"כ לדעת המשנה הזאת יותר חסידות הוא להחזיק כב"ה אפילו לקולא מלהחמיר בכית שמאי. וזה לנו לעינים לראות אי זה דרך ישכונא ור באמת ובאמונה לעשות הישר בעיני ה' :

פרק כא בדרכי קניית החסידות וההרחקה מכפסידיה

הנה ממה שיועיל הרבה לקנות החסידות. הוא גודל ההסתכלות ורוב ההתבוננות. כי כאשר ירבה האדם להתבונן על גודל רוממותו יתברך

העם אוים לאו פון דעם נאך. דאס איז ניא פרוכט פון ניא מעשים. אונ ניא זאכין ווען ער איבער גיגענין צו איין קלוגין מענשיין. ווארום קיין פרטים קען מען נישט אויס שטעלן. ווארום עס איז אן איין עק. אונ נאט נישט חכמה אונ ניא בעשה פון ר' מרפון ווייזט אז ער האט אפ גיבוגין צו קריאת שמע אזו ווי בית שמאי. האבין ניא חכמים גיזאנט צו אים. דא ביסט ווערט גיזענין אריין צו פאלן אין סכנה וואס דא האבט עובר גיזענין אויף ניא רייד פון בית הלל. אפילו ער האט דאך מחמיר גיזענין ווארום ניא מחלוקת פון בית שמאי מיט בית הלל. איז גיזענין ווער איין שווערע נאך פאר אידין מחבת ניא גרויסע מחלוקת וואס צוויי זין ווי איז גיזענין. אונ צום סוף איז גיפאקעט גיזאריין ניא הלכה וויא בית הלל אלע מאל. איז דער רעכטער קיום פון דער תורה אז עס זאל שוין אזוי בלייבן אויף אייביג דער דין וויא בית הלל. פרי ניא תורה זאל נישט ווערן חזי אזוי וויא צווייא תורות. איז דערפער נאך דער דעה פון דער מענה. איז מער חסידות צו האלפן וויא בית הלל האט. כהיל צו זיין איידער מחמיר צו זיין. אונ דאס איז אונ צו ווייזן מיט וואסער אופן מען זאל זיך פירן צו מאן וואס רעכט פארמיט אין גאטס אויגן :

דער איין אונד צוואנציגסטער פרק

(בדרכי קניית החסידות) אין ניא אופנים וויא מען קען זיך פערשאפן (חסידות) :
דנה ממה שיועיל הרבה לקנות החסידות. פון ניא זאכין וואס העלפן צו פארשאפן חסידות. איז בעקלערונג אונד בעפראכטונג. ווארום אז דער מענטש בעפראכט זיך אויף ניא גיהויפניקייט פון גאט ברוך דא. אונ ניא ווייטקייט

יתברך. ותכלית שלימותו ורוב ההרהק הבלתי משוער. שבין גדולתו ובין שפלותו יגרום לו שימלא יראה ורעדה מלפניו. ובהתבוננו על רוב חסדיו עמנו. ועל נדול אהבתו יתברך לאדם. ועל קרבת הישרים אליו ומעלת התורה והמצות. וכיוצא מן העיונים והלימודים. ודאי שתלהט בו אהבה עזה. ויבחר ויתאוה לידבק בו. כי בראותו שהשי"ת הוא לנו לאב ממש. ומרחם עלינו כאב על בנים יתעורר בו בהמשך החפץ והתשוקה לגמול לו ככן על אביו. והנה לזה צריך האדם שיתבודד בחדריו. ויקבץ כל מדעו ותבונתו אל ההסתכלות ואל העיון בדברים האמתיים האלה. והנה ודאי שיעזרה לו רוב ההתמדה והעיון במסורי דהע"ה והתתבוננותו בם במאמריהם וענינם. כי בהיותם כולם מלאים אהבה ויראה וכל מיני חסידות. הנה בהתבוננו בם. לא יסנע מהתעורר בו התעוררות גדול לצאת בעקבותיו וללכת בדרכיו. וכן תועיל הקריאה בסיפור מעשה החסידים באגדות אשר באו שם. כי כל אלה מעוררים את השכל להתייעץ ולעשות כמעשיהם הנחמדים. וזה טבואר. אך מפסידי החסידות. הם המרדות והדאגות. כי בהיות השכל טרוד ונחפז בדאגותיו ובעסקיו. א"א לו לפנות אל התבוננות הזה. ומכלי התבוננות לא ישיג החסידות. ואפילו אם השיגו

ווייסקיים וואס איז אן איין שיעור וואס צווישן ווין גרוסקיים אונג אנגער נידריקיים. איז דאס גורם אים אז ער ווערט פאר ציטערט פאר אים. את אז ער בעקלערט אויף נאטם חסדים מיט אונז. אונ אויף ווין אהבה צו אונזערע אבות אונ דא גרוסקיים פון דער תורה אונ סצות אונ דאס גלייכן. די ציט אן איין אים צו בעקלענען דא אהבה אונ ער גילוקט צו בעקלענען ויך אן נאט. ווארום אז ער זעט אז נאט איז צו אונז וויא איין פאטער. אונ איז ויך איבער אונז מרחם וויא איין פאטער איבער קינדער. דער וועקט ויך אין אים דער לוקט צו בעקלענען ויך מיט נאט וויא איין קינד צו איין פאטער. אונ דער צו בארף ויך דער מענטש אויף גלויבן ווין גאנצן שכל אונ פאר שטאנד צו בעקלערן אין דא ריכטיגע זאכן וואס מיר האבן ערשט גירעט. אונ דער צו קען אים העלפן ער זאל שטענדיג בעטראכטן אין דא כומורים פון דער המלה. ווארום ווייל וויא אלע זענען פאר מיט אהבה אונ יראה אונ חסידות איז אז ער ליטעט וויא. דער וועקט ויך אין אים איין השוקה צו ווין אין דורם וועגן. אויף העלפט דער צו שטענדיג אין דא בעשים פון גוטע אונ פרומע מענטשן וואס הארפן קומט פאר. ווארום דאס אלץ דער וועקט דעם שכל מיט צו ווין ויך. אונ אויך פאן אז וויא ווייטע בעשים. נאר דא וואכן וואס שארין צו חסידות איז מרדות אונ דאגות. ווארום אז דער שכל איז טרוד אונ גאליקט אין וויינע דאגות אונ וויינע עסקים דאס ער קיין צייט נישט צו בעקלענען ויך. אונ אן בעקלענען וועט ער נישט בעקומען דא חסידות. אונ אפילו ער האט שוין בעקומען דא חסידות. זענען דא מרדות איין מניעה אונ צו מיטן דעם שכל. אונ לאזן אים נישט שטארקן ויך אין יראה אונ אהבה אונ אנדערע

השיגו כבר. חנה המודות מכריחות את השכל ומערכבות אותו. ואינם מניחות אותו להתחזק ביראה ובאהבה, ושאר הענינים השייכים אל ההסידות כאשר זכרתי. ע"כ אמרו ו"ל אין השכינה שורה לא מתוך עצבות וגו'. כ"ש ההנאות והתענוגים שהם הפכים ממש אל החסידות. כי הנה הם מפתים הלב לימשך אחריהם. וסר מכל עניני הפרישות והידיעה האמתית. אמנם מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה. הוא הבטחון. והוא שישליך יהבו על ה' לגמרי. באשר ידע כי ודאי א"א שיחסר לאדם מה שנקצב לו. וכמו שאז"ל במאמריהם (ניס טו) כל מזונותיו של אדם קצובים לו טר"ה וגו'. וכן אמרו אין אדם נוגע במסכן להבירו אפילו כמלא נימא. וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקיימת. אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם. ואמר (נרדש"ג) בזעת אפך תאכל לחם. אשר ע"כ חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו. שכן גזר המלך העליון. וה"ו כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. ע"כ אמרו (ספרי) יכול אפילו יושב ובטל ת"ל בכל משלה ירך אשרותעשה. אך לא שהשתדלו' הוא המועיל. אלא שההשתדלות מוכרח. וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו. וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה

אנדרע ענינים וואס גייערין צו חסידות וויא אויף דאס דער מאנט דעריבער זאגט די גברא אז די שכינה רומ גיט אויף איין אומעמינגן מענשן. אונ פלייטא שוין דיא הנאות אונ דיא תענוגים. וואס ווייזען פונקט פאר קערט פון חסידות. ווארום ווייזידין אן דיא הארץ אז וויא זאל ויך ציהען גאד וויא. אונ זאל ויך אב קערין פון אלע ענינים פון פרומקייט. גאר מיט וואס קען ויך דער מענטש איין היטן פון די אלע זאכן וואס שארין דער צו. איז בפרטן. דאס הייסט ער זאל ווארפן זיין גאנצן האפונג אויף גאט. ווארום ער דארף וויסן אז עס קען דעם מענשן גיט פערין וואס עס איז בעשערט אונ אזו ווי די גברא זאגט (ביצה טו) דעם מענשנים שפיו אז עס אפ גישמעלם פון ראש השנה. אויף זאגט די גברא איין מענטש רירט ויך גיט אן אין דעם וואס עס איז אן גיבריים פאר זיין חבד. אונ דער מענטש האט גינקעט זיצן לידיו. גאר דיא גזירה איז אויף אלע מענשן (בראשית ג) בזעת אפך תאכל לחם דאס איז מיינט. מיט שווייס פון ביין פנים זאלסטו עסין פריו. דעריבער איז מרובי יעדער מענטש צו בעמיהען ויך מיט איין שטיקל עסק פון זיין פרנסה וועגן. ווארום גאט האט אזו גזר גייען איז דאס אזו וויא איין פארמאטעק אויף אלע מענשן וואס מען קען ויך גיט אויס קויפן. דעריבער שטייט (ספרי) אויך וואלט וועלן בייען אז אפילו איין מענטש זאל ויצין לידיו וועט אים גאט העלפן. שטייט אין פסוק אשר תעשה דאס איז מיינט. דא זאלסטו מאן. דענסמאל וועט דיר גאט העלפן. אונ דער בעמיהען ויך אין פרנסה העלפט גיט. גאר עס איז איין גיט מען מוז ויך בעמיהען אבער וויא באדיר ער האט ויך בעמיהעט איז ער שוין יצא. אונ עס איז שוין פאר האנדלן איין אים אז דיא פרנסה פון גאט זאל

שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות*. חוא מ"ש דוד המע"ה (מסילס עה) כי לא ממוצא וממערב ולא וגו'. כי אלהים שופט וגו' ושלמה המלך ע"ה אמר (משלי כג) אל תיגע להעשיר מבינתך חדל. אלא הדרך האמיתי הוא דרכם של החסידים הראשונים עושים תורתן עיקר ומלאכתן מפלה. וזהו זה נתקיים בידם. כי כיון שעשה אדם קצת מלאכה משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו ולא להצטער על שום דבר עולמי. אז תשאר דעתו פנויה ולבו מוכן לחסידות האמיתי ולעבודה התמימה:

פרק כב בביאור מדת הענוה וחלקיה

הנה כבר דברנו למעלה מנגות הגאווה ומכללה נשמע שבח הענוה. אך עתה נבאר יותר בדרך עיקר הענוה. ותתבאר הגאווה מאליה. הנה כלל הענוה היות האדם בלתי מחשיב עצמו משום טעם שיהיה. וזה הפך הגאווה סמס. והתולדות הנמשכות מזה תחינה ההפכיות של תולדות הגאווה

(*) וזכו מכוור בפרשם המן ולא העדיף המרכה והממעים לה החסיר וגו' ויאמר משה אל אהרן וגו' מלה כעומר מן וגו' למשמרת לדורותיכם וגו' ויניחו לו הכרן לפני העדות למשמרת לכוונתם לדורות שטין הסתכלות מועיל מאומה רק הכל בהשגחה פרטית:

ואל אויף אים רען. אונער דארף גיט פאר ברענגען די יארן אין בעמידהנגען. דאס איז וואס דוד המלך ואנא (מהלים עה) ווארום גיט פון מזרח אונ מערב. ווארום גאט ריכט. דעם מאכט ער נידעריג. דעם הויף. אונ שלמה המלך ואנא (משלי כג) אל תיגע להעשיר מבינתך חדל דאס איז פייטש. דא ואלסט ויך גיט באמערצן בייד צו ווערן. פון צו פיל עקל צו צו לייגן צום האגריד פאר בייד ויך. גאר דער אמת דארף מען ויך פירן וויא דא פאר צייטיגע חסידים פלעגן צו מאן. האט ויך בייא וויא בייידע גיטאלטן פערט. ווארום וויא באלד דער מענטש מוט איין מלאכה. דארף ער שוין גאר איין פטרון האפן אויף גאט אונ גיט מצער ויין ויך אויף קיין וועלטליכע וואך. דענקט מאל וועט בלייבן ויין דעה רהיג אונ ויין הארץ איז מכין צו דא ריכטיגע חסידות. אונ צו ויין גאנצע עבודה:

דער צווייט אונד צוואנציגסטער פרק

(בביאור מדת הענוה) וואס בעמיט דא מדה פון ענוה

הנה כבר דברנו למעלה. מיר האפן שוין גערעט אויפן פון די מדה פון גאווה. אונ איר שטענדיגקייט. אונ דער פון פאר שטייט מען דא לויב פון ענוה. גאר ערליט וועלן מיר מער פאר באגדער היידן דא ענוה. וועט מען שוין פאר לייגן דא גאווה אויף. דער כלל פון ענוה איז אז דער מענטש ואל ויך גיט חשוב האלטן פון קיין וואך וועגן. אונ דאס איז דער הייף פון גאווה. אונ

הגאולה, ובשנדרקדק נמצא שתלויה במחשבה ובמעשה. כי בתחלה צריך שיהיה האדם עניו במחשבתו. ואחר כך יתנהג בדרכי הענוים. כי אם לא יהיה עניו בדעתו וירצה להיות עניו במעשה, לא יהיה אלא מן הענוים המדומים והרעים שזכרנו למעלה. שהם מכלל הצבועים אשר אין בעולם רע מהם. ונכבד עתה החלקים האלה. הענוה במחשבה. הוא שיתכונן האדם ויתאמת אצלו. אשר אין התהלה והכבוד ראויים לו. כ"ש ההתנשאות על שאר בני מינו. וזה מפני מה שחסר ממנו בהכרח. וגם מפני מה שכבר יש בידו. מפני מה שחסר ממנו פשוט הוא. כי א"א לאדם באיזה מדרגה שיהיה מן השלימו'. שלא יהיו בו חסרונות רבים. או מצד מבעו או מצד משפחתו וקרוביו או מצד מקרים שקרו לו. או מצד מעשיו שאדם אין צדיק בארץ אשר יעשה וגו'. הן כל אלה מומים באדם שאין מניחים לו מקום התנשאות כלל. אפילו יהיה בעל מעלות רבות. כי כבר עניני החסרונות האלה יספיקו להחשיכם. הנה החכמה היא המביאה יותר את האדם לידי התנשאות וגאווה. לפי שכבר היא מעלה שבאדם עצמו בחלק הנכבד שלו. דהיינו השכל. והנה אין לך חכם שלא יטעה. ושלא יצטרך ללמוד מדברי חביריו. ופעמים רבות אפילו מדברי תלמידיו. אם כן איפוא איך יתנשא בחכמתו. ואמנם מי שהוא בעל שכל ישר. אפילו אם זכה להיות

אזן דאם וואס עס קומט ארויס דער פון. איז דער הילף פון דיא זאכן וואס קומען ארויס פון גאווה. אזן או מיר וועלן דאס פאר גאנצער קלערן וועלן מיר גיפיען אז דאס וועט זיך אן מחשבה אזן אן מעשה. ווארום פירט דארף מען זיין איין ענין אין הארצין. אזן דער גאווה פירן זיך אין מעשה וואס איין ענין ווארום אויב אין הארצין וועט ער נישט זיין קיין ענין. גאר ער וועט זיך אויף פירן אין וויינע מעשים וואס איין ענין. וועט ער גאר נישט זיין קיין ענין גאר איין צבוע. דאס הייסט איין גיפארצטער פאל שער מענש וואס דאס איז דער ערנסטער מענש אויף דער וועלט. ערסט וועלן מיר פאר גאנצער לייגן דיא חלקים. ענדה אין מחשבה איז אז דער מענש זאל זיך געקלערן אז קיין פבור פאסט פאר אים נישט. אזן פשוטא שוין גרויס צו האלטן זיך אויף אנדערע מענשן. אזן דאס איז מייא מחמת עס פעהלט אים אפולע. מייא מחמת דיא וואס ער האט שוין. מחמת עס פעהלט אים אפולע איז פשוט. ווארום יעדער מענש מוז האבן אפולע חסרונות. ציא מצד זיין גאט. ציא מצד זיין משפחה. ציא מצד סבות וואס אים האט גיטראפן. ציא מצד וויינע מעשים ווארום, עס איז גיטראפן איין מענש וואס זאל גאר נישט וינדגין. דיא אלע זאכן וועגן פעהלערן אין דעם מענשן וואס לאזן אים גאר נישט גרויס האלטן זיך אפילו ער זאל האבן דיא גרעסטע מעלות. ווארום לאמיר ווען דיא חכמה ברענגט איין מענשן צו גאווה מער איידער אלע מעלות. אזן עס איז נישט איין תבם וואס זאל זיך אמאל נישט טועה זיין אזן זאל מוזן לערנען פון דעם תבם אזן פיל זאל אויף פון זיין תלמיד. היינט וואס

לחיות חכם גדול ומופלג . באמת כשיסתכל ויתבונן יראה שאין מקום לגאווה והתנשאות . כי הגה מי שהוא בעל שכל שידע יותר מהאחרים , אינו עושה אלא מה שבחק טבעו לעשות . כעוף שמנביה לעוף לפי שמטבעו בכך השור מושך בכחו לפי שחוקו הוא . כן מי שהוא חכם הוא לפי שמטבעו טביאו לזה . ואילו אותו שעכשיו אינו חכם כמוהו היה לו שכל טבעי כמוהו היה מתחכם גם הוא כמוהו . איך אין כאן להתנשא ולהתנאות . אלא אם יש בו חכמה רבה הוא מחויב ללמדה למי שצריך אליה . וכמאמר ריב"ז (לנוס פ"ג) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת אם עשיר הוא ישמה בחלקו . ועליו הוא לעזור למי שאין לו . אם נבחר הוא לעזור לכושלים ולהציל לעשוקים . הא למה זה דומה למשרתי הבית . שכל אחד ממונה על דבר מה . וראוי לו לעמוד בטשטרתו לפי פקודתו . להשלים מלאכת הבית וצרכיה . ואין בכאן מקום לגאווה לפי האמת . והנה זה העיון והתבוננות הראוי לכל איש אשר שכלו ישר ולא מתעקש . וכשיתברר זה אצלו . אז יקרא עניו אמתי שבלבו ובקרכו הוא עניו . והוא כענין דוד שאמר למיכל (שמואל ב ז) והייתי שפל בעיני . ואז"ל (סוטה ה) כמה גדולים נמוכי הרוח . שבזמן שבה"מ קיים אדם מקריב עולה .

שכר

וְיִי אֱוִי קָעַן עַד יוֹף גְּרוֹיִם הָאֱלֹמִין . אִנּוּ אֵין אִמֶּת אִין . דְּעַר וְאִם דָּאֵם אִין גְּלִיכִין שְׁכָל . עַד מַעַן וִיין דְּעַר גְּרַעסְמַעַר חָכִים . אִזְ עַר וְעַם יוֹף בְּעִמְרָאֲמִין וְעַם עַר נִיט גִּיפִינֶען וְאִם גְּרוֹיִם צוּ הָאֱלֹמִין יוֹף . וְאִרוּם מִיט דָּעִם וְאִם עַר פֶּאָר שְׁמִיט מַעַד פֶּאָר דָּעִם אֲנִדְּעִין מוֹם עַד נִיט מַעַד נִיט וְאִם וִיין נִאֲמֹר אִין צוּ מָאָן . אֱוִי אִין פּוֹיגִל פִּלִּים אִין דְּעַר הוּיָל רִיא נִאֲמֹר אִין . אִנּוּ דְּעַר אָקִם צִיט מִיט וִיין כַּח . וְוִיִּל וִיין נִאֲמֹר אִין דָּאֵם . אֱוִי אִין דְּעַר וְאִם אִין קָלֹת . אִין וְוִיִּל וִיין נִאֲמֹר בְּרַעַנְנִים אִים דְּעַר צוּ . אִנּוּ וְעַן אִין אֲנִדְּעִרֶר וְוִאֲלֵם דָּאֲבִין פֶּון נִאֲמֹר אֱוִי אִין שְׁכָל וְוִיא עַר דָּאֵם וְוִאֲלֵם עַד יוֹף אֱוִי קָלִיגִין וְוִיא עַר . הִינִיט וְוִיא אֱוִי וְאֵל עַד יוֹף גְּרוֹיִם הָאֱלֹמִין . נָאָר עַד דָּאָרְף דְּעִנְנֶען דִּיא חֲכָמָה דָּעִם אֲנִדְּעִין וְעַד עַם דָּאָרְף אִיד . אֱוִי וְוִיא ר' יוֹחֲנָן בֶּן זַבְדִּי וְאִנִּים (נִכּוֹת פ"ג) אוֹיֵב דִּיא דָּאָסְט גִּילְעִרִיט פִּיל תוֹרָה . וְאֱלֹסְט יוֹף נִיט בְּעִדְעִנְקֶען וְוִאֲרוּם דִּיא בִּיטִם צוּ דָּעִם בְּעִשְׂאֲפִין גִּיוֹוִאֲרִין . אוֹיֵב עַד אִין רִיף . וְאֵל עַד יוֹף פֶּרִינֶען מִיט וְוִינֶע עֲשִׂירוֹת אִנּוּ הֶעֱלִפִין דָּעִם וְאִם דָּאֵם נִיט . אִין עַד אִין גִּבּוֹר דָּאָרְף עַד הֶעֱלִפִין שְׁלֹאפֶע לִיט אִנּוּ כִּצִּיל וִיין גִּירוּפִּטֶע לִיט . אִנּוּ דָּאֵם אִין גְּלִיף צוּ דִּינֶע פֶּון אִין שְׁטוּב וְאִם אִימְלִיכֶער אִין גִּיוֹעֶצֶם אוֹיֵף וִיין וְאֵה . אִנּוּ מַעַדְעַר דָּאָרְף הִיפִין וִיין . פֶּה אֵלֶע אִין אִינֶעם וְאֵלִין מִשְׁלִים וִיין . דִּיא מְלֹאכֶת פֶּון שְׁטוּב . אִנּוּ גְרוֹיִם הָאֱלֹמִין יוֹף אִין גִּיטִיא מִיט וְאִם . אִנּוּ דָּאֵם דָּאָרְף בִּאָקְלֶערִין מַעַדְעַר גְּלִיכֶער בְּעַל שְׁכָל אִנּוּ אִין דָּאֵם וְעַם בִּיטִיא אִים אִין גִּיוֹעֶצֶם וִיין וְעַם עַד אִין גְּרוּפִין וִיין אִין אִמֶּת אִין עֵנִי . אֱוִי וְוִיא דִּוד דָּאֵם גִּיוֹאֲנִט צוּ מִיכָל (שְׁמוּאֵל ב ז) והייתי שפל בעיני . דָּאֵם אִין מִיטִיש אִיף בֶּין גִּידְעִיג אִין מִינֶע אוֹיֵגִין . אִנּוּ דִּיא נִכְרָא וְאִנִּים (סוטה ה) וְוִיא גְּרוֹיִם וְעִנְנֶען עֲנִיִּים בִּיטִיא נָאֵם . אִין דְּעַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

אין

אין נישטמאנען. האט איינער מקריב געוועזן אין עולת האם ער גיחאט די שכל
פון אין עולה. האט ער מקריב געוועזן אין מנחה. האט ער גיחאט דעם שכל
פון אין מנחה. אבער דער וואס איז אין עניו. רעכניט אים דער פסוק אזוי ווי
ער וואלט מקריב געוועזן אלע קרבנות וויא אין פסוק שמיים (תהלים נא) זכור
אלהים רוח נשברה. דאס איז מיינט אין צו בראכענעס גיטס איז בייא גאט פאר
קרבנות גירעכניט. אויך וואנט דא גאט (חילין פט) גאט וואנט. קינדער אויך האב
אויך לויב ווייל אפילו אויך גיט צייד גודלה. האלט אויך ויך פון דעסט וועג
קליין. אויך האב גיגעבן גודלה צו אברהם. האט ער גיחאט. אויך בין שמיים
אונז אש. אויך האב גיגעבן גודלה צו משה און אהרן. האבן וויא גיחאט. וואס ווען
מיר גיחאט. אויך האב גיגעבן גודלה צו דוד. האט ער גיחאט. אויך בין אין
ווארעם דאס אלץ אין ווייל אין בעל שכל לאזט ויך גיט אפ ריידן צו גאט.
מחמת ער ווייס דאס חכמות וואס ער האט און אפילו אין דאס מצות וואס ער
האט געקומען איז ער אויך גיט גיקומען צום תכלית המצוה. און אפילו אז ער
זאל קיין פעלער גיט האבן גישט מער וואס ער איז אין ילוד אשה איז שוין
אויך גינג אבער און איבער. אז עס זאל עס גיט פאסן קיין גאט. ווארעם
געדע מעלה וואס ער האט איז דאך גישט מער וויא גאטס חסד. וואס גאט
מחמת מיט אים האמטש ער איז פון דער נאטור אזוי בויי און גידיג. דעריבער איז
ער מער גיט מקריב וויא צו דאנקען און גיבע זיין פאר גאט. אזוי וויא אין
איהם כאן וואס איז מקבל מנחה בתכר. כיו ויך שפעקען. און וואס דר חסד
איז גרעסער איז אלץ נאך בושע גרעסער. און אזוי וויא דוד המלך האט גיחאט
תהלים

פתוהות לראות את עצמו בהיותו משיג מעלות טובות מאת השי"ת ,
 וכענין שאמר דוד המלך (תהלים קמז) מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי . וכבר
 ראינו חסידים גדולים שנענשו על שהחזיקו טובה לעצמם עם כל חסידותם .
 נחמיה בן חבליה אמרו ו"ל (מסדרין נג) מפני מה לא נקרא ספרו על שמו
 מפני שהחזיק טובה לעצמו . וכן חזקיה אמר (ישעי' לח) הנה לשלום מר
 לי מר . לפי שענהו הקב"ה וגנתי על העיר הזאת להרשיעה למעני ולמען
 דוד עבדי . וכמאמרם ו"ל (נדרים י) כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות
 אחרים . הרי לך שאין לאדם אפילו להחזיק טובה לעצמו על טובותיו .
 וכ"ש שלא יתנשא וינבה בהם , ואמנם כל זה הוא מטה שראוי להשיב אל
 לבו מי שהיה כאברהם , כמשה , כאהרן , כדוד . ושאר החסידים שזכרנו .
 אבל אנחנו יתומים . אין לנו צריכים לכל זה . כי כבר יש ויש אתנו
 חסרונות רבות שאין צריך עיון גדול לראות פחיתותנו וכל חכמתנו כאין
 נחשבת . כי היותר חכם גדול שבינינו אינו כי אם מן תלמידי התלמידים
 אשר בדורות הראשונים . וזה מה שראוי שנבין ונדע באמת . ולא יוזה
 עלינו לבנו חנם . אלא נכיר שדעתנו קלה ושכלנו חלש עד מאד . הסבלות
 רב בנו והטעות נוכרת . ואשר נדע אותו אינו אלא מעט מן המעט .
 איך ודאי שאין ראוי לנו התנשא כלל אלא הבושת והשפלות וזה פשוט .
 והנה נדברנו עד הנה מענוות המחשבה . ונדבר עתה מענוות המעשה .
 והיא

(תהלים קיז) מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי . דאם אין מייטש וואס זאל איה
 געצאלין גאט פאר זיינע טובות . און גרויסע חסידים וועגן גי'שטראפט גי'ווארן
 ווייל וויא האבין זיך גע'דאנקט פאר ווי'ער פרו'מקייט . ג'חמיה בן חבל'יה זאגט
 דאס ג'מרא (מסדרין סג) ווי'יל ער האט זיך גע'דאנקט פון זיין פרו'מקייט אין
 זיין ספר ג'ישט גרופין גי'ווארן אויף זיין גא'מען . און חזק'יה האט גי'זאגט מיר
 אין ג'רייליך ג'י'שטער ווי'יל גאט האט גי'זאגט . איה וויל גע'שטיצן דיא שטאט פון
 מיינט וועגן און פון וועגן דוד מ'יין קע'עכט . וויא דיא ג'מרא זאגט (ברכות י'
 דער וואס געט גאט זאל אים טוען פון זיין זכות וועגן . טוט מען אים פון א'יין
 אנדער'נס זכות וועגן . ווען מיר אז איין מע'נש דארף זיך אפילו גיט קיין
 דאנק געבן אויף זיין פרו'מקייט . און פ'שיטא שוין גרויס האלט'ין זיך מיט
 דעם . און דיא אלע זאב'ין דארפ'ין גע'קלער'ין . אונזעלע גרויסע לייט וויא אב'ר'הם
 משה אהרן דוד און אנדערע חסידים . אפער מיר קליינע לייט . דארפ'ין דאס
 גאר גיט . ווארום מיר האב'ין אסאך פ'עלער'ין און אנדער גאנצע חכמה אין גאר
 גישט חשוב . ווארום דער גרעסטער חכם צווישן אונז אין גא'ך גיט וויא איינער
 פון דיא קלענסטע תלמידים וואס אין יענע דורות . און דאס דארפ'ין מיר גוט
 פאר שטיין . און גיט האלט'ין זיך אים וי'סם גרויס . גאר דער קע'ענען אז אנדער
 דעה אין גרינג אנדער שכל אין שלא'ף דיא גארעשקייט אין גרויס און דער מע'נות
 אין שטארק . און וואס מיר ווייסן אין ווי'ער ווייניג דארפ'ין מיר זיך גו'נים גיט
 גרויס האלט'ין גאר שטעקען זיך און גי'דריג האלט'ין זיך . און דאס אין ש'יט
 בין

והיא תתחלק לד' חלקים . בהתנהג עצמו בשפלות . בסכול העלבונו . בשנוא הרבנות . ובזרח מן הכבוד . בחלוק כבוד לכל . האחד הוא בהתנהג בשפלות . וזה ראוי שיהיה בדבורו . בחליכתו . בשכתו ובכל תנועותיו . בדבורו . אז"ל לעולם יהיה דבורו של אדם בנחת עם הבריות . ומקרא מלא הוא (קהל ט) דברי חכמים בנחת נשמעים . צריך שיהיו דבריו דברי כבוד ולא דברי בזיון . ובה"א (משלי יא) בז לרעהו חסר לב . ואומר (עז יח) בבוא רשע בא גם כוז . בחליכתו . אמרו ז"ל (פסדנין סח) שלחו מתם איזהו בן העת"ב ענותן ושפל ברכ שייף עייל שייף גפיק . ולא ילך בקומה זקופה . ולא בכבדות גדול עקב בצד גודל . אלא כדרך כל הולך לעסקיו . וכן אז"ל כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה . וכתוב ורמי הקומה גדועים . בשכתו . שיהא מקומו בין השפלים . ולא בין הרמים . והוא ג"כ מקרא מלא (משלי כה) אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל תעמוד וגו' . וכן אז"ל בויקרא רבה הרחק ממקומך ב' וגו' מקומות ושכ עד שיאמרו לך עלה ואל תעלה שיאמרו לך רד . ועל כל המקטין עצמו אז"ל כל מי שמקטין עצמו וכו' . וכנגד זה אמרו הסר המצנפת והרם העטרה כל מי

שהוא

בין אהרן האבין מיר גירעט פון ענוה וואס אין דיא גראנקען . ערשט וועלן מיר היידן פון דיא ענוה וואס אין מעשה איז . אונ דאס ווערט צו מיינט אין פיר חלקים . פירן ויד בשפלות . היידן ביונות . פיינט האבין רבנות אונ אנמלויפן פון פבוד . געבין פבוד אדעמען דיא ערשטע וואך אין פירן ויד בשפלות . דאס דארף ויין אין היידן . אין גיין אין ויצן . אונ אין אלע הנגעות . אין היידן וואנט דיא גמרא . איין מענטש ואל שמענדיג היידן מיט לייטן בנחת . אונ עם איז איין פסוק ספרש (קהל ט) דברי חכמים בנחת נשמעים . דאס איז מיינט דיא הייד פון חכמים ווערן גיהערט מיט שמילקייט . אונ וויינע הייד דארפן ויין מיט פבוד אונ גיט מיט ביוון . וויא אין פסוק שמייט (משלי יא) בז לרעהו חסר לב . דאס איז מיינט איין גאר איז מביזה ויין חכר . אויף שמייט (שם יח) בבוא רשע בא גם כוז . דאס איז מיינט אז דער רשע קומט . קומט מיט אים ביוון . אין . גיין . וואנט דיא גמרא (סנהדרין סח) מען דאס גישעט פון ארץ ישראל . ווער איז איין בן עולם תבא . דר ווס איז איין עניו . גייט איין גיבויגין שמילעדייט אריין אונ ארויס . ער ואל גיט גיין דיא קאפ פארקסן אונ גיט מיט שוועקייט איין מריט לעבין דעם אגדערין . גאר וויא מען גייט צום האגדיל . אונ אזוי וואנט דיא גמרא דער וואס גייט דיא קאפ פארקסן איז גלייף וויא ער קוועצט דיא פיס פון דער שכינה . אין ויצן ואל ויין ויין ארם צווישן גידריגע גיט צווישן דויעק אין דאס איז אויף איין פסוק (משלי כה) אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל תעמוד דא ואלקט גיט שמעלן ויד וויא לייט פאר איין מלך אונ שמעל ויד גיט צווישן גרויסע לייט . אונ אזוי וואגין דיא חכמים ריק ויד אפ צווייא דבייא ערשער גידריגער ביז מען וועט דיר וואגין גייא ארום אונ גיט גייא ארום אז מען ואל דיר וואגין גייא אראפ אונ דעם וואס מאכט ויד גליין וואנט דיא גמרא . מאכט

אים

שהוא גדול בעה"ז קמן בעה"ב. ומינה להפך מי שהוא קמן בעה"ז זמן גדולתו לעה"ב. ואמרו (סוטה ס) לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי חניח הקב"ה כל הרים ונבעות והשרה שכינתו על הר סיני וזה ספגי שפלותו. וכן אמרו (ר"ס יז) לשארית נחלתו למי שמששים עצמו כשירים. החלק הב' הוא סבילת העלבונות. והנה בפירוש אמרו ז"ל למי נושא עון למי שעובר על פשע. ואמרו עוד (שם פח) הנעלבים ואינם עולבים שומעים הרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בנכורתו. וספרו מגדול ענוותו של בבא בן בוטא ז"ל (נדרים סו) שהוא בר בבל דמליק לא"י נסיב אתתא. א"ל בשילי לי וכו' עד זיל תברי יתהון על רישא דבבא הוה יתיב בבא בן בוטא ודאין דינא. אזלת ותברת יתהון על רישיה. א"ל מה הדין דעבדת. א"ל כך צוני בעלי אמר עשית רצון בעלך המקום יוציא הדין שיעדין לא הניע להיות ראוי לקרא עניו. ז"ל (סוטה מ) א"ר אבדו מסך שני בנים כבבא בן בוטא. והלל כמו כן ספרו מרוב ענותנותו (שם פט) ז"ל. ת"ר לעולם יהא אדם ענותן כהלל וכו'. ור' אבהו אחרי רוב ענותו מצא שעדין לא הניע להיות ראוי לקרא עניו. ז"ל (סוטה מ) א"ר אבדו מריש הוה אמינא ענותנא אנא. כיון דחזינא לר' אבא דעכו דאמר איהו חד טעמא ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד. אמינא לאו ענותנא אנא שנאת

אִים גַּאם גְּרוּסִים. אִין אִנְטִיקֶעֶנֶן דָּעם זַאגִין וְיִיא ווער עֵם אִין גְּרוּסִים אויף דער וועלט אִין קלִיין אויף יענער וועלט און פון דָּעם פֿאַר שְׁטִימִים קֶען אַז ווער עֵם אִין קלִיין אויף דער וועלט אִין גְּרוּסִים אויף יענער וועלט אַלע זַאגִין וְיִיא (סוטה ה) אִין מַעֲנֵשׁ זַאל וְיָד אַפּ לַעֲרֵנֶען פֿון גַּאם. אַז ער האָט אַוועק גִּילֶאזִין אַלע בַּעַר אַתּ האָט גִּילֶאזִים רֶען וְיִין שְׂכִינָה אויפֿן פֿאַרן סִיני מַחֲסֵת וְיִין גִּידִיקִים. אִיהָ זַאגִין וְיִיא (ראש השנה יז) לשארית נחלתו גַּאם אִין מוֹחֵל דִּיא עֲבִידוֹת צו דָּעם וואָס בַּאכֶט וְיָד צו גִּישֵׁט. דער אַנְדֶּערֶער חֵלֶק. אִין לִידִין זַאגֶר. און דִּיא גִּמְרָא זַאגֶט גִּפְּיִדִישׁ צו וועמען אִין גַּאם מוֹחֵל עֲבִידוֹת צו דָּעם וואָס אִין מוֹחֵל אַז קֶען וַיִּנְדָּגִים גַּעֲנִין אִים. אויף זַאגִין וְיִיא (שבת פ"א) דִּיא וואָס ווערן גִּישְׁעֵנִים אַתּ שְׁעִנְדִין נִיט דָּעם אַנְדֶּערִין וְיִיא דערין אִיר זַאגֶר אַתּ עֲנִמְפִּרִין נִיט. אויף וְיִיא שְׁמִימִים אִין פֿסוק. וַיִּנָּע לִיב דִּיאפֿער לִיכְסִין וְיִיא דִּיא וון פֿייר אִיר אַרויס גִּיין און וְיִיא האָפֿן דער צִיילֶט פֿון דִּיא עֲנוּת פֿון בָּבָא בֶּן בּוּטָא (נדרים ס) אִינְדֶּער דִּיא גִּעְהֶאט אִין ווייב וואָס אַלץ וואָס ער פֿלֶעגט אִיר הִיטִין. פֿלֶעגט ויא אִים אַלץ פֿאַלגִין אִין כָּאל האָט ער אִיר גִּידִיקִים גַּעֲמֶען אִין טאַפּ גִּיקֶעֶךְ אַתּ צוא בִּרְכִין אויף בָּבָא בֶּן בּוּטָא אויפֿן קאַפּ. פֿרעגט ער פֿייר אִיר. וואָס מִסְכֶּסוּ דִיאם האָט ויא גִּעֲנִפֶּעֶרְט מִיין טאַן האָט סײַ גִּעֲזִיקֶען האָט ער גִּיאָגֶט דִיא האָכט גַּעֲמֶען דָּעם רֶצוֹן פֿון דִּיין טאַן. גַּאם זַאָר דִּיד גַּעֲבִין צוויי קִנְדֶּער ויא בָּבָא בֶּן בּוּטָא. אויף זַאגֶט דִּיא גִּמְרָא (שבת לא) אִין מַעֲנֵשׁ זַאל וְיִין אִין עֲנִיו ויא הִלֵּל. אויף זַאגֶט דִּיא גִּמְרָא (סוטה מ) ר' אבדו זַאגֶט. אִיהָ וועל מִיִּיקֶען אִיר בִּין אִין עֲנִיו. ויא אִיהָ דִּיאב גִּיִּיעֶהן ר' אַבָּא האָט גִּיאָגֶט אִין פֿעם און דער אַבִּירָא האָט גִּיאָגֶט אִין אַנְדֶּערִין פֿעם און ער האָט נִיט מִקְפִּיד גִּיוועזן

שנאת הרבנות ובריתת הכבוד משנה ערוכה היא (כנוס כ"ב) אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות. ואמרו עוד הנם לבו כהוראה שומה רשע וגם רוח. ואמרו כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו. ואמרו עוד (פסיקתא רבתי) אל תצא לריב מהר. לעולם אל תהי רץ אחר השררה למה פן מה תעשה באחריתה. למחר באים ושואלים לך שאלות מה אתה משיבם. עוד שם רבי מנחמא בשם רבי תנחום כל המקבל עליו שררה כדי ליהנות ממנה. וכו'. עוד שם א"ר אבהו אני נקראתי קדוש (כל סקניס). הא אם אין כך כל המדות הללו שיש בי. לא תקבל עליך שררה. ותלמידי ר"י יוכיחו. שהיו מוצרכים מפני עניותם ולא רצו לקבל עליהם שררה. הוא מ"ש ז"ל (כוזריס) כמדומין ששררות אני נותן להם וכו'. ואמרו עוד (כנוס נה) אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה. ומגלן מיוסף שמפני שהנהיג עצמו ברבנות מת קודם אחיו. כללו של דבר אין הרבנות אלא משא גדול אשר ער שכם הנושא אותו. כי עד שהאדם יחיד ויושב בתוך עמו מובלע בין האנשים אינו נתפס אל על עצמו. כיון שנתעלה לרבנות ושררה כבר הוא נתפס על כל מי שתחת ידו וממשלתו. כי עליו להשקיף על כלם ולהורות אותם דעה והשכל ולהישיר מעשיהם ואם לאו ואשמן בראשיכם כתיב אמרו חכמים. והכבוד אינו אלא הכל הבלים המעביר

גיוועון האב איך שוין גיואגמ איך בין קיין עניו נים. פיינמ האבין רבנות אונ אנמלופין פון פבור. איך דאס איין משנה (אבות פא) ליב דיא מלאכה אונ האב פיינמ דיא רבנות. אויף זאגין וויא. דער וואס האלט ויה גרויס אין דיעים. יענער איז איין גאר אונ איין פאל גאט אויף זאגין וויא דער וואס יאגמ ויה גאט פבור. פון דברים גשמיים פון יענעם אנמלופמ דער פבור. אויף זאגין וויא (פסיקתא רבתי) דא זאלסט נים לופין גאט דערשלאפט. ווארום וואס וועסטו מאן אז מען וועט בייא דיר פרעגן איין שאלה וואס וועסטו ענטפערן. אויף שמיים דארטן ר' אביהו זאגט גאט האט גיואגמ אז דא האסט נים דיא אלט כדות וואס איך האב זאלסטו אויף ויה נים מקבל ויין קיין שררה דאס איז וואס עם שמיים אין פרק פון משנה. וויא מיינען איך גיב וויא איין דערשלאפט. אויף זאגין וויא (פסחים פו) וויא איז צו דיא רבנות וואס זיא בעגראגמ איך בעלים. דער כלל איז רבנות איז מער נים וויא איין משא אויף דעם וואס מראגמ איר ווארום כל זמן ער. איז גלייך מיט אלע מענשן ליידיעט ער גאר פאר ויה אליין וויא ער איז מקבל דיא רבנות ליידיעט ער שיה פאר אלע וואס אונטער אים ווענען ווארום. ער דארף שוין אויף אלעמען קוקן אונ לענגען וויא אונ רעכט פארמיגן ויערע מעשים. אונ אז נים איז ויער עבירה אויף ויין קאפ דיא חכמים זאגין פבור אין דברים גשמיים איז נים מער וויא גארעשקייט וואס פערפירט דעם מענשן פון ויין דעה אונ פון ויין בעשעפערס דעה אונ עם באבט אים פאר געסין אלע ווינע שולדיגקייט. אונ וער עם דער קאנט דעם פבור האט אים גיוויס פיינמ אונ וואס מענשן לופין אים

המעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו ומשכחו כלחובתו. וזמי שמכיו
ודאי שימאם בו וישנאו. וחתהלות אשר יהללוהו בני האדם יהיו עליו
למזרח. כי כראותו אותם מגדילים הלוליהם על אשר אינו בו באמת אינו
אלא מתבושש ומתאנח על שלא די לו רעתו שחסרות ממנו המעלות ההם.
אלא שיעמיסו עליו תהלות שקר. למען יכלם יותר. החלק הד' הוא
חילוק הכבוד לכל אדם. וכן שנינו איזהו מכובד המכבד את הבריות.
ואמרו עוד מגין חיוודע בחבירו שהוא גדול ממנו אפילו דבר אחד שחייב
לנהוג בו כבוד וכו'. ועוד שנינו (לכות פ"ד) הוי מקדים בשלום כל אדם.
ואמרו עליו על ריב"ז שלא הקדים לו אדם שלום מעולם וכו'. ובין כדיבור
ובין במעשים חייב לנהוג כבוד בחבירו. וכבר ספרו ז"ל מכ"ד אלף
תלמידי ר"ע שמתו על שלא היו נוהגין כבוד זה לזה. וכמו שהבזיון הוא
דבר מתיחס אל הרשעים. כדבר הכתוב שזכרנו. בכוא רשע בא גם בוז.
כן הכבוד מתיחס אל הצדיקים. כי הכבוד שוכן עמהם ואינו מתפרשמהם.
ואומר (ישעיה נד) ונגד זקניו כבוד. וחרי נתבאר חלקי הענוה הראשיים
ופרטיהם בכל פרטי המינים המתרחבים והולכים לפי הגושים. ולפי
העתים והמקומות. ישמע חכם ויוסף לקח. והנה זה ודאי שהענוה
מסירה מדרך האדם מכשולות רבים ומקרבת אותו אל טובות רבות. כי
הענוה

אִם אִין אוֹיף אִים אִין מִדְּרָה וואָרום אַז ער נעמט מען לויבט אִים מיט אַנעלעכע
זאכן וואס ער האט גוט. שפעטער ער זיך און זיפצט. וואָרום עס איז נאך גוט
גינג וואס עס פעלן אִים דיא מעלות זאגן וויא נאך אויף אִים פאלשע לויבן.
פֿרי ער זאל נאך מער פאר שפעטער ווערן. דער פערטער טייל איז אַז צו געבן
פֿבור אלע מענשן און אזוי האבן מיר גילערניגט ווער האט פֿבור דער וואס
גוט לייטן פֿבור אויף זאגן וויא דער וואס ווייס אין דעם אנדערן. אז ער איז
גרעסער פאר אִים אפילו מיט אִין זאך דאָרף ער אִים שוין נוהג פֿבור זיין.
אויף האבן מיר גילערניגט (אבות פא) וויא פֿקדים שלום צו יעדען מענשן און
זיין זאגן אויף רבן ויתגן בן זבאי אז עס האט קיין טאל גוט גיגעניג. קיין מענטש
קיין שלום פֿריער אין מאַרק אָהנע אונזערשיד אִין יוד אָדער נישט יוד. און
סיי אין היידן סיי אין מעשים מוז מען נוהג פֿבור זיין דעם חבר. דיא
תקנים דער צילן פון דיא פיר און צוואנציג מויתר תלמידים פון ר' עקיבא
וואס וויא וועגן גיגאָרפֿין ווייל וויא האבן אַינער דעם אנדערן. קיין פֿבור
גוט אַז גיגעניג. און אזוי וויא בֿוון איז אִין זאך וואס צו גיפאָסט צו רשעים
וויא דער פֿרעגדער פֿטוק איז. אז דער רשע קיבט. קיבט אויף בֿוון מיט
אִים. אזוי איז פֿבור צו גיפאָסט צו צדיקים וואָרום דער פֿבור רופט מיט וויא און
שׂיט זיך גוט אפ פון וויא און אין פֿטוק שׂיט (ישעיה כ) ונגד זקניו כבוד. דאס
איז מויתר. געטען דיא אלטע קלוגע לייט איז פֿבור. ערשט האבן מיר שוין
ערקלערט אלע הויפט תלמים פון ענוה און אַינע פֿרטים נאך אלע אַרמין נאך
אַלע צייטן נאך אלע ערשטער דער קלוגער זאל הערן און מערן לערנען און

הענין יהוש מעט על דברי העולם ולא יקנא בהכליו. ועוד שחברת הענין נאה עד מאד ורוח הבריות נוחה הימנו בהכרה. לא יבוא לידי כעס ולא לידי מריבה אלא הכל בהשקט. הכל במנוחה. אשרי מי שזוכה למדה זו. וכבר אמרו (ירושלמי שם ג) מה שעשתה חכמה עמרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה. כי כל החכמה כלה לא יערבנה. וזה ברור :

פרק כג בדרכי קניית הענוה וההרחקה ממפמדיה

שנים הם המרגילים את האדם אל הענוה. הרגילות. וההתבונן. הרגילות הוא שיהיה האדם מרגיל עצמו מעט מעט בהתנהג בשפלות על הדרך שזכרנו. בישיבת המקומות הפחותים וללכת בסוף החברה. ללבוש בגד צנועים. דהיינו מכובדים. אך לא מפוארים. כי בהתרגלו בדרך חזה תכנס ותבוא הענוה בלבו מעט מעט עד שתקבע בו כראוי. כי הנה כהיות טבע לב האדם לזוח ולהתנשא קשה עליו לעקור הנמיה הטבעית הזאת מעיקרה. אא"כ בפעולות החיצונות המסורות בידו ימשוך מעט מעט הדבר בפנימיותו הבלתי מסור לו כ"כ וכענין שביארנו בזריות. שכל זה

דאם איז גיוויס אז דיא ענוה שאפט אפ פון מענשינס וועג פיל שטרויכלונגען אונ גענעהענע אים צו פיל גומס. ווארום דער ענין זארגט ווייניג אויף וועלט זאכן אונ איז זיך גיט מקנא אויף די גארעשקייט אונ ווידער איז די גינעלשאפט פון מענשינ מיט דעם ענין ווידער גוט. אונ צייט ווענען פון אים ווידער צו פירדין ער קומט גיט אין פֿעם אונ גיט אין קריג. גאר אלץ מיט שטילקייט אלץ מיט רעדע וואל איז דעם וואס איז זוכה צו דער מדה. אונ דיא גברא זאגט (ירושלמי שבת ג) וואס דיא חכמה האט גימאכט פאר איין קרוין צום קאפ מאכט דיא ענוה איין מדינ צום פיאטע ווארום דיא גאנצע חכמה איז צו איד גיט גלייך :

דער דרייא אונד צוואנציגסטער פרק

(בדרכי קניית הענוה) וויא מען קען זיך פערשאפן דיא ענוה :

שנים הם המרגילים את האדם אל הענוה. צווייא זאכן גינענען איין מענשינ צו ענוה. גענויגהייט אונ ערקלערין זיך. גענויגהייט איז אז דער מענש זאל זיך איין גענויגען ביסלעך וויים דורך זיין פירין זיך בישפלות אויף דעם אופן וואס מיר האבן דער מאנט. זיצן אין גידדיגע ערטער. אונ אן צו מאן קליידער פון פרומע צייט דאס הייסט רייגע אפער גיט צו פיל שיינע ווארום אז ער וועט זיך איינגענויגען אויף דעם אופן וועט ביסלעך וויים אריין דיא ענוה אים אין בארצין בוי ויא וועט איין גינעצט ווערין בייא אים וויא מען בעבראף ווארום ווייל דיא גאמור פון מענשינ איז גרויס צו האלמין זיך איז שווער אים צו בייסן דיא גאמור פירדין דורך דיא אוים ווייניגסטע פעולות וואס ווענען בייא אים

זה נכלל במאמרם ז"ל . לעולם יהא אדם ערום ביראה . דהיינו שיבקש
 התבולות נגד המכע ונטייתו עד שינצחם . אך ההתכונן הוא על ענינים
 שונים . הא' הוא המזכר בדברי עקביא בן מהללאל (לפנ פ"ג) דע מאין
 באת מטיפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי
 אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מטיה הקב"ה . כי באמת כל אלה הם
 נגדיים לגאווה ועוזרים אל הענוה . כי בהיות האדם מסתכל בפחיתות
 חוטיו ונריעות התחלתו אין לו מעם לינשא כלל אלא ליבוש וליכלם . הא
 למה זה דומה לרועה חוזרים שהגיע למשול . כל עת אשר יזכור ימיו
 הראשונים א"א לו שיתנאה . וכשיחשוב כ"כ שבפוף כל גדולותיו ישוב
 לעפר מאכל לתולעת . כ"ש שיכנע גאונו וישבח שאון נאותו . כי מה טובו
 ומה גדולתו ואחריותו בושא וכלימה . וכשיחשוב עוד וידמה בלבו רנע
 חכנסו לפני הכ"ד הגדול של צבא מעלה . בעת שיראה עצמו לפני מטיה
 הקב"ה הקדוש והטהור בתכלית הקדושה והטהרה כסוד קדושים משרתי
 נבורה נבדוי כח עושי דברו אשר אין בהם כל מום . והוא עומד לפניהם
 גרוע פחות ונכזה מצד עצמו . טמא ומנואל מצד מעשיו . הירים ראש .
 היתה לו פתחון פה . וכי ישאלוהו איה איפוא פיך . איה נאונך וכבודך
 אשר

אים אין האנך קען ער צו ציהען דא נאך אינעווייניג וואס דאס איז נישט אזוי
 בייא אים אין האנך אזוי וויא מיר האבן גיקעמ אין וריוות וויא דא גיבט
 נאנט איין מענטש דארף זיין קלוג אין ודאך דאס ווייסט ער זאל זוכן פתבולות
 אנמקענין דער נאמור צו מנצח זיין . נאר דער בעקלעדין זיך איז אויף עמלדיגע
 ענינים . דא ערשטע איז וואס עקביא בן מהללאל נאנט (נכות פג) פון וואנען
 קומטו ארויס פון איין מפה סרוחה . אונ וואהין גייסטו אין איין ארט פון ערד
 אונ ווערים . אונ פאר וועמען גייסטו אן גיברייט צו געבן דין וחשבון פאר
 גאט ברוך הוא . ווארום אין אמת נענען דא אלע העלפער צו ענוה ווארום
 אז דער מענטש קומט ויך איין . דא גיברייט פון זיין חוסר קען ער נאר
 נישט גרויבן זיין בייא זיך . נאר שעמען ויך אונ נכנע זיין ווארום דאס איז
 גלייך צו איין פאסטוף פון חזירים וואס איז גיוראין איין האר . איז ווען ער
 דער מאנט ויך אן דא ערשטע יארן קען ער ויך נישט גרויס האלטן אונ אז
 דער מענטש זאל זיך בעקלעדין אז צום סוף פון אלע גרויסקייט וועט ער ווערן
 ערד אונ ווערעם וועלן אים עסן וועט שוין פשיטא זיין גאנץ שמול ווערן
 ווארום וואס איז זיין גרויסקייט אונ אז ער זאל ויך נאך בעמראבמין די מינוט
 פון זיין אריין גיין פאר בית דין של מעלה פאר גאט ברוך הוא וואס ער איז
 קדוש וטהור אויפן גרעסטן אויפן קדושה וטהרה צווישן ויגע דגער וואס
 דאבין איז ויך גיין פעלער נישט אונ ער שטייט פאר וויא ביוי טמא פון ויך
 אונ איין גרייט פון וינע מעשים . צו וועט ער נאר קענען איין קאפ אויף
 תייבן אונ אז מען וועט בייא אים פרעגן וואו איז זיין גרויסקייט וואס דא
 גייסט גייערן אויף דער וועלט וואס וועט ער ענטפערן . עס איז גוים א
 איין

אשר נשאת בעולמך . מה יענה או מה ישיב על תוכחתו . הנה ודאי שאילו רנע אחד יצייר האדם בשכלו האמת הזה ציור אמתי וחזק . פרוח תפרח ממנו כל הנאווה ולא תשוב אליו עוד . הב' הוא ענין חילוף תולדות הזמן ורוב תסורותיהם . כי העשיר קל להיות עני . והמושל לעבד . והמכובד לנקהל . ואם הוא יכול כ"כ על נקלה לשוב אל המצב הנכזה בעיניו היום . איך ינכה לכו על מצבו אשר אינו כמות עליו . כמה מיני חולאים יכולים ח"ו לבוא על האדם שיצטרך כמו פיו להתחנן למי שיעזור אותו ויסיעהו ויקל לו במקצת . כמה צרות ח"ו יכולים לבוא עליו שיצטרך ללכת לשחר פני רבים אשר מאס לפעמים לתת להם שלום למען יהיו לו למושיעים . ודברים אלה אנחנו רואים בעינינו דבר יום ביומו . כדאי הם להסיר מלב האדם נאותו ולהלכישו ענוה ושפלות . וכשיתבונן עוד האדם על חובתו לפניו ית' . וכמה היא נעזבת ממנו וכמה הוא מתרשל בה ודאי שיכוש ולא יתנאה . יכלם ולא ירום לכו . וכה"א (יחזקאל 6) שמוע שמעתי אפרים מתגודד וגו' . כי אחרי שובי נחמתי ואהרי חודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי וגו' . ועל הכל יתבונן תמיד להכיר חולשת השכל האנושי . ורוב טעותיו וכזביו . שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהדיעה האמתית .

ע"כ

אִין מַעֲנֵשׁ זֶה וְזֶה דִּיא רִיכְמִינֶע וְאָד פֶּאָר שְׁמַעְלִין אִין גִּימַע פֶּאָר שְׁמַעְלִיג וְעַם פֿון אִים גִּוּיִם דִּיא גִּאָה אַוּעַק פֿלִיגֶען אִין וְעַם זֶה גִּיט אִים קַעֲרִין צו אִים . דִּיא אַנְדֶּרֶע וְאָד אַז דִּיא צִיִּים מִיט אִירֶע סְבוֹת . וְאִירֶם רֶעַר בִּיכְעַר קַעַן גִּיך אַרַעס וְעֵרִין . דֶּער הָאָר אִין גִּבְעֵמֶס . אִין דֶּער גִּבְבֶּד קַעַן אִין בִּזוּי וְעֵרִין הִיִּיט אַז עַר קַעַן גִּיך קִימַען צו רַעם שְׁמַאנְד וְאִם עֲרֵשֶׁם אַז בִּיִּיא אִים שְׁעֵנְדִּלִּיך וְיִיא קַעַן עַר וְזֶה גִּרוּם הָאֶלְפִין מִיט רַעם שְׁמַאנְד וְאִם עַר אִין אִוּיִף אִים גִּיט וִיכְעַר וְיִיא פִּיל גִּבְעֵנֶק קַעַן חַס וְשָׁלוֹם קִימַען אִוּיִף אִים וְאִם עַר וְעַם זֶה מִזּוֹן בְּעַמִּין בִּיִּיא רַעם וְאִם קַעַן אִים הָעֶלְפִין עֲמֻחָם וְיִיא פִּיל צִדֹּת חַס וְשָׁלוֹם קַעֲנַען קִימַען אַז עַר וְעַם מִזּוֹן בְּעַמִּין זֶה בִּיִּיא אַוּעֲלֵכֶע כִּעֲנִשֵׁן וְאִם עַר פֿלֶענֶט מִמָּאם זִיין צו גִּעֲבִין שְׁדוּם וְיִיא זֶאלִין אִים הָעֶלְפִין אִין דִּיא זַאכִין וְעֵהן מִיר מִיט דִּיא אִיגִין אַלֶּע סָאג דִּיא זַאכִין וְעֵנַען גִּיטג אָב צו מָאן פֿון רַעם מַעֲנִשִׁיגס דִּיאִין גִּאָה . אִין אַן צו מָאן אִים מִיט עֲנִה . אִין אַז אִין מַעֲנֵשׁ זֶה וְזֶה בְּעֶקְלֶערִין אִוּיִף זִיין שוֹלְדִיקִיט צו גִּאָט אִין וְיִיא עַר פִּוּלִט זֶה אִין רַעם וְעַם עַר גִּוּיִם שְׁמַעֲנֶען זֶה אִין גִּיט גִּרוּם הָאֶלְפִין זֶה וְיִיא דֶּער פֶּסֶק וְאִנֶּם (יחזקאל 6) שמוע שמעתי אפרים מתגודד וגו' אחרי שובי נחמתי ואהרי חודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי וגו' . דאם אִין פֿיפֿטלִש זֶה הָאָב גִּיחְעֶרֶם אֶפְרַיִם הָאָם צַעַר גִּאָה מִיין צו רִיך קַעֲרִין זֶה הָאָב אִיך הִרְפָּה אִיך שְׁעֵם זֶה אִין אִיכְעַר הִוּיִט וְאִל זֶה דֶּער מַעֲנֵשׁ בְּעֶקְלֶערִין צו דֶּער קִימַעֲרִין דִּי שְׁאֶאֱפִיקִיט פֿון רַעם מַעֲנִשִׁיגס שְׁכָל אִין וְיִינֶע פִּיל מַעֲוִתִין אַז עַר אִין אַלֶּע מָאָר גִּעֲנִימַעֲרֶע אַמְעוּת צו דִּיאבִין אִיידֶער רִיכְמִיג צו ווִיטִין . דֶּערִיבֶער זֶה דֶּער מַעֲנֵשׁ מוֹרָא דִּיאבִין פֶּאָר דִּיא סִכְנָה פֿון אִין טַעוּת אִין וְאִל לֶעֱנַען פֿון יַעֲרִין מַעֲנֵשׁ אִין הָעֵרִין

ע"כ יורא תמיד מהסכנה הזאת . ויבקש לעמוד תמיד מכל אדם . ולשמוע תמיד לעצה פן יכשל . והוא משו"ל איזהו חכם הלומד מכל אדם . וכה"א שומע לעצה חכם . אך מפסידו המדה הזאת . הוא הריבוי והשבועה בטובות העה"ז . וכענין הכתוב שבפירוש אומר (דברים פ) פן תאכל ושבעת ונו' ורם לבבך ונו' . ע"כ מצאו להם החסידים טוב להיות האדם מענה גפשו לפעמים . למען השפיל יצר הנאווה אשר איננו מתנבך אלא מתוך הר'בוי . וכענין שאו"ל (נכסח לב) אין ארי נזהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר . והנה בראש כל המפסידים הוא הסכלות ומיעוט הידיעת האמתית . כי תראה שאין הנאווה מצויה יותר אלא במי שסכל יותר . ורו"ל אמרו (מסדרין כד) סימן לנסות הרוח עניות התורה . וכן אמרו סימן דלא ידע כלום שבוחי . ואמרו עוד (ג' פ"ט) איסתר א בלינא קיש קיש קריא . עוד אמרו (ג' פ"ט) שאלו לאילני סרק מפני מה קולכם נשמע . אמרו הלואי יהיה קולנו נשמע ונזכר . וכבר ראינו שמשא שחוא מובחר שבכל האדם היה עניי מכל האדם . עוד ממפסידו הענוה . הוא ההתחברות או ההשתמש בבני אדם חנפים אשר לננוב לבו בחנפותם למען ייטב להם ישבחוהו וירומסוהו . כהנדיל מה שיש בו מן המעלות עד התכלית , ובחוסוף עליו

הערין צו יעדנים עצה . וויא דיא גמרא זאגט ווער איז איין חכם דער וואס לערניגט פון אלע מענשן . און וויא אין פסוק שמיים דער וואס הערמט צו איין עצה איז קלוג נאר פון דיא וואס שארין צו דער מדה איז דיא זאמקייט פון דיא מבורח עולם הוה וויא דער פסוק זאגט (דברים ח) כן האכל ושבעת ורם לבבך ושכחת וגר . דאס איז מיינש מאמער וועסטו עסין און זאמ ווערין . און גרויס ווערין בייא ויך און פאר געבין אן גאט דעריבער האבין ויך גפונען פאר איין גומין פלאן . איין מענש ואל ויך אפאל פייניגין פדי נירדיג צו מאכין דעם גראנקען פון גאנה וואס שטארקט ויך . נאר דורך פיל פלענעגים וויא דיא גמרא זאגט איין לייב ברוכט נישט פון איין קארב שטרויט נאר פון איין קארב פלייש און דער רעכטער וואס שאמט דער צו איז נאכעשקייט און ווייניג וויסן ווארעם מען זעט אז דיא גאנה גפינט ויך נאר בייא אועלדיג וואס איז איין גרויכר נאר . דיא גמרא זאגט (סנהדרין כד) דער סימן צו גרויסקייט איז ארעסקייט אין דער תורה . אויך זאגן וויא דער סימן פון דעם וואס ווייס נישט איז פערטען ויך . אויך זאגן וויא (בבא מציעא פ"ה) איין קליינע פמפע אין איין ליידעגע ביימל קליינט גריליך . אויך זאגט וויא (בראשית רבה פ"ט) מען האט גיפרעגט בייא דארינבויער פאר וואס הערמט ויך אייער קויל האבין וויא געענפעמט הלואי וואלט ויך אונזער קול גאך ווייטער הערין און מיר וועלען אז מ'ה וואס ער איז גיוועזן דער גרעסטער פון אלע מענשן איז גיוועזן דער גרעסטער עניו . אויך שאמט צו דער סדרה דיא פעהעפטונג צו מענשן וואס הנפענען וואס פון זייער מובה וועגן לויבן וויא אים און הייבן אים מיט דעם פאר גרעסערין זינע מעלות . און מוקף ויין דיא מעלות וואס ער האט נאר נישט . און אפאל

עליו מה שאין בו כלל. ולפעמים שמה שיש בו הוא ההפך ממה שמשבחין אותו. והנה סוף סוף דעת האדם קלה. וטבעו חלש ומתפתה בנקל. כ"ש בדבר שאיליו הוא גומה בטבע. ע"כ בשמעו את הדברים האלה יוצאים מפי שהוא מאמין לו יכנסו בו כארס ועכס. וגמצא נופל ברשת הגאווה ונשבר. הרי לנו יואש אשר הטיב לעשות כל ימי הורוה יהוידע הכהן רבו. ואחרי מות יהוידע באו עבדיו והתחילו להחניף לו ולהגדיל הילוליו. עד שדימוהו לאלוה או שמע המלך אליהם. ותראה זה הדבר בבירור. ע"כ מי שענינו בראשו. יותר יזהר ויעין במעשי מי שרוצה לקנותו לו לחבר. או ליועץ. או לפקיד על ביתו. יותר ממה שיזהר ויעין במאכלו ובמשתיו. כי המאכל והמשתה יוכל להזיק לנופו בלבד. והחברים או הפקידים יוכלו להשהית נפשו ומאודו וכל כבודו. ורוד המלך ע"ה אומר לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה הולך בדרך תמים הוא ישרתני. ואין טוב לאדם אלא שיבקש לו חברים תמימים שיאירו עיניו במה שהוא עור בו. ויוכיחוהו באהבתם ונמצאו מצילים אותו מכל רע. כי מה שאין האדם יכול לראות. לפי שאינו רואה חובה לעצמו. הם יראו ויבינו ויזהירוהו ונשמר. וע"ז נאמר (משלי כד) ותשועה ברוב יועץ:

הנה

אין ער נאר פאר קערט וויא מען לויבט אים און וויא איין מענשיגס דעה אין גרינט. און ווין נאמור אין זשאף און ווערט גרינג איבער גרעט און פשיטא שוין אין אוי איין ואף וואס דא נאמור אין נומה דער צו. דעריבער אז דער מענטש דער הערשט העיפה גייט ארויס פון איין מענשיגן וואס ער גלויבט אים גייט דאס אים אריין וויא איין גיפט און ער פאלט אריין אין געטץ פון גאט. מיר זעהן יואש וואס ער איז גיוועזן גאנץ פרום כל זמן יהוידע הנהג ווין רבי האט גלעבט נאך דעם שוים פון יהוידע זענען גיקומען ויגע קנעכט און האבן אן גיהויבן אים צו תנפפענען און צו פערטקען אים ביז וויא האבן אים גיגליכן צו גאט האט דער מלך צו גיהערט וויא. דעריבער אין דער וואס דאס שאל מער מוויב איין צו קוקן ויה אין דא מעשים פון דעם וואס ער וויל ויה קאפען פאר איין חבר אדער איין יעצן איידער צו קוקן אויף ווין עסין און מרינקען ווארום עסין און מרינקען קען מער גיט שאדין נאר צום גוף אליין אבער חברים שלעכטע קענען פאר בארביין ווין נפש ווין פאר מעגן און ווין גאנצן כבוד. און דורך הנהג וואס לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה הולך בדרך תמים הוא ישרתני. דאס איז פרישט. אין מיין שמוץ ויצט גיט דער וואס טוט פאלשטייט. דער וואס גייט אין איין ערליכן וועט יענער דינט מיר און עס איז גיט בעסער דעם מענשיגן וויא ער זאל ויה וזיין חברים ערליכע לייט וואס זאלן אים זייכטאן דא אויגן אין דעם וואס ער איז פלינד און זאלן אים שטראפן מיט וויער אהבה. וועלן וויא אים דער מיט מציל ווין פון אלע שלעכטס ווארום דאס וואס דער מענטש זאלן קען גיט זעהן וויל מען זעט גיט קיין רוב פאר ויה אליין וועלן וויא דאס בעסערקין און פערדייטן אים און ער וועט ויה אן דייטן און אויף דעם זאגט דער פסוק (משלי כד) ותשועה ברוב יועץ:

מנה

בביאור יראת המא

הנה ראותנו המדה הזאת נמנית אחר כל המדות המוכות אשר זכרנו עד הנה. די לנו להעירנו על ענינה שראוי שיהיה ודאי ענין נכבד ועיקרי מאד. וקשה להשיג אותו. שכבר לא יוכל להגיע אליו. אלא מי שכבר השיג כל המדות שקדם זכרם. אמנם צריך שנקדים כי מיני היראה הם ב' שהם ג'. האחד קלה מאד להשיגה אין דבר קל כמוהו. והב' קשה מן הכל. ושלמותה כמו כן שלמות גדול מאד. יש יראת העונש. וזהו המין האחד. ויש יראת הרוממות. וזהו המין הב'. שיראת החמא חלק ב' ממנו. ונבאר עתה ענינם והבדליהם. יראת העונש כפשוטה שאדם ירא מעכור את פי ה' אלהיו מפני העונשים אשר לעבירות. אם לנוף ואם לגפש. והנה זאת קלה ודאי כי כל אדם אוהב את עצמו. ויירא לגפשו. ואין דבר שירחיק אותו מעשות דבר אחד יותר מן היראה שלא תבואהו בו איזה רעה. ואין יראה זו ראויה אלא לעמי הארץ. ולנשים אשר דעתן קלה. אך אינה יראת החכמים ואנשי הדעת. המין הב' הוא יראת

דער פיער אונד צוואנציגסטער פרק

(בביאור יראת המא) וואס איז מורא האבין פאר איין המא :

הנה ראותנו המדה הזאת. מיט דעם וואס מיר זעהן אז דיא מדה ווערט גיצילט נאך אלע מדות טובות וואס מיר האבין דער מאנט ביי אהער קענען מיר פאר שטיין אז דאס איז גיוויס איין וויכטיגער ענין און ווער איין עיקר און עס איז ווער שווער צו פאר שאפען ווארום מען קען דער צו גיט צו קומען נאר דער וואס האט בעקומען אלע מדות וואס מיר האבין דא דער מאנט. נאר מיר בארפין מקדים ווין אז דיא ארמין פון יראה איז צווייט. איינע איז ווער גרינג צו בעקומען און דיא אנדערע איז שווערער פאר אלץ און איר גאנצקייט איז אויף ווער גרויס דער ערשטער ארט איז דיא מורא פאר שטראף. און דער אנדערער ארט איז מורא האבין פאר גאטס גרויסקייט און דיא מורא פאר איין המא איז דער צווייטער מייל פון דעם. און ערשט וועלן מיר ספורש ווין ווער ענין און ווער אונטער שייך. דיא מורא פאר איין עונש. איז וואס איין מענטש האט מורא עובר צו ווין גאטס הייד מחמת דיא שטראף וואס אויף דיא עבירות ציא דעם גוף ציא דעם נפש. און דאס איז גיוויס ווער גרינג ווארום ווערער מענטש האט לויב ויך אלץ און האט מורא פאר שטראף אז עס איז נישט דא קיין זאך וואל אזוי דער ווייטערן דעם מענטשן פון מאן עפעס זאך מער וויא דיא מורא עס וואל אים דורך דעם גיט ארויס קומען עט וואס איין רעה. און דיא יראה פאכט מער גיט פאר עמי הארץ און ווייפער וואס יער רעה איז גרינג אבער גיט פאר חכמים און בעלי שכל. דער אנדערער ארט איז דיא יראה פאר גאטס גרויסקייט דאס איז אז איין מענטש וואל ויך מרחיק ווין

יראת הרוממות . והוא שהאדם ירחק מן החטאים . ולא יעשה מפני כבודו הגדול ית"ש . כי איך יקל . או איך יערב לבו של ב"ו שפל ונמאס לעשות דבר נגד רצונו של הבורא יתברך ויתעלה שמו . והנה זאת היראה אינה כ"כ קלה להשיג אותה . כי לא תולד אלא מתוך ידיעה והשכלה להתבונן על רוממותו ית' . ועל פהיתותו של האדם . כל אלה דברים מתולדות השכל המבין ומשכיל . והיא היראה אשר שמנה לח"ב מא' מחלקי החסידות אשר זכרנו . בה יבוש האדם ויהרד בעמדו לפני קונו להתפלל או לעבור כל עבודה . היא היראה המשובחת שגשגת בה חסידיו עולם . והוא מה שמשנה מדבר ואומר (דברים כח) ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך . זאת היראה שאנחנו בביאורה עתה דהיינו יראת החטא היא כמו חלק מיראת הרוממות שזכרנו . וכמו מין בפ"ע . והיינו כי הנה ענינה הוא שיהיה האדם ירא ודואג תמיד על מעשיו . פן נתערב בם איזה שמץ חטא . או פן יהיה בם איזה דבר קטן או גדול שאינו לפי גודל כבודו ית' ורוממות שמו . והנך רואה היחס הגדול שבין יראה זו ויראת הרוממות שזכרנו . כי התכלית בשניהם שלא לעשות דבר נגד רום כבודו ית' . אמנם ההבדל שביניהם שבעבורו תחשב כמין אחר . ובשם אחר תקרא . הוא . כי יראת הרוממות הוא בשעת המעשה או בשעת העבודה

או

זוין פון איין עבירה גיט צו טאן מחמת גאטס פבור ווארום וויא קען אונזער שטיין איין גידיגער פער ודס צו טאן איין נאך גענין גאטס ווילן און דיא יראה איז גיט אזוי גרינג צו פערקומען ווארום ניא קומט מער גיט ארויס וויא דורף ידעה צו פערקערין ויה אויף דיא גידיגענקייט פון גאט און אויף די גידיגענקייט פון דעם מענשן דאס איז אלץ נאכין פון עכל און דאס איז דיא יראה וואס גייר דאבין דאס גימאכט פאר אנדערין טהייל פון דעם ערשטין חלק חסידות וואס מיר דאבין דער מאנט מיט איר שעקט ויה דער מענטש און שרעקט דיא ער שטעלט ויה פאר זיין בעשעפער מתפלל צו זיין אדער צו דינען איין עבודה . דאס איז דיא בערימטע יראה וואס מיט איר זענען גערימט די חסידים עולם . וויא משה זאגט (דברים כז) ליראה את ה' הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך . דאס איז טייטש מורא צו דאבין פאר גאט דעם גיערליכטן און דעם שרעקליכן . און דיא יראה פאר איין תמא איז אזוי וויא איין טייל פון יראה פאר גאטס גרופקייט און אזוי וויא איין בעוונדער מין ווארום דער ענין פון דער יראה איז . אז איין מענטש זאל מרא דאבין און נאכין אויף וויינע מעשים מאכער דאס ויה אריין גימישט איין שטיקל חטא אדער מאכער איז אין דעם איין קליינע נאך אדער איין גרופע נאך וואס גיט נאך גאטס פבור נאך און מען קען גען דעם גרויסן אונזער שטיר צווישן דיא ביינע יראת דען דער תכלית פון ביינע איז . מען זאל גיט טאן קיין נאך ענטקענין גאטס פבור יתברך נאר דער אונזער שטיר צווישן ויה ביינע וואס איבער דעם ווערט דאס גיערליכט וויא איין מין איז דאס אז דיא יראה פאר גאטס גרויסקייט איז בשעת מעשה

אדער

או בפרק העבירה . דהיינו או בשעה שהוא עומד ומתפלל . או עובד . שאז יבוש ויכלם ירעש וירעד מפני רום כבודו ית' . או בשעה שמוזמנת עבירה לפניו והוא מכיר בה שהיא עבירה . שיעזוב מלעשותה למען אשר לא יעשה דבר למרות עיני כבודו ח"ו . אך יראת החטא היא בכל עת ובכל שעה שהנה בכל רגע הוא ירא פן יכשל ויעשה דבר או חצי דבר שיהיה נגד כבוד שמו יתב' . וע"כ נקראת יראת חטא כי עיקר היראה מן החטא שלא יכנס ויתערב במעשיו מחמת פשיעה והתרשלות או מחמת העלם יהיה באיזה דרך שיהיה . והנה על זה נאמר (משלי כח) אשרי אדם מפקד תמיד . ופי' ז"ל ההוא בדברי תורה כתיב . כי אפילו בשעה שאינו רואה הסכסול לנגד עיניו צריך שיהיה לבו חרד בקרבו פן טמון הוא להגדילו וחוא לא נשמר . ועל יראה זאת אמר מרע"ה (שמוס כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו . כי זה עיקר היראה שיהיה האדם ירא ומזדעזע תמיד עד שלא תסור יראה זו ממנו כי עי"ו ודאי לא יבוא לידי חטא . ואם יבוא כאוננס יחשב . וישעיהו אמר בנבואתו (ישעיה סו) ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי . ודוד המלך השתבח בזה . ואמר (מכלים קט) שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי . וכבר מצאנו שהמלאכים הגדולים

אדער בשעת עבודה . אדער אין דער צייט פון דער עבירה . דאס הייסט אדער בשעת דער ראויגט אדער ער דינט גאט דארף ער זיך שענקען אים ציטערין פאר גאטס גבור אדער בשעת עס טרעפט זיך אים איין עבירה אים ער פאר שטייט אז דאס איז איין עבירה ואל ער דאס גלשט מען כדי גיט צו טוען איין ואד געניג גאטס ווילן חס ושלום . נאר דיא יראה פאר איין עבירה איז אלע צייט ווארם אלע ווילע האט ער מורא מאכער וועט ער גלישמייכלעס ווערן איין ואד ענטקעניג גאטס גבור דעריבער רופט מען דאס יראת חטא וויל דער עיקר איז יראה פון איין חטא ואל זיך גיט אריין מיטן איין ווייניג מעשים מחמת פילקייט אדער מחמת פערנעסן . און אויף דעם שטייט (משלי כ"ה) אשרי אדם מפקד תמיד . דאס איז מיינט וואול איז דעם מענשין וואס שרעקט זיך שטענדיג ואנט דיא גברא דאס מיינט מען בייא דער הורה . ווארם אפילו אין דער צייט וואס ער לעט גיט דיא שטרויכלונג דארף ער מורא האבן מאכער ליגט ערניג און ער דיט זיך גיט . און אויף דיא יראה ואנט משה רבינו (שמות כ) ולעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו . דאס איז מיינט גאטס יראה ואל זיין בייא אויף אויפן פנים אז איר זאלט גיט זיגדיגן ווארם דאס איז דער עיקר יראה אז דער מענטש ואל שטענדיג ציטערין ביי דיא יראה ואל פון אים גיט אראפ ווארם דיא יראה וועט מאכין אז ער וועט גיט קוקען צו איין חטא און אויב ער וועט קוקען וועט ער גרענקט ווערן פאר איין אונס . און ישעיה ואנט (ישעיה ס"ו) ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי . דאס איז מיינט אויף דעם קוק אויף אויף דעם ארעמאן דער אויף סיין קארט ציטערט און דוד המלך האט זיך בערימט (תהלים קט) שרים רדפוני חנם

הגדולים, הרמים. הדדים ורועשים תמיד ספני נאות ה' עד שאז"ל במשל
הכתם (מזכיר יג) נהר דינור מהיכן יוצא מזיעתן של חיות. והוא ספני
האימה אשר עליהם תמיד כרוממותו יתב' פן יעדרו דבר קמן מן הכבוד
והקדושה הראוי לפניו. ובכל שעה שנגלית השכינה על איזה מקום שיהיה
יהיה רעד ורעש ורגז. הוא משה"כ (שופטים כ) ארץ רעשה אף שמים נמפו
מפני אלהים. ואומר (ישעיה כג) לו קרעת שמים ירדת מפניך הרים נזולו.
כ"ש בני האדם יצראו שירגזו וירעשו בידעם שלפני ה' הם עומדים תמיד.
ונקל להם לעשות איזה דבר שאינו לפי רוממות כבודו ית"ש. והוא מה
שאמר אליפו לאיה (לזכור) מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה הן
בקדושו לא יאמין. ושמים לא זכו בעיניו. ואומר הן בעבדיו לא יאמין
ובמלאכיו ישים תהלה. אף שוכני בתי חומר וגו'. כי הנה ע"כ צריך
ודאי שיהרד תמיד וירעש כל האדם. ובמאמר אליהוא (סג לו) אף לזאת
יהרד לבי ויתר ממקומו שמעו שמוע כרונו קולו וגו'. זאת היא היראה
האמתית

ומדבר פחד לבי. דאם אין פייטש דא הארץ הארץ מור גזאגמא און פון ביין
ווארט שטעקט זיך מיין הארץ. און מיר גפינגען אז דא גרויסע מלאכים ציטערן
שטענדיג פאר דא גרויסקייט פון גאט ביי דא הכמים הארץ גזאגמא בירד
משל (תהיגה יג) דער פייטערדיגער טייער גייט ארויס פון דא ציטערניש פון דא חיות
און דאם אין אלץ כחמת דא מירא וואס אויף וויא אין טאכער וועלן וויא
פאר פעלן עפעס פון דא פבור און קדושה וואס עס אין ראוי פאר אים און
אין וועלכן ארט דא שכינה אין זיך גוויין האט דער ארט גציטערט וויא
דער פסוק זאגט (שופטים ה) ארץ רעשה אף שמים נמפו מפני אלהים. דאם אין
פייטש דא ענד ציטערט אויף דא הימיל מריפן פון גאט. אויף שטייט (ישעיה
כג) לו קרעת שמים ירדת מפניך הרים נזולו. דאם אין פייטש ווען דא וואלסט
אויף געריסן דעם הימיל און הערנאב גזאגנען וואלסטן פאר דיר דא בערג
צורונען. און פשיטא שוין אז מענשטן דארפן ציטערן אז וויא ווייסן אז וויא
שטייען שטענדיג פאר גאט און עס אין גאנץ גרינג וויא צו מענען איין זאך וואס
גייט נאך פבור פון גאט. אזוי וויא אליפו האט גזאגט צו איוב (איוב ס"ו)
מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה הן בקדושו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו. דאם
אין פייטש וואס אין דער מענשט אז ער זאל היין בלייבן. און איין ילוד אשה
זאל גערעכט זיין ווען ער גלויבט גיט וויינע הייליגע מלאכים. אפילו דא הימיל
זענען גיט היין אין וויינע אויפן אויף זאגט ער הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו
ישים תהלה אף שוכני בתי חומר. דאם אין פייטש ווען אין וויינע קעכט גלויבט
ער גיט און אין וויינע מלאכים גפינט ער איין פעלער. פשיטא מענשטן וואס
רענען און גופים פון חומר. אין הערפער דארף יעדער מענשט ציטערן און
שטייען וויא אליהוא זאגט (איוב ל"ו) אף לזאת יהרד לבי ויתר ממקומו שמעו שמוע
ברגז קולו וגו'. דאם אין פייטש אויף דעם ציטערט מיין הארץ און שפרינגט
אף פון אירן ארט ווארים איה דער מיט שטורעם ויין קול און דאם אין איין
יראה

האמתית שראוי לאיש החסיד שתהיה על פניו תמיד . ולא תסור ממנו .
 אך חלקי היראה הזאת ב' . הא' הוא בהוה או עתיד . והב' בעבר :
 בהוה . הוא שיהיה האדם ירא ודואג על מה שהוא עושה . או על מה
 שהולך לעשותו פן יהיה בו דבר . או פן יכנס בו איזה דבר אשר לא
 לפי כבודו יתב' . וכמש"ל . בעבר . הוא שיהיה האדם חושב תמיד על
 מה שכבר עשה . וירא ויראג פן יצא מתחת ידיו איזה חטא בלא שידע .
 והוא כענין בבא בן בוטא שהיה מקריב אשם תלוי בכל יום . ואיוב אחר
 משתה בנוי היה משכים והעלה עולות מספר כלם כי אמר איוב אולי
 חטאו בני וגו' . ואז"ל על משה ואהרן כענין שמן המשחה שמשח משה
 לאהרן שהרי נאמר בו (שמות) על בשר אדם לא יוסך . ולאהרן נצטווה
 שימשוהו בו . והיו מתיראים שמא מעלו בו באיזה צד שנהנו שלא
 במצוה . ז"ל (כוריות) ועל דבר זה דאג משה ואמר שמא מעלתי בשמן
 המשחה . יצתה בת קול ואמרה במל חרמון וגו' . ועדיין היה אהרן דואג
 שמא משה לא מעל ואני מעלתי יצתה בת קול ואמרה וכו' . הרי לך
 מדתם של חסידים שאפילו במצוה שעשו היו דואגים ואומרים שמא
 נתערב בהם שמץ פסול חס ושלום . ואברהם אחרי שיצא לעזור לבן אחיו
 לוט ששבו אותו היה מתפתח ואומר שמא לא זכו מעשיו לגמרי . הוא
 מה

יִרְאָה אֵינִי רִיבֻנִּינִי וְאִם יַעֲרֶר פְּרוֹמֶר מַעֲנֵשׁ דְּאֶרְפָּה הָאֲבִין אוֹיֵף זֵין פִּנְיִם
 נָאֵר דִּיא הֶלְקִים פֿון דָּער יִרְאָה אִין צוויי . אֵינִינִי אִין דִּיא אִיִּצְמִינִינִי צִיט אַדָּער
 דִּיא קִיבֻנִּינִינִי צִיט . דִּיא אַבְרָהָם אִין אֵין דִּיא גִעוֹעוֹעִינִינִי צִיט . דִּיא אִיִּצְמִינִינִי
 צִיט אִין אַז דָּער מַעֲנֵשׁ זָאל מוֹרָא הָאֲבִין אוֹיֵף דָּאס וְאִם עַר מוֹט אַדָּער עַר
 גִּיט צו מַעֲנֵשׁ מַאמֶּר וְעַם אֵין דָּעס זֵין אֵיין זָאך וְאִם גִּיט נָאךְ נָאמֶס כְּבוֹד נָאךְ
 וְיִיא אוֹיִבִין אִין גִּישְׁמָאנֶען אֵין דִּיא גִעוֹעוֹעִינִינִי אִין אַז דָּער מַעֲנֵשׁ זָאל מַרְאָמִין
 שְׁמַעֲנִיג אוֹיֵף דָּעס וְאִם עַר דָּאס גִּישְׁמָנֶען אִין זָאל מוֹרָא הָאֲבִין מַאמֶּר אִין
 אַרִיִּים פֿון זֵין הַאָנֵד אֵיין עֲבִירָה וְאִם עַר וְיִיִּים גִּיט . אַזוי וְיִיא גָבֵא בֶן בּוֹטָא
 דָּאס מְקַרִּיב גוֹעוֹזִין אֶשֶׁם הַלֵּוִי אֶלֶּע מָאָג . אִין אִיוב פֿלֶענֶט נָאךְ דִּיא מֵאֵהֶל
 צִיט פֿון וְיִינִינִי קִינְדֶּר בְּרַענֶען עוֹלוֹת פֿאַר אֶלֶּעמֶען מַאמֶּר הָאֲבִין זֵין גִּישְׁמָנִינִי
 אִין דִּיא נְכֵרָא זָאגט בִּיִּיא מִשָּׁה אִין אַהֲרֵן בִּיִּיא דִּיא זָאָלֵב אֵיִיל וְאִם אֵין
 דָּער תּוֹרָה שְׁמִיט מַעַן מָאָר קִיין מַעֲנֵשִׁין גִּיט שְׁמִירִין מִיט דָּעס אִין אַהֲרֵן צו
 זָאָלֵבִין דָּאס מַעַן גִּיהִיִּיִן הֶבֶען . וְיִיא מוֹרָא גִיהִיִּיִן מַאמֶּר הָאֲבִין זֵין גִּישְׁמָלֶשֶׁט
 אֵין דִּיא זֶמֶן הַמִּשְׁחָה . וְאִרִיִּים וְיִיא הָאֲבִין זֵין נִדָּב גוֹזִין גִּיט וְיִיא דִּיא מִצְוָה .
 בִּיז אֵיין בֵּית קֹדֶשׁ אִין אַרִיִּים אִין דָּאס וְיִיא אֵין גָּאָט אִין וְיִיא זָאָלֵב זֵין גִּיט
 שְׁרַעקִין וְעַד מִיר דִּיא מִרָה פֿון חֲסִידִים אִין אֶפֶּילוֹ אֵין דִּיא מִצְוָה וְאִם וְיִיא
 הָאֲבִין גִּישְׁמָנֶען הָאֲבִין וְיִיא גָּאָרֶגט מַאמֶּר דָּאס זֵין אַרִיִּין גִּישְׁמָט עֲפֶעס אֵיין
 פֿסול חַס וְשָׁלוֹם . אִין אִין אַבְרָהָם אִין גִּישְׁמָנֶען הַעֲלִפִין לוֹט בִּישְׁמָט מַעַן דָּאס
 אִים גִּישְׁמָנֶען הַזֶּה עַר זֵין גִּישְׁמָנֶען מַאמֶּר אִין דִּיא מִצְוָה גִיט רִיין . וְיִיא דָּער

מדרש

מה שפי' ז"ל (נ"ר) על פסוק אל תירא אברם . ר"ל אמר לפי שהיה אברם מתפחד ואומר בין כל אוכלוסין שהרגתי שמא היה ביניהם צדיק אחד או ירא שמים אחד לפיכך נאמר לו אל תירא אברם . ואמרו בתנא דבי אליהו אל תירא אברם אין אומרים אל תירא אלא למי שהוא ירא שמים לאמיתו . והיא זאת היראה האמתית שאמרו עליו אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד . שרק למשה היה קל להשיגה מפני רוב דביקותו בו ית"ש . כי האחרים ודאי שחחומר מונע גדול הוא להם . אמנם כל חסיד וחסיד ראוי לו להשתדל להשיג ממנה כל מה שיוכל ונאמר (סה"ס לה) יראו את ה' קדושו :

פרק כה בדרך קניית היראה

אך דרך קניית היראה חזאת הוא ההתבונן על ב' ענינים אמתיים . הוא הוא היות שכינתו יתברך נמצאת בכ"מ שבעולם ושהוא ית' משנית על כל דבר קטן וגדול אין נסתר מנגד עיניו . לא מפני גודל הנושא . ולא מפני פחיתותו . אלא הדבר הגדול וחדבר הקטן הנקלה והנכבד הוא רואה והוא

מדרש ואנא (בראשית רבה) אויף דעם פסוק אל תירא אברם ואנא ריש לקיש וייל אברהם האם מרא גהאט און האט גואגט צווישן אלע חילות וואס איז האב גהרגעט מאמער איז גוועזן אין צדיק אדער אין ירא שמים דעריבער שטייט שרעק ויז גיט אברהם . אונאין פנא דבי אליהו שטייט מען ואנא גיט האב גיט מרא מער גיט צו דעם וואס האט מרא און דיא יראה איז דיא ריכטיגע יראה וואס אויף איר שטייט אין דער נמרא . גאט האט גיט אין דער וועלט מער גיט וויא דעם באגאזן פון יראת שמים אליין . ווארום נאר צו משה איז גוועזן גרינג צו בעקומען בחסות ויין גרויס דביקות אן גאט ברוך הוא ווארום פראקטע מענטשן איז פוראי וייער חומר מונע צו בעקומען אזוי איין יראה . נאר אימליכער חסיד מוז ויז בעמיהען צו בעקומען פון דער יראה וויא גיל דער קען אין אונפסוק שטייט יראו את ה' קדושו האט מרא פאר גאט איר הייליגע לייט :

דער פינעף אונד צוואנציגסטער פרק

(בברך קניית היראה) וויא מען קען ויז פערשאפן דיא יראה :

אך דרך קניית היראה הוא דער אופן וויא מען פערשאפט ויז דיא יראה . איז דורך בעקלערין ויז אויף צווייא ריכטיגע ענינים . דיא ערשטע וואז איז אז גאטם שכינה גפינט ויז אומעטום און אז ער איז משגיח אויף יעדע וואז ציא קליין ציא גרויס און קיין וואז איז גיט פאר בארגין פון וויינע אויגין גיט קיין צו גרויסע גיט קיין צו קליינע וואז נאר סייד גרויס סייד קליין סייד גרויג

והוא מבין בלי הפרש. הוא מה שאמר הכתוב (ישעי' ו) מלא כל הארץ כבודו. ואומר (ירמיה כג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. ואומר (תהלים קמ) מי כה' אלהינו המגביהו לשבת המשפילי לראות בשמים זבארץ. ואומר (שם קלח) כי רם ה' ושפל יראה ונכוה ממרחק יידע. וכיון שיתברר לו שבכל מקום שהוא. הוא עומד לפני שכונתו יתברך. אז מאלה תבוא בו היראה והפחד פן יכשל במעשיו. שלא יהיו כראוי לפי דוממות כבודו. והוא מ"ש (לכות פ"ד) דע מה למעלה מסך. עין רואה ואין שומעת. וכל מעשיך בספר נכתבים. כי כיון שהשגחת הקב"ה על כל דבר. והוא רואה הכל. ושומע הכל. ודאי שכל המעשים יהיו עושים דושם. וכלם נכתבים בספר אם לזכות או להובה. ואמנם הדבר הזה אינו מצטייר היטב בשכל האדם. אלא ע"י התמדת ההתכוננות וההסתכלות הגדול. כי כיון שהדבר רחוק מחושינו לא יציירהו השכל אלא אחר רוב העיון וההשקפה. וגם אחר שיציירהו יסור הציור ממנו בנקל אם לא יתמיד עליו הרבה. ונמצא שכמו שרוב ההתכונן הוא הדרך לקנות היראה התמידית. כן היסוד הרעית וביטול העיון הוא המפסיד הגדול שלה. יהיה מחבת

נִרְיָגָּ סִיּא גִּשְׁעֻצֻט וְעַם גֵּאֵט אֹנְ בְּעִמְרָאֵט אֵן אֹנְמֵעֵר שִׁידֵר. וְהִיא דְּעֵר פִּסּוֹק
 אֵנְאֵט (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו. דָּאֵס אִיז מִיִּישׁוּשׁ גֵּאֵטִס בְּכֹדֵר אִיז פִּיל דִּיא
 וְעֵלֵט. אִיזֵךְ אֵנְאֵט (ירמיה כג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. דִּיא הִימִיל
 אֹנְ דִּיא עֵדֵר בִּין אֵיזֵךְ פִּיל. אִיזֵךְ אֵנְאֵט עֵר (תהלים קמ) מי כה' אלהינו המגביה
 לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ. וְעֵדֵר אִיז וְהִיא אִינְעֵר גֵּאֵט וְוֵאֵס זִיִּצֵט הִזִּיף
 אֹנְ וְעַם אִינְמִין אִיזִיפִין הִימְעֵל אֹנְ אִיזֵךְ דְּעֵר עֵדֵר. אִיזֵךְ אֵנְאֵט עֵר (שם קל"א)
 כִּי רֵם ה' וּשְׁפֹל יִרְאֶה וְנִכְוֶה מִמֶּרְחָק יִידַע. גֵּאֵט אִיז הִזִּיף אֹנְ וְעַם גִּידֵרִיג עֵר אִיז
 הִזִּיף אֹנְ וְעַם פֹּן וְוִיטִין. אֹנְ וְהִיא עֵם וְעַם בִּיּא אִיס גִּוִּיס זִיין אֹנְ וְהִיא עֵר
 אִיז שְׁמֵיטֵט עֵר פֶּאָר זִיין שְׁכִינָה וְעַם שׁוּין אֵלִיין קֹמְעֵן אִין אִיס תְּרָאָה אֹנְ פֶּחֶד
 פֶּאָמְעֵר וְעַם עֵר גִּישְׁמֵרִיזֵכֵלֵט וְעֵרִין אִין וְיִינַע מַעֲשִׂים וְוֵאֵס וְעֵלִין גִּיט זִיין
 נֶאֱדָה זִיין גִּדּוּבְעִנְקִיט אֹנְ דָּאֵס אִיז וְוֵאֵס עֵם שְׁמֵיטֵט (אבות פ"ד) דע מה למעלה
 מסך עין רואה ואין שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים ועתה וואס אִיז הָעֵקֶר פֶּאָר
 דִּיר. אִיין אִיזֵךְ וְעַם אִיין אִיזֵךְ הָעֵרֵט אֹנְ אֵלַע בִּינַע מַעֲשִׂים וְעֵנַע אִין אִיין
 בּוֹךְ פֶּאָרִשְׁרִיבִין. וְוֵאֵרֵם וְהִיא בֶּאֱלֵד גֵּאֵט אִיז מַשְׁגִּית אִיזֵךְ אֵלַי. וְעַם אֵלַי
 אֹנְ הָעֵרֵט אֵלַי אִיז גִּוִּיס אֹנְ אֵלַע מַעֲשִׂים כִּאֲכִין אִיין צִיבִין אֹנְ אֵלַע וְעֵרִין
 פֶּאָר שְׁרִיבִין אִין בּוֹךְ סִיּא לִזְכּוֹת סִיּא לְחֹב נֶאֱדָר דִּיא וְאֵד וְעֵרֵט גִּיט פֶּאָר
 גִּישְׁמֵלֵט אִין שְׁכָל פֹּן מַעֲשִׂין סִידִין דִּרְךְ פִּיר מִרְאֵכְמוֹנְנֵעֵן אֹנְ קִלְיִין זִיף
 וְוֵאֵרֵם וְהִיא בֶּאֱלֵד דִּיא וְאֵד אִיז וְוִיט פֹּן אִינְעֵר גִּפִּיל קֵעֵן דְּעֵר שְׁכָל אִיס גִּיט
 פֶּאָר שְׁמֵלִין מִידִין דִּרְךְ פִּיל בְּעִמְרָאֵטִינְנֵעֵן אֹנְ אִפִּילוֹ אֹנְ עֵר שְׁמֵלֵט זִיף
 פֶּאָר קֵעֵן דִּיא פֶּאָרִשְׁמֵלִינְג גִּיף אִיזֵךְ גִּיין פֹּן אִיס אֹנְ עֵר וְאֵל מִרְאֵכְמִין שְׁמֵעֵרִיג
 דְּעֵר פֹּן אֹנְ אֹזִי וְהִיא דִּיא בְּעֵקֶלֶרִינְג אִיז אִיין וְעַם צו פֶּעֶרֶשְׁאִפִין זִיף דִּיא
 תְּרָאָד. אֹזִי אִיזֵךְ הִרְעֵת אֹנְ גִּיט קִלְעִין דְּעֵר גִּרְעֵסְמֵעֵר שְׁאֵדִין דְּעֵר צו

מחמת טרדות או כרצון . כל היסוד דעת ביטול הוא ליראה התמידית .
 הוא מה שצוה הקב"ה אל המלך (דברים יז) והיתה עמו וקרא בו כל ימי
 חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו . הא למדת שאין היראה נלמדת
 אלא מן הקריאה הבלתית בפסקת . ותדקדק שאמר למען ילמד ליראה . ולא
 אמר למען יירא . אלא לפי שאין היראה הזאת מושגת בטבע . כי אדרבא
 רחוקה היא ממנו מפני גשמויות החושים . ואינה נקנית אלא ע"י לימוד .
 ואין לימוד ליראה אלא ברוב ההתמדה בתורה ודרכיה בלי הפסק . והוא
 שיהיה האדם מתבונן ומעיין בדבר הזה תמיד בשבתו . בלכתו . בשכבו .
 ובקומו . עד שיקבע בדעתו אמתת הדבר דהיינו אמתת המצא שכינתו
 יתברך בכל מקום . והיותו עומדים לפניו ממש בכל עת ובכל שעה .
 ואז יירא אותו באמת . והוא מה שהיה דוד המלך מתפלל ואומר (תהלים
 פו) הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך :

פרק כו בביאור מדת הקדושה ודרך קנייתה

ענין הקדושה כפול הוא דהיינו תחלתו עבודה וסופו נמול . תחלתו
 השתדלות

צ"א מִחֲמַת מִדְּבָרָה צ"א בְּרָצוֹן נָאֵר אֵיין הִיכָּח בְּדַעַת אֵין אֵיין שְׁמַעְרֻנְג צ"א
 יִרְאָה . רָאָם אֵין וְרָאָם נָאֵר הָאֵם גְּהִיטִין (דברים יז) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו
 למען ילמד ליראה ה' אלהיו . ר"א סִפֵּר הַתּוֹרָה וְאֵל וְיִין בְּיִיא אִים אֵין עַד וְאֵל
 שְׁמַעְרֻנְג לִינְעֵן אֵין רָעַם כְּדִי עַד וְאֵל וְיִין לְעַרְנֵן מוֹרָא צוֹ הָאֵבִין . לְעַרְנֵן
 מִיר אֵם אֵין יִרְאָה וְעַרְשׁ נִים אִים גְּלַעְרֵנְט מְעַר נִים וְיִין דְּרֻךְ שְׁמַעְרֻנְגִין
 לְעַרְנֵן מִיר וְעַד עַם שְׁמִיטִים עַד וְאֵל וְיִין וְעַד לְעַרְנֵן מוֹרָא צוֹ הָאֵבִין אֵין עַם
 שְׁמִיטִים נִים עַד וְאֵל מוֹרָא הָאֵבִין . נָאֵר וְיִין ר"א יִרְאָה קַעַן מְעַן נִים בְּעַרְיִיפִין
 מִים דְּעַר נִאֲמֹר וְרָאָם וְאֵין אֵין נָאֵר אֲדַרְבֵּה וְיִין פִּון אִים מִחֲמַת וְיִין גְּרָאָבֵעַ
 גְּפִלִין קַעַן מְעַן אֵין נִים בְּעַקְמֵן נָאֵר דְּרֻךְ לְעַרְנֵן אֵין עַם אֵין נִים קִין
 לְעַרְנֵנְג צוֹ יִרְאָה . מְעַר נִים וְיִין שְׁמַעְרֻנְג לִינְעֵן ר"א הַתּוֹרָה אֵין הַפִּסֵּק . אֵין דְּעַר
 מְעַנֵּשׁ וְאֵל אֵין דְּעַר וְאֵין מִרְאָמִין שְׁמַעְרֻנְגִי . אֵין וְיִין וְיִין אֵין גִּין אֵין וְיִין לִינְעֵן
 וְיִין . אֵין וְיִין אִירֵף שְׁמִיין וְיִין . בִּין עַד וְאֵל אֵיין וְעַד אֵין הָאֲרִצִין ר"א רִכְמִין קִיט
 אֵין נָאֲמֹם שְׁכִינָה גְּפִינְט וְיִין אִיבְּמֹם אֵין מִיר שְׁמִיטֵן פִּאר אִים אֵלֵעַ צִיט
 אֵין רְעַנְסִמְכָּאֵר וְעַם עַד מוֹרָא הָאֵבִין מִים אֵיין אֲמַת . אֵין רָאָם אֵין וְרָאָם נָדֵר
 הַמִּלְכָּה דָאֵם מִתְּפַלֵּל גְּנוּעִין (יהלים פו) הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה
 שמך . וְיִין מִיר נָאֵר רִיין וְעַם אִירֵף וְיִין גִּין אֵין רִיין אֲמַת אֵיין צִיט מִיין הָאֲרִין
 צוֹ פִּירְכִמִין פִּאר רִיין נָאֲמֵן :

דער זעכס אינד צוואנציגסטער פרק

(בביאור מדרת הקדושה) צו ערקלערין ר"א מדרה פון הייליגקייט :

ענין הקדושה . דער ענין פון הייליגקייט איז מאפיל . דער אנהויב איז רינסט את
 דער

השתדלות וסופו מתנה. והיינו שתחלתו הוא מה שאדם מקדש עצמו. וסופו מה שמקדשים אותו. והוא משולל (יומא לט) אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה. מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. ההשתדלות היא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלהיו. ועד"ו נקראו הנביאים מלאכים. כענין שנאמר באהרן (מלאכי ג) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. ואומר (ד"ס ג' לו) ויהיו מלעובים במלאכי אלהים וגו'. ואפילו בשעת התעסקו במעשים הנשמיים המוכרחים לו מפאת גופו הנה לא תזוז נפשו מדביקותה העליון. וכענין שנאמר (ספרי סג) דבקה נפשי אהרין כי תמכה ימינך. ואמנם לפי שא"א לאדם שישים הוא את עצמו במצב הזה כי כבוד הוא ממנו. כי סוף סוף הומרו הוא כשר ודם. ע"כ אמרתי שסוף הקדושה מתנה. כי מה שיוכל וזאדם לעשות הוא ההשתדלות ברדיפת היריעה האמתית והתמדת הדישכלה בקדושת המעשה. אך הסוף הוא שהקב"ה ידריכוהו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה. וישרה עליו קדושתו ויקדשהו. ואז יצלח בידו זה הדבר. שיוכל להיות בדביקות הזה עמו יתברך בתמידות. כי מה שהמבע מונע ממנו

דער סוף אין בעצאלונג. דער אנהויב אין מאטערנעם און דער סוף אין געשאנק. דאס הייסט אין אנהויב אין וואס דער מענטש הייליגט זיך און דער סוף אין וואס מען הייליגט אים וויא דא גברא ואנא (יובא לט) איין מענטש הייליגט זיך אפיסיל הייליגט מען אים אפדע. ער הייליגט זיך פון אונטער הייליגט מען אים פון אפין. דא מאטערנעם אין. אז דער מענטש זאל זיין אפ גלייט אין גאנצן פון אלע גראפע ואבין און געדעפט זיין שטענדיג און דא געמליכע ואבין און איבער דעם ווערן אן גירופן דא גביאים מלאכים. וויא אין פסוק שמיים בייא אהרן (מלאכי ב) דא ליפין פון פהן היטין וויסענשאפט און תורה בעט מען פון זיין מויל. ווארום ער איז איין מלאך פון גאט. און שמיים אין פסוק (דברי הימים ב לו) וויא האבין גישענט דא מלאכים פון גאט. און אפילו בשעת ער איז עוסק אין פראסטע מעשים וואס זענען אים גייטיג איבער זיין גוף רירט זיך נישט זיין גוף פון איירי דביקות דא ערשטע און אזוי וויא עס שמיים (תהלים סג) מיין גוף איז געדעפט צו דיר זיין ראכטע האנד שפארט מיר אונטער. נאר ווייל עס איז שווער דעם מענטשן ער זאל זיך אליין שטעלן אויף דעם צומאנד. ווארום דער סוף איז דאך פארט זיין ווער פלייש און בלוט. דריבער זאג איך אז דער סוף פון דא הייליגקייט איז איין געשאנק ווארום דאס וואס דער מענטש קען מאן איז געמיהען זיך אז ער זאל זיך שטענדיג זעליגן אין דא הייליגקייט פון בעשעה אבער דער סוף איז אז גאט מאכט אים פרעמין אין דא וועג וואס ער וויל גיין און מאכט אויף אים רהען זיין קדושה און הייליגט דענסטמאל גילט אים אז ער קען זיין אין די געדעפטונג צו גאט. ווארום וואס דא נאטור פאר גייט פון אים העלפט אים גאט דער

מסנו יעזרהו יתברך ויסייע לו . וכענין שנאמר (ספ'ס פד) לא ימנע טוב להולכים בתמים . וע"כ אמרו במאמר שזכרתי אדם מקדש עצמו מעט . הוא מה שיוכל האדם לקנות בהשתדלותו . מקדשים אותו הרבה . שהוא העזר שעוזר אותו השי"ת וכמ"ש . והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הנשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש . וסימניך אכילת קדשים שהיא עצמה מצות עשה . ואמרו ז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים . ותראה עתה ההפרש שבין המהור לקדוש . המהור מעשיו החומרים אינם לו אלא הכרחים . והוא עצמו אינו מתכוין בהם אלא על צד ההכרח . ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שבחומרות ונשואים מהורים . אך לכלל קדושה לא באו . כי אילו היה אפשר בילתם . כבר היה יותר טוב . אך הקדוש הדבק תמיד לאלהיו . ונפשו מתהלכת בין המושכלת האמתיות באהבת בוראו ויראתו . הנה נחשב לו כאלו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה . והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן . כמקדש . וכמזבח . וכמאסרם זכרונם לברכה ויעל מעליו אלהים . האבות הן הן המרכבה . וכן אמרו הצדיקים הן הן המרכבה . כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש . ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על נבי האישים . כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על נבי

צו . וזו ע"ס שמיים אין פסוק (תהלים פד) גאט פאר שייט גיט קיין גומס צו דיא וואס גייען מיט גאנגקייט . דריבער זאגט דיא גאט אן איין מענטש הייליגט זיך אביביל דאס איז וואס דער מענטש קען זיך פערשפאן מיט זיין מידע . הייליגט מען אים אפאלע דאס הייבט דיא הי"ף וואס גאט העלפט אים און אזוי איין מענטש וואס הייליגט זיך אין דיא קדושה פון גאט איז אפילו ווייניג פראקטע מעשים ווערן גאט דעם עניני קדושה און דער סימן איז דיא אכילה פון קדשים איז אליין איין מצות עשה . און דיא גאט זאגט כדנים עסקן און דיא בעלים ווערן נחבפר און דא קענקט ווערן דעם אונטער זייד צו ווישן מהור צו קדוש דער מהור זענען ווייניג פראקטע מעשים מער גיט וויא גייטיג און ער איז אויך מער גיט מבין מיט וויא ווייל וויא זענען אים גייטיג . איז דורך דעם גייען וויא ארויס פון סוג שלעכט און בלייבן היין אבער צו הייליגקייט קומען וויא גיט ווארום וואלט מען קענען אים קומען אן וויא וואלט גלייכער גיוועזן גאר דער הייליגער וואס איז שטענדיג בעדעפט אן גאט און זיין נפש גייט צווישן דיא ריכטיגע מושגות אין דיא אהבה פון גאט און זיין יראה . איז עס גרעכטיג וויא ער שמיים פאר גאט אז ער איז גאט אויף דער וועלט און אזוי איין מענטש איז גרעכטיג וויא דער מקדש און מזבח . וויא דיא גאט זאגט דיא אבות און דיא צדיקים זענען גאטס כרפפה ווארום דיא שכינה רוחם אויף וויא וויא וויא האט גיורתם אין מקדש היינט איז דער עסקן וואס וויא עסקן אזוי וויא דער קרבן וואס גייט אויף אויף דעם פייער . ווארום דאס איז גיוויס

נבי המזבח כיון שהיו נקריבים לפני השכינה. וכ"כ יתרון היה להם בזה. עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם. וכמאמרם ז"ל במדרש בן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל. עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא. וכאילו נקרב על נבי המזבח ממש. והוא הענין שאמרו עליו ז"ל (כמונח קה) כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים. וכן אמרו ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין במקום נסכים. ואין הדבר הזה שיחיו הת"ח להומים אחרי האכילה והשתיה ח"ו שימלאו גרונם כמלעוט את הנגרן. אלא הענין הוא לפי הכונה שזכרתי. כי הת"ח הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הנה הם ממש כמקדש וכמזבח. מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש. והנה הנקרב להם כנקרב ע"ג המזבח. ומילוי גרונם תחת מילוי חספלים. ועד"ז כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם אחרי חיותם כבר דבוקים לקדושתו יתברך. הנה עילוי ויתרון הוא לדבר ההוא שזכו להיות תשמיש לצדיק. וכבר הזכירו ז"ל בענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו (מולן 65) אר"י מלמד שנתקבצו כלן והיתה כל אחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו. כללו של דבר ענין הקדושה הוא שיחיה האדם דבק כל כך באלהיו. עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו יתברך. עד שיותר

או פאר ריא ואבין וואס פלעגן אויף גיין אויפן מזבֿח אין דאס גיטוענין גירעכניג פאר איין מעלה. ווארום זיין פלעגן דאך אויף גיין צו גאט און זייער גאנצער מין פלעגט דורך דעם גירעכניגט ווערן וויא אין מדרש שמיים. אזו אין דער עסקן וואס איין הייליגער מענטש עסט ווערט דאך עסען ווארג און דאך גיטראנק גרויס אזו וויא עס וואלט ארויף אויפן מזבֿח. וויא דאך גמרא ואגמ (כתובות קה) דער וואס פרגענגט איין מפתה צום פלמיר חכם אין גלייך וויא ער וואלט מקריב גיטוענין בפריים און אזו ואגין וויא. ער זאל אן פילין דאך האלו פון בלייד חכם וויין אן שטאמ נסכים. און מען מיינט נישט אז דער פלמיר חכם זאל ויין להוט נאכין עסען און מרינקין. נאר דער פירוש איז אז דאך פלמירי חכמים וואס זענען הייליג אין זייערע מעשים זענען אזו וויא דער מקדש און סובח מחמת דאך שכינה רוח אויף וויא וויא אין מקדש אין דאס וואס מען נישט וויא אזו וויא דעם מזבֿח און דאך אן פילונג פון זייער האלו וויא דאך אן פילונג פון דאך ספלים וואס אין מקדש און יעדע נאך וואס דער הייליגער מענטש ניצט מיט דעם דאס איין יתרון ווייל עס דאס זיך גיטוענין צו ויין איין תשמיש צום צדיק און דאך ואגמ וועגן דאך שטיינער וואס יעקב האט אן גיטוענין צו קאפין (חולין נא) אלע שטיינער דאכין אויף גיטאמילט זיך און אימליקע האט גיטאט אויף מיר זאל פייגן דער צדיק ויין קאפ. דער כלל איז דער ענין פון קדושה איז אז דער מענטש זאל ויין אזו באהעפט אן גאט אז אין יעדע מעשה וואס ער מוט זאל ער זיך נישט אב שיידין פון גאט יתברך. ביז דאך פראכטע ואבין מיט וואס ער ניצט זאלין גרעסער ווערן ווייל ער ניצט מיט

שיותר יתעלו הדברים הנשמיים אשר ישמשו לאחר מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם. ממה שיורד הוא מדביקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים נשמיים. ואמנם זה כהיות שכלו ודעתו קבועים תמיד בגדולתו יתברך. ורוממותו וקדושתו. עד שימצא כאילו הוא מתחבר למלאכים העליונים ממש עודהו בעוה"ז. וכבר אמרתי שאין האדם יכול לעשות בזה מצדו. אלא להתעורר בדבר ולהשתדל עליו. וזה אחר שכבר ימצאו בו כל המדות הטובות שזכרנו עד הנה מתחלת הוהירות ועד יראת החטא. בזאת יבא אל הקודש ויצליח. שהרי אם הראשונות חסירות ממנו. הרי הוא כוזר ובעל מום שנאמר בו וזר לא יקרב. אך אחרי הכינו את עצמו בכל הכנות אלה. אם ירבה לידבק בתנוקף האהבה. ועוצם היראה בהשכלת גדולתו יתברך ועוצם רוממותו. יפריד עצמו מעניני החומר מעט מעט. ובכל פעולותיו ובכל תנועותיו. יכוין לבבו אל מצפוני ההתדבקות האמיתי. עד שיערה עליו רוח מטרם וישכין הכורא יתברך את שמו עליו כמו שעושה לכל קדושי. ואז יהיה כמלאך ה' ממש וכל מעשיו אפילו השפלים והנשמיים כקרבנות ועבודות. והנך רואה שדרך קניית זאת המדה הוא ע"י רוב הפרישה. והעיון העצום בסתרי ההשגחה העליונה ומצפוני הבריאה. וידיעת רוממותו יתברך ותהלותיו עד שיתדבק בו דבקות גדול וידע לבוין מחשבתו

מיט ויאיך ער ואל אראפ פון זיין דביקות מיט וואס ער ניצט פון פראכטע ואכין. נאר דאס איז אלץ אז זיין שכל אונ זיין דעה ואלץ זיין געהעפט שטענדיג אן זיין גרויסקייט אונ זיין הייליגקייט קומט אויס אז ער איז גלייך וויא געהעפט אן דיא מלאכים בשעת ער איז נאך אויף דער וועלט אונ איך האב עוין גיזאט אז דער מענטש קען מער נישט פון זיין צד טאן וויא געמיינען זיך אונ ווען אז ער האט עוין אלע מדות טובות וואס מיר האבן דער מאנט פון אנדער ודורות ביי וראת החטא. דענסטמאל קען ער קומען צו דיא הייליגקייט ווארום אז דיא ערשטע מדות ואלץ אים פעלן איז ער אזוי וויא איין דר ובעל כח וואס טאר נישט גינענען צום מן נאר אז ער האט זיך זיין געהיימעט דיא אלע ואכין אז ער וועט זיך מערין געהעפט מיט אהבה אונ וראת איז דיא געהעלטע פון נאמס גרויסקייט אונ דער הויפניגקייט וועט ער זיך אב שיערין בייסליך ווייס פון עניני החומר אונ אין אלע ווינע פעולות זאל ער אלץ מבין זיין צו דיא ריכטיגע געהעפטונג ביי נאט וועט אויס גיסן אויף אים זיין גייסט. אונ וועט מאכן רוהן זיין נאמען וויא ער שטט מיט אלע ווינע הייליקע לייט. דענסטמאל איז ער שוין איין מלאך אונ אלע ווינע מעשים אפילו דיא פראכטע ונענען וויא קרבנות אונ דיא פערשאפט פון דער מדה איז דורך פיר פרישות אונ גרויס געטראכטונג אין נאמס השגחה. אונ דיא מדות פון דער בריאה אונ דיא ידעה פון נאמס גיהיפניגקייט ביי ער ווערט אן אים גיט באהעפט אונ ער ווייס צו מכניי זיין זיין משהבה בשעת

מחשבתו בהיותו הולך ומשתמש בדרכים הארציים כמו שהיה ראוי לכהן שיתכוין בעודו שוחט הזבח או מקבל דמו או זורקו עד שימשוך בזה הכרבה ממנו יתברך הדיים והשלוש, וזולת זה א"א שישגי מעלה זו וישאר על כל פנים חומרי וגשמי ככל שאר בני אדם. והנה מה שעוזר להשגת המדה הזאת הוא ההתבודדות והפרישה הרבה כדי שבהעדר המטרדים תוכל נפשו להתנכר יותר ולהדבק בכורא. מפסידי המדה הם הסרון הידיעות האמתיות ורוב ההכרה עם בני האדם כי החומריות מוצא את מינו וניעור ומתחזק. ונשארה הנפש לכודה בו ולא תצא ממאסרה. אך בהפרדו מהם ישארו לבד ויכין עצמו אל השראת קדושתו. הנה בדרך שרוצה לילך בה יוליכוהו. ובעזר האלהי אשר יותן לו תתנכר נפשו בו ותנצח את הגופניות. ותדבק בקדושתו יתברך ותשלם בו ומשם יעלה אל מעלה גבוהה יותר. והוא הרוח הקדש שכבר תניע השכלתו להיות למעלה מחק האנושי. ויכול להגיע דביקותו אל מעלה כ"כ גדולה שכבר ימסר בידו מפתח של תחיית המתים כמו שנמסר לאלהיו ולאלישע שהוא מה שמורה על עוצם ההתדבקות בו יתברך שבהיות

ער גיצת מיט דיא גראַמטע זאכין וויא דער פון האט גייראַפּט מבוין זיין פּשעט ער קלעט דעם קרפּן אדער ער איז מקבל די פּדום. אדער ער שפּרענגט פון ער זאל אראפּ ציהלן פון גאט דיא פּרבה לעבין אונ שרם. אונ הוין דעם איז אום מיגלאך צו גרייכין דיוע מעלה. אונ ער וועט דאך פלייבין מיט דיא מענטשליכע פאָווער אזוי וויא אלע מענטשין. אונ דאס וואס עס העלפט צו גרייכין דיוע מדה איז פיל איינזאמקייט. אונ מען זאל זיין אב גישייד פון מענטשין. דען איז ער וועט האבן ווייניגער מענטשין וואס זאלן אים פאר געקען צייט וועט ער זיין ווייניגער פאר פארגאנגן אין וועלדליכע זאכן. וועט זיין ווילע קענען זיך מערין שטארקין אונ פארגעפמין זיך אן זיין באשעפער. אונ דיא זאכן וואס מען שארין צו דיא מדה איז. דאס וואס עס פֿעלן דיא וואהרע וויסן שאפמין. אונ וואס מען האט פיל גינעלשאפט מיט מענטשין דען דיא מענטשליכע נאטור דער וועקט זיך דער פון. אונ שטארקט אים אין דיא וועלדליכע זאכן. ווארעם דורך דעם פלייבט דיא נשמה פֿעצווינגען אונ קאן נישט ארויס גיין פון איר תפיסה. נאר אז ער שייך זיך אפּ פון זיין אונ ער פלייבט אליין. קאן ער זיך צו פריימין צו דעם אז גאט זאל מאכן דען אויף אים זיין הייליגקייט. דען אין דיא וועג וואס דער מענטש וויל גיין פֿירט מען אים. אונ דורך דיא הילף פון גאט וואס עס איז צו אים גיגעבן ניווארין וועט זיך אים שטארקין זיין ווילע. אונ ער וועט מצאח זיין די מענטשליכע נאטור. אונ זיך וועט זיך אין גאנצין פארגעפמין אן דיא הייליגקייט פון גאט ב"ה. אונ פון דאריין וועט זיך ארויף גיין גאך צו איין העכערע מעלה. אונ דאס איז רוח הקדש. וואס וויער וויסן שאפט גרייכט צו זיין העכער איפער די מענטשליכקייט. אונ מיט ווינע דביקות קאן ער גרייכין צו אזוי איין גרויסע מעלה אז עס וועט אין זיין האנט איפער גינעמפערט ווערין דיא שליסלען פון תחיית המתים אזוי וויא בייא דיא נביאים אליהו אונ אלישע ז"ל. וואס דאס ווייזט

שבהיות הוא יתברך שמו מקור החיים. הגותן חיים לכל חי. וכמאמרם ז"ל (סע"ט ג) מפתחות לא נמסרו ביד שליח מפתח תחיית המתים וכו'. הנה הדבק בו יתברך דבוקות נמור יוכל למשוך ממנו יתברך אפילו משך החיים עצמם. שהוא מה שמתייחס לו בפרט יותר מן הכל וכמו שכתבתי. והוא מה שסיים הברייטא וקדושה מביאה לידי רוח הקודש. ורוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים:

ואתה קורא נעים ירעתי שכמוני תדע אשר לא כליתי בספרי זה את כל חוקי החסידות. ולא אמרתי כל מה שיש לומר בענין זה. כי אין לדבר סוף. ואין להתכונן תכלית. אבל אמרתי קצת מכל פרט שבפרטי הברייטא. אשר עליה יסדתי חיבורי זה. והוא מה שיכול להיות התחלה וראשית להרחיב העיון בעניינים ההם. כיון שנגלה דרכם ונפתח אורחם לעינינו ללכת בם בדרך מישור. ועל כל כיוצא בזה נאמר (פס"ה ב) ישמע חכם ויוסף לקח. ונכון תחבולות יקנה. והבא למהר מסייעים אותו (ס"ג ב) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. להישייר איש איש את דרכו לפני בוראו. וזה פשוט כי כל אדם לפי האומנות אשר

ויוני אויף דעם שפארקן און ריכטיגן באהעפמיין זיך אן גאט. ווייל ער יתברך איז דער קוואל פון לעבן. וואס ער גיט לעבן צו אלע לעבעדיגע און אזוי וויא דיא חכמים האבן גיאגט אז דריי שליסלען האט גאט גיט איבער גענעמפערט צו קיין שליש. און איינע דער פון איז תורת הכתמים. און אז דער מענטש וועט זיך ריכטיג באהעפמיין אן גאט ב"ה. קאן ער דורך דעם צו זיך אויף ציהען פון גאט ב"ה אפילו דעם לעבן ועלפסם וואס דאס גיהער צו גאט אלליין מער וויא אנדערע ואכין. אזוי וויא איך האב גלישריבן. און דאס איז וואס דיא ברייטא לאזט אים. וקדושה מביאה לידי רוח הקודש שביא לידי תחיית המתים. און הייליגקייט ברענגט אז מען זאל האבן רוח הקודש. און רוח הקודש ברענגט אז מען זאל קאנען מביא כמים ויין:

ואתה קורא נעים. און דא ליבד לענער. איך ווייס ווער גוט אז דא ווייסט אזוי וויא איך אז איך האב אין דיון סדר גיט גענדיגט אלע גיעצע פון פרומקייט און איך האב גיט גיאגט אלץ וואס מען קען זאגן אין דעם ענין דען עס האט גאר קיין סוף גיט. גאר איך האב מער גיט גיאגט אפיסיל פון יעדער פרט וואס דיא ברייטא דאט אים גיערעכניגט. וואס איך האב אויף איר יסוד גימאכט מיין חיבור דעם דאזיגן. און דאס איז גאר אלץ מער גיט ווי איין אנדער צו פאר ברייטערין דיע ענינים. וויא פאלד אז עס איז שוין פאר אונז אנפלקט גיטארין ווער וועג. און געפינט גיטארין ווער שטעג אז מיר זאלן זען מיט אנדערע אויגן צו גיין אין וויא אין גלייבן וועג. און אויף דעם גלייבן שטייט און מ'שלי ישמע חכם ויוסף לקח. ונכון תחבולות יקנה. דאס איז מיינט דער חכם וועט דיועס הערין. און וועט ועלפסם פון זיך מערין לערנען. און דער פאר שפארדיגער וועט ועלפסם קויפן עצות. און דער וואס ויל זיך רינגיגן איז אים גאט צו הילף. כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. דען גאט גיט וויידעניש. פון ויין סוגר איז וויסענשאפט און פערשטאנד דעכט צו פארמיגן יעדן מענטש ויין

